

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ,
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ, ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

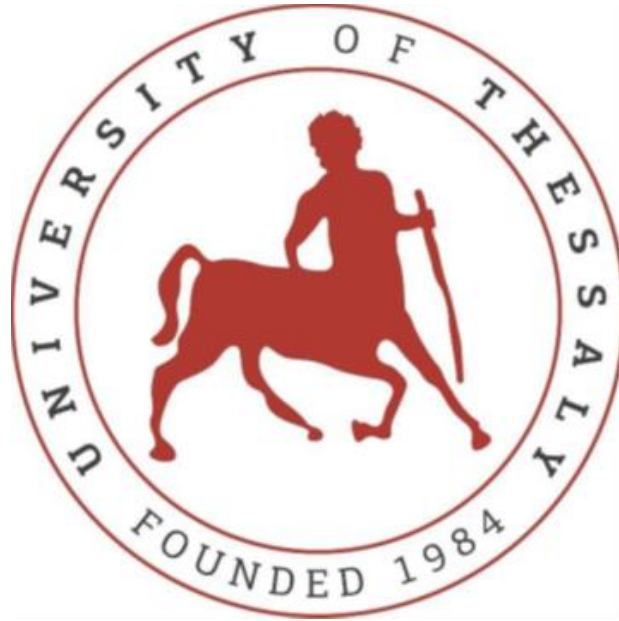
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΚΠΟΝΗΣΗ: ΔΕΣΛΗ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΓΟΥΡΓΙΩΤΗΣ ΑΝΕΣΤΗΣ

**ΘΕΜΑ: Η ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΩΣ ΡΥΘΜΙΣΤΗΣ ΣΤΟ
ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ**

ΒΟΛΟΣ, 2021

UNIVERSITY OF THESSALY
SCHOOL OF ENGINEERING
DEPARTMENT OF PLANNING AND REGIONAL DEVELOPMENT
SENIOR THESIS

THESIS:

**“THE DIMENSION OF THE LANDSCAPE AS A REGULATOR IN SPATIAL
PLANNING”**

ELABORATION: DESLI KYRIAKI
SUPERVISOR: GOURGIOTIS ANESTIS
VOLOS 2021

ΔΗΛΩΣΗ

ΒΕΒΑΙΩΝΩ ΟΤΙ Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΝΑΙ ΔΙΚΗ ΜΟΥ, ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙ ΑΠΟ ΑΛΛΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΜΕ Η ΧΩΡΙΣ ΑΜΟΙΒΗ, ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΑΝΤΙΓΡΑΦΕΙ ΑΠΟ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΕΝΗ Η ΑΔΗΜΟΣΙΕΥΤΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΑΛΛΟΥ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΣ ΥΠΟΒΛΗΘΕΙ ΓΙΑ ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΣΗ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ Η ΑΛΛΟΥ. ΒΕΒΑΙΩΝΩ ΟΤΙ ΕΙΜΑΙ ΕΝ ΓΝΩΣΕΙ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΠΕΡΙ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΤΟΥ Τ.Μ.Χ.Π.Π.Α. ΚΑΙ ΟΤΙ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΥΤΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΗΡΗΘΕΙ ΟΛΟΙ ΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ, ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΑΝΑΦΟΡΕΣ, ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ, Κ.ΛΠ. , ΤΟΣΟ ΑΠΟ ΕΝΤΥΠΕΣ ΟΣΟ ΚΑΙ ΑΠΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ. ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΑΠΟΔΕΧΟΜΑΣΤΕ ΟΛΕΣ, ΑΝΕΞΑΙΡΕΤΩΣ ΤΙΣ ΠΟΙΝΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΒΛΕΠΟΥΝ ΟΙ ΕΚΑΣΤΟΤΕ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ ΤΟΥ Π.Θ. Η ΚΑΙ ΤΟΥ Τ.Μ.Χ.Π.Π.Α.

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ : 5/9/2021

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ : ΔΕΣΛΗ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το τοπίο δεν είναι τέχνη. Το τοπίο δεν είναι θεωρία. Το τοπίο δεν είναι τεχνική. Δεν υπάρχει τοπίο, υπάρχουν τοπία, κήποι και πάρκα, αυλές, δρόμοι και παραλίες, αγροί και λόφοι, αμπέλια και δάση. Υπάρχει το σπίτι που γεννιέσαι και η γλώσσα που μιλάς. Υπάρχει ένας πολιτισμός ευαίσθητος και διαρκής συγχρόνως. . . αυτός των τοπίων. (A.Chemetoff, 1981)

Το τοπίο αποτελεί έναν συνδυασμό συναισθημάτων και ορθολογισμού. Η σημασία του στα ελληνικά δρώμενα αντικατοπτρίζεται σε τομείς όπως η οικονομία, ο τουρισμός, η ιστορία, κ.α. Η προστασία του καλύπτεται από το ελληνικό δίκαιο όχι μόνο λόγω της περιβαλλοντικής του διάστασης αλλά της πολυποικιλότητας του, χαρακτηρίζοντας το ως "αγαθό δημοσίου συμφέροντος", (Α.Βλαντού, 2012). Η εκρηκτική επικράτηση των ρυθμών ανάπτυξης κατέστησαν αδύναμα τα θεσμικά εργαλεία προστασίας του τοπίου αλλά και τις πολιτικές σε διάφορα επίπεδα σχεδιασμού, εκτοπίζοντας το από τα παρασκήνια των χωρικών δρώμενων.

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου, έφερε νέα πνοή στα ελληνικά δεδομένα για την διαχείριση του, καταρτίζοντας το πολύτιμο στοιχείο για την οργάνωση του χώρου και τον σχεδιασμό. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αποτέλεσε έναυσμα ενσωμάτωσης του τοπίου σε περισσότερες τομεακές πολιτικές, υιοθετώντας αρχές και εργαλεία, (De Montis, 2014).

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: ΤΟΠΙΟ, ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, ΣΤΕ, ΠΧΠ, ΕΣΤ, ΕΧΠ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΟΠΙΟΥ, ΕΛΛΑΔΑ, ΡΥΘΜΙΣΤΗΣ

ABSTRACT

Landscape is not art. Landscape is not a theory. Landscape is not a technique. There is no landscape, there are landscapes, gardens and parks, yards, roads and beaches, fields and hills, vineyards and forests. There is the house you are born in and the language you speak. There is a culture that is sensitive and enduring at the same time. . . that of landscapes.

(A.Chemetoff, 1981)

Landscape is a combination of emotion and rationality. Its importance in Greece, is reflected in sectors such as economy, tourism, history, etc. Its protection is covered by Greek law not only because of its environmental dimension but also because of its diversity, characterizing it as a "good of public interest" (A. Vlandou, 2013). The explosive prevalence of growth rates weakened the institutional tools of landscape protection and policies at various levels of planning, displacing it from behind the scenes of spatial events. The European Landscape Convention, brought a new breath to the Greek data for landscape management, compiling the valuable element for the organization of the space and the design. At European level, it has triggered the integration of the landscape into more sectoral policies, adopting principles and tools (De Montis, 2014).

KEY WORDS: LANDSCAPE, SPATIAL PLANNING, COE, ELC, RSP, SSP, LANDSCAPE POLICIES, GREECE, REGULATOR

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ολοκληρώνοντας την διπλωματική μου εργασία, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους δικούς μου ανθρώπους που μου παρείχαν την υποστήριξη που χρειαζόμουν. Σημαντικότερο ρόλο κατέχει ο επιβλέπωντας καθηγητής μου, κ. Γουργιώτης Ανέστης, που με καθοδήγησε με υπομονή με τις απαραίτητες γνώσεις και οδηγίες οποιαδήποτε στιγμή τις χρειαζόμουν και τον ευχαριστώ βαθύτατα για αυτό. Έπειτα, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους εκείνους, διδάσκοντες και συμφοιτητές, για τα πέντε υπέροχα με γεμάτα ερεθίσματα, ενδιαφέρον, γέλιο και εμπειρίες φοιτητικά χρόνια.

Τέλος, το μεγαλύτερο ευχαριστώ το οφείλω στους γονείς μου και την αδελφή μου, για την αγάπη και την εμπιστοσύνη τους, χωρίς εκείνους δεν θα τα είχα καταφέρει...

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΙΚΟΝΑ 1, ΤΗΝΟΣ	16
ΕΙΚΟΝΑ 2, THE HAY HARVEST	18
ΕΙΚΟΝΑ 3, Η ΠΡΩΤΗ ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ, ΒΟΣΤΩΝΗ, 1860	20
ΕΙΚΟΝΑ 4, ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΤΟΠΙΟΥ	24
ΕΙΚΟΝΑ 5, Ο ΡΟΜΠΕΡΤΟ ΜΠΟΥΡΛΕ ΣΤΟΝ ΒΟΤΑΝΙΚΟ ΚΗΠΟ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗ.....	25
ΕΙΚΟΝΑ 6, ΣΚΙΤΣΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤΗΝ ΟΠΟΙΑ ΑΠΕΙΚΟΝΙΖΕΤΑΙ ΕΝΑ ΦΥΣΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΕΝΑΝΤΙ ΕΝΟΣ ΜΕ ΔΟΜΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ, ...	26
ΕΙΚΟΝΑ 7, ΠΑΡΚΟ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΙΑΝΤΖΙΝ, ΚΙΝΑ	31
ΕΙΚΟΝΑ 8, ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΕΝΑΝΤΙ ΑΣΤΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ	33
ΕΙΚΟΝΑ 9, ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ, ΠΗΓΗ: ΣΤΑΥΡΙΑ ΕΝΑ ΓΟΝΤΖΟΥ	34
ΕΙΚΟΝΑ 10, Η ΓΡΑΦΙΚΗ ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΡΥΝΙΤΣΑΣ, ΠΗΓΗ: ΑΘΗΝΟΡΑΜΑ.....	35
ΕΙΚΟΝΑ 11, ΤΑ ΜΑΝΔΡΑΚΙΑ ΤΗΣ ΜΗΛΟΥ, ...	35
ΕΙΚΟΝΑ 12, ΕΓΚΑΤΑΛΕΛΕΙΜΜΕΝΟ ΜΕΤΑΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟ ΤΟΠΙΟ	36
ΕΙΚΟΝΑ 13, ΜΑΝΤΣΕΣΤΕΡ ΑΠΟ ΤΟ ΚΕΡΣΑΛ ΜΟΥΡ, 1857.....	38
ΕΙΚΟΝΑ 14, ΤΑ ΝΕΑ ΜΕΤΑΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΤΟΠΙΑ, ΠΗΓΗ: ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΑΣΠΑ, ΣΚΙΑΓΡΑΦΩΝΤΑΣ, ΕΡΜΗΝΕΥΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΤΑΞΙΝΟΜΩΝΤΑΣ ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΠΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΟΛΗΣ, ΣΤΟ ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΑΣΠΑ, ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ ΗΛΙΑΣ (ΕΠΙΜ.), ΤΑ ΝΕΑ ΑΣΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΗ, 2006, ΣΕΛ. 27	38
ΕΙΚΟΝΑ 15, ΛΑΔΑΔΙΚΑ ΣΤΗΝ ΘΕΣ/ΚΗ.....	39
ΕΙΚΟΝΑ 16, 'Η ΣΥΝΟΙΚΙΑ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ, ΒΙΕΝΝΗ'', ...	39
ΕΙΚΟΝΑ 17, ΤΟ ΙΝΕΡ ΧΑΡΜΠΟΡ ΤΗΣ ΒΑΛΤΙΜΟΡΗΣ	40
ΕΙΚΟΝΑ 18, ΣΚΙΤΣΟ ΠΛΑΣΜΑΤΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΠΟΛΗΣ.....	42
ΕΙΚΟΝΑ 19, "ΣΥΜΠΑΓΗΣ ΠΟΛΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ANDY YEUNG"	42
ΕΙΚΟΝΑ 20, ΣΚΙΤΣΟ ΠΛΑΣΜΑΤΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΠΟΛΗΣ, ΠΗΓΗ: REMON A.M MULDER, URBAN DESIGNER.....	42
ΕΙΚΟΝΑ 21, " ΤΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΠΡΟΑΣΤΙΑΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ"	44
ΕΙΚΟΝΑ 22, "Ο ΠΕΙΡΑΙΑΣ ΣΤΗΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ"	47
ΕΙΚΟΝΑ 23, Η ΑΘΗΝΑ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΠΟΛΥΚΑΤΟΙΚΙΑΣ, 2020	49
ΕΙΚΟΝΑ 24, ΚΕΔΡΟΔΑΣΟΣ ΚΡΗΤΗΣ	51
ΕΙΚΟΝΑ 25, Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ	58
ΕΙΚΟΝΑ 26, ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΑ ΒΡΑΒΕΙΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΤΟΥ ΣΤΕ.....	66
ΕΙΚΟΝΑ 27, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΖΕΙ ΤΗΝ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΤΟΠΙΟΥ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΥ	68
ΕΙΚΟΝΑ 28, ΕΚΘΕΣΗ: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΠΙΟ, ΛΙΑΚΟΣ ΑΡΗ	69
ΕΙΚΟΝΑ 29, ΕΚΘΕΣΗ: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΠΙΟ, ΛΙΑΚΟΣ ΑΡΗΣ	70
ΕΙΚΟΝΑ 30, ΕΚΘΕΣΗ: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΠΙΟ, ΛΙΑΚΟΣ ΑΡΗ	72
ΕΙΚΟΝΑ 31, ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΠΑΛΟΥΚΑΣ, ΤΟΠΙΟ.....	75
ΕΙΚΟΝΑ 32, "Η ΜΠΛΕ ΣΠΗΛΙΑ ΣΤΟ ΚΑΣΤΕΛΟΡΙΖΟ"	77
ΕΙΚΟΝΑ 33, ΠΙΝΑΚΑΣ ΖΩΝΩΝ ΤΟΠΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	96
ΕΙΚΟΝΑ 34, ΕΛΕΦΑΦΟΝΗΣΙ ΚΡΗΤΗΣ	99
ΕΙΚΟΝΑ 35, ΤΟ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ MORICSALAS	103
ΕΙΚΟΝΑ 36, ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΒΡΑΒΕΙΟ.....	105
ΕΙΚΟΝΑ 37, ΧΑΡΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	106
ΕΙΚΟΝΑ 38, ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ	106
ΕΙΚΟΝΑ 39, ΛΙΜΝΗ ΜΑΡΦΑ	108

ΕΙΚΟΝΑ 40, ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΜΕ ΦΟΝΤΟ ΤΟΝ ΠΥΡΓΟ ΤΟΥ ΑΙΦΕΛ	110
ΕΙΚΟΝΑ 41, ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΑΤΟΜΩΝ ΣΤΙΣ ΗΜΕΡΕΣ ΤΟΠΙΟΥ	111
ΕΙΚΟΝΑ 42, Η ΣΗΜΑΙΑ ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ ΜΕ ΦΟΝΤΟ ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΜΕ ΤΑ ΓΡΑΦΙΚΑ ΤΗΣ ΚΤΙΡΙΑ	113
ΕΙΚΟΝΑ 43, Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ- ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΠΡΟΑΣΠΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ (ΣΟΥΗΔΙΑ).....	114
ΕΙΚΟΝΑ 44, ΣΥΜΒΟΛΟ ΛΕΤΟΝΙΚΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ	117
ΕΙΚΟΝΑ 45, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΑΠΟ ΤΟΠΙΟ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΥ ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΖΕΙ ΤΗΝ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	119
ΕΙΚΟΝΑ 46, ΤΟ ΛΟΥΛΟΥΔΙ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ.....	120
ΕΙΚΟΝΑ 47, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΖΕΙ ΤΟΝ ΔΕΣΜΟ ΑΝΘΡΩΠΟΥ- ΤΟΠΙΟΥ.....	125
ΕΙΚΟΝΑ 48, , ΑΓΚΑΛΙΑ ΜΕ ΤΟ ΤΟΠΙΟ	126

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

ΧΑΡΤΗΣ 1, ΤΥΠΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΟΠΙΟΥ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΔΑΣΩΝ ΤΗΣ ΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ	27
ΧΑΡΤΗΣ 2, ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΒΑΣΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΟΠΙΟΥ	27
ΧΑΡΤΗΣ 3, ΚΥΠΡΟΣ – ΤΥΠΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΟΠΙΟΥ	28
ΧΑΡΤΗΣ 3, ΖΩΝΕΣ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΗΝ ΠΔΕ.....	95
ΧΑΡΤΗΣ 4, ΖΩΝΕΣ ΤΟΠΙΟΥ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ.....	97
ΧΑΡΤΗΣ 5, ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ.....	115

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1, , ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ: ΑΑΧ. ΤΟΠΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑΧ – ΖΩΝΗΧ:	94
ΠΙΝΑΚΑΣ 2, ΑΑ4. ΤΟΠΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ - Ζ2. ΖΩΝΗ ΤΟΠΙΟΥ: ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑ.....	94

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ-ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΠΕ: ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ
 ΓΠΣ: ΓΕΝΙΚΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ
 ΓΠΧΣΑΑ: ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΛΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
 ΕΕ: ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
 ΕΠΧΣΑΑ, (ΕΧΠ): ΕΙΔΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΛΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
 ΕΛ.ΣΤΑΤ: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
 ΕΟΠ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
 ΕΟΧ: ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ
 ΕΠΜ: ΕΙΔΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ
 ΕΣΣΔ: ΈΝΩΣΗ ΣΟΒΙΕΤΙΚΩΝ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΩΝ
 ΕΣΤ: ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΠΙΟΥ
 ΕΧΣ: ΕΙΔΙΚΑ ΧΩΡΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ
 ΖΥΣ.: ΖΩΝΕΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ
 ΜΑΡ : ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ
 ΜΚΟ: ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ
 ΜΠΕ: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ
 ΟΒΑ: ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
 ΟΕΕ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΟΣ
 Π.Ε.Κ: ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΜΕ ΕΙΔΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ
 Π.Ε.Π. : ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
 ΠΔΕ: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
 ΠΜΕΑ: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ - ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ
 ΠΠΧΣΑΑ, (ΠΧΠ): ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΛΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
 ΡΣΑ: ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΘΗΝΑΣ
 ΣΔΙΤ: ΣΥΜΠΡΑΞΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ
 ΣΜΠΕ: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ
 ΣΤΕ: ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
 ΣΧΟΟΑΠ: ΣΧΕΔΙΑ ΧΩΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΣΤΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΑΝΟΙΚΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ
 ΤΙΦΚ: ΤΟΠΙΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΑΛΛΟΥΣ
 ΤΧΣ: ΤΟΠΙΚΑ ΧΩΡΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ
 ΥΠΕΚΑ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ
 ΥΠΕΧΩΔΕ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΈΡΓΩΝ
 CAUE: CONSEILS D'ARCHITECTURE, D'URBANISME ET DE L'ENVIRONNEMENT
 CEMAT: CENTRI MUSICALI ATTREZZATI
 COE: COUNCIL OF EUROPE
 DREAL: DIRECTION RÉGIONALE DE L'ENVIRONNEMENT
 ELC: EUROPEAN LANDSCAPE CONVENTION
 ICAHM: INTERNATIONAL SCIENTIFIC COMMITTEE ON ARCHAEOLOGICAL HERITAGE MANAGEMENT
 ICCROM: INTERNATIONAL CENTRE FOR THE STUDY OF THE PRESERVATION AND RESTORATION OF CULTURAL PROPERTY
 ICOMOS: INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
 IUCN: INTERNATIONAL UNION FOR CONSERVATION OF NATURE
 ILKA: LANDSKAPET ÄR ARENAN – METODBESKRIVNING FÖR INTEGRERAD LANDSKAPSKARAKTÄRSANALYS
 KSLA: KUNGL SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIENS

MOEPRD: MINISTRY OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND REGIONAL DEVELOPMENT (LATVIA)

OWHC: ORGANIZATION OF WORLD HERITAGE CITIES

PNR: LA CHARTE DE PARC NATUREL REGIONALE,

SCOT: LE SCHÉMA DE COHÉRENCE TERRITORIALE

UNESCO: UNITED NATIONS EDUCATIONAL, SCIENTIFIC AND CULTURAL ORGANIZATION

UNEP: UNITED NATIONS ENVIRONMENT PROGRAMME

FLS: FONDS LANDSCHAFT SCHWEIZ

WMF: WORLD WIDE FUND FOR NATURE

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΗ ΣΕ ΕΝΑΝ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟ ΑΝΘΡΩΠΟ

... Το τοπίο αποτελεί την αποτόπωση της ανθρώπινης ψυχής στην ύλη...

(Οδ.Ελύτης)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
ΜΕΡΟΣ 1^ο	16
1.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟΠΙΟ - ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	17
1.2 ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΟΠΙΟΥ-ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟΠΙΟΥ-ΧΡΟΝΟΥ	22
1.3 ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ	24
1.4 ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ / ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΠΙΟΥ	26
1.5 ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ	30
1.6 ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΚΑΙ ΤΑ ‘ΕΠΙΘΕΤΑ’ ΤΟΥ	33
ΜΕΡΟΣ 2^ο	36
ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ: ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΑΝΑΔΡΟΜΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ.....	37
2.1 ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ ΕΩΣ ΤΗΝ ΜΕΤΑΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ-ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΕΠΟΧΗ.....	37
2.2 ΤΟΠΙΑ ΑΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΥΣΗΣ	42
ΣΥΜΠΑΓΗΣ Ή ΔΙΑΧΥΤΗ ΠΟΛΗ;	42
2.3 ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟΝ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ	47
ΜΕΡΟΣ 3^ο	51
ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	52
3.1 ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ	52
3.2 ΔΙΕΘΝΕΣ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΤΟΠΙΟ	55
3.3 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ	58
3.3.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	64
3.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	65
ΜΕΡΟΣ 4^ο	68
Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	69
4.1 ΠΕΡΙ ΤΟΠΙΟΥ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	69
4.2.1 Ο ΚΥΡΩΤΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 3827/2010.....	79
<i>ΚΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ</i>	79
4.3 ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	81
4.4 Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΙΔΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΔΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	88

4.5 Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΔΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	90
4.5.1 ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΠΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΙΩΝ ...	93
ΜΕΡΟΣ 5^ο	99
ΠΡΟΤΥΠΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟΠΙΟΥ	100
5.1 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΣΟΥΔΙΑΣ	100
5.2 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΛΕΤΟΝΙΑΣ	103
5.3 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΤΟΠΙΟΥ ΣΕ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ.....	108
ΜΕΡΟΣ 6^ο	119
6.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΠΙΟ	120
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	127

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η ανάδειξη και η σημαντικότητα του τοπίου μέσα από τον χωροταξικό σχεδιασμό. Το τοπίο με μεγάλη ευκολία συνδέεται με την ομορφιά και την ιδιαιτερότητα. Οι περισσότεροι πιστεύουν πως πρόκειται για μία τέχνη περιορισμένη κυρίως στον αστικό ιστό και αφορά πάρκα και πράσινο, αγνοώντας την έννομη υπόσταση που δύναται να αποκτήσει. Ακόμη, η ιστορία έχει δείξει, πως οφείλεται να δοθεί προσοχή στο τοπίο και πιο στοχευμένα στην ρυθμιστική του διάσταση περισσότερο και όχι τόσο στον στρατηγικό του χαρακτήρα.

Η προστασία και η διαχείριση του τοπίου επιμελήθηκε από το ελληνικό δίκαιο ως έννοια που αντανακλά την φύση, τον πολιτισμό, την αισθητική, την οικονομία, και την ποιότητα ζωής των πολιτών, κυρίως μέσα από την προστασία του περιβάλλοντος. Από το 1983 έως σήμερα, οι θεσμοί ανανεώνονταν και συμπληρώνονταν σε έναν βαθμό. Το 2010, η επονομαζόμενη ‘‘Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου’’, ή διαφορετικά ‘‘Σύμβαση της Φλωρεντίας’’ έθεσε στο παρασκήνιο την διαχείριση του, θέτοντας εξειδικευμένες ευθύνες και αρμοδιότητες, προτρέποντας τα κράτη μέλη να το ενσωματώσουν και να παρέχουν εξειδίκευση επί του θέματος. Μία κοινή γραμμή τέθηκε προς υλοποίηση για ένα ευρωπαϊκό μοντέλο σχεδιασμού που αφορά το τοπίο, (European model of landscape planning), (Kyveloy & Gourgiotis, 2019). Πρακτικά, τα θεσμικά μέτρα δεν λήφθηκαν υπόψη ποτέ. Οι συνθήκες διαβίωσης αύξαναν την απαιτητικότητα τους, με επακόλουθο ο χωρικός σχεδιασμός και οι πολιτικές που δοκιμάστηκαν να έρθουν αντιμέτωπες με την αποτυχία όσο αφορά το περιβαλλοντικό κομμάτι.

Μέσα από την εργασία, κυρίως από τις αναλύσεις στο ισχύον νομοθετικό και χωροταξικό πλαίσιο αντιλαμβάνεται κανείς τις υπάρχουσες ελλείψεις – κενά. Η παρούσα διπλωματική στοχεύει στην ανάδειξη του τοπίου ως ρυθμιστής στον χωροταξικό σχεδιασμό, καθώς για την Ελλάδα με την σωστή διαχείριση και φροντίδα δύναται να τονώσει τον αναπτυξιακό και οικονομικό της σχεδιασμό, παρέχοντας μία ανάσα ανακούφισης σε βεβαρημένους τομείς όπως η γεωργία, ο τουρισμός. Φυσικά, δεν απορρίπτεται η τόνωση των προαναφερόμενων τομέων με την αξιοποίηση του τοπίου στον ελλαδικό χώρο σε αυτόνομο εργαλείο ρύθμισης χωροταξικού σχεδιασμού. Επίσης, ένας ακόμη στόχος της εργασίας αυτής είναι η αναζήτηση των αιτίων που ευθύνονται για την εγκατάλειψη του τοπίου, η αξιολόγηση των μέτρων που προωθεί σήμερα η Πολιτεία, η εκτίμηση των προοπτικών που ανοίγονται και η διατύπωση προτάσεων για την εφαρμογή ρεαλιστικής και αποτελεσματικής πολιτικής αντιμετώπισης της παρούσας παθογένειας.

Προκειμένου να διεξαχθεί η εκπόνηση της πτυχιακής, για την προάσπιση, διατήρηση και εξέλιξη των ελληνικών τοπίων σχηματίστηκαν κάποια θεμελιώδη ερωτήματα, τα οποία κατείχαν καθοριστικό ρόλο ως οδηγό από την αρχή έως το τέλος της διαδικασίας:

- *Τι είναι το τοπίο;*
- *Ποια η θέση του στα ελληνικά νομοθετικά – χωροταξικά δρώμενα και ποια η εξέλιξη του;*
- *Γιατί η Ελλάδα υστερεί στα ζητήματα τοπίου παρότι κατέχει ένα αξιόπαινο νομικό πλαίσιο;*
- *Τι το έχει εμποδίσει στο να αποκτήσει την σημασία που του οφείλεται αφού χαρακτηρίζεται και ως εν ενεργεία παραγωγικός πόρος;*

- *Πόσο εύκολο υφίσταται, για την έννοια του τοπίου να αποκτήσει μια βαρυσήμαντη υπόσταση στον χωρικό σχεδιασμό τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο;*
- *Ποιες πολιτικές και μηχανισμοί άλλων χωρών θα μπορούσαν να αποτελούν "πυξίδα" για την φροντίδα του τοπίου στην χώρα μας;*

Τα παραπάνω ερωτήματα αναπτύχθηκαν κατά την διάρκεια της παρούσας διπλωματικής εργασίας, η οποία αποτελείται από πέντε μέρη.

Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει την θεωρητική και εννοιολογική προσέγγιση του τοπίου, καθώς και την επεξήγηση βασικών ορισμών που σχετίζονται με αυτό. Στόχος του συγκεκριμένου κεφαλαίου, η γνωριμία του αναγνώστη με την έννοια και η ανάπτυξη των πρώτων σκέψεων για την σημαντικότητα αξία του.

Στην συνέχεια, **στο δεύτερο μέρος** καταγράφεται μέσω μίας αναδρομής, ο μετασχηματισμός του τοπίου από την έναρξη της βιομηχανικής περιόδου έως την αστικοποίηση σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ακόμη, η ίδια αναδρομή πραγματοποιείται για τα ελληνικά δεδομένα την αντίστοιχη περίοδο. Ενώ στο τέλος του κεφαλαίου, αναλύονται δύο μοντέλα πόλεων για το πόσο αποτελεσματικά καθίστανται σε επίπεδα βιωσιμότητας. Στόχος αυτού του κεφαλαίου η ανάδειξη των μετασχηματισμών και οι συνέπειες που υπέστησαν τα τοπία, καθώς και η αλλοίωση της μοναδικότητάς τους.

Ακολουθεί **το τρίτο μέρος**, στο οποίο αναλύεται το νομικό πλαίσιο του τοπίου και η προστασία του μέσω διεθνών οργανισμών. Επίσης, γίνεται ανάλυση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Τοπίου και πραγματοποιείται αναφορά στον ρόλο του ΣτΕ και των ενεργειών του στην θέσπιση κειμένου για την προστασία αποκλειστικά παντός είδους τοπίων.

Στο τέταρτο μέρος παρέχεται η εικόνα της προάσπισης του τοπίου μέσα από το ελληνικό δίκαιο, η σχέση και η σημασία του ως προστατευτέο αγαθό καθώς και η αποτελεσματικότητα για την ανάδειξη του. Ακολουθεί η διερεύνηση της σχέσης τοπίου και χωροταξίας. Με αυτό τον τρόπο, διερευνάται η σχέση τοπίου, υπερκείμενου και υποκείμενου σχεδιασμού και το ποσοστό που έχουν ληφθεί υπόψη τα αντίστοιχα ζητήματα.

Στο πέμπτο μέρος αναφέρονται και συγκρίνονται πολιτικές άλλων χωρών, όπως επίσης υπάρχοντες και προτεινόμενοι μηχανισμοί τοπίου. Έτσι, πραγματοποιούνται συγκρίσεις διαφορετικών οπτικών και χειρισμών περί του θέματος, καθώς η πιθανή αποτελεσματικότητα τους σε μία χώρα όπως η Ελλάδα που χρησιμοποιεί κυρίως την βοήθεια χαρτών για την παρακολούθηση των τοπίων.

Τέλος, συγκεντρώνονται τα πορίσματα από την ανάλυση των παραπάνω κεφαλαίων, αναλύεται και επεξηγείται η σημασία ανάδειξης του τοπίου σε ρυθμιστικό παράγοντα σε πολλαπλά επίπεδα σχεδιασμού, και οι προοπτικές για μεθόδους ενσωμάτωσης τους σε τομείς όπως η γεωργία, έναν τομέα στήριγμα για την οικονομία της Ελλάδας.

Με τα προαναφερόμενα μέρη πραγματοποιείται μία προσπάθεια διερεύνησης για τις υπάρχουσες εξελίξεις στον χωροταξικό σχεδιασμό με γνώμονα το τοπίο. Πραγματοποιείται μία συνολική ανάλυση για την άμεση κατανόηση της αξίας του τοπίου και την μετατροπή του σε εξειδικευμένο μελλοντικό έννομο εργαλείο και ρυθμιστή σε επίπεδο χωροταξίας, σε ευρωπαϊκή και εθνική κλίμακα. Οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν, ωθούμενες από τη λογική της "ανάπτυξης" αποστέρησαν το χωρικό σχεδιασμό από κάθε κριτήριο συνεκτίμησης άλων αγαθών και άφησαν τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό ουσιαστικά μακράν από τα χωρικά δρώμενα.

Το θέμα της εργασίας αποτελεί μία ευαίσθητη χορδή τόσο για το άτομο όσο για το φυσικό περιβάλλον. Η ορθή διαχείριση του, συμπεριλαμβανομένου της προστασίας και της διατήρησης του, θεωρείται θεμελιώδης στόχος του ανθρώπου για την ισορροπημένη συμβίωση του με το περιβάλλον. Η επιλογή του θέματος σχετίζεται με προσωπικά ερεθίσματα που δόθηκαν στην ερευνήτρια και το ενδιαφέρον της για την επιστήμη του περιβάλλοντος σε σχέση με τον σχεδιασμό σε πρακτικό αλλά

και θεωρητικό επίπεδο. Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί μία προσωπική προσπάθεια έρευνας της αξίας του τοπίου και της μελλοντικής εξέλιξης του χαρακτηρισμένο σε ρυθμιστή στον χωροταξικό σχεδιασμό. Επιπρόσθετα, μέσα από την εκπόνηση της εργασίας αναδεικνύεται και προωθείται η αξία του τοπίου, εφόσον εμπεριέχεται σε καθετί γύρω από το άτομο, καθώς και η ανάγκη να ληφθεί υπόψη σοβαρά με πειθαρχία στα χωρικά δρώμενα. Τέλος, μέσα από την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας, πυροδοτούνται σκέψεις στον αναγνώστη για τις αιτίες παραγκώνισης του τοπίου με στόχο την ενεργοποίηση του και την συμμετοχή του στην προσπάθεια προστασίας του, εξουδετερώνοντας οποιαδήποτε κοινωνική, οικονομική, χωροταξική, θεσμική παθογένεια.

ΜΕΡΟΣ 1^ο

ΕΙΚΟΝΑ 1, ΤΗΝΟΣ

ΠΗΓΗ: ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ, 2021

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

1.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟΠΙΟ - ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

«... είναι προνόμιο αυτού του τόπου, και στα πιο λιτά τοπία του, να αισιοδοξεί αμετάκλητα, να εξανθρωπίζει, (Monumenta, 2010).»

Η παραπάνω φράση τοποθετεί τον αναγνώστη αυτής της εργασίας στο αίσθημα που επικρατεί για το τοπίο από την εμφάνιση της έννοιας του και συνεχίζει να δρα στην έως τώρα εξέλιξη του. Από παλαιότερα το τοπίο συνδεόταν άρρηκτα με τον άνθρωπο και αποτελεί αναπόσπαστο εσωτερικό του κομμάτι. Το τοπίο αντικατοπτρίζει την αλληλεπίδραση των ανθρώπων με το χώρο, δημιουργώντας μια ξεχωριστή ταυτότητα και εικόνα της περιοχής, (Booijh, 2012). Άνθρωπος και τοπίο αποτελούνται από έναν δεσμό προγενέστερο, ο οποίος αντικατοπτρίζεται στον πολιτισμό και την ιστορία του κάθε ατόμου, αναβλύζοντας στον εσωτερικό του κόσμο. Παράλληλα, σε μια μεταγενέστερη και εξελιγμένη οπτική ο άνθρωπος παρεμβαίνει σε αυτό με το πέρασμα των χρόνων και εκάστοτε το τροποποιεί χωρίς πάντοτε να επιφέρει θετικά αποτελέσματα. Παράλληλα, το τοπίο διαμορφώνει με την σειρά του όχι μόνο πολιτιστικά τον άνθρωπο αλλά και κοινωνικά, αισθητικά, οικονομικά και προσωπικά. Σχεδόν σε όλες τις φάσεις διαμόρφωσης-εξέλιξης του τοπίου, ο άνθρωπος εκτός από δράστης έχει επιπλέον τον ρόλο του θύτη, επηρεασμένος από αυτό άμεσα αλλά και από τις ενέργειες του, (‘‘Τα νέα αστικά τοπία και η ελληνική πόλη’’), (Γοσποδίνη & Μπεριάτος, 2006).

‘‘Τοπίο’’, μία λέξη που συνδέεται με τον άνθρωπο από την απαρχή της ύπαρξης του στην Γη. Ο άνθρωπος καθορίζεται από το τοπίο καθώς και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο ίδιος με το πέρασμα των αιώνων. Οι λύσεις των προβλημάτων που διακατέχουν τους αστικούς ιστούς σχετίζονται με το πράσινο, επομένως και το τοπίο. Η σύγχρονη ζωή διαθέτει απαιτήσεις σε σημείο που οι πολίτες χάνουν την σύνδεση τους με την κληρονομιά. Τα τοπία, λόγω των έντονων ρυθμών αλλά και των αναγκών μας, εξουθενωτικά μεταβάλλονται. Συμπερασματικά, γίνεται αντιληπτό πως το τοπίο κυριαρχεί σαν στοιχείο της καθημερινότητας είτε αυτό αφορά ένα πάρκο ή μια πλατεία, είτε ένα καλοσχεδιασμένο αστικό περιβάλλον, (R.Herrman, 1980).

Όπως είπε κάποτε ο Έλληνας φιλόσοφος Αριστοτέλης, ‘‘Δεινόν τε και χαλεκόν ληφθήναι ο Τόπος’’. Η συγκεκριμένη φράση ερμηνεύει την εξαιρετικά μεγάλη δυσκολία του να αντιληφθεί το άτομο την έννοια του χώρου (place). Παρόμοια, η οικοδόμηση της αντίληψης του τοπίου περιλαμβάνει και εκείνη δυσχέρειες. Το τοπίο περιλαμβάνει και ερμηνεύει σχέσεις ανθρώπων αλλά και σύνδεση τόπων μεταξύ τους. Επομένως, πρόκειται για ένα εργαλείο που συμπεριλαμβάνει άμεσα και έμμεσα τον άνθρωπο ως συστατικό με τις αλληλεπιδράσεις του και τις χρήσεις γης που τον περιβάλλουν ή που χρησιμοποιεί. Μεταξύ ανθρώπου και τοπίου-χώρου εκτυλίσσονται όλες οι αλλαγές στον ιστό των πόλεων οι οποίες διαμορφώνουν μια νέα πραγματικότητα, (Ανανιάδου-Τζημοπούλου, 1997).

Η καταγωγή της λέξης ‘‘τοπίο’’ αφορά γερμανικές γλώσσες. Στις αρχές του 13^{ου} αιώνα εντοπίζεται μία από τις παλαιότερες αναφορές στην ολλανδική γλώσσα, η οποία είναι ‘‘lantscap’’ (‘‘landschap’’), και περιγράφει μία χερσαία γη – περιοχή. Το πρόθεμα x -cap ή -scap αναφέρεται στην αποκατάσταση της γης και δημιουργία όπως βρίσκεται επίσης στο γερμανικό ‘‘Landschaft’’ («schaffen» = to make), (Zonneveld, 1995). Τον 16^ο αιώνα, η έννοια αρχίζει να περιλαμβάνει την ιδέα της ιστορικότητας, ή ακόμη την διάσταση της οπτικής που χαρακτηρίζει μία περιοχή. Το ‘‘τοπίο’’ μεταβλήθηκε από το ‘‘έδαφος με οργάνωση’’. Βάση των λεγομένων του Olwig (1996), το τοπίο έχει την δυνατότητα να στηρίζει τομείς όπως κοινότητα, δικαιοσύνη, φύση και περιβαλλοντική δικαιοσύνη, πέραν της απλουστευμένης έννοιας του.

EIKONA 2, THE HAY HARVEST

ΠΗΓΗ: PIETER BREUGEL, 1565

Το τοπίο που παρουσιάζεται στην εικόνα 2, εκπροσωπεί το ιδεώδες που επικρατούσε στην Ευρώπη. Τα πλασματικά στοιχεία, που το συνθέτουν είναι το γεμάτο από πράσινο χωριό, τα αγροκτήματα, ο ανεμόμυλος ο οποίος λειτουργεί ως σήμανση συνόρων για την περιφραξη της πόλης. Στο συγκεκριμένο τοπίο παρουσιάζεται ένα φρούριο-μοναστήρι πάνω στον βράχο. Παρατηρείται επίσης, πως η γη αποτελεί ένα μεγάλο κομμάτι της ελαιογραφίας. Βάση της θεωρίας του Berque, ο Luginbühl (2012) αναφέρει την σχέση κοινωνίας – τοπίου έχοντας στην βάση της σκέψης του, δύο τύπους κοινωνιών, δηλαδή ένας που περιέχει την έννοια του τοπίου και ένας που δεν την κατέχει. Εκείνος που δεν την κατέχει δεν συνεισφέρει στο ελάχιστο στην μελέτη του. Ο τύπος της κοινωνίας, ο οποίος εμπεριέχει το τοπίο, δίνει τροφή για παρακολούθηση της έννοιας, με την βοήθεια καλλιτεχνικών αναπαραστάσεων. Οι πρώτες απόπειρες ρεαλιστικών αναπαραστάσεων τοπίου συναντώνται στον δυτικό κόσμο μόνο από τον 15ο αιώνα, (Vos, 2000), οι οποίες στοχεύουν στην ανάδειξη του οπτικού του χαρακτήρα και της συμβολικής του ερμηνείας. Μετέπειτα, η ανάπτυξη της χαρτογραφίας έδωσε την δυνατότητα για προβολή στοιχείων του τοπίου και ζωγραφιών στο έδαφος, σε σημείο που ο William Kent δήλωσε αργότερα πως η αγγλική αρχιτεκτονική κήπου ήταν απλώς “φύτευση ζωγραφικής”.

Ερευνώντας την κοινή γλώσσα, συμπεραίνουμε πως το τοπίο έχει πολλαπλές έννοιες, οι οποίες έχουν μεγάλη διαφορά ανά τον κόσμο. Ας δούμε την γερμανική λέξη “Landschaft”, η οποία στηρίζει την εδαφική σημασία. Συγκριτικά, το αγγλικό “τοπίο” εστιάζει στην έννοια τοπίου. Μελετώντας, την αμερικάνικη και την αγγλική γλώσσα παρατηρείται πως η αμερικάνικη λέξη που εκπροσωπεί το τοπίο βασίζεται στην επικράτεια της κοινότητας, ενώ στην αγγλική διάλεκτο ως απλά τοπίο, (Cosgrove, 2004). Αναφορές στις σκανδιναβικές γλώσσες για “νόμους περί τοπίου”, εκπροσωπούσαν περιφερειακούς κανονισμούς για χρήσεις γης και όπως είναι κατανοητό αφορούσαν την νομική του πλευρά. Η γαλλική λέξη “paysage”, συνιστά ένα χαρακτηριστικό “σημείο” μιας χώρας με κοινωνικές και ιστορικές ρίζες, στο οποίο η φύση παρουσιάζεται ολοκληρωμένα σε έναν παρατηρητή. Στις σλαβικές διαλέκτους η λέξη “τοπίο” συνδέεται με το έδαφος. Τέλος, σε χώρες τις Μέσης Ανατολής, δεν συνίσταται η αισθητική που εκπροσωπεί κάποια έννοια του τοπίου, καθώς ούτε η εδαφική του πλευρά. Στα αραβικά και στα τουρκικά καμία λέξη δεν εμφανίζεται για τον όρο “τοπίο”, (Makhzoumi, 2002).

Όσο αφορά την ελληνική γλώσσα, ο όρος τοπίο φέρνει άμεσα στο νου την λέξη “τόπος”. Η λέξη «τοπειόν» ή «τοπήιον, στην αρχαία ελληνική γλώσσα αναπαριστά την διεργασία των αρχαίων Ιωνών να κλαδεύουν τους κήπους τους με διαφορετικά συμπλέγματα και μορφές. Η λέξη “Landscape”

αναφέρεται επίσης σε ολοκληρωμένα συστήματα αγροτικών χώρων, (Τερκενλή, 1996). Πρόκειται για μια ανθρωποκεντρική έννοια, καθώς τοποθετεί τον παράγοντα άνθρωπο στον "πυρήνα" της ετυμολογίας της, είτε ως παρατηρητή (θεατής), είτε ως ενεργό υποκείμενο (καλλιεργητής, κάτοικος). Η ζωγραφική τοπίου προσδίδει το οπτικό στοιχείο στην έννοια το 16^ο έως 19^ο αιώνα, (Cosgrove, 1998). Οι ζωγράφοι θαύμαζαν το κάλλος της φύσης, αντανακλώντας το ιδεώδες της απλής ζωής. Πιο συγκεκριμένα, η Αναγέννηση μπορεί να χαρακτηριστεί ως έναρξη του όρου "τοπίο". Το τοπίο απεικονιζόταν στους καμβάδες των καλλιτεχνών της εποχής. Σκοπός τους ήταν η στροφή των ανθρώπων σε ένα απλοϊκό μοτίβο ζωής υπενθυμίζοντας τον θεμελιώδη ρόλο που η φύση κατέχει. Ο συγκεκριμένος όρος, δεν διέθετε την σημασία που έχει σήμερα στο ευρωπαϊκό περιβάλλον. Με τα έργα τους οι καλλιτέχνες "εκβίαζαν" την σύνδεση τοπίου με μια όμορφη και ίσως εξιδανικευμένη ζωή, (Norton, 1989). Οικολογία, αρχιτεκτονική, κοινωνιολογία και γεωπονία αποτελούν κλάδους, οι οποίοι από τον 19^ο αιώνα προσέγγισαν το τοπίο με επιστημονικό σκοπό. Τα διαφορετικά και ποικίλα χαρακτηριστικά του έδωσαν τροφή για πληθώρα ορισμών και φυσικά την ανάγκη να εξυπηρετηθεί το οτιδήποτε πρεσβεύει ο κάθε κλάδος. Η δεκαετία του '70 επανέφερε το τοπίο, ύστερα από χρόνια αδράνειας και αφάνειας. Ανανέωσε το ενδιαφέρον που υπήρχε προς αυτό και επικεντρώθηκε στον τομέα του περιβάλλοντος, (Σωτηροπούλου Π, 2019).

Αφετηρία της έννοια του τοπίου υφίσταται η φύση. Το τοπίο μπορεί να οριστεί ως η σχέση του ανθρώπου με το περιβάλλον που τον εναγκαλιάζει. Η σχέση αυτή περιλαμβάνει ενέργειες και συναισθήματα. Πολλές φορές συγχέεται ο τόπος με τον χώρο. Ο χώρος είναι κάτι απροσδιόριστο και ελεύθερο. Περιλαμβάνει όμως τα τοπία μέσα του. Σύμφωνα με τον W.J.T Mitchell, το τοπίο είναι μια φυσική σκηνή διαμεσολαβημένη από τον πολιτισμό. Είναι μαζί χώρος σε αναπαράσταση και σε παρουσία, σημαίνουν αλλά και σημασιόμενο, ένα πλαίσιο και ότι αυτό πλαισιώνει, πραγματικός τόπος αλλά και το είδωλο του, μια συσκευασία αλλά και το προϊόν μέσα στη συσκευασία του, ("Landscape and Power"), (W.J.T Mitchell, 1994). Το τοπίο δεν διαθέτει έναν απόλυτο ορισμό, καθώς έχει τη δυνατότητα να εκφράζεται με διαφορετικές ερμηνείες από πολλές οπτικές. Επιπρόσθετα, μπορεί να συμπεριληφθεί το στοιχείο της υποκειμενικότητας στην όλη διαδικασία. Οι ορισμοί του τοπίου σχετίζονται με την ομάδα ερευνητών που αποζητά το οτιδήποτε από αυτό αλλά και η χρονική περίοδος που λαμβάνει χώρα η εκάστοτε έρευνα. Για τον J. B. Jackson, το τοπίο είναι ένα μέρος της γης την οποία το μάτι δύναται να κατανοήσει με μία ματιά, (Landscape magazine, J. B. Jackson, 1958-1967). Ο ίδιος έδωσε έναν ορισμό άμεσα σχετιζόμενο με τις αισθήσεις και συγκεκριμένα με αυτόν της όρασης, (Landscape magazine, J. B. Jackson, 1958-1967). Ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται το τοπίο μέσω της όρασης του, περνάει στην επεξεργασία του σε ένα πρώτο επίπεδο και σε γνωστικές διαδικασίες που θα ακολουθήσουν. Στην βιβλιογραφία κάνουν την εμφάνιση τους διαδοχικά πολλοί ορισμοί, αντικατοπτρίζοντας το τοπίο με διαφορετική οπτική, σχήμα και πνοή. Βάση του Forman και Godron (1996), το τοπίο αποτελεί μια ετερογενή έκταση γης που συντίθεται από ένα σύμπλεγμα αλληλοεπιδρώντων. Ο Haber, με την σειρά του, το εικάζει ως ένα αντιληπτό και οικείο τμήμα γης. Ο Jurkovic εξέφρασε την παρακάτω άποψη που το όριζε ως χώρο άμεσα συνδεδεμένο από τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που εκτυλίσσονταν γύρω του και μέσα σε αυτό με τμήμα του χωρικά και φυσικά στοιχεία. Ο πιο διαδεδομένος ορισμός αφορά το Countryside Agency & Scottish Natural Heritage (2002). Συνδυαστικός κρίκος στην προκειμένη περίπτωση, αποτελεί η καθημερινότητα, οι σχέσεις του ατόμου μέσα σε ένα αστικό τμήμα γης ή ακόμη ένα αχανές αστικό πάρκο ή ένα τμήμα φυσικής ομορφιάς (οροσειρά, πεδιάδα). Μείζονος σημασίας συνιστώσα, η αλληλεπίδραση των στοιχείων που υφίστανται εντός τοπίου αλλά και των παρεμβάσεων του ατόμου σε φυσικά, πολιτιστικά, αστικά μέρη του.

Το τοπίο είναι ένα πολύπλοκο θέμα που αποτελείται από πολλά στοιχεία, όπως φόρμες, συνειρμούς, σύμβολα και ερμηνείες. Οι σύγχρονες μελέτες προσπαθούν να ερευνήσουν την πολυεπίπεδη σημασία που κατέχει ένα συγκεκριμένο τοπίο για τους κατοίκους του, πώς αντιλαμβάνονται τις ρίζες τους και πώς οι σχέσεις μεταξύ αυτού και των κατοίκων διαμορφώνονται στις διάφορες γενιές. Πρόκειται περισσότερο για τη διαμόρφωση της ταυτότητας, των κοινωνικών σχέσεων, τη μεταφορά εμπειρίας, αξιών, εθίμων και των βλέψεων που συγκροτούν τον πολιτισμό. Τα τοπία θεωρούνται ορατά,

ολοκληρωμένα κοινωνικο-οικολογικά συστήματα με χωρικές μεταβλητές και χρονικές διαστάσεις. Έχουν εκφραστικές αισθητικές, φυσικές και πολιτιστικές ιδιότητες που γίνονται αντιληπτές και εκτιμώνται από τους ανθρώπους με πολλούς τρόπους προσκαλώντας δράσεις που έχουν ως αποτέλεσμα την αλλαγή. Πολλαπλοί κλάδοι και προοπτικές απαιτούνται για την κατανόηση τοπίων και την ευθυγράμμιση των κοινωνικών και οικολογικών αξιών για τη διασφάλιση της βιωσιμότητάς τους.

Η επιστήμη της γεωγραφίας αντιμετωπίζει το τοπίο γενικά, ως ένα τμήμα γης από ένα τύπο δυναμικής ασταθούς συνδυαστικής, μεταξύ στοιχείων γεωγραφικά διαφοροποιημένων φυσικών, βιολογικών και ανθρώπινων, τα οποία λειτουργούν αλληλεπιδραστικά και συνιστούν ένα ενιαίο γεωγραφικό σύνολο, το οποίο εξελίσσεται και όσο αυτό συμβαίνει καθένα από τα στοιχεία βρίσκονται το ένα στην ζώνη επιρροής του άλλου, (Betrand,1969:197). Αξιοσημείωτο, επίσης, το γεγονός πως γεωγράφοι όπως ο Cosgrove (1998) επικεντρώνονται στην αισθητική-αντιληπτική πλευρά του όρου, θεωρώντας υποδεέστερο το στοιχείο της εικόνας, (Johnston,2000:429-431). Για την αρχιτεκτονική τοπίου, στον ορισμό που του αντιστοιχεί σύμφωνα με τον Warnock και Brown (1998:44-46), κύριο στοιχείο διαθέτει η οπτική αίσθηση. Σε αυτήν αντανακλώνονται οι διαφορετικές μορφές, κλίμακες και δομές του τοπίου που βιώνουν οι επισκέπτες. Η οικολογία του τοπίου αντιμετωπίζει το αντικείμενο μελέτης ως προϊόν που παράγεται από αλληλεπιδράσεις ενός πολύπλοκου οικοσυστήματος με στόχο την ισορροπία σε αυτό. Ο όρος οικολογία τοπίου χρησιμοποιήθηκε, όταν η αεροφωτογραφία άρχισε να είναι ευρέως διαθέσιμη χρονικά από το 1860 και έπειτα. Η ιδέα επικεντρώθηκε σε συγκεκριμένο χωρικό μοτίβο σε ένα τμήμα ενός τοπίου, όπου οι βιολογικές κοινότητες αλληλοεπιδρούν με το φυσικό περιβάλλον. Όπως ένα φυτικό κύτταρο ή ένα ανθρώπινο σώμα, αυτό το ζωντανό σύστημα παρουσιάζει τρία χαρακτηριστικά: τη δομή, τη λειτουργία και την αλλαγή. Η δομή του τοπίου είναι το χωρικό σχέδιο ή διάταξη των στοιχείων του τοπίου. Η λειτουργία είναι η κίνηση και οι ροές των ζώων, των φυτών, του νερού, του ανέμου, των υλικών και της ενέργειας μέσω της δομής, (Forman & Godron, 1986, Dramstad et al., 1995). Τέλος, η αλλαγή είναι η δυναμική ή η αλλοίωση του χωροχρονικού προτύπου και η εξόρυξη με την πάροδο του χρόνου.

ΕΙΚΟΝΑ 3,Η ΠΡΩΤΗ ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ,ΒΟΣΤΩΝΗ,1860

“Η Βοστώνη, όπως τη βλέπουν ο αετός και η αγριόχηννα”, (James Wallace Black)

Φράση γραμμένη κάτω από την λεζάντα όταν δημοσιεύτηκε η πρώτη αεροφωτογραφία το 1860 στην Βοστώνη.

ΠΗΓΗ: <http://photographyinfo.gr>

Το τοπίο δύναται να κατέχει μείζονος σημασίας ρόλο σε ολοκληρωμένες διαδικασίες και παρεμβάσεις χωροταξικού σχεδιασμού, βάση των ορισμών που επικρατούν. Θα μπορούσε να ειπωθεί

πως είναι μια οριακή έννοια που μπορεί και οφείλει να συνδέσει διάφορες επιστήμες και να ωθήσει την ορθή συνεργασία πολλών φορέων. Για παράδειγμα, η συγκεκριμένη τοποθέτηση θα ήταν άκρως χρήσιμη στον τομέα διαχείρισης και σχεδιασμού των πόρων, ενισχύοντας την ποιότητα του πολεοδομικού σχεδιασμού (Ahern, 1999, Dale et al., 2000, Opdam et al., 2013, Pedroli et al., 2006, Wang et. al., 2014, Wu, 2013).

“Τοπίο”, σημαίνει μία περιοχή, όπως γίνεται αντιληπτή από ανθρώπους, του οποίου ο χαρακτήρας είναι το αποτέλεσμα της δράσης και αλληλεπίδρασης των φυσικών και/ή ανθρώπινων παραγόντων. Ο παραπάνω ορισμός δόθηκε τον Οκτώβριο του 2000 στην Φλωρεντία όπου πραγματοποιήθηκε η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου. Η συγκεκριμένη Σύμβαση ήρθε στο προσκήνιο και έθεσε σε ενεργητικότητα τα κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία και διατήρηση των τοπίων. Κύριος σκοπός αποτέλεσε, το τοπίο και η αναγνωσιμότητα του να καταστεί θεμελιώδες στοιχείο και κινητήρια δύναμη στην καθημερινότητα όλων μέσω του χωρικού σχεδιασμού. Παράλληλα, θεωρείται ένα πολύπλοκο δημιούργημα φυσικών διεργασιών και ανθρώπινων παρεμβάσεων με καθοριστικό παράγοντα διαμόρφωσής του τον χρόνο, μέσω της ιστορίας του τόπου (Μπεριάτος, 2007). Μια άλλη προσέγγιση προσδιορίζει το τοπίο ως περιορισμένο πόρο με την προστασία του να θεωρείται μεγίστης σημασίας, ειδικά στην Ελλάδα όπου μέσω του τουρισμού, το τοπίο έχει αναχθεί σε ένα βαρυσήμαντο πλουτοπαραγωγικό πόρο (Δοξιάδης και Λιβέρη, 2013).

Η οικολογική συνιστώσα συνδέεται αμεσότητα με τον σχεδιασμό του τοπίου και τις αρχές τις αειφορίας, σύμφωνα με ένα εργαλείο που εφαρμόστηκε στα ολλανδικά τοπία σε ένα δείγμα εκθέσεων, (Termorshuizen, Opdam και van den Brink, 2007). Πιο συγκεκριμένα, ορίστηκε ένα “οικολογικά βιώσιμο τοπίο” και εξελίχθηκε ένα άωρο εργαλείο για την μέτρηση ενσωμάτωσης οικολογικής βιωσιμότητας στα σχέδια τοπίου. Σύμφωνα με την μέθοδο, αποκρυσταλλώνεται και προτείνεται η υλοποίηση βιωσιμότητας βάση της ποιότητας, της έκτασης και της επιρροής σε τοπίο και οικοσύστημα αν και εφόσον διασφαλίζεται το να πραγματοποιηθούν οι ανάλογοι στόχοι προστασίας και διατήρησης. Οι αποφάσεις λαμβάνονται από ένα μοντέλο που εκπροσωπεί την θεωρία του άνωθεν εργαλείου και αναφέρεται σε δύο σύνολα δεικτών. Το ένα σετ περιλαμβάνει την ευαισθησία των παραγόντων να συμπεριλάβουν τις οικολογικές αρχές του βιώσιμου σχεδιασμού. Το δεύτερο σετ αναφέρεται στο πόσο αποδοτικοί είναι η εφαρμογή τους ποσοτικά στον χωρικό σχεδιασμό. Το αποτέλεσμα έδειξε πως υπάρχει γνώση της σημαντικότητας του συνδυασμού χωρικού σχεδιασμού και τοπίου για την ανάλογη υλοποίηση στόχων. Συμπερασματικά, το εργαλείο αυτό δύναται να θεωρηθεί με περισσότερη επεξεργασία στην πράξη ως μέσο αξιολόγησης για την οικολογική βιωσιμότητα των σχεδίων τοπίου, (Termorshuizen, Opdam και van den Brink, 2007). Βάση μελετών που πραγματοποιήθηκαν σε περιφέρειες διάσπαρτα στην Σουηδία, οι οποίες επικεντρώθηκαν στον φυσικό σχεδιασμό των φυσικών πόρων, χαρακτηρίστηκαν επιτυχείς εφόσον ανέδειξαν ως κατευθυντήρια γραμμή τα σουηδικά δημοτικά σχέδια ως εργαλεία σχεδιασμού τοπίου, (Björstig et al, 2018).

Το τοπίο διαθέτει ικανότητες ενός εξαιρετικού εργαλείου-ρυθμιστή που θα χρησιμεύσει στην προστασία όχι μόνο του ίδιου αλλά και στην διασφάλιση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Θεωρείται γνωστή η πληθώρα των τοπίων στον Ελλαδικό χώρο και η συνεισφορά τους όχι μόνο στην μεταβίβαση του ιστορικού μας παρελθόντος αλλά και στην παγκόσμια αναγνωρισιμότητα τους σε ευρωπαϊκό αλλά και γιατί όχι σε παγκόσμιο επίπεδο. Η διασφάλιση της προστασίας του λοιπόν θεωρείται μεγίστης σημασίας. Το τοπίο αναγνωρίζεται ως πολύτιμος πόρος σε πολλούς τομείς. Η πληθώρα τοπίων καθίσταται στοιχείο ελκυστικότητας αλλά και ανάπτυξης, οι οποίες επρόκειτο να ενισχύσουν την ταυτότητα μίας περιοχής, (D. Viollet, M. Guerin). Ως έννοια, υποβασιμάζει διάφορες ερμηνείες και συνδέεται άμεσα, και έμμεσα με το παρελθόν. Για αυτό το λόγο, ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός στην διαχείριση του θεωρείται καίριος και οφείλει να διαμορφωθεί από μια διεπιστημονική προσέγγιση.

1.2 ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΟΠΙΟΥ-ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟΠΙΟΥ-ΧΡΟΝΟΥ

Η αφετηρία της εννοιολογικής προσέγγισης του τοπίου εντοπίζεται χρονικά μεταξύ 19^{ου} – 20^{ου} αιώνα. Η προσέγγιση της εννοιολογικής “σύστασης” του όπως προαναφέρθηκε, παρόλο που χρήζει εξαιρετικής σημασίας, στην διαδικασία εξέλιξης της, χαρακτηρίζεται ως δυσχερής σε σημαντικό βαθμό. Οι καλλιτέχνες της εποχής το αξιολογούν βάση της αισθητικής και τα συναισθήματα που προκαλεί μέσω της όρασης. Εν συνεχεία, ξεκίνησε η επιστημονική προσέγγιση από εξειδικευμένα άτομα. Την σκυτάλη πήραν οι επιστήμες και το αντιμετώπισαν ως πεδίο εμπειρικής έρευνας, αξιολογώντας το βάση μεγέθους, οικολογίας, γεωλογίας και άλλων μετρήσιμων και μη μετρήσιμων χαρακτηριστικών του.

Με το πέρασμα των χρόνων αναπτύχθηκε ένα σημασιολογικό δικαστήριο που αφορούσε την έννοια του τοπίου, βοηθητικό μέσο αποτέλεσε η υπάρχουσα έννοια που κατείχε από τον τομέα του πολιτισμού. Η ιδέα πάρηκε στα μέσα του 19^{ου} αιώνα από συντηρητικούς λαογράφους και τον κοινωνικό θεωρητικό Wilhelm Riehl (1854). Μέσα από αυτή την δομή αναδείχθηκε, έστω και πρώιμα, ο δεσμός μεταξύ ατόμου και τοπίου, (Eisel, 1982; Lekan and Zeller, 2005; Körner and Eisel, 2006). Τον δυνατό δεσμό της φύσης και του πολιτισμού στήριξε ο Ernst Rudorff (1994 [1897]), σε ένα πολιτιστικό τοπίο, και την εξέλιξε σε μια εκσυγχρονισμένη προσέγγιση για τη διατήρηση της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς («Heimatschutz»). Η γερμανική έρευνα υιοθέτησε το γεγονός πως η κατανόηση του στηρίζει τα θεμέλια της σε έναν ξεχωριστό φυσικό χώρο με στοιχεία πολιτισμού ως τοπίο. Η ένωση του Κοινωνικού Δαρβινισμού και του Ναζισμού, επέφερε μια τροποποίηση σε μία υπάρχουσα ιδεολογία. Πλανιόταν πάντα, η συντηρητική ιδέα για την γη και το άτομο, με βάση το μότο “αίμα και χώμα”, ειδικότερα από την ναζιστική τότε Γερμανία. Η συγκεκριμένη ιδέα προωθούνταν για πολλά χρόνια σε αντανάκλαση στο γερμανικό τοπίο. Υπερβολές αναπτύχθηκαν σε γερμανικό, αμερικάνικο προσκήνιο με το τοπίο να βρίσκεται στο επίκεντρο κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών εξελίξεων, όπως ο φιλελεύθερος καπιταλισμός που αποτέλεσε απειλή για την ομορφιά και διατήρηση του τοπίου, (Blackbourn, 2007). Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, η σύνδεση φύσης και κληρονομιάς, έπρεπε πάση θυσία να διατηρηθεί. Την δεκαετία του 1950 όσο και το 1960, η παραπάνω ερμηνεία του τοπίου, ερχόταν σε αντιπαράθεση με την ανάγκη για πράσινο στις πόλεις και με την επιστημονική προσέγγιση για το συγκεκριμένο θέμα, (Blackbourn, 2007). Ο King (2002) υποστήριξε ότι: “Το τοπίο κατανοείται ως φυσικό αντικείμενο ανεξάρτητο από το θεατή του οικοσυστήματος με δομές και λειτουργίες, οι οποίες μπορούν να συλληφθούν μέσω εμπειρικών μεθόδων και ορίζεται με ουδέτερο και αντικειμενικό τρόπο”. Η έρευνα για το θέμα του τοπίου θεμελιώνεται στην παρατήρηση αλλά και απομόνωση φαινομένων, (Eisel, 2009). Η σημασία της διατήρησης της φύσης σημαίνει παράλληλη διατήρηση της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Η διαφορούμενη παραπάνω προσέγγιση αντιμετωπίζει το τοπίο ως συνδυασμό φύσης και πολιτισμού.

Η μελέτη των μετρήσιμων και μη μετρήσιμων χαρακτηριστικών του οδήγησε σε ένα καθοριστικό πόρισμα, την αμφίδρομη σχέση του τοπίου με τον άνθρωπο. Η κοινωνική του αντανάκλαση χρονικά εντοπίζεται την δεκαετία του '70, (Giedion, 1967). Η εξέλιξη της πορείας του ανθρώπου κοινωνική ή τεχνολογική αποτυπώνεται στο τοπίο ενώ τα χρόνια περνάνε και συναντούν το ένα το άλλο. Με αποτέλεσμα να μεταβάλλεται και να μετατρέπεται σε ότι οι εποχές που διανύουμε του επιτρέπουν. Την δεκαετία του '80, το τοπίο συναντά η ελληνική νομοθεσία, (Βλαντού, 2010). Η έννοια του πλέον χαρακτηρίζεται ως πολυδιάστατη, μιας και περιλαμβάνει ένα σύνολο οικοσυστημάτων και το σύνολο βιοτικών και αβιοτικών στοιχείων του. Εξελίχθηκε, εξελίσσεται ακόμη και θα εξελίσσεται στο πέρασμα των χρόνων ως έννοια, εφόσον η ζώνη επιρροής του θα κάνει το ίδιο. Οι μορφές του τοπίου ακολουθούν τον άνθρωπο και καθορίζονται από εκείνον. Η σχέση τοπίο-άνθρωπος είναι αμφίδρομη και ζωτικής σημασίας.

Οι ανθρώπινες δραστηριότητες καταλαμβάνουν τον χώρο και τον καθορίζουν. Σχέσεις συμπεριλαμβάνονται στο πλέγμα χώρου-χρόνου και διαμορφώνουν το τοπίο. Η αστικοποίηση και η

βιομηχανική εποχή αποτελούν σταθμοί μεταβολής του τοπίου, (Τρατσέλα,2009). Μέσα από εκείνα, ο τόπος αλλοιώνεται, χάνει την αισθητική ένταση του και το άτομο απομακρύνεται από την πληροφορία που του μεταβιβάζεται μέσω των αισθήσεων. Όλοι οι τύποι του τοπίου, από το αστικό έως το πολιτισμικό και από το αγροτικό-δασικό έως το τεχνητό έχουν δύο στοιχειώδης συστατικά: τον άνθρωπο και τον χρόνο. Ο χρόνος κυλά και ο δομημένος χώρος οφείλει να εξυπηρετεί τις καθημερινές ανάγκες των ανθρώπων. Στο σύμπλεγμα αυτό συμπεριλαμβάνονται και οι οικονομικές δραστηριότητες δημιουργώντας με την σειρά τους άλλες ανθρώπινες σχέσεις, (Hough,2004, Dunett et al 2002).

Άνθρωπος, οικονομία, χρόνος ένα καθοριστικό τρίπτυχο που διαδραματίζει κεντρικό και ουσιώδες ρόλο στη διαμόρφωση του τοπίου. Ως ζωντανό και συναισθηματικό ον, το άτομο σκορπίζει τις εμπειρίες του στο χώρο και τον καθορίζει δομικά και τοπιακά. Αναλογικά, ο άνθρωπος αποκτά την υπόσταση του μέσω του "κατοικείν" στο χώρο προκειμένου να την ορίσει μέσα στον αχανή κόσμο, (Martin Heidegger). Επί παραδείγματι, τα πολιτιστικά τοπία αποτελούν αποθήκες μνήμης των ανθρώπινων ενεργειών μέσα στο χρόνο, μεταβιβάζοντας αξίες στους μεταγενέστερους. Επιπρόσθετα, συγκροτούν εκθέματα του πολιτισμού, δίνοντας εικόνες και τροφή για σκέψη αποζητώντας σεβασμό των αξιών που εκπροσωπούν.

Το τοπίο περικλείει τον άνθρωπο και τα βιώματα του. Το άτομο χαρακτηρίζει και χαρακτηρίζεται από το τοπίο, εμπειρέχει τα προσωπικά του βιώματα. Η αμφίδρομη σχέση τοπίου-ανθρώπου είναι εξαιρετικά ισχυρή και δεν διασπάται με το πέρασμα του χρόνου. Τουναντίον ισχυροποιείται από αυτόν. Φυσικά, η κατανόηση του τοπίου αποτελεί μια εξαιρετικά περίπλοκη διαδικασία για το νου, εφόσον περιλαμβάνει η διαδικασία την αίσθηση. Με την λέξη, "αίσθηση" γίνεται αναφορά σε μία από τις πέντε αισθήσεις του ανθρώπου και πιο συγκεκριμένα στην όραση. Όραση ή αλλιώς βλέμμα, η κινητήρια δύναμη του υποκειμένου στην έναρξη της αντιληπτικής διαδικασίας για οποιαδήποτε ερεθίσμα, συμπεριλαμβάνοντας και αυτή του τοπίου, (Cooper,2009; Van De Pol).

Το τοπίο εξαρτάται από το άτομο, χωρίς αυτό να χάνει κάθε στοιχειώδης υπόσταση του. Το τοπίο, κοιτώντας το νόμισμα από την άλλη πλευρά του, δεν χάνει την υπόσταση του από την απουσία του ατόμου σε αυτό. Απλούστατα, σταθεροποιείται στο χρόνο και σιγά σιγά φθείρεται παραμένοντας αέναο και αναλλοίωτο. Φυσικά, η ιστορία έχει επιδείξει πως το ανθρώπινο χέρι κρύβει περισσότερα κακά απ' ότι καλά, γεγονός που θα αναλυθεί σε επόμενο κεφάλαιο. Επιπροσθέτως, η παρουσία του ατόμου μέσα στο τοπίο, μετατρέπει και καθιστά την κατάσταση σε ένα υψηλής αξίας αγαθό. Το άτομο προσδίδει το περιεχόμενο του τοπίου σκιαγραφεί έναν χαρακτήρα που έχει υποστεί αλλαγές καθορίζοντας από αυτές τις αναμνήσεις και την ζωή του. Επιδέχεται, ποικίλα νοήματα διότι "αναφέρεται σε υποκειμενικές παρατηρήσεις και εμπειρίες, δείχνοντας ότι έχει και αντιληπτικό, αισθητικό, καλλιτεχνικό και υπαρξιακό νόημα", (Τερκενλή & Κίζος, 2006).

Γυρνώντας στον εννοιολογικό προσδιορισμό του τοπίου, γίνεται εύκολα αντιληπτή η σύνδεση του με τον άνθρωπο. Οι επικρατούμενες συνθήκες διακρίνουν τις εκτυλισσόμενες ανθρώπινες κοινωνικές σχέσεις σε κάθε πολιτισμό. Αυτό το γεγονός αποτελεί την εναρκτήρια σπίθα για την αντιληπτική διαδικασία. Και οι πέντε αισθήσεις του ανθρώπου λαμβάνουν μέρος με κεντρική αυτή της όρασης. Αφορά δηλαδή μία ολοκληρωμένη βιωματική εμπειρία του χώρου. "Ο χαρακτήρας και η ταυτότητα ενός τόπου εμφανίζονται ως το αποτέλεσμα της συνολικής και γιατί όχι συλλογικής αντίληψης, που αυτός ο τόπος προσφέρει στους κατοίκους, τους επισκέπτες, τους χρήστες, τους εραστές του," (Στεφάνου 2009:61). Η αίσθηση που μεταδίδει η ατμόσφαιρα ενός τοπίου παράγει ερεθίσματα στο άτομο και μέσω της εικόνας παράγεται αυτό που ονομάζεται τοπίο. Το τοπίο δεν είναι κάτι αντικειμενικά δεδομένο παρά ένα αποτέλεσμα υποκειμενικής αντίληψης.

1.3 ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

ΕΙΚΟΝΑ 4, ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΤΟΠΙΟΥ

ΠΗΓΗ: ARCHDAILY

Ο σχεδιασμός του τοπίου θα μπορούσε να χαρακτηριστεί στα παλαιότερα χρόνια περισσότερο ως ενέργεια περιφερειακής εμβέλειας υπό την αιγίδα του κλάδου της αρχιτεκτονικής. Το Μοντέρνο κίνημα δεν είχε και δεν μπορούσε να συσχετιστεί με το τοπίο, καθώς αυτή την περίοδο του μοντερνισμού, οι επεμβάσεις του τοπίου δεν προβάλλονται διεξοδικά από τη διεθνή βιβλιογραφία, και περιορίζονται σε μεγαλύτερο βαθμό προς την κατασκευή κτιρίων, δηλαδή προς την αρχιτεκτονική του κελύφους, υποβαθμίζοντας το πολιτιστικό ενδιαφέρον για τις κηποτεχνήσεις. (Sutherland Lyall, “Designing the new landscape”). Οι αρχιτέκτονες είχαν ως μέλημα την γεωμετρία, την “κορνίζα”, και όχι τον οργανικό-φυσικό χαρακτήρα του τοπίου, (Richard T. T. Forman, *The Ethics of Isolation, the Spread of Disturbance, and Landscape Ecology*). Για αυτούς αποτελούσε κάτι τελείως άγνωστο καθώς σχολή τοπίου δεν υπήρχε. Τα στοιχεία τοπίου των κανονικών μοντερνιστικών αρχιτεκτονικών σχεδίων σπάνια ήταν κάτι περισσότερο από μια γενικευμένη ένδειξη της φυσικής φύτευσης, (M. Trieb, *Axioms for a modern landscape Architecture*, Oregon 1993).

Ο μοντερνισμός τα τελευταία είκοσι χρόνια ξεθώριασε σε μεγάλο επίπεδο. Μεγάλη επίπτωση αποτέλεσε για το προηγούμενο γεγονός, πως κάθε προσπάθεια των αρχιτεκτόνων προς διαχείριση του τοπίου απέτυχε παταγωδώς. Μετά την σύγχρονη εποχή οι σχεδιαστές τοπίου είχαν μεγάλη αυτοπεποίθηση εξαιτίας των χαρακτηριστικών της. Αυτά ήταν ο εκλεκτικισμός, η ειρωνεία, το ανεπιτήδευτο πνεύμα και η στρωματοποίηση μη συσχετιζόμενων πραγμάτων. Με αυτόν τον τρόπο, ανέπτυσαν θέσεις, οι οποίες συνδέονταν περισσότερο με την αισθητική παρά με επικρατούσες στάσεις της αρχιτεκτονικής, (Iris Montero, n.d). Ο σχεδιασμός του τοπίου πλέον ήταν πολυποίκιλος με στοιχεία από ζωγραφική, γλυπτική, και φυσικά την μοναδική τέχνη του φυσικού περιβάλλοντος. Ο Βραζιλιάνος σχεδιαστής τοπίου Roberto Burle δημιούργησε χρωματιστές φυτεύσεις σε διάφορα σχήματα τα οποία ήταν αφηρημένα ζωγραφικά έργα μεγάλης κλίμακας σε φυτικό υλικό, δίνοντάς μας έτσι μία καινούρια οπτική στον 19^ο και 20^ο αιώνα, (Roberto Burle Marx, “The lyrical landscape”, Iris Montero).

Ο Sigurd Lewerentz και ο Gunnar Asplund’s καθιέρωσαν μέσα από το έργο τους την συσχέτιση της ασκητικής αρχιτεκτονικής και το ασκητικό τοπίο των χτυπημένων κυματισμών, (M Woollen, 2018), (Erik Gunnar Asplund: *Landscapes and Buildings*). Σε ένα επίπεδο χρονικά πιο σύγχρονο και σχεδιαστικό, πολύ σημαντικό αποτελεί το έργο του Le Corbusier στη Σαντιγκάρη, όπου τρία διαφορετικά λειτουργικά σχέδια, για τη στέγαση, την κίνηση, τους πεζούς και το τοπίο, τέθηκαν σε προσεκτική καταγραφή μεταξύ τους με στόχο την ενσωμάτωσή τους για τα στοιχεία ενός πολεοδομικού σχεδίου, αναμειγνύοντας διαφορετικές χρήσεις γης (Cohem, Jean-Louis, 2013).

Το 1960 στις Η.Π.Α μηχανικοί και θεωρητικοί επιχειρήσαν να αποκωδικοποιήσουν και να μελετήσουν το τοπίο ως συμμετοχική δραστηριότητα. Πιο επεξηγηματικά, ο Donald Appleyard στο έργο του “View from the Road” αναφέρει την εμπειρία της αντίληψης και της κίνησης μέσα στο τοπίο, (D. Appleyard, K. Lynch, John R. Myer, 1965). Η Lawrence Halprin ανακάλυψε την

συναισθηματική και αντιληπτική εμπειρία της στο διαδοχικό τοπίο, (Roads: Lawrence Halprin, Modern Dance and the American Freeway Landscape), (Peter Merriman, 2011). Ακόμα, ο Garrett Eckbo στο έργο του "Landscape for Living", ανέπτυξε και ανέλυσε την σημαντικότητα του χρόνου, ο οποίος άμεσα και έμμεσα επιδρά περισσότερο από κάθε άλλο παράγοντα στον άνθρωπο. Κρίσιμο ζήτημα στο έργο του αποτελεί το γεγονός πως το τοπίο επηρεάζεται περισσότερο από τα στοιχεία και τις σχέσεις που εκτυλίσσονται γύρω από αυτό παρά από το ίδιο. Αποτέλεσε ένα έργο αισθήσεων που αφορούσε το πώς οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται το τοπίο και όχι μόνο στο πώς είναι αυτούσιο, (Garrett Eckbo, 1950). *‘Ολόκληρη η αίσθηση της αισθητικής μας προέρχεται από τη φύση, όχι σε γραφικό επίπεδο αλλά σε βιολογικό επίπεδο ... πώς αλληλεπιδρά με την αντίδρασή μας’*, (Garrett Eckbo, n.d).

ΕΙΚΟΝΑ 5, Ο ΡΟΜΠΕΡΤΟ ΜΠΟΥΡΛΕ ΣΤΟΝ ΒΟΤΑΝΙΚΟ ΚΗΠΟ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗ

ΠΗΓΗ: POPAGANDA.GR,
WWW.THEMAGAZINEANTIQUES.COM

Εν κατακλείδι, θα επιμείνουμε στην παρατήρηση ότι ο μοντερνισμός εισήγαγε νέα, καινοτόμα στοιχεία στον σχεδιασμό του τοπίου. Όλα τα παραπάνω αποτέλεσαν περισσότερο αναλύσεις της υπάρχουσας κατάστασης του τοπίου αντιμετωπίζοντας το ως νέο εργαλείο σχεδιασμού παρά βασικές θεωρίες της λειτουργίας και της ύπαρξής του. Η σχέση τοπίου και φύσης αντικατοπτρίζεται έντονα χωρίς να παραγκωνίζεται το "κτίριο" από εκείνο, παραμένοντας αναπόσπαστο κομμάτι του. Η γενικότερη χωρική αντίληψη της μοντέρνας αρχιτεκτονικής εξάλλου, όπως εκφράζεται από τα κτηριακά αρχιτεκτονικά παραδείγματα, επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τους σχεδιαστές του τοπίου. Επομένως, θα μπορούσαμε να μιλήσουμε περισσότερο για μια μοντέρνα αντίληψη για το τοπίο και όχι για μια μοντέρνα αρχιτεκτονική του τοπίου, αφού η αντίληψη αυτή, στηρίζεται στη συνθετική πρωτοπορία των αρχιτεκτόνων της κτηριακής αρχιτεκτονικής η οποία μεταφέρεται στις κηποτεχνήσεις.

1.4 ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ / ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΠΙΟΥ

Σύμφωνα με τον Jurkovic (2010), τα τοπία διαχωρίζονται σε φυσικά και πολιτισμικά. Στα φυσικά τοπία υπάγονται τα δάση, βουνά, έρημοι και η θάλασσα. Αντίστοιχα, στα πολιτισμικά τα αγροτεμάχια, οικισμοί, οι υποδομές και η αρχιτεκτονική. Ο παραπάνω διαχωρισμός προϋποθέτει το πόσο σημαντική είναι η ανθρώπινη παρέμβαση. Αναμφίβολα, το τοπίο μετασηματίστηκε σε ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό από τις ανθρώπινες ενέργειες, το υπόλοιπο ποσοστό αντιστοιχεί σε γεωλογικές κινήσεις και σχηματισμούς. Στο ελληνικό παρασκήνιο, το τοπίο αποτελεί απόρροια των γεωργικών μεθόδων τα τελευταία 300 έτη. Στην αλλοίωση του συνείσφεραν αρκετά ο ηλεκτρισμός και οι επαναστατικές αλλαγές της μηχανικής. Φθάνοντας στον 20^ο -21^ο αιώνα και έχοντας αντιληφθεί την ανθρωποκεντρική έννοια που καταλαμβάνει το τοπίο, παρατηρείται ιδιαίτερη ανησυχία στην φθορά του χαρακτήρα του.

Σε αστικό και αγροτικό επίπεδο, το τοπίο αποτελεί σημαντικό μέρος της βάσης των φυσικών πόρων, καθώς αποτελεί το σπίτι για την χλωρίδα και πανίδα, που το άτομο αξιοποιεί εδώ και αιώνες για την επιβίωση και ανάκαμψη του. Σε πολιτιστικό και ιστορικό επίπεδο, κουβαλάει αρχαιολογικά κομμάτια σημαντικής αξίας και κληρονομιάς. Η συμβολή του είναι απεριόριστου μέτρου στην ποιότητα ζωής των πολιτών, διότι πέραν της παροχής του σε επίπεδο αναψυχής, ζωντανεύει πνευματικά στοιχεία, συνδέει το άτομο με την κληρονομιά του δίνοντας του την δυνατότητα να συνδεθεί με την φύση.

Στοιχειώδη στάδια για να χαρακτηριστεί αποτελεί η αναγνώριση, χαρτογράφηση, ταξινόμηση και περιγραφή του χαρακτήρα του. Τρεις δράσεις και τρεις έννοιες. Μονάδες τοπίου, η δομή και τα στοιχεία βαίνουν καλώς ή κακώς με τον χρόνο, για αυτό τον λόγο οφείλεται να δοθεί μεγάλη προσοχή στις διαδικασίες τοπίου. Για τον χαρακτηρισμό ενός τοπίου απαιτούνται δύο φάσεις οι οποίες, σαφώς, λειτουργούν βοηθητικά η μία προς την άλλη: η αναγνώριση των στοιχείων τοπίου και η εξήγηση των δομών τοπίου (Landscape Atlases - Landscape identification, characterisation and assessment method, 2015: 29). Η συγκεκριμένη ενέργεια στηρίζει τον καθορισμό των δομών του τοπίου, οι οποίες δομές το ξεχωρίζουν από τα υπόλοιπα γειτονικά.

Το άτομο αντιλαμβάνεται μία περιοχή βάση όλων των στοιχείων που την απαρτίζουν, καθώς και με την στοχευμένη διαλογή και ιεράρχηση αυτών, η οποία βασίζεται σε κοινωνικές και ηθικές ή και αξιολογικές αναπαραστάσεις. Βάση της εμπειρίας, η αντίληψη του ατόμου για ότι τον περιτριγυρίζει δεν βασίζεται καθαρά στα στοιχεία του κάθε τομέα. Στην περίπτωση του τοπίου δεν στηρίζεται στην συλλογή των στοιχείων της γεωγραφικής περιοχής. Αντιθέτως, δημιουργεί μια διαδικασία ιεράρχησης και συλλογής των στοιχείων που θεωρούνται σημαντικά, τα οποία δύναται να είναι είτε

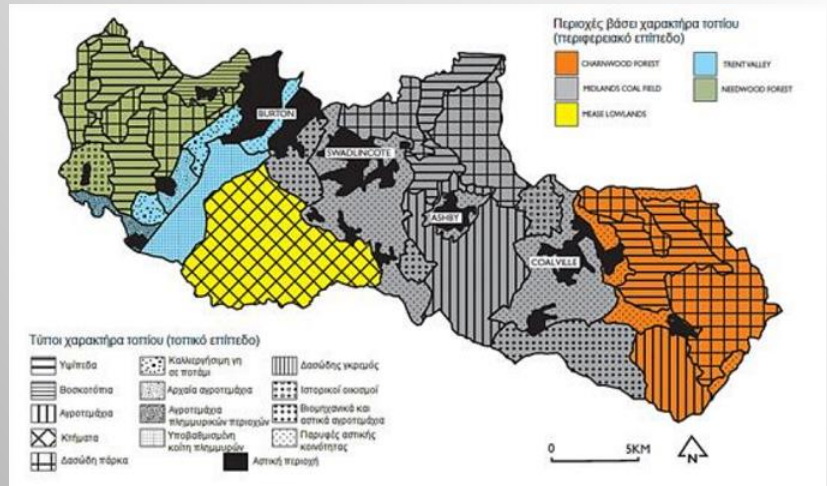
φυσικής προέλευσης είτε ανθρωπογενούς προέλευσης, (Richard Raymond, Landscape Atlases - Landscape identification, characterisation and assessment method, 2015).

Χαρακτήρας τοπίου ορίζεται ως ένα ξεχωριστό, αναγνωρίσιμο και αρμονικό μοτίβο των στοιχείων του, που το καθιστά διαφορετικό από τα υπόλοιπα, είτε προς το χειρότερο είτε προς το καλύτερο, (Tudor, 2014).

Σύμφωνα με την Countryside Agency (2002), ο χαρακτήρας του τοπίου υφίσταται ως ένας συνδυασμός γεωλογίας, εδάφους, χρήσεων γης και οικισμών. Ο “Χαρακτήρας Τοπίου” αποτελεί μια μέθοδο που δύναται να αξιολογήσει τις μεταβολές και την αξία του. Άλλη μια έννοια, που αξίζει να αναφερθεί προς την κατανόηση, είναι, “τα χαρακτηριστικά” του. Χαρακτηριστικά του τοπίου (Characteristics), αναφέρονται σε στοιχεία ή συνδυασμοί στοιχείων που συμβάλλουν στον διακριτό χαρακτήρα. Οι φυσικές και κοινωνικές διεργασίες και τα χαρακτηριστικά που το διακατέχουν καθορίζουν κάθε τοπίο διαφορετικά διαμορφωμένα από όλα τα υπόλοιπα.

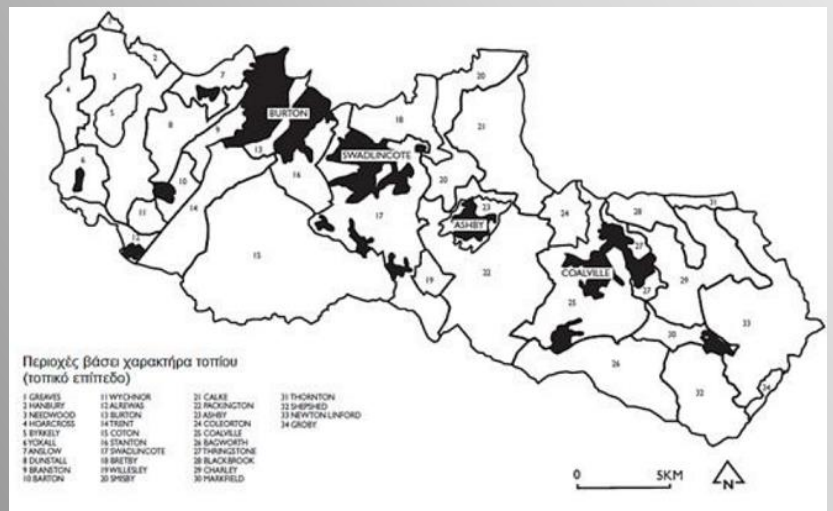
Παρατίθενται τρεις χάρτες βάση χαρακτήρα και τύπων τοπίου, δύο για την Πολιτεία της Ουάσιγκτον και ένας χάρτης που απεικονίζει περιοχές βάση χαρακτήρα τοπίου της Κύπρου.

ΧΑΡΤΗΣ 1, ΤΥΠΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΟΠΙΟΥ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΔΑΣΩΝ ΤΗΣ ΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ

ΠΗΓΗ: THE COUNTRYSIDE AGENCY AND SCOTTISH NATURAL HERITAGE, 2002

ΧΑΡΤΗΣ 2, ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΒΑΣΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΟΠΙΟΥ

ΠΗΓΗ: THE COUNTRYSIDE AGENCY AND SCOTTISH NATURAL HERITAGE, 2002

Επιπρόσθετα, στοιχεία του τοπίου, (elements), αφορούν τα συστατικά του, όπως φράχτες, δέντρα, γενικότερα μεμονωμένες συνιστώσες που το στοιχειοθετούνε.

Μορφώματα τοπίου, (features), αποτελούν τα ιδιαίτερα εμφανή οπτικά αναγνωρίσιμα στοιχεία όπως πύργοι, εκκλησίες, κτλ, τα οποία με την σειρά τους προσδιορίζουν βαρυσήμαντα την όψη του, (The Countryside Agency and Scottish Natural Heritage 2002). Τα στοιχεία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην αναλυτική περιγραφή ενός τοπίου ενώ τα μορφώματα δεν είναι απαραίτητα πολλές φορές. Ορισμένα στοιχεία τοπίου αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους. Τα συστήματα που σχηματίζονται από αυτά τα στοιχεία τοπίου αποτελούν τις δομές τοπίου. Αυτές διακρίνουν τη μονάδα τοπίου που εξετάζεται από εκείνες που την περιβάλλουν. Αυτές είναι που χαρακτηρίζουν εντέλει ένα τοπίο (Landscape Atlases - Landscape identification, characterisation and assessment method, 2015: 31). Τρεις πτυχές υφίστανται όσο αφορά τις δομές του:

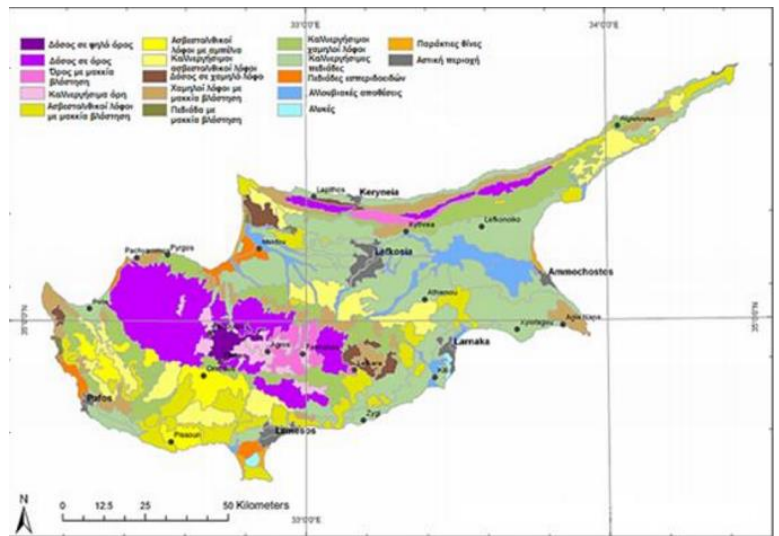
- Τοπογραφική
- Λαογραφική
- Συμβολική

Αυτά τα στοιχεία είναι θεμελιώδη για εκείνο, έχοντας και κοινωνική διάσταση στον χώρο. Αυτή η διάσταση σηματοδοτεί τις κοινωνικές αναπαραστάσεις και τα συστήματα αξιών που συνδέονται με το συγκεκριμένο. Οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ αυτών των στοιχείων τοπίου χωρίζονται συνεπώς σε υλικές και άυλες. Επιπρόσθετα οι δομές τοπίου χρησιμοποιούνται για να εκφράσουν τον τρόπο με τον οποίο η τοπική κοινωνία έχει δημιουργήσει το τελικό μέσα από τις διάφορες δραστηριότητές της και τροποποιώντας ορισμένα συστατικά του βιοφυσικού υποστρώματος στοιχεία ή κάποιες από τις μεταξύ τους σχέσεις (Landscape Atlases - Landscape identification, characterisation and assessment method, 2015: 32).

Ωστόσο, οφείλουν να τα αναφέρουν σε ένα εκτενέστερο βαθμό για να αντικατοπτρίζεται πλήρως η εικόνα και οι δομές του τοπίου. Ο εντοπισμός τους στον χώρο κρίνεται απαραίτητος. Βέβαια, η ακρίβεια κρίνεται δύσκολη λόγω της ύπαρξης του επιπέδου ζωνών. Μιλώντας, σε πρακτικό επίπεδο, ο εντοπισμός τους στον χώρο επιτρέπει στους φορείς προστασίας, διαχείρισης και σχεδιασμού τοπίων, να διαμορφώνουν σε καλύτερο βαθμό τις δράσεις τους στον χωροταξικό σχεδιασμό, (Landscape Atlases - Landscape identification, characterisation and assessment method, 2015: 30).

Μια επόμενη έννοια που θα αναλυθεί σε ένα βαθμό, αποτελεί ο "τύπος χαρακτήρα τοπίου", (landscape character types), δηλαδή τύποι τοπίου με παρόμοιο χαρακτήρα. Σε αυτούς, κοινά στοιχεία κάνουν την εμφάνισή τους χωρίς να καταργείται η έννοια του "διαφορετικού". Κοινά χαρακτηριστικά, αποτελεί η βλάστηση, μορφολογία του εδάφους καθώς οι χρήσεις γης και ο

ΧΑΡΤΗΣ 3, ΚΥΠΡΟΣ – ΤΥΠΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΟΠΙΟΥ

ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΚΥΠΡΟΥ, 2011

χωροταξικός σχεδιασμός σε οποιαδήποτε περιοχή, (The Countryside Agency and Scottish Natural Heritage 2002).

Οι περιοχές βάση χαρακτήρα τοπίου μοιράζονται χαρακτηριστικά με άλλες χωρίς να χάνουν την αίσθηση και την όψη της μοναδικότητάς τους. Την δεκαετία του 1970, στην χωροταξία και γενικότερα στον στρατηγικό σχεδιασμό, η διαχείριση επικεντρωνόταν στην αποτίμηση του τοπίου, δηλαδή στηρίζονταν και σύγκριναν τους λόγους που υπερερούσε μίας περιοχή έναντι της άλλης. Πρωτοπόροι στην εφαρμογή της αποτίμησης του χαρακτήρα τοπίου, ήταν οι Άγγλοι το 1980, (Eetvelde & Anthrop, 2009, The Countryside Agency and Scottish Natural Heritage 2002).

Συνοψίζοντας, περιγράφεται μια μεθοδολογία χαρτογράφησης τύπων τοπίου, με διαφορές σε φυσικά χαρακτηριστικά και στην εξέλιξη τους ιστορικά. Απόρροια της αποτίμησης, υφίσταται ένας άτλαντας που διαδραματίζει τύπους τοπίων στον οποίο εμπεριέχονται επίσης κατευθυντήριες γραμμές για την διαχείριση και τον σχεδιασμό, (Jurkovic, 2011). Μπορεί να εφαρμοστεί από το διεθνές έως το περιφερειακό επίπεδο αλλά και το τοπικό.

1.5 ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Στον σχεδιασμό του τοπίου, κατέχει μείζονα ρόλο η οικολογική ισορροπία, κάνοντας την εμφάνιση της στην Βιομηχανική Επανάσταση, με κύριο ρόλο την ποιότητα ζωής του ατόμου στο αστικό περιβάλλον, για τον ορθό συνδυασμό πράσινου ελεύθερου χώρου και κτισμένου, (H. Girardet, 2004). Την εποχή του Μοντέρνου, η οικολογική λειτουργικότητα εκθρονίζεται από την οικολογική φέρουσα ικανότητα τοπίου, ενώ ποσοτικά υπάρχουν πλέον οι αστικές πυκνότητες, οι ελεύθεροι χώροι και το πράσινο στα σχέδια πόλεων και επεκτάσεων. Το ενδιαφέρον στρέφεται καθοριστικά στην βελτίωση ποιότητας ζωής του ατόμου. Πίσω από αυτό το υποτιθέμενο χρηστικό μήνυμα ήταν ότι εάν ένα τοπίο λειτουργεί ως οικολογικό σύστημα, λειτουργεί αναγκαστικά ως αισθητικό σύστημα. Η Σχολή του Penn υποστήριξε μία θεωρία πως η ίδια η φύση αποτελεί το μοναδικό μοντέλο για τον σχεδιασμό του τοπίου. Αντίθετα, η εποχή του πλουραλισμού, κατέργησε την προηγούμενη θεωρία, παρόλο που το περιβάλλον την συγκεκριμένη “στιγμή” αποζητά μεγαλύτερη προσοχή και συγκέντρωση όσο αφορά την διαχείρισή του.

Στον κλάδο της Βιολογίας το 1866 πρωτοεμφανίστηκε η Οικολογία ως έννοια από τον Ernest Haeckel, και ορίστηκε ως η επιστήμη για την κατανόηση των σχέσεων οργανισμών και περιβάλλοντος, συμπεριλαμβάνοντας συμπληρωματικές συνιστώσες όπως όλες οι συνθήκες. Συνδέθηκε άμεσα με το περιβαλλοντικό κίνημα την δεκαετία του '60 και χαρακτηριστικό της στοιχείο αποτελεί η προσπάθεια μίξης από τα συμπεράσματα για την διαχείριση των περιβαλλοντικών πόρων, τις διαδικασίες της φύσης και όλα τα προαναφερθέντα για την αειφορία. Η συνεισφορά της είναι καθοριστική στην Αρχιτεκτονική του Τοπίου. Ο Carl Troll εισήγαγε για πρώτη φορά το 1939 την Οικολογία Τοπίου ως ένα κράμα γεωγραφίας και οικολογίας, (Ε. Αθανασιάδου, 2012). Ο Carl Troll οραματίστηκε την οικολογία του τοπίου ως την ολοκλήρωση μεταξύ οικολογικών και γεωγραφικών επιστημών, και την καθόρισε ως *“τη μελέτη των κύριων σύνθετων αιτιωδών σχέσεων μεταξύ των κοινοτήτων ζωής και του περιβάλλοντός τους», οι οποίες «εκφράζονται περιφερειακά σε ένα συγκεκριμένο πρότυπο διανομής (μωσαϊκό τοπίου, μοτίβο τοπίου)”*, (Troll 1971).

Το 1970 στο πανεπιστήμιο της Πενσυλβανίας ο καθηγητής του τοπίου Ίαν ΜακΧάργκ δημιούργησε μια ιδέα την οποία συζήτησε με τους φοιτητές του για τοπίο ως ένα οικολογικό σύνολο, στο οποίο η γεωλογία, οι χρήσεις γης, η τοπογραφία αποτελούν σημαντικά χαρακτηριστικά. Τα τοπία που μπορούσαν να αναλυθούν στο συγκεκριμένο πεδίο εφαρμογής ήταν οποιουδήποτε μεγέθους. Ο Ίαν ΜακΧάργκ στήριξε μία σκέψη για το τοπίο ως ένα αντικείμενο μελέτης εκτός ενός συνόλου από τοποθετημένα καλλιτεχνικά φυτά. Έτσι, με αυτόν τον τρόπο εισήχθη η ηθική οικολογία, με το βιβλίο του *“Design with Nature”* το 1969, το οποίο εξήγησε την διαμόρφωση και όχι την απαγόρευση, (*“Design with Nature”*, 25th Edition by Ian McHarg, 1969).

Ο σχεδιασμός της οικολογίας αποτελεί ένα πειθαρχικό εργαλείο, το οποίο θεμελιώνει την χαρτογράφηση, η οποία πλαισιώνει μελέτες επιπτώσεων και ορθές αποφάσεις για την λύση προβλημάτων. Επιπροσθέτως, βάση της καταλληλότητας του τοπίου επιτρέπει την οργάνωση του χώρου για τομείς όπως η αναψυχή, προστασία του περιβάλλοντος, οι αγροτικές δραστηριότητες κλπ. Ας μην ξεχνάμε, πως ο φυσικός σχεδιασμός σε πολεοδομικές, χωροταξικές μελέτες προηγείται ανάλογα φυσικά με το έργο. Σύμφωνα με μελέτες του σήμερα, γίνεται κατανοητό και αυτονόητο πως οι γνώσεις που προσέφερε ο Ίαν ΜακΧάργκ οφείλουν να εφαρμόζονται σε κάθε ενέργεια για την προστασία της φύσης, για την ορθή τοποθέτηση εγκαταστάσεων στον αστικό ιστό.

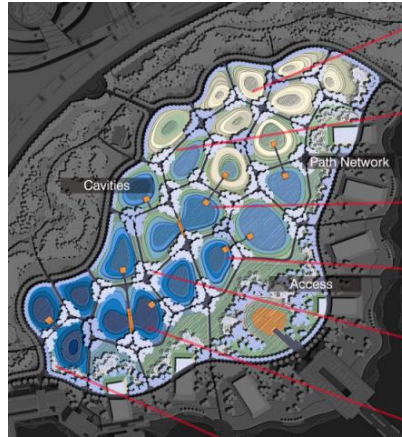
Στις παρακάτω εικόνες εμφανίζεται ένα πάρκο 54 στρεμμάτων στην πόλη Tianjin της Κίνας, στο οποίο κατέληγαν αστικά μολυσμένα ύδατα και με αυτό τον τρόπο είχε χαρακτηριστεί ως σκουπιδότοπος. Πέραν αυτού η περιοχή αντιμετώπιζε προβλήματα από την άναρχη δόμηση και τα μισογκρεμισμένα κτίρια. Το 2003, οι κάτοικοι σε συνεργασία με την δημοτική κυβέρνηση του Τιάντζιν αποφάσισαν να αντιστρέψουν την κατάσταση. Κύριος στόχος στον σχεδιασμό, η υλοποίηση ενός πάρκου που θα παρέχει ποικίλες υπηρεσίες στους κατοίκους και την περιοχή.

Τα θεμέλια των αρχών οικολογίας ανάγονται το 1950, σε επιστήμονες όπως γεωγράφους, γεωργοί φυτών, συγγραφείς επιστήμονες του εδάφους που αποτέλεσαν τον γίγαντα με τους ώμους πάνω στον οποίο στηρίχθηκε όλη η δουλειά. Η αεροφωτογραφία αποτέλεσε την έναρξη της χρήσης του όρου "Οικολογία του Τοπίου". Η βάση της ιδέας στηρίχθηκε στην τοποθεσία με ειδικό χωρικό μοτίβο, όπου αλληλοεπιδρούσαν βιολογικές κοινότητες και φυσικό περιβάλλον. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, υπάρχει ένα πλήθος ορισμών για το τοπίο. Όσο αφορά την οικολογία, έχοντας στοιχεία, αναφερόμαστε σε μία επιστήμη, που ορίζει και μελετά τις σχέσεις οργανισμών και του περιβάλλοντος τους. Σε αυτήν την περίπτωση, το τοπίο κατέχει τον ρόλο ενός ψηφιδωτού μωσαϊκού, στο οποίο ανάγονται συγκεκριμένα τοπικά οικοσυστήματα και χρήσεις γης. Η οικολογία τοπίου αφορά την απλή οικολογία των τοπίων και της περιφερειακής οικολογίας των περιοχών.

Κατά την διάρκεια του χτισίματος της προαναφερθείσας έννοιας, ενσωματώθηκαν αρκετοί άλλοι κλάδοι ή σημαντικές έννοιες. Η έννοια του οικοσυστήματος, η γεωγραφία των ζώων και των φυτών, οι περιφερειακές μελέτες, ο ανθρώπινος πολιτισμός και η αισθητική. Συγκεκριμένα, ο κλάδος της γεωγραφίας ανέδειξε το θέμα "τοπίο" ως εμπειρική επιστήμη κατά την άγουρη περίοδο εξέλιξης του. Το τοπίο καθοριζόταν από το κράμα αλληλεπιδράσεων φυσικού περιβάλλοντος και ανθρώπινες δραστηριότητες, με ιδιαίτερα μοναδικές γεωγραφικές περιοχές. Με αυτόν τον τρόπο, ήρθαν στην επιφάνεια οι χρήσεις γης, τα σχέδια βλάστησης, τα αγροτικά συστήματα και ο συντονισμός τους σε οικισμούς, τα μεταφορικά δίκτυα καθώς και η σημαντικότητα της μελέτης τους.

Αυτή η φάση δημιούργησε ένα περίεργο, διεπιστημονικό ατομικό σχέδιο, αλλά δεν υπήρχε σαφής γενική ταπετσαρία. Από το 1980, το "μωσαϊκό της γης", όπως ονομάστηκε, συσσωρεύτηκε, όπου τα κομμάτια του παζλ ταιριάζουν όλο και περισσότερο και εμφανίζεται ένας γενικός σχεδιασμός του τοπίου και της περιφερειακής οικολογίας. Οι αρχές τοπίου και της περιφερειακής οικολογίας τοπίου, συνδέονται με οποιοδήποτε ψηφιδωτό της γης, από προαστιακές έως αγροτικές και από ερήμους έως

ΕΙΚΟΝΑ 7, ΠΑΡΚΟ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΙΑΝΤΖΙΝ, ΚΙΝΑ

ΠΗΓΗ: WWW.ASLA.ORG/2010AWARDS

δάση, από φυσικές ανέγγιχτες περιοχές έως περιοχές που έχουν αλλοιωθεί από το ανθρώπινο χέρι. Το τοπίο που αντικατοπτρίζεται κάτω από ένα αεροπλάνο ή σε μια αεροφωτογραφία, περιέχει ζώντες οργανισμούς και για αυτό είναι ένα ζωντανό σύστημα. Και η “αλλαγή” είναι η δυναμική ή η αλλοίωση του χωροχρονικού προτύπου και η εξόρυξη με την πάροδο του χρόνου. Η δομή ενός τοπίου ή ακόμη και μίας περιοχής, απαρτίζεται από τρεις τύπους στοιχείων, τα οποία αφορούν καθολικά στοιχεία-μπαλώματα, διάδρομοι και μήτρες-αποτελούν λαβή για τη σύγκριση άκρως διαφορετικών τοπίων και για την ανάπτυξη γενικών αρχών. Η ανάλυση των επιφανειών, των διαδρόμων μαρτυρά την χωρική γλώσσα, η οποία είναι γνωστή στους μελετητές.

Ο παρατηρητής έρχεται αντιμέτωπος στο πέρασμα των χρόνων με ένα δυναμικά εξελισσόμενο αριθμό πολυπληθή αριθμό τοπίων, που οφείλεται στην γεωλογική ανάπτυξη, ιστορία και τον πολιτισμό. Η μελέτη του περιλάμβανε ένα τεράστιο πλήθος χρήσης επιστημών, όπως: γεωλογία, επιστήμη του εδάφους, βοτανική, υδρολογία και γεωμορφολογία, καθώς και δημογραφία, ανθρωπολογία, οικονομία, πολιτική και ιστορία. Ως εκ τούτου, η γεωγραφία ήταν διεπιστημονική “avant la lettre”. Η συγκεκριμένη επιστήμη αποτελούσε πολύτιμο εργαλείο για την διεξοδική μελέτη-γνωριμία των τοπίων, εφόσον καθιέρωσε μεθόδους όπως η επιτόπια έρευνα, η χαρτογραφία και η ανάλυση χαρτών, η ερμηνεία φωτογραφιών και εικόνων αέρα, η χωρική ανάλυση, η μοντελοποίηση και τα γεωγραφικά στατιστικά και τα γεωγραφικά συστήματα πληροφοριών (GIS).

Η γερμανική σχολή γεωγραφίας ανέπτυξε μια ντετερμινιστική προσέγγιση όσο αφορά το πολιτιστικό τοπίο. Γεγονός, που προκάλεσε επικριτικές αντιδράσεις από γαλλικά και αγγλοσαξονικά σχολεία, τα οποία θέλησαν να προσεγγίσουν την πολιτιστική πλευρά του τοπίου μέσω της περιβαλλοντικής του διάστασης, (Vidal de la Blache, 1922, Sauer, 1925). Σύμφωνα με τον Sauer, η διαμόρφωση του πολιτιστικού τοπίου εμπεριέχει ένα φυσικό τοπίο που αποτελεί το μέσο στο οποίο συνοψίζεται η αντανάκλαση του πολιτισμού, ο οποίος συνιστά τον παράγοντα για το αποτέλεσμα. Στην διαδικασία ανάλυσης του τοπίου καθιερώθηκε πρώτα η οικολογική σκέψη και ακολούθησε η οικολογία, (Claval, 2004). Η οικολογία περιλάμβανε το τοπίο ως ένα “σκαλί” σαν σε επίπεδο που ολοκληρώνει με την ύπαρξη του την οργάνωση των οικοσυστημάτων. Σε αυτό κουμπώνει η θεωρία πως το ιστορικά αναπτυσσόμενο πολιτιστικό τοπίο μεταβλήθηκε από ένα απλό οικολογικό μοντέλο τοπίου σε ένα παγκόσμιο σύνολο ανθρώπινων οικοσυστημάτων (Naveh, 1999).

Οι πρώτες μελέτες της ιστορικής γεωγραφίας επικεντρώνονται στα αγροτικά τοπία και έπειτα ακολουθούν τα πολιτιστικά. Η ιστορική γεωγραφία κάνει χρήση δύο διαφορετικών προσεγγίσεων. Η πρώτη εξελίσσει την ανασυγκρότηση και εξέλιξη των τοπίων σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο και η δεύτερη στις τροχιές αλλαγών που ονομάζονται ως μονοπάτια τοπίων. Το βιογραφικό τοπίου επιτυγχάνεται με την ακέραια εφ όλης της ύλης ιστορικής του αναδρομής, μέσω των διαδικασιών ταξινόμησης και χαρτογράφησης για να οδηγηθεί στον Ιστορικό Χαρακτηρισμό Τοπίου (HLC), (Rippon, 2004). Η κατανομή των ειδών, οι ανθρώπινες σχέσεις με τις αλληλεπιδράσεις τους στο περιβάλλον πλαισιώνονται από την μελέτη της ιστορικής οικολογίας για να κατανοηθούν με την έρευνα οικολογικών συνθηκών, διαδικασιών και πρακτικών. Έννοιες όπως το βάθος χρόνου του τοπίου, διαδρομές τοπίου ή τροχιές διαμορφώθηκαν από αρχαιολόγους του τοπίου με στόχο την ευκαιρία της αρχαιολογικής διατήρησης (Fairclough και Rippon, 2002).

Συνοψίζοντας, το άτομο έχει καθοριστικά διαμορφωτικό ρόλο για το τοπίο που δημιουργεί ή αλλοιώνει. Τα τοπία οικειοποιούνται, σε απλές ή σύγχρονες εκδοχές μεταβλητότητας στο άτομο, επιτρέποντας να διαδραματίζεται η ανθρώπινη ζωή και εξέλιξη. Η κατανόηση της έννοιας και της προσθήκης του σε επιστήμες αποτελεί ένα βήμα προς τα μπροστά για την εξέλιξη του τοπίου στον χωρικό σχεδιασμό.

1.6 ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΚΑΙ ΤΑ ‘ΕΠΙΘΕΤΑ’ ΤΟΥ

Ο διαχωρισμός φυσικού και πολιτιστικού τοπίου, συνέβη το 19^ο αιώνα από Γερμανούς γεωγράφους. Σύμφωνα με τον Ratzel, το πολιτιστικό τοπίο αποτελεί τμήμα ενδόμυχο του φυσικού, όμως με την μεταβολή του δεύτερου από τις ανθρώπινες παρεμβάσεις. Οι δύο παραπάνω όροι, αποτέλεσαν ένα πρώτο δείγμα για τη ντετερμινιστική προσέγγιση στον κλάδο της γεωγραφίας. Ο συγκεκριμένος διαχωρισμός δεν βρέθηκε αρεστός σε πολλούς επιστήμονες της εποχής, προκαλώντας μία διαφορούμενη κριτική. Για παράδειγμα, ο Hartshorne, κατέκρινε το γεγονός της δημιουργίας των όρων, όσο την βάση της ιδέας, δηλαδή το ότι το τοπίο βρίσκονταν στο επίκεντρο των ενεργειών για την μελέτη της γεωγραφίας. Αντ’ αυτού, τον απέρριψε λόγω της ασάφειας του, που επέλεξε την ιδέα της περιοχής, (Hartshorne, 1939). Η ολιστική ενότητα του τοπίου υπέστη προβλήματα με τις παραπάνω έννοιες, (Jones ,2003). Βαθμιαία, με την εξέλιξη του ακαδημαϊκού κόσμου και των επιστημών σε ταυτόχρονο ρυθμό, αφανίστηκε το παραπάνω ιδεώδες του διαχωρισμού των δύο ορισμών, εφόσον θεωρήθηκε γνωστή η παγκόσμια επιρροή της πολιτιστικής κληρονομιάς στην προστασία του περιβάλλοντος, απομονώνοντας την ανθρώπινη παρέμβαση και την αλλοίωση που προκαλείται σε παρθενικά τοπία.

Με την εκφώνηση του όρου ‘‘αστικός’’ στην αρχική λατινική έννοια, ο νους σχετίζεται με προνομιακά, πολιτισμένα και πολιτικά δικαιώματα. Αντίθετα, ο όρος ‘‘αγροτικός’’ συνδέει και γεμίζει σκέψεις για μία αντίξοχη και αν όχι υποταγμένη, κουραστική κατάσταση. Οι παραπάνω ‘‘ορισμοί’’ διαφοροποιούν δύο τρόπους ζωής και εξέλιξης αντίστοιχα. Τα αγροτικά τοπία περιέχουν την γεωργική ζωή, με παράλειψη των δασών, η οποία στο αγγλικό παρασκήνιο ονομάζεται εξοχή και στα γαλλικά ισοδυναμεί με το ‘‘ la campagne’’. Η απόσταση και η διχοτόμηση των εννοιών, αστικό – αγροτικό , μεγάλωσε με την γενική κατάσταση της αστικής εξάπλωσης και της προαστιοποίησης της υπαίθρου, ειδικότερα με τον ερχομό αλλά και την λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Νέα, πολύπλοκα, εκσυγχρονισμένα, μοναδικά τοπία με πολλαπλές λειτουργίες προβάλλονται σημαίνοντας μια νέα εποχή. Χαρακτηρίζονται ως τοπικά αστικά, προάστια και αστικά τοπία (Antrop, 2000) ή επίσης ως ‘‘νέα αγροτικά’’,(Gulinck, 2004; Meeus and Gulinck, 2008). Επίσης, παρουσιάζεται μεταβολή σε τοπικές κοινότητες ακόμη και σε απομακρυσμένες περιοχές του αγροτικού κόσμου πέραν της μορφολογικής αλλαγής. Νέοι ορισμοί χρησίμευσαν για να κατανοηθούν διαδικασίες και λειτουργίες σε νέα αστικά τοπία, (Cheshire, 1995).

ΕΙΚΟΝΑ 8, ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΕΝΑΝΤΙ ΑΣΤΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

ΠΗΓΗ: WWW.BABISTASIOS.BLOGSPOT.GR, WWW.AROSI.GR

Φαντασμαγορικά και μοναδικά τοπία προστάτευαν και προστατεύουν φυσικά μνημεία, σε κήπους και παλάτια. Η ιδιαιτερότητα τους με τα χαρακτηριστικά τους, τα εξειδίκευσαν σε εθνικής ή καθολικής σημασίας, και βασίζονται κυρίως σε αισθητικά επιχειρήματα και σε συμβολικά και ιστορικά νοήματα (Olwig, 2002). Η πλειοψηφία ωστόσο των τοπίων δεν περιέχει πάντα μία “ιδιαιτερότητα”, ώστε να καθίστανται υπό προστασία. Πάραυτα, αναγνωρίζονται ως “πολύτιμα” και “συνηθισμένα”. Της πρώτης κατηγορίας συνδέονται με τις παραδοσιακές αγροτικές περιοχές, ή σε πολιτιστικά τοπία αλλά και σε οικολογικά αξιοσημείωτες περιοχές (Green and Vos, 2003). Τα παραδοσιακά αγροτικά τοπία θεωρούνται αποτέλεσμα των διεργασιών αγροτικών τοπικών κοινοτήτων, οι οποίες στόχευαν σε επιβίωση, και όχι λόγω της καταπάτησης που υπέστησαν άλλες κοινότητες από διαφορετικές χρήσεις γης λόγω των ρυθμών που επέβαλλαν ανάπτυξη, (Muir, 2000). Ο όρος “συνηθισμένο” τοπίο προέκυψε από τους Groth και Bressi (1997), για να στηρίξει την ύπαρξη όλων εκείνων που δεν κατείχαν χαρακτηριστικά για να τους προσδίδουν μία έντονη ταυτότητα και που δημιουργήθηκαν από ρεαλιστικές, βραχυπρόθεσμες λύσεις.

ΕΙΚΟΝΑ 9, ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ, ΠΗΓΗ: STAVRIALENA GONTZOU

Οι αισθητικές πτυχές του τοπίου προωθήσαν συζητήσεις εσωτερικού περιεχομένου για την ομορφιά και τις σχετικές έννοιες όπως το υπέροχο, το γραφικό και το εικονογραφικό, (Bell, 1999). Από αυτές τις εσωτερικές συζητήσεις αναδύθηκε ο κατάλληλος σχεδιασμός για υπέροχα πάρκα και τοπία εθνικού περιεχομένου και μνημείων. Τον 18^ο αιώνα, αντικείμενο μελέτης από τους φιλόσοφους αποτέλεσε η σχέση του “όμορφου” και του αντικειμένου του παρατηρητή. Οι φιλόσοφοι επικεντρώθηκαν στον τρόπο, στο τι προκαλούσαν οι αισθητικές ιδιότητες, όπως συναισθήματα αλλά κυρίως πως αυτή η γνώση θα προσέφερε στον σχεδιασμό. Το 1759 ο Burke έφερε στο προσκήνιο την έννοια του υψηλού και όμορφου, βάση του οποίου ίσχυε ότι: *Η αίσθηση του υψηλού προκαλεί ένα διπλό συναίσθημα φόβου και έλξης, ως “απολαυστική φρίκη”*. Με την σειρά του ο Κάντ, τρία είδη που προέρχονταν από την παραπάνω έννοια: το “τρομακτικό” (Schreckhaft-Erhabene), το “ευγενές” (Edle) και το “υπέροχο υψηλό” (Prächtige), (Kant, 1764). Όσο αφορά, το “υψηλό” συνδέεται με συντριπτικά συναισθήματα που αναπαράγονται όταν το άτομο συναντά ένα τοπίο με διαχρονικότητα και άπειρο, (Schama, 1995). Ο χαρακτηρισμός “υψηλό” αναφέρεται στο μεγαλείο ενός τοπίου σε συσχέτιση με το όμορφο, την κλίμακα, και το μέγεθος.

Η έννοια “γραφικό” τοπίο εισάγεται όταν έχουμε έναν πίνακα με ιδανικές αισθητικές ιδιότητες. Η εμφάνιση του όρου έγινε με την βοήθεια του Gilpin το 1768, ο οποίος δημιούργησε τις βάσεις για να αποκτήσει φήμη το δημοφιλές στον τομέα του τουρισμού. Ο 18^{ος} αιώνας έδωσε την ευκαιρία στο γραφικό στυλ να εισαχθεί στην αγγλική κηπουρική, τονίζοντας φυσικές μορφές στον σχεδιασμό. Εικονογραφικό και γραφικό τοπίο, συνδέονται ως παρόμοιες με την πρώτη να είναι πιο πρόσφατη χρονικά, και αυτό λόγω της φωτογραφίας. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, οι κυνηγοί εικόνων αναζητούσαν μετά μανίας, τοπία ή ακόμη και σκηνές, με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όχι απαραίτητα με την κλασική έννοια του όμορφου, αλλά του παραδοσιακού, εξωτικού, υπερβολικά τυπικού. Οι τουρίστες επιθυμούσαν και επιθυμούν όμορφα τοπία. Αν κρίνουμε από τα ελληνικά δεδομένα, τα γραφικά τοπία όπως αυτά του Πήλιου ή τα γαλανόλευκα σοκάκια των νησιών αποτελούν πόλο έλξης κάθε χρόνο χειμώνα ή καλοκαίρι για επισκέπτες από εσωτερικό και εξωτερικό. Η συμβολή του ήταν επίσης μεγάλη στον σχεδιασμό κήπων και πάρκων.

Πρωτοπόροι ο Johannes Granö (Granö and Paasi, 1997) και ο Michael Jones (2007). Ο πρώτος έκανε τα αδύνατα δυνατά για την τότε εποχή ώστε να δώσει μια πρώτη περιγραφή για αλλαγές στο τοπίο μεταξύ εποχών που κατείχαν εφήμερο χαρακτήρα. Ο δεύτερος με την σειρά του διαχώρισε τα

εφήμερα και τα εποχιακά τοπία, καθώς τα εποχιακά σε αντίθεση με τα προαναφερθέντα σηματοδοτούν έναν άλλο τρόπο ζωής.

ΕΙΚΟΝΑ 10, Η ΓΡΑΦΙΚΗ ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΗΣ
ΜΑΚΡΥΝΙΤΣΑΣ, ΠΗΓΗ: ΑΘΗΝΟΡΑΜΑ

ΕΙΚΟΝΑ 11, ΤΑ ΜΑΝΔΡΑΚΙΑ ΤΗΣ ΜΗΛΟΥ,
ΠΗΓΗ: WWW.TRIPADVISOR.IT

Σύμφωνα με τον Stobbelaar και Hendriks, (2007), θεμελιώδη στοιχεία για την βίωση των τοπίων αποτελούν τα εφήμερα φαινόμενα και οι εποχές, τα οποία καθορίζουν και την ελκυστικότητα τους. Για παράδειγμα, στοιχεία που κινούν το ενδιαφέρον των αρχαιολόγων, αποτελεί το εφήμερο έδαφος και τα σημάδια αγροτικής ενέργειας. Τέλος, το φως της ημέρας που διαδέχεται το φως της νύχτας, οι συνθήκες του καιρού και οι συνθήκες διαβίωσης της κάθε εποχής, η χλωρίδα μιας περιοχής καθορίζουν τον τρόπο που βιώνεται το τοπίο από τον παρατηρητή μέσω συγκεκριμένων γεγονότων και αλλαγών, (Palang et al., 2007).

ΜΕΡΟΣ 2^ο

ΕΙΚΟΝΑ 12, ΕΓΚΑΤΑΛΕΛΕΙΜΜΕΝΟ ΜΕΤΑΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟ ΤΟΠΙΟ

ΠΗΓΗ: WWW.JUXTAPOZ.COM

ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ: ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΑΝΑΔΡΟΜΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

2.1 ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ ΕΩΣ ΤΗΝ ΜΕΤΑΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ-ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΕΠΟΧΗ

Η προβιομηχανική περίοδος έδωσε ταυτότητα σε περιοχές γεμίζοντας τες ανθρώπους που άρπαζαν κάθε ευκαιρία για επαγγελματική αποκατάσταση. Σε παγκόσμιο επίπεδο προθάλαμος της εκβιομηχάνισης αποτέλεσε η μεταποίηση. Οι πρώτες βιομηχανικές μονάδες ήταν γεγονός στην Βρετανία με κυρίαρχο το πνεύμα της καινοτομίας. Οι βιοτεχνικές μονάδες ανεξαρτητοποιήθηκαν και έπαψαν να δεσμεύονται από το νερό και η εξόρυξη του άνθρακα αναπτύχθηκε. Η ατμομηχανή εκτοπίστηκε από τις μηχανές και έφτασε η εποχή της ‘Βιομηχανικής Επανάστασης’. Στον ευρωπαϊκό χώρο, εμφανίστηκαν σε αγροτικές περιοχές τα πρώτα εργοστάσια τον 17^ο αιώνα με εκμετάλλευση των γειτνιαζόντων ποταμών γύρω τους. Το οδικό δίκτυο μετέπειτα αποτέλεσε στοιχειώδες γνώρισμα για την εγκατάσταση των βιομηχανικών περιοχών, με αυτό τον τρόπο έγιναν γνωστές οι ‘βιομηχανικές ζώνες’ εκτός του ιστού των αστικών κέντρων. Το ανδρικό φύλο κυριαρχούσε ως προσωπικό με τις γυναίκες στην συνέχεια της οικιακής παραγωγής. Οι ευρωπαϊκές χώρες αντιμετώπισαν δυσκολίες και καθυστέρησαν να ανταπεξέλθουν στον μαραθώνιο της βιομηχανικής λαίλαπας. Το 1960 συγκρότησε ένα σημείο παρακμής και ύφεσης για τον κλάδο της βιομηχανίας. Η αποβιομηχάνιση είχε φτάσει, δηλαδή οι αναβαθμισμένες χώρες βρίσκονταν σε διαδικασία αναδιάρθρωσης και υπερπλήρωσης. Γεωγραφικά, οι βιομηχανικές ζώνες εγκαταστάθηκαν εκτός των κέντρων ή και της εμβέλειας της ίδιας της πόλης. Το περιβάλλον βρέθηκε απροστάτευτο και σοβαρά επιβαρυνμένο από την έκρηξη της βιομηχανίας. Η συμβίωση της βιομηχανίας και του αστικού ιστού δεν αποτέλεσε ποτέ κάτι εύκολο και αβίαστο. Τα υπερμεγέθη και τιτανικά κτίρια της βιομηχανίας ασφυκτιούσαν έντονα στα οριζόντια και κάθετα όρια της πόλης. Με αυτό τον τρόπο, ο δευτερογενής τομέας ήταν μη παραγωγικός και η πόλη γνώρισε ολοένα και πιο, σκεπτόμενη πολεοδομικά, κενά και ασυνέχειες. Οι βιομηχανικές ζώνες ήταν εδώ και ήρθαν για να μείνουν με λειψή οργάνωση σε ένα πρώτο επίπεδο. Με γοργό και άλλοτε όχι ρυθμό οι βιομηχανίες αποχωρούσαν από τις μητροπόλεις και άφηναν πίσω τους τα λεγόμενα αστικά κενά. Τα άδεια βιομηχανικά κελύφη έχασαν μαζί με την χρήση τους και την αξία τους, υποβαθμίστηκαν σε σημείο να μείνουν για χρόνια ανέγγιχτα παρόλες τις αναπλάσεις που συνέπαιρναν τον ιστό της εκάστοτε πόλης. Ο εξοπλισμός αποτέλεσε, ένα λυπηρό απόθεμα, μαζί με τα άδεια κτίρια. Το τοπίο επιβαρύνεται εν συνεχεία με το περιβάλλον ‘κουβαλώντας’ πάνω του τα απομεινάρια της πάλαι ποτέ ένδοξης και πολλά υποσχόμενης βιομηχανικής εποχής. Τα βιομηχανικά κελύφη, στην καλύτερη των περιπτώσεων, με την αρμόδια οργάνωση προορίζονταν για αναπλάσεις καθώς και ο ιστός που ανήκαν. Στην άλλη πλευρά του νομίσματος, οι κατεδαφίσεις αποχρωμάτισαν και την ιστορική αξία των βιομηχανικών ζωνών. Η παγκόσμια οικονομική κρίση πυροδότησε μετασχηματισμούς του τοπίου σε Ευρώπη όσο και Αμερική.

ΕΙΚΟΝΑ 13, ΜΑΝΤΣΕΣΤΕΡ ΑΠΟ ΤΟ ΚΕΡΣΑΛ ΜΟΥΡ, 1857

ΠΗΓΗ: http://forquignon.com/history/global/industrial_revolution/manchester_medium.JPG

Αποτέλεσμα της αναδιάρθρωσης της οικονομικής και παραγωγικής βάσης είναι οι ριζικές μεταβολές στο γεωγραφικό χώρο καθώς καταλύεται σταδιακά η μέχρι τότε χωρική οργάνωση της βιομηχανίας, η οργανωμένη δηλαδή παραγωγή σε ένα εργοστάσιο, σε αυτόνομη επιχείρηση που χωροθετείται σε μία περιφέρεια. Ο γεωγραφικός χώρος αναδιαρθρώθηκε λόγω των αλλαγών που υπέστη η βιομηχανία σε γενικότερο επίπεδο. Η κλασική χωρική οργάνωση της βιομηχανίας που “τοποθετείται” συγκεκριμένα στον ιστό της πόλης, μεταβάλλεται. Οι επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν την κρίση και να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων τους, καταφεύγουν αρχικά, στην διασπορά των παραγωγικών τους δραστηριοτήτων και εγκαταστάσεων, κυρίως προς τις χώρες στις οποίες βρίσκουν αποθέματα πρώτων υλών και φθηνά εργατικά χέρια, αλλά και ένα σύστημα επαρκών υποδομών που να μπορούν να εξυπηρετήσουν τέτοιες δραστηριότητες, (Βλάχος, 2015). Το γεγονός ότι η βιομηχανική ανάπτυξη κατά το «φορντικό» πρότυπο ήταν γεωγραφικά συγκεντρωμένη, συνεπάγεται τη δημιουργία πολύ οξυμένων μεταβολών στις συγκεκριμένες περιοχές με την εφαρμογή του “εναλλακτικού” μοντέλου (Βλάχος, 2015). Επιπρόσθετα, οι τηλεπικοινωνίες και οι τεχνολογίες εξελίσσονται και δημιουργήσαν σοβαρές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις όχι μόνο στον αστικό ιστό αλλά και στον περιαστικό ιστό των πόλεων, (Αγριαντώνη, 1999).

Τα νέα μεταβιομηχανικά τοπία διαχωρίστηκαν σε τρεις κατηγορίες:

1. στο προ-μοντέρνο αστικό τοπίο στις αρχές του 20^{ου} αιώνα,
2. στο μοντέρνο αστικό τοπίο των δεκαετιών του '60, '70, '80
3. και τέλος στο πιο σύγχρονο μεταμοντέρνο αστικό τοπίο.

ΕΙΚΟΝΑ 14, ΤΑ ΝΕΑ ΜΕΤΑΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΤΟΠΙΑ, ΠΗΓΗ: ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΆΣΠΑ, ΣΚΙΑΓΡΑΦΩΝΤΑΣ, ΕΡΜΗΝΕΥΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΤΑΞΙΝΟΜΩΝΤΑΣ ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΠΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΟΛΗΣ, ΣΤΟ ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΆΣΠΑ, ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ ΗΛΙΑΣ

Οι χρήσεις γης επεξεργάστηκαν και μεταβλήθηκαν εσωτερικά και εξωτερικά αναδιαρθρώνοντας και την επαγγελματική κατάρτιση κάθε φορά, (Γοσποδίνη, 2006). Το προ-μοντέρνο αστικό τοπίο χαρακτηριζόταν από ισοτιμία και μίξη χρήσεων γης. Η μονοπυρηνική δομή αποτέλεσε κεντρικό χαρακτηριστικό εκείνης της εποχής για το τοπίο. Οι περιοχές περιείχαν διάφορες χρήσεις γης με κεντρική την κατοικία, ακολουθούσαν σε διαφορετική κάλυψη το εμπόριο, η βιομηχανία και η αναψυχή. Ο ιστός μπορεί να χαρακτηριστεί την συγκεκριμένη εποχή έντονα ιεραρχημένος με τα ποσοστά των χρήσεων γης να διαφέρουν ανά τμήμα του αστικού ιστού, (Γοσποδίνη, 2006). Μοντέρνοι οικισμοί σχηματίζονταν και επεκτείνονταν υπό την σκέπη αναπλάσεων. Στο παρασκήνιο πέρασε και η δημιουργία μητροπολιτικών κέντρων με χρήσεις γης εκτός της αμιγούς κατοικίας. Οι βιομηχανίες και τα κτίρια τους κρίθηκε σκόπιμο να είναι τοποθετημένα εκτός του αστικού ιστού σε ειδικές ζώνες κατάλληλες για αυτές. Η ομοιομορφία στον αστικό ιστό περιλάμβανε και επικρότησε τις επαναλαμβανόμενες πολεοδομικές ενότητες. Στην δεκαετία του '80 κυριάρχησε ένα διαφορετικό μοτίβο χρήσεων γης. Πιο συγκεκριμένα, η κατοικία φιζαρίστηκε με το εμπόριο, την αναψυχή και τον πολιτισμό. Ο σχεδιασμός της μοντέρνας πόλης κατακρίθηκε σκληρά από την αρχιτεκτονική και θεωρήθηκε ως αιτία ερήμωσης και μη ορθής χρήσης του δημοσίου χώρου. Η μεταμοντέρνα πόλη έως και το σήμερα είναι πολυκεντρική, στηρίζεται στον τριτογενή τομέα και οργανώνεται σε δίκτυα. Η νέα οικονομία πλέον τοποθετεί τα θεμέλια της σε τοπικές

κοινωνίες. Η προσέλκυση επενδύσεων καθιστά υποχρεωτική την εξέλιξη της τεχνολογίας. Η δεκαετία του 90 παρουσίασε τα "clusters", τα είδη επιλεκτικών χωρικών συγκεντρώσεων. Τα τοπία επιχειρηματικών κέντρων αφορούν την συγκέντρωση επιχειρήσεων και εταιριών υψηλής τεχνολογίας-τεχνογνωσίας. Οι χρήσεις γης που συμπληρώνουν τα clusters αυτής της κατηγορίας αφορά την κατοικία, fancy εστιατόρια, ή και εμπορικά. Ο χώρος προέρχεται από δράσεις αστικής αναδόμησης ενώ χαρακτηρίζεται από πρωτοποριακή αρχιτεκτονική σχεδίαση.

ΕΙΚΟΝΑ 15, ΛΑΔΑΔΙΚΑ ΣΤΗΝ ΘΕΣ/ΚΗ

ΠΗΓΗ: [HTTPS://GR.DEPOSITPHOTOS.COM](https://gr.depositphotos.com)

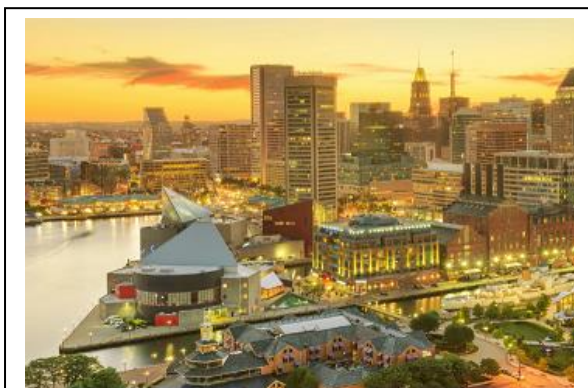
ΕΙΚΟΝΑ 16, 'Η ΣΥΝΟΙΚΙΑ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ, ΒΙΕΝΝΗ',

ΠΗΓΗ: TRAVELTIPSGR.BLOGSPOT.COM

Την κατηγορία των μεταβιομηχανικών τοπίων έρχεται να συμπληρώσει εκείνη που αφορά τα πολιτιστικά κέντρα υψηλής τέχνης ξανά στο κέντρο της πόλης, τα οποία συνοδεύονται από βιβλιοπωλεία, cafe και εστιατόρια. Ανατρέχοντας στο παρελθόν, οι πόλεις ανταγωνίζονταν με την ιστορία που η καθεμία διέθετε. Τα τέλη του 20^{ου} αιώνα θεωρούνται κομβικό σημείο πολιτιστικής ανάπτυξης στην πάλαι ποτέ βιομηχανική πόλη.

Τα πολιτιστικά γεγονότα ενίσχυσαν τα μεγάλα διεθνή γεγονότα (Ολυμπιακοί Αγώνες Αθήνας, 2004)

ΕΙΚΟΝΑ 17, ΤΟ INNER HARBOR ΤΗΣ
ΒΑΛΤΙΜΟΡΗΣ

ΠΗΓΗ: WWW.BREWSANDCLUES.COM

που κάθε πόλη διοργάνωνε. Ο ανταγωνισμός για την ανάδειξη της καλύτερης φιλόξενης πόλης οδήγησε, όπως μας δείχνουν σχετικές μελέτες, ως ευκαιρία αναγέννησης παλιών βιομηχανικών κτιρίων καθώς και ορθής διαμόρφωσης δημοσίου χώρου. Η Συνοικία των Μουσείων της Βιέννης αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της κατηγορίας. Είναι ένα από τα μεγαλύτερα συγκροτήματα τέχνης και πολιτισμού στον κόσμο.

Εξίσου σημαντικά και τα τοπία επικέντρων δημοφιλούς ψυχαγωγίας, τα οποία χωροθετούνται κεντρικά στον ιστό της πόλης με συμπληρωματικές χρήσεις γης εστιατόρια, cafe, παραδοσιακά καφεενία και ταβέρνες, clubs. Οι περιοχές παραδείγματα για τον ελλαδικό χώρο είναι η Πλάκα

της Αθήνας και τα Λαδάδικα της Θεσσαλονίκης. Ο αστικός ιστός εμπεριέχει σε αυτές τις περιοχές διατηρητέα ιστορικά “κοσμήματα” κτίρια. Στον ευρωπαϊκό χώρο οι περιοχές αυτές θεωρούνται ως το πιο ζωντανό τμήμα των πόλεων. Άλλο ένα ακόμα παράδειγμα χώρου που προέρχεται από δράσεις σχεδιασμού αστικής ανάπλασης αφορά τα clusters παραλιακών επικέντρων πολιτισμού και αναψυχής στο κέντρο ξανά του ιστού της πόλης. Οι χρήσεις γης που τα συνοδεύουν είναι: μουσεία, γκαλερί, θέατρα, πάρκα δραστηριοτήτων κ.α. Το φαινόμενο προέκυψε από την ανάγκη σύνδεσης παρακμιακών λιμενικών εγκαταστάσεων και τον αστικό χώρο που επιβαρυνόταν από τα άδεια κτίρια και τον εξοπλισμό τους. Την αρχή έκαναν οι Αμερικάνοι από την δεκαετία του '70 με το Inner Harbor, (Βαλτιμόρη).

Σύμφωνα με τον Hannigan, η μεταβιομηχανική πόλη εικονογραφείται ως μείγμα πολιτισμού, οικονομίας και κατανάλωσης σε ένα χωρικά όλο το εικοσιτετράωρο σε λειτουργία σχεδιαστικό πρότυπο, με διαχωρισμένες έντονα τις χρήσεις γης, (Hannigan, 1998). Χρονικά, η μεταβιομηχανική εποχή τοποθετείται μέσα 20^{ου} - 21^{ου} αιώνα, όπου η κοινωνία καλείται να διαχειριστεί νέους, μεταμοντέρνους τύπους τοπίων (Antrop, 2005). Η μορφολογία του μεταβιομηχανικού πλέον τοπίου της πόλης δεν αποτελεί το λειτουργικό προαπαιτούμενο της οικονομικής και κοινωνικής της ανάπτυξης, αλλά την έκφραση μιας μεταμοντέρνας εικονογραφίας η οποία χαρακτηρίζεται από προσωρινότητα και ασάφεια (Κnox, 1993 από Μπεριάτος και Γοσποδίνη 2006). Οι αλλαγές στην πορεία της διαμόρφωσης του μεταβιομηχανικού τοπίου συνοδεύτηκε από υπολείμματα της βιομηχανίας και από μία προσπάθεια ανάδειξης της ταυτότητας του τόπου. Σύμφωνα με τον Smithson, το νέο τοπίο της πόλης στηρίζεται στην εντροπία που αποτελεί την δεύτερη αρχή της θερμοδυναμικής. Η αρχή αυτή υποστηρίζει πως κάθε μεταβολή παράγει μια ανεξέλεγκτη ποσότητα ενέργειας που δεν χρησιμοποιείται και ως εκ τούτου, συνδέεται με την έννοια του υπολείμματος. Ο Smithson ερμηνεύει το μεταβιομηχανικό τοπίο εστιάζοντας στην εντροπική του συνθήκη, με την έννοια ότι αναγνωρίζει ως εντροπικά μια σειρά φαινομένων που αφορούν το τοπίο, συνδέοντας τον γεωλογικό χρόνο με τους μετασχηματισμούς του μεταβιομηχανικού τοπίου των πόλεων (Τζιρτζιλιάκης, 2005). Η βιομηχανική δραστηριότητα εξακολουθεί να λειτουργεί χωρίς να έχει μεγάλο μερίδιο ευθύνης στην οικονομία και την άνθηση της νέας μεταβιομηχανικής εποχής, (Shaw, 2001).

Χωρικά, το κέντρο καταλαμβάνεται από το εμπόριο και τις υπηρεσίες, εκτοπίζοντας την βιομηχανία στον περιαστικό χώρο. Ο Hall αναφέρει πως ο πολιτισμός θεωρήθηκε ως «το μαγικό υποκατάστατο για όλα τα εργοστάσια και τις αποθήκες που χάθηκαν, μηχανισμός που θα δημιουργήσει νέες αστικές εικόνες, κάνοντας την πόλη πιο ελκυστική τόσο στο μετακινούμενο κεφάλαιο όσο και τους μετακινούμενους ελεύθερους επαγγελματίες στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης», (Hall, 2000). Αυτό όμως, δεν είναι το μόνο χαρακτηριστικό της μεταβιομηχανικής πόλης.

Η παγκοσμιοποίηση κατέστησε σοβαρές συνέπειες σε πολλά τοπία, βιομηχανικά και μη, στον κόσμο. Κοινωνικές, περιβαλλοντικές και χωρικές επιπτώσεις δημιουργήθηκαν και ριζώθηκαν σε αυτά. Τα βιομηχανικά τοπία που πρόσδιδαν ταυτότητα σε ολόκληρες πόλεις με την απομάκρυνσή τους, επέβαλαν σε αυτές οικονομικά ζητήματα. Οι χωρικές ανακατατάξεις ήρθαν αντιμέτωπες με ποίκιλλα θέματα παραγκωνίζοντας την πολεοδομία, τον σχεδιασμό των πόλεων και σαφώς τα τοπία της εκάστοτε πόλης.

Εν κατακλείδι, το τοπίο πέρασε από μετασχηματισμούς και αλλοιώσεις χρονικά από την βιομηχανική εποχή στο σήμερα. Οι βιομηχανικές ζώνες και οι μετακινήσεις τους εντός και εκτός μητροπόλεων δημιούργησαν κενά, αστικά κελύφη που πυροδότησαν την αλλοίωση της ταυτότητας των τοπίων. Το περιβαλλοντικό αποτύπωμα εντεινόταν όλο και περισσότερο. Άλλωστε περιβαλλοντική διαχείριση και η τοποθέτηση της βιομηχανίας αποτελεί ακόμη και στην σύγχρονη εποχή ένα δύσκολο διαχειριστικά θέμα. Ο διωγμός της βιομηχανίας στα εκτός όρια ιδιαίτερος των μητροπόλεων άφησε μεγάλα υπολείμματα, με αποτέλεσμα πολεοδομικά ζητήματα και υποβάθμιση των περιοχών που είχε εγκατασταθεί. Τα λεγόμενα αστικά κενά διαχειρίστηκαν μέσω αστικών αναπλάσεων ανάλογα φυσικά και τον οικονομικό προϋπολογισμό των πόλεων με την επιτυχία τους να είναι αβέβαιη. Οι χρήσεις γης μεταβλήθηκαν αρκετές φορές ώστε να δημιουργεί το κατάλληλο πρότυπο που θα εξυπηρετήσει την ίδια την πόλη, τα τοπία της και τα φαινόμενα αστικοποίησης και παγκοσμιοποίησης.

Το άτομο μπορεί να αντιληφθεί πως ο χρόνος επιδρά στο τοπίο κυρίως λόγω των απερίσκεπτων και εγωιστικών δραστηριοτήτων του. Τα μεταβιομηχανικά τοπία συμπληρώνονται με αυτά της αστικής διαχυτικότητας που θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο. Η παγκοσμιοποίηση και οι αλλαγές στην οικονομία ‘‘ανάγκασαν’’ τους ρυθμούς της ζωής και την πόλη να ικανοποιήσει ολοένα και περισσότερο τις αυξανόμενες ανάγκες και απαιτήσεις που προκύπταν. Οι αστικές δραστηριότητες ελκύουν οι μία την άλλη σε σημείο να αναγκάζουν τον νέο αστικό σχεδιασμό να πάρει τον ρόλο του συντονιστή με κατάλληλες πολιτικές για την βιωσιμότητα των πόλεων, επηρεάζοντας και αλλοιώνοντας το τοπίο. Η παγκοσμιοποίηση επιδρά όχι μόνο σε οικονομικές αλλά σε κοινωνικές, πολιτιστικές και πολιτικές ζώνες. Η ερμηνεία και η έννοια της είναι πολυδιάστατη. Σε αυτό το σημείο χρονικά, η παγκοσμιοποίηση επιφέρει συνέπειες στις τοπικές κοινωνίες σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο. Κάθε χώρα οφείλει να διαφυλάξει την ταυτότητα της και να αναδείξει την ιδιαιτερότητά της, μέσω των τοπίων, της εκμεταλλεζόμενη του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης, (Στεφάνου, Μητούλα, 2005).

ΕΙΚΟΝΑ 19, “ΣΥΜΠΑΓΗΣ ΠΟΛΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ANDY YEUNG”

ΠΗΓΗ: ART PEOPLE GALLERY, COPYRIGHT © 2020

2.2 ΤΟΠΙΑ ΑΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΥΣΗΣ

ΣΥΜΠΑΓΗΣ Ή ΔΙΑΧΥΤΗ ΠΟΛΗ;

ΕΙΚΟΝΑ 20, ΣΚΙΤΣΟ ΠΛΑΣΜΑΤΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΠΟΛΗΣ, ΠΗΓΗ: REMON A.M MULDER, URBAN DESIGNER

Η συμπαγής πόλη συμπεριλαμβάνεται στα κορυφαία μοντέλα για βιώσιμους αστικούς ιστούς. Οι πόλεις αυτές εμφανίστηκαν στην έναρξη της δεκαετίας του 1990 και κυριαρχούν στον σχεδιασμό τα τελευταία τριάντα χρόνια. Στην Πράσινη Βίβλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το αστικό περιβάλλον, το μοντέλο της μικρής πόλης υποστηρίχθηκε ως η πιο βιώσιμη προσέγγιση του αστικού περιβάλλοντος (CEC, 1990). Αυτό συνέβη, καθώς το συγκεκριμένο πρότυπο παρουσιάστηκε ως κορυφαίο και συνείσφερε στην επίτευξη οικονομικών,

κοινωνικών και περιβαλλοντικών στόχων.

Ακράδαντα αποδεδειγμένο και από εκθέσεις του ΟΗΕ, που θα λέγαμε υποστηρίζουν χωρίς κανέναν ενδοιασμό πως το μοντέλο συμπαγών πόλεων επιφέρει και επιβάλλει αποτελεσματικότητα στην βιωσιμότητα, την κοινωνικότητα και οικονομική δυναμική, (UN – Habitat 2011, 2014a, 2014c, 2015).

Υπάρχουν αμέτρητες θεωρίες που στηρίζονται σε διαφορετικές προσεγγίσεις για το τι είναι και τι μπορεί να καταστεί ως μοντέλο βιωσιμότητας για έναν αστικό ιστό όπως οι οικολογικές πόλεις, green cities, αστικό τοπίο κ.α. Σύμφωνα με τον Burton, η λεγόμενη πόλη συμπαγών εταιρειών σημαίνει “*μία σχετικά υψηλή πυκνότητα, μικτή*

ΕΙΚΟΝΑ 18, ΣΚΙΤΣΟ ΠΛΑΣΜΑΤΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΠΟΛΗΣ

ΠΗΓΗ: REMON A.M MULDER, URBAN DESIGNER

πόλη, βασισμένη σε ένα αποτελεσματικό σύστημα δημόσιων μεταφορών και διαστάσεις που ενθαρρύνουν το περπάτημα και την ποδηλασία”.

Μια δεύτερη θεωρία υποστηρίζει πως η συμπαγής πόλη χαρακτηρίζεται από υψηλή πυκνότητα και μικτή χρήση γης χωρίς επέκταση. Το μοντέλο “compact city” εστιάζει θέτοντας όρια στην αστική ανάπτυξη στον ορθό συνδυασμό των χρήσεων γης και της κοινωνικότητας. Οι μεταφορές αποτελούν κινητήρια δύναμη και καθορίζουν ένα ποιοτικό χωροταξικό σχεδιασμό σε επίπεδο πόλης. Οι δραστηριότητες εντός ιστού χωροθετούνται με τέτοιο τρόπο που μειώνεται η χρήση αυτοκινήτου και συνεπάγεται σε μείωση εκπομπών ρύπων. Στατιστικές έρευνες αντικατοπτρίζουν πως η συμπαγής πόλη συμβάλλει στον περιορισμό απώλειας δημοσίου πράσινου χώρου. Το πρότυπο στοχεύει στην ανάπτυξη με ταυτόχρονη οριοθέτηση δραστηριοτήτων αλλά διατήρηση ποικίλων κοινωνικών δεσμών.

Επί του πρακτέος ,σε δύο σουηδικές πόλεις, παρατηρήθηκε από την μελέτη των πολιτικών που ακολούθησαν για την ανάπτυξη τους ως compact cities, πως μειώθηκε η εκπομπή ρύπων στις μεταφορικές δραστηριότητες και πτώση του ενεργειακού φορτίου. Αναλυτικότερα, η διατήρηση και η προστασία της γεωργίας και των εκτάσεων της αποτελούσε εκ τότε θέμα διχασμού. Έγγραφα πολιτικών της ΕΕ, αναγράφουν πως η συμπαγής πόλη επιφέρει θετικά σε πολλαπλούς τομείς συνδυάζοντας στόχους περιβάλλοντος, ενέργειας, υποδομών και οικονομίας. Η πυκνότητα προωθεί την ευμάρεια των πολιτών μέσω της εύρυθμης λειτουργίας και συνδεσιμότητας των δραστηριοτήτων και των υπηρεσιών για την οικονομική ανάπτυξη των πόλεων.

Εμπειρικές μελέτες για το συνδυασμό αειφορίας και βιωσιμότητας σε μικρές πόλεις μέσω του προτύπου των “compact city” έχουν δείξει, πως θεωρούν επιτυχημένο το πλάνο που συνδυάζει τις πρακτικές σχεδιασμού , των στρατηγικών του με το τρίπτυχο της βιωσιμότητας. Η ευδαιμονία σε πολλαπλά επίπεδα στον αστικό ιστό δεν οφείλεται παγερά μόνο στον σχεδιασμό ή σε ένα καλοφτιαγμένο πλάνο πολιτικών. Κάθε αστικό περιβάλλον αποτελεί μια μοναδικότητα. Η μοναδικότητα οφείλει να αναδειχθεί κάτω από συνθήκες που θα την ευνοούν, και όχι κάτω από ένα στενό μοντέλο ανάπτυξης. Η πόλη κατόπιν ευκαιριών οφείλει να “αναλογιστεί” τα δυνατά στοιχεία της και να αξιολογήσει κάθε κίνδυνο που πιθανόν να αντιμετωπίζει στο παρασκήνιο των κοινωνικοπολιτικών-οικονομικών εξελίξεων. Οι μικρές πόλεις συνήθως προσεγγίζονται ως αντικείμενα μελέτης από διάφορες πλευρές όπως η αστική θεωρία, η θεωρία σχεδιασμού, η πρακτική σχεδιασμού, η πολιτική, η ανθεκτικότητα, η βιωσιμότητα, η μορφολογία.

Η αστικοποίηση είναι ένα ταχύρρυθμο φαινόμενο. Βάση δύο σουηδικών πόλεων, (Γκέτεμποργκ και Χέλσινμποργκ), διαπιστώνεται και επιβεβαιώνεται η διαφορετικότητα και η αντίδραση του κάθε αστικού ιστού στο προαναφερόμενο φαινόμενο. Καθεμιά από αυτές επεκτείνεται με κύρια αιτία τον υπερπληθυσμό. Η ορθή λειτουργία της πολεοδομίας αποτελεί τον πολύτιμο λίθο για την ιεράρχηση της επίτευξης των στόχων και κάλυψης των αναγκών τους. Οι δύο πόλεις χαρακτηρίζονται από διαφορετικά επίπεδα συμπαγείας και ανταποκρίνονται διαφορετικά στη συζήτηση για τη βιωσιμότητα λόγω του αυξανόμενου ρυθμού αστικοποίησης που αντιμετωπίζουν. Ένας αυξανόμενος πληθυσμός χρειάζεται περισσότερη στέγαση, περισσότερους χώρους εργασίας, περισσότερες υπηρεσίες, περισσότερες εγκαταστάσεις, περισσότερες δημόσιες συγκοινωνίες και πλατείες κ.ο.κ. Το επίκεντρο της συμπαγείας στις δύο πόλεις είναι η συγκεντρωτική ανάπτυξη στο κέντρο της πόλης και η συμπληρωματική ανάπτυξη εντός και γύρω από τους στρατηγικούς κόμβους, (Bibri,Krogstie,Kärholm,2020). Ο συμπαγής σχεδιασμός προωθείται στα δύο μοντέλα ανάπτυξης αντίστοιχα και των δύο πόλεων με την ανάπτυξη περιοχών κόμβων . Θεμελιώδη στοιχεία για την εύρυθμη λειτουργία τους, οι βιώσιμες μεταφορές και το πράσινο, (Bibri,Krogstie,Kärholm,2020).

Το μοντέρνο κίνημα επέβαλε το σύστημα “zoning” και η συμπαγής πόλη δεν αποτέλεσε υποστηρικτής του. Μία βιώσιμη πόλη διαθέτει έναν ισορροπημένο χαρακτήρα όταν διαθέτει ένα κράμα κοινωνικών οικονομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων, το οποίο της εξασφαλίζει μακροχρόνια βιωσιμότητα. Η συμβατότητα διαφορετικών τομέων όπως η εργασία με το εμπόριο και

η κατοικία με τις υπηρεσίες δεν μεταβάλλει την αυστηρότητα των χρήσεων γης αντ' αυτού το ενισχύει. Άλλωστε αποτελεί γεγονός πως συνώνυμο της βιωσιμότητας συνίσταται η ποικιλομορφία συμβατών αλλά και ασύμβατων στοιχείων, τα οποία ενισχύουν την καινοτομία των αστικών ιστών. Οι αστικές περιοχές εναρμονίζονται με εκείνες που διαρθρωτικά εξελίσσονται, και ανασυγκροτείται η στρατηγική χωρίς να απορρίπτεται το "τρέχον". Τέσσερις κεντρικές λέξεις-έννοιες: συντόμευση, ανανέωση, ανάπτυξη, μετασχηματισμός.

Η σημασία των μεταφορών κατέχει κεντρικό ρόλο σε έναν αστικό ιστό, καθορίζει αναμφισβήτητα την εξέλιξη της ανάπτυξης του. Το πρότυπο της συμπαγούς πόλης σταμάτησε τις μακρινές αποστάσεις, περιορίζοντας τον κλάδο των μεταφορών σε ένα κοντινότερο φάσμα χιλιομέτρων προς μετακίνηση. Η αστική άνθηση επηρεάστηκε από την ανάταση της πυκνότητας και η επέκταση της δεν επικράτησε. Σύμφωνα με το λόγια των Newman P. Kenworthy, έως και το 1860 η "πόλη των πεζών" αναφερόταν σε πυκνότητες 100-200 κατοίκων. Αντίθετα, με τον ερχομό του μεσοπολέμου, το διάστημα που η πόλη επεκτεινόταν η παραπάνω αναλογία αφορούσε 50-100 κατοίκους ανά εκτάριο. Η επέκταση της πόλης ήταν αποτέλεσμα της εκρηκτικής αύξησης του πληθυσμού. Η πόλη διαμορφώθηκε με τον πυρήνα της να "γεμίζει" πυκνότητες και να στοιβάξει υπηρεσίες και τεχνολογικά ανώτερες κατασκευές κτίρια, ενώ σε άλλες περιοχές της συμβαίνει το αντίθετο με την αντίστοιχη διάταξη (π.χ. εξωαστικές). Κατά αυτόν τον τρόπο επικρατεί στο παρασκήνιο των σύγχρονων αστικών ιστών ένα μωσαϊκό πυκνοτήτων ντεγκρανταρισμένο από υψηλές έως χαμηλές.

Οι Newman και Kenworthy, που έχουν προαναφερθεί αποτελούν επιστήμονες οι οποίοι διεξήγαγαν έρευνα για την μετακίνηση στον αστικό ιστό και την πυκνότητα ανάπτυξη του. Το αποτέλεσμα παρουσίασε το εξής: Πόλεις με υψηλές πυκνότητες κατανάλωναν λιγότερα ποσοστά βενζίνης και το αντίστροφο.

Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί την λέξη κλειδί για την μορφή που θα πάρει ο αστικός ιστός συνδυάζοντας

το τρίπτυχο: χρήσεις γης μεταφορές και οικοσύστημα. Με την πάροδο του χρόνου ο κόσμος ολοένα και περισσότερο εντάσσεται στην διαδικασία της αστικοποίησης. Έτσι είναι κατανοητό πως η βιώσιμη ανάπτυξη δεν αντικατοπτρίζει την ανέγγιχτη μορφή της πόλης και την επιστροφή της στα ρομαντικά αγροτικά έτη. Η μεταβιομηχανική πόλη οφείλει να εναρμονίζεται στην αέναη παγκοσμιοποίηση και την αιεφόρο ανάπτυξη, ενώ ταυτόχρονα να είναι ανταγωνιστική και να αγκαλιάζει την διαφορετικότητα της. Το πρότυπο συμπαγούς πόλης έχει διαφορετικό συντελεστή πυκνότητας. Βάση των λεγομένων του Jenks και Dempsey, πυκνότητες ορθές για μία πόλη, δύναται να υφίστανται απαράδεκτα λανθασμένες για κάποια άλλη.

Αναλύθηκε παραπάνω πως ένα από τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα της πυκνότητας αποτελεί η μείωση της απόστασης και κατόπιν των μετακινήσεων. Επιστημονική τεκμηρίωση πάνω σε αυτή την αναφορά δεν υπάρχει, για αυτό το λόγο υπήρξε τεράστιος διάλογος για το πόσο έγκυρη είναι η συγκεκριμένη τοποθέτηση. Έτσι, λοιπόν στηρίχθηκε το αίτημα της αντίπερα όχθης. Παρόλαυτα, η αγροτική γη αποτελεί έναν αδιαμφισβήτητο πλεονέκτημα της συμπαγούς πόλης. Η πυκνότητα και το καθεστώς περιορισμού της αστικής εξάπλωσης δημιουργεί εντυπώσεις για καλύτερη διαχείριση και προστασία των οικοσυστημάτων, εφόσον δεν θα είναι εκτεθειμένα στον τυφώνα βελτιώσεων και μέτρων για την κάλυψη των αναγκών έναντι της αστικής πραγματικότητας. Άλλος ένας αντίλογος

EIKONA 21, "ΤΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΠΡΟΑΣΤΙΑΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ"

ΠΗΓΗ: DREAMSTIME © 2000-2020

προς το πολυσυζητημένο παραπάνω πρότυπο σύμφωνα με τον Breheny, υφίσταται η κατάρριψη της ιδιωτικότητας στην πόλη και η δημιουργία χώρων πρασίνου, (Breheny, 1996).

O Boontore A. (2014) εξέφρασε ότι η αστικοποίηση δεν αποτελεί σοβαρή απειλή για το περιβάλλον της πόλης και ανάπτυξη της από την αστική επέκταση που επηρεάζει την προσβασιμότητα στις εγκαταστάσεις. Η αστική επέκταση προήλθε από τις επιταχυνόμενες αλλαγές και πιέσεις τις οποίες δέχθηκαν οι πόλεις τον 20^ο αιώνα σε παγκόσμια κλίμακα. Σε ένα πρώτο επίπεδο, είναι απόλυτα κατανοητό, εν έτη 2021, πως η οργάνωση του χώρου δύναται να αντιμετωπίσει τυχόν δυσκολίες και στραβοπατήματα που θα εμφανιστούν. Συνδυαστικά με την αστικοποίηση και την επέκταση πολλαπλασιάζονται ακόμη και οι λειτουργίες – υπηρεσίες που εξυπηρετούν ένα αστικό οικοσύστημα. Κατά αυτόν τον τρόπο, οι συγκρούσεις θεωρούνται αναπάντεχες. Η διάχυση αποτελεί ένα φαινόμενο μείζονος σημασίας και στην σύγχρονη εποχή που ο άνθρωπος διανύει, αφήνοντας κατάλοιπα κοινωνικών αλλά και πολεοδομικών προβλημάτων (Αραβαντινός, 1997).

Η διευκρίνιση του όρου “αστική διάχυση” δεν αποτελεί εύκολη διαδικασία καθώς δεν είναι μονόπλευρα ένα πολεοδομικό φαινόμενο, συμμερίζεται θεσμούς οι οποίοι είναι κοινωνικοί και ανθρωποκεντρικοί. Θα ήταν σκόπιμο να αναφερθεί πως η επέκταση μίας πόλης δεν οδηγεί πάντα σε αστική διάχυση με συνοδηγό τον ορθό σχεδιασμό στο παρασκήνιο. Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, ΕΟΠ, (European Environment Agency, EEA) ασπάζεται την αστική διάχυση ως μια διαδικασία χαμηλής πυκνότητας τεράστιων συγκεντρώσεων σε αγροτικές περιοχές. Το φαινόμενο χαρακτηρίζεται από ταχύτητα και ασυνέχεια. Επίσης, κύριο γνώρισμά του, η αντιστοίχιση μεγάλου συντελεστή πυκνότητας ανά κάτοικο χωρίς να αντικατοπτρίζεται η πραγματικότητα. Ο σφετερισμός του ορισμού έχει οδηγηθεί σε τέλμα (Chin, 2002). Η διάχυση διαφέρει από κράτος σε κράτος, εξαιτίας του σχεδιασμού που καθένα από αυτά διαθέτει και φυσικά της υποστήριξης τους στο συμπαγές πρότυπο. Το μοναδικό δεδομένο που μπορεί, με ένα μικρό ποσοστό αβεβαιότητας, να ειπωθεί αποτελεί η “τοποθεσία” του φαινομένου. Η αστική διάχυση στέκεται απέναντι στην “έξυπνη ανάπτυξη” και στο ιδεώδες της υψηλής πυκνότητας και των συνδυασμών χρήσεων γης. Παρόλαυτα, δεν είναι λίγοι εκείνοι που δεν μπορούν να αρνηθούν την οικονομική μεγιστοποίηση που αποφέρει.

Ας εξερευνήσουμε το πόσο συνδέεται και επηρεάζεται το σύστημα μετακίνησης με την αστική εξάπλωση. Οι Newman και Kenworthy (2006), επισημαίνουν πως ο κλάδος της πολεοδομίας βρίσκεται σε μία συνεχή προσπάθεια να απαλλάξουν το άτομο από την χρήση ΙΧ και να περιορίσουν τις αποστάσεις σε καθημερινή βάση. Οι Zaman (2000) και Newman (1992) αναφέρουν πως το άτομο στην αστική του καθημερινότητα πάσχει από άμεση και έμμεση εξάρτηση του ιδιωτικού αυτοκινήτου αλλά και μεγάλων αποστάσεων, που εντείνει το προαναφερόμενο φαινόμενο. Το μοντέλο της υψηλής πυκνότητας επιλέγεται έναντι της εξάπλωσης με γνώμονα την λειτουργική και φιλικότερη προς το περιβάλλον χρήση των χερσαίων πόρων (Kotharkar, 2014). Οι δημόσιες μεταφορές συνεισφέρουν στην εισαγωγή βελτιωμένου επιπέδου ποιότητας ζωής. Οι πολίτες έχουν ευκολότερη πρόσβαση σε σημεία σταθμούς εντός της πόλης, από οποιαδήποτε οικονομικό σκαλί και αν ανήκουν. Επιπροσθέτως, ένα θεμελιώδες ζήτημα αποτελεί η προστασία της αγροτικής γης, η μείωση της αστικής εξάπλωσης ενισχύει την εξασφάλιση των πράσινων περιοχών στα οικοσυστήματα των πόλεων. Ο υπερπληθυσμός ενισχύει το φαινόμενο εξάπλωσης και δημιουργεί διλλήματα στις εξελισσόμενες πόλεις. Στην αρχή του 20^{ου} αιώνα, το 10% του πληθυσμού ζούσε στις πόλεις. Το 2000, περίπου το 50% του παγκόσμιου πληθυσμού ζούσε στις πόλεις (Koolhaas, 2000). Για παράδειγμα, η Καμπούλ αποτελεί μια πόλη που εδώ και δύο δεκαετίες αυξάνεται και εκτείνεται με μεγάλη ένταση και ρυθμό. Οι συνέπειες αυτής της κατάστασης έχουν αντίκτυπο στους κατοίκους της, οι οποίοι έρχονται αντιμέτωποι με την ρύπανση, με τον χρόνο και τις μεγάλες αποστάσεις ή ακόμη και με περιορισμούς λόγω οικονομικής άνεσης. Βάση των παραπάνω, καταλαβαίνουμε πως η αστική μορφή έχει βαθύτατη σχέση με τα μεταφορικά συστήματα.

Στο εξωτερικό και πιο συγκεκριμένα στις ΗΠΑ, την δεκαετία του 1920 η άνθηση της οικονομίας σε συνδυασμό με την γενικευμένη άνοδο επιπέδου ζωής, αποτέλεσε τον παράγοντα για μετακίνηση ή

μετανάστευση του ατόμου εκτός του κέντρου. Το κύμα ανθρώπων που συσσωρεύτηκε στα προάστια πυροδότησε την ανάγκη για την δημιουργία ψυχαγωγικών και αθλητικών εγκαταστάσεων. Έπειτα, διαμορφώθηκε εναλλαγή κοινωνικών ζωνών από το κέντρο προς τα προάστια και το αντίθετο. Η αφρόκρεμα της κοινωνικής σκάλας εγκαταστάθηκε και η κάλυψη των αναγκών της επίσης. Η εκρηκτική αύξηση του πληθυσμού μετά τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο οδήγησε στην αναγκαιότητα σωστού σχεδιασμού. Τότε, εμφανίστηκε ένα νέο πολεοδομικό και σχεδιαστικό πρόταξη με όνομα: Νέα Πολεοδομία. Επικεντρωνόταν στο ελεγχόμενο σύστημα μεταφορών και στην ποιότητα της γειτονιάς, σταδιακά το κίνημα αυτό σκάνανε την πόλη , το κέντρο και περνούσε σε μικρότερης κλίμακας περιοχές όπως η γειτονία και τέλος στο κτίριο (Αναστασιάδης & Χατζηκοκόλη, 2013).

Τέλος, το πρότυπο της διάχυσης ενθαρρύνει την ιδιωτικότητα και κατόπιν την εντατικοποίηση της αστικοποίησης, ενός φαινομένου που η ιστορία έχει δείξει, την άμεση σύνδεσή του με την απαλλοτρίωση κάθε είδους τοπίου ως θυσία στον βωμό της δημιουργίας κατοικίας, υπηρεσιών, συστημάτων μεταφορών κ.α. Την δεκαετία του 1970, είναι εμφανής η αλλαγή του τοπίου και η εξάπλωση του ιστού άναρχα προς τα προάστια. Τότε κάνει την πρώτη ‘‘σύγχρονη’’ εμφάνιση της η εκτός σχεδίου δόμηση. Ο ευρωπαϊκός χώρος αγκάλιασε μία νέα τάση στην νέα πολεοδομία που ονομάστηκε ‘‘new urbanism’’ και στόχευε σε επεκτάσεις πολεοδομικών νέων περιοχών (Αναστασιάδης & Χατζηκοκόλη, 2013). Μεταπολεμικά , τα ιστορικά τοπία στα κέντρα των περισσότερων μητροπόλεων καταστράφηκαν ολοσχερώς, καθώς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τις αναδείκνυε. Αντίθετα, το πρότυπο της συμπαγούς πόλης ακολουθεί έμπρακτα το πρότυπο της βιώσιμης ανάπτυξης. Αναμειγνύει χρήσεις γης και καλύπτεται με ένα σύστημα μεταφορών που προϋπάρχει, ενώ προωθεί την περιβαλλοντική προστασία και ενσυναίσθηση του πολίτη με την χρήση μέσων όπως το ποδήλατο. Ταυτόχρονα, διατηρεί σε χαμηλά επίπεδα τις διάφορες εκπομπές αερίων και το αποτύπωμα του άνθρακα. Η πυκνή διάταξη κατοικιών συνεισφέρει σε καλύτερη διαχείριση της αστικοποίησης διατηρώντας την κοινωνικότητα του ατόμου. Σε συνολικό επίπεδο, όλα τα παραπάνω θετικά που προωθεί το συγκεκριμένο πρότυπο συνδέονται πρακτικά και θεωρητικά με την διατήρηση της ταυτότητας της πόλης και με τον σεβασμό στα τοπία που εμπεριέχει, ενισχύοντας την προστασία τους.

2.3 ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟΝ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

Ως “από” φαινόμενο η βιομηχανική επανάσταση δεν συνέβη ποτέ στην Ελλάδα χρονικά. Όμως οι φάσεις άνθησης και ύφεσης της ελληνικής οικονομίας από τον 19ο αιώνα ακολουθούσαν, έστω και με καθυστέρηση, τις διακυμάνσεις της διεθνούς οικονομίας (Αγριαντώνη, 1986). Ανάλογα, το φαινόμενο εκβιομηχάνισης στην Ευρώπη χαρακτηρίζεται ως “ο μετασχηματισμός μιας προϋπάρχουσας βιομηχανίας” κατά την έκφραση του Francois Crouzet, αλλά ήταν δημιουργία μιας βιομηχανίας “εκ του μηδενός”, (Λάνδρος, 2007) για την Ελλάδα. Η Ελλάδα ακολούθησε με χρονική υστέρηση τις εξελίξεις της εκβιομηχάνισης και δεν δημιούργησε βιομηχανικά συγκροτήματα όπως αυτά των Ευρωπαϊκών βιομηχανικών χωρών (Αγριαντώνη, 1999). Ο 19^{ος} αιώνας αποτέλεσε την έναρξη δημιουργίας ελληνικών βιομηχανιών, (Μπελαβίλας, 1998). Η εξέλιξη της βιομηχανίας στην Ελλάδα περιλάμβανε τρεις περιόδους.

Η αναγέννηση του νέου κράτους συμβάδισε με την πρώτη περίοδο της εκβιομηχάνισης και διήρκεσε έως τις απαρχές του 20^{ου} αιώνα. Η Ελλάδα μπορεί να χαρακτηριστεί σε βιομηχανικά αργή δύναμη, λόγω του πολέμου και της απόστασης που είχε από τις ευρωπαϊκές χώρες. Το κράτος δεν κατέβαλλε συνειδητή προσπάθεια στήριξης της βιομηχανίας, όπως σε άλλες, περισσότερο ή λιγότερο προηγμένες ευρωπαϊκές χώρες και δεν είχε βιομηχανική πολιτική (Πεπελάση, 2011). Το ελληνικό κράτος θεωρούταν πλούσιο με αγροτικές εκτάσεις και ο πληθυσμός βρισκόταν κατανεμημένος σε ορεινά και σε μικρά αστικά κέντρα. Χωρικά, οι βιομηχανίες εντοπίστηκαν στις μεγαλουπόλεις της τότε εποχής με κυριαρχία παραγωγής βασικών καταναλωτικών αγαθών. Το βιομηχανικό παρασκήνιο στην Ελλάδα μεταβάλλεται τον 20^ο αιώνα, δεν είναι αρκετό όμως ώστε να προφτάσει και πάλι τις υπόλοιπες χώρες, (Γσουλφίδης, 2009). Έτσι, στη διάρκεια της δεκαετίας του 1920, οι συνθήκες¹ για την εκβιομηχάνιση βελτιώθηκαν αισθητά και δημιουργήθηκαν έτσι σημαντικά περιθώρια κέρδους στον κλάδο (Κιντής, 1982).

Ο Πειραιάς, ο Βόλος, η Ερμούπολη και η Νάουσα απέκτησαν αποκλειστικά βιομηχανικό χαρακτήρα. Ο Πειραιάς κατέχει την πρωτιά στη βιομηχανία, ενώ ακολουθεί η Ερμούπολη και η Πάτρα, οι οποίες δεν θα αντέξουν για πολύ. Η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη χωρικά αποκτούν εκτεταμένες βιομηχανικές ζώνες. Στην Πάτρα, την Καλαμάτα, την Χαλκίδα, την Κέρκυρα, την Καβάλα, τη Λάρισα και το Ηράκλειο, η βιομηχανία εντατικοποιήθηκε. Μετά το 1900, η Θεσσαλονίκη, ο Βόλος, το Ηράκλειο, η Καλαμάτα και η Καβάλα εξελίσσονται πολεοδομικά και η μορφή τους τείνει σε μεγάλα βιομηχανικά τόξα που αναπτύχθηκαν με σημείο εκκίνησης, τις περισσότερες φορές, τα λιμάνια τους κατευθυνόμενα προς τις οδικές ή σιδηροδρομικές εισόδους και τους εθνικούς δρόμους (Μπελαβίλας, 1998). Η κρίση του 1930, μεταβιβάζεται στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ισοπεδώνοντας την Ελλάδα και τα αποκτήματά της, (Πεπελάση, 2011).

Η τρίτη βιομηχανική περίοδος χαρακτηριζόταν από υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και σημαντικούς ποιοτικούς μετασχηματισμούς, αλλά και μεταπολεμικά κατάλοιπα. Από τον Οργανισμό Βιομηχανικής Ανάπτυξης (ΟΒΑ), αποφασίστηκε η εγκατάσταση των βιομηχανιών και κάθε μορφής και βαθμού όχλησης, καθώς και επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών προς τις εγκατεστημένες βιομηχανίες (Ζουμπούλης, 2015). Συμπερασματικά, ο τρόπος με

ΕΙΚΟΝΑ 22, “Ο ΠΕΙΡΑΙΑΣ ΣΤΗΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ”

ΠΗΓΗ: ΑΠΟΨΗ

¹ Μικρασιατική καταστροφή, λήξη του Α' Παγκοσμίου πολέμου

τον οποίο θεμελιώθηκε και οργανώθηκε ο βιομηχανικός τομέας, υφίσταται ως ένα βαθμό ο λόγος που ακόμη και σήμερα αντιμετωπίζει σοβαρά διαρθρωτικά, χωρικά και άλλα λοιπά προβλήματα (Κιντής, 1982).

Η περίοδος αποβιομηχάνισης θεωρήθηκε ηπιότερη και ξεκίνησε την δεκαετία του 1960 με κορυφαίο σημείο της την δεκαετία του 1980. Αυτό είχε ως συνέπεια ποικίλες πολεοδομικές, περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις. Η αποβιομηχάνιση, επίσης, υφίσταται ως η κύρια περίοδος αστικοποίησης και τοποθετείται χρονικά το 1950-1980. Εκείνο το διάστημα, δημιουργείται ένα μεγάλο τμήμα του αστικού ιστού, που καθορίζει την εικόνα της ελληνικής πόλης. Μέσα στο περιεχόμενο αυτής της εικόνας που φθάνει στο σήμερα συμπεριλαμβάνονται μια σειρά αδυναμιών και μειονεξιών στην κοινωνική και οικονομική δομή της χώρας, που αντανακλώνται επιπλέον και σε ένα αδύνατο σύστημα σχεδιασμού και ελέγχου της δόμησης, (Ιωάννου και Σερράος, 2006).

Η ελληνική πόλη του 20^{ου} αιώνα κυριαρχείται από σχήματα, όγκους και τον ιστό της μεταπολεμικής αστικοποίησης. Πιο συγκεκριμένα, ο μεταπολεμικός ιστός καθορίστηκε από τα παρακάτω βασικά σημεία, (Ιωάννου και Σερράος, 2006).

- Κυριαρχία της ατομικής ιδιοκτησίας, κατακερματισμός της αστικής γης και υψηλή κοινωνική και οικονομική βαρύτητα της επένδυσης στην ιδιωτική κατοικία.
- Επείγουσα ανάγκη για στέγαση του νέου αστικού πληθυσμού και αδυναμία οργανωμένης κρατικής παρέμβασης για τον σκοπό αυτόν.
- Ενεργοποίηση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας για την αντιμετώπιση του παραπάνω προβλήματος, μέσω του θεσμού της αντιπαροχής.

Όσο αφορά το ελληνικό παρασκήνιο, θα μπορούσε με βεβαιότητα να ειπωθεί πως η αστικοποίηση ενεργοποιήθηκε αλλά και κατευθύνθηκε από την είσοδο της Ελλάδας στην ΕΕ. Ενδογενείς και εξωτερικές δυναμικές σχετίζονται με την κάμψη του ρυθμού αστικοποίησης μετά το 1980, την αναπροσαρμογή των πολιτικών και ρυθμίσεων για τον αστικό χώρο, την εξασφάλιση νέων χρηματοδοτικού/ πόρων από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την υλοποίηση των πολιτικών αυτών και τέλος την ενίσχυση της σταθερότητας στο πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό πεδίο, κυρίως κατά την τελευταία δεκαετία, (Ιωάννου και Σερράος, 2006). Οι εξωτερικοί παράγοντες που καθορίζουν την εξέλιξη της ελληνικής πόλης αφορούν την παγκοσμιοποίηση και τις συνέπειες της, το άνοιγμα αγορών, μετανάστευση, τεχνολογική εξέλιξη αλλά και τη συστηματική ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ιωάννου και Σερράος, 2006).

Περιβαλλοντικές αλλοιώσεις, αναδεύσεις αστικών τύπων και νέα τοπία κάνουν την εμφάνιση τους. Ένα από τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα του ελληνικού τοπίου, η αγροτική γη απορρίπτεται στα πλαίσια της πόλης. Οι πολίτες δεν έχουν την δυνατότητα για τοπικές καλλιέργειες. Τα επίπεδα της ρύπανσης ανεβαίνουν αλλά και ο κύκλος του νερού διαταράσσεται προκαλώντας πλημμύρες με την εξαφάνιση των καλλιεργειών. Η πολυκατοικία συναντάται τμηματικά αλλά και ατελής, σε σημεία των πόλεων, όπως τα προάστια, παραθαλάσσια αλλά και στο κέντρο. Η αλλοίωση του τοπίου ήταν αναπάντεχη από αυτήν την τυποποιημένη λαίλαπα. Τα λοιπά προβλήματα που παρουσιάστηκαν παραμένουν σήμερα σχεδόν τα ίδια.

Πιο συγκεκριμένα, κατάληψη του δημοσίου αλλά και πράσινου χώρου, καμία εναλλακτική για καλύτερη οργάνωση του αστικού περιβάλλοντος. Η πολυκατοικία κατέκτησε και κατακτά ακόμη την Αθήνα, στοιβάζοντας το άτομο σε τετραγωνικά από μπετόν, υποστυλώματα και πλάκες. Η “μεταπόλη” αποτελεί μια μοναδική δεξαμενή εργασίας, κατοίκησης και δραστηριοτήτων σύμφωνα με τον F. Ascher. Παρακολουθώντας το ελληνικό προσκήνιο, παρατηρείται πως η μεταπολεμική περίοδος στην Ελλάδα σε συνδυασμό με την έκρηξη της επιθυμίας για ατομική ιδιοκτησία και η ανάγκη για στεγαστική επιθυμία του νέου αστικού πληθυσμού αποτέλεσαν τα κεντρικά στοιχεία της οικιστικής ανάπτυξης εκείνη την εποχή. Σε γενικές γραμμές η ελληνική πόλη χαρακτηρίζεται

ομοκενρο-τομεακή. Παρόλαυτα, η Ελλάδα αποτελεί χώρα μάνα που αναγαλλιιάζει κύματα και υποδέχεται εκ των έσω μετανάστες και πρόσφυγες. Η μεταναστευτική έκρηξη έφθασε στο ελληνικό αστικό τοπίο την δεκαετία του 90, η οποία διαδέχθηκε ακόμα μεγαλύτερη μεταναστευτική ροή από το 2000 και έπειτα. Σύμφωνα, με την ΕΛ.ΣΤΑΤ, το 2010 η Ελλάδα υποδέχθηκε 128.000 μετανάστες. Να σημειωθεί πως η Ελλάδα αποτέλεσε πύλη εισόδου για την άφιξη τους σε κάποια ευρωπαϊκή πόλη και όχι ο τελικός προορισμός. Το γεγονός αυτό έχει μετατρέψει το ελληνικό αστικό ή μη αστικό τοπίο σε υβρίδιο, του οποίου τα στελέχη καλούνται να συμβιώσουν σε ένα κοινό αλλά ιδιόμορφο περιβάλλον. Πρόκειται για συνύπαρξη εποχών, δραστηριοτήτων, πολιτισμών (Λεοντίδου 2006).

Ο σχεδιασμός συνέβαλλε τον 20^ο αιώνα με την ένταξη περιοχών στο ‘Σχέδιο’ και με την σωστή χάραξη οδών και οικοδομικών τετραγώνων της πόλης. Η ένταξη στο ‘Σχέδιο της Πόλης’ ήρθε απέναντι στο φυσικό περιβάλλον και σε οποιοδήποτε άλλο τοπίο στον ελληνικό ιστό. Το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας (ΡΣΑ, 1985) και, εν μέρει, τα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΓΠΣ) και οι Πολεοδομικές Μελέτες Επέκτασης - Αναθεώρησης (ΠΜΕΑ) επιχείρησαν ένα γενικότερο ανασχεδιασμό του αστικού χώρου - μόνο, όμως, για τις νέες επεκτάσεις των σχεδίων πόλεων - με τη δημιουργία κοινωνικών υποδομών, τον έλεγχο των χρήσεων γης και την οριοθέτηση της επέκτασης της πόλης στην ύπαιθρο.

Η ‘μεταπολεμική πολυκατοικία’ καθίσταται κυρίαρχο γνώρισμα της ιστορικής πρωτεύουσας. Η πόλη της πολυκατοικίας στοιβάζει ανθρώπους σε πενταόροφα ή εξαώροφα κτίρια για την ικανοποίηση των κατοίκων της πολυπληθούς Αθήνας. Οι κεντρικοί δήμοι της Αθήνας οικοδομήθηκαν εντατικά τις τρεις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες 50’-70’ με το μοντέλο της πολυκατοικίας μέσω του μηχανισμού της αντιπαροχής. Δεν έχει μεταβληθεί η εικόνα αυτή στο σήμερα σε κανένα βαθμό. Όπως προαναφέρθηκε, η πόλη κληρονόμησε τους πυκνούς και στενούς δρόμους και τα μικρά πυκνοδομημένα οικοδομικά τετράγωνα. Η συγκεκριμένη μορφή, από αισθητικής πλευράς, μπορεί να ειπωθεί, πως είναι ένα ουδέτερο background για την ανάδειξη άλλων σημαντικότερων τοπόσημων της πόλης ή και για την καλύτερη ανάδειξη της ίδιας της ταυτότητας της. Η ομοιογένεια αυτή έρχεται σε τεράστια αντιπαράθεση του κοινωνικού μίγματος που φιλοξενείται στις γειτονιές.

Η γειτονιά δεν διαθέτει δική της ταυτότητα παρόλη την παραπάνω ομοιογένεια. Η πολυκατοικία θεωρείται ασύμβατη και ασύνδετη, πλήρης ανίκανη να συνδεθεί με τον άνθρωπο. Σταδιακά, η συνεχής ανάγκη για κατοικία πυροδοτεί την ανοικοδόμηση και χάνονται βασικά στολίδια-τμήματα των προπολεμικών συνοικιών εξαλείφονται. Το Αθηναϊκό τοπίο χάνει το ιστορικό του παρελθόν με γοργούς ρυθμούς λόγω των τεχνολογικών και οικοδομικών εξελίξεων. Ιστορικά κτίρια και συνοικίες καταστρέφονται και αδόμητα οικόπεδα αυξάνονται μένοντας αχρησιμοποίητα για μεγάλο διάστημα στοιβάζοντας τους πολίτες σε μικρά τετράγωνα του αστικού ιστού. Υπαρκτή, η συγκρουόμενη αντίθεση των αδόμητων άχρηστων οικοπέδων με την έκρηξη της ανοικοδόμησης.

Η ελληνική πόλη, εκτεθειμένη πλέον στις απαιτήσεις ενός εκσυγχρονισμένου περιβάλλοντος, τείνει να χάσει την πολιτισμική της κληρονομιά και το μοναδικό της φυσικό τοπίο. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες

του 2004 πυροδότησαν την αργή έως τότε εξέλιξη της Αθήνας. Η μεταφορά των αθλητών, η μετακίνηση του πλήθους των πολιτών αλλά και των φιλοξενούμενων έδωσαν το έναυσμα για κατασκευή ενός αεροδρομίου στα Σπάτα, επιβαρύνοντας ένα ήδη φορτωμένο δίκτυο μεταφορών από αυτοκινητόδρομους, μετρό και τραμ. Το νεοφερμένο αστικό τοπίο της Αττικής συμπεριλαμβάνει ένα υπερφορτωμένο μεταφορικό σύστημα και την επανάληψη του κατασκευασμένου οικήματος. Η εξαφάνιση του φυσικού αλλά και ιστορικού τοπίου, σημείο κατατεθέν σε γενικότερο επίπεδο για τον ελληνισμό, οφείλει να αναγεννηθεί, με την δημιουργία ορθών μέσων όπως πάρκα πλατείες, κήποι στο πέρασμα των χρόνων. Η Αθήνα κυριαρχείται από την απaráμιλλη κοινωνική πολυεθνική ομορφιά που διαθέτει, όμως πνίγεται στον μπετονένιο οικοσύστημά της τα τελευταία 15 έτη.

Οι μετασηματισμοί της ελληνικής πόλης, στις περισσότερες περιπτώσεις, είναι επομένως προς το παρόν μάλλον επιδερμικοί και πολύ λιγότερο δομικοί (Ιωάννου και Σερράος, 2006). Φθάνοντας στο σήμερα, η ελληνική πόλη διαμορφώνεται από ένα κράμα που περιλαμβάνει την πολυκατοικία, την ιστορία της, άναρχη αστική εξέλιξη, αστική διάχυση, μεταπολεμικά κατάλοιπα, σύγχρονες παραλλαγές προτύπων παγκοσμιοποίησης, καθώς και τα στοιχεία των μεταναστών. Το νέο αστικό τοπίο, περιέχει αποσπασματικά τα κομμάτια της παραδοσιακής πόλης, προσπαθώντας να ανταπεξέλθει στο μοτίβο της παγκοσμιοποίησης. Η πόλη έγινε νεφέλωμα, με νιοστές εστίες. Πρέπει, λοιπόν, να επινοήσουμε τις διαδικασίες της εξέλιξης της. Από αυτό το νεφέλωμα, όπου τα πράγματα βρίσκονται σε διαρκή σύσταση ή διάλυση, πρέπει να αξιολογήσουμε τις κινήσεις της, να τις ακολουθήσουμε ή να τους εναντιωθούμε (Nouvel, 1997). Ο ελληνικός ιστός πάντοτε λόγω του ελλιπού σχεδιασμού πάσχιζε να καλύψει τις ατομικές ανάγκες παρά το ολικό και ουσιώδες κοινωνικό καλό για την βέλτιστη διαβίωση σε αυτόν. Αποτέλεσμα της άναρχης αυτής πολεοδομικής οργάνωσης: ακάλυπτος δομικός χώρος, στενότητα, αλλοίωση φυσικού περιβάλλοντος, και τοπίου. Για μια τριακονταετία, αναπτύσσεται η οικοδομική μάζα σε τέτοιο βαθμό που καθιστά μη λειτουργικό τον ακάλυπτο αδόμητο χώρο.

Η βιομηχανία, η αστικοποίηση, τα μεταναστευτικά κύματα εντός και εκτός συνόρων, η ανέγερση της "πολυκατοικίας" έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην υπερεκμετάλλευση των τοπίων στον Ελλαδικό χώρο. Συμπερασματικά, το ελληνικό τοπίο διαθέτει ιδιαιτερότητες τόσο λόγω της γεωγραφίας του χώρου και λόγω των κοινωνικών δομών που φιλοξενεί. Επίσης, κατέχει βαρυσήμαντο ιστορικό παρελθόν, το οποίο αναδύεται σε όλα τα τοπία της Ελλάδας. Η ποικιλομορφία των οικοσυστημάτων της αποτελεί εξίσου ένα δυνατό χαρακτηριστικό για εκείνα. Η εντατική οικοδόμηση συνδυάστηκε με την οικιστική μεγέθυνση μεταλλάσσοντας και υποβαθμίζοντας με μεγάλη συχνότητα το ελληνικό τοπίο. Οι ανεξέλεγκτες μεταβολές οδήγησαν ακόμη στην συντριπτικά μεγάλη διαφορά παρουσίας ιστορικότητας σε αυτό. Το ιστορικό παρελθόν που αντικατοπτριζόταν σε κάθε γωνιά του ελληνικού τοπίου έχανε την υπόσταση του σταδιακά. Τα τελευταία πενήντα χρόνια μεταμορφώθηκε με μία δόση λειψής ιστορικότητας και ακριβής ταυτότητας, σε ένα σύνολο από διαρκείς μεταλλάξεις όχι μόνο καταστρέφοντας, αλλά δημιουργώντας καινοτόμα σχήματα σε μια χαοτική λογική, (Γουργιώτης, Α., Τσιλιμίγκας, Γ., 2011). Εν συνεχεία, αποθέματα, κενά κελύφη από την μετακίνηση των βιομηχανιών σε περιφέρειες και εξωαστικό χώρο εντείνουν την αλλοίωση του. Η πολυποικιλότητα των κουλτούρων που φιλοξενούνται στην Ελλάδα αποφέρει θετικά και αρνητικά στην εικόνα του τοπίου. Πολλές φορές, αναφερόμενη στο θετικό κομμάτι, το τοπίο μεταλλάσσεται και υιοθετεί νέα μορφή και εικόνα από τα γνωρίσματα του κάθε φιλοξενούμενου πολιτισμού. Από την άλλη πλευρά, τα κύματα μεταναστών που η Ελλάδα υιοθέτησε και υιοθετεί αφήνουν το αποτύπωμά τους στα τοπία δημιουργώντας ασυνέχειες, σύγχυση στον αστικό ιστό εντείνοντας την αποσύνθεση της ιστορικότητας και ιδιαιτερότητας του. Επεμβάσεις όπως αυτοκινητόδρομοι, υποδομές, εξορύξεις, νέα δίκτυα επικοινωνιών συντελούν στην δημιουργία ζητημάτων στα τοπία. Ορισμένα χαρακτηριστικά παραμένουν, βέβαια, αναλλοίωτα συντηρώντας ζωντανή τη μνήμη και συμβάλλοντας στην διαμόρφωση της πολιτιστικής ταυτότητας (Βλαντού, Α., 2012: 62). Δυστυχώς, η αναπτυξιακή διαδικασία, βάση ιστορίας, δεν διαμορφώνεται με συνέπεια προς το ελληνικό τοπίο και δεν εξασφαλίζει χωρικούς μετασηματισμούς με κύριο γνώμονα την βιωσιμότητα και την αειφορία, (Γουργιώτης, Α., Τσιλιμίγκας, Γ., 2010).

ΜΕΡΟΣ 3^ο

ΕΙΚΟΝΑ 24, ΚΕΔΡΟΔΑΣΟΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΗΓΗ: ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3.1 ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Θα εξετάσουμε σε αυτό το σημείο, φορείς προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η κληρονομιά διαχωρίζεται σε φυσική και πολιτιστική. Η φυσική κληρονομιά περιλαμβάνει φυσικούς χώρους, φυσικά τοπία, μνημεία με ότι εμπεριέχεται στα άνωθεν, η οποία έρχεται λόγω του εκσυγχρονισμού αντιμέτωπη με την εξαφάνιση. Χωρίς καμία αντίρρηση, κληρονομιά λέγεται οτιδήποτε μεταβιβάζεται από προγενέστερες εποχές και ταυτίζεται με υλική ή άυλη υπόσταση διοχετεύεται στο περιβάλλον και αποτελεί στοιχειώδες υλικό στο περιβάλλον, (Κόκκινος, 2004). Στη Σύμβαση Παγκόσμιας Κληρονομιάς στο άρθρο 1 της UNESCO, (1972), ταυτίζεται η πολιτιστική κληρονομιά και αντικατοπτρίζεται σε έργα ανθρώπου – φύσης με ανεκτίμητη αξία συντήρησης. Σε αυτά περιλαμβάνονται μνημεία όπως αντικείμενα, οικιστικά σύνολα, τοποθεσίες αρχαιολογικής και ιστορικής σημασίας, αντικείμενα που έχουν μεταβιβαστεί για την ανάδειξη παραδόσεων και εθίμων. Σύμφωνα με την Βαλανίδου (2008), η πολιτιστική κληρονομιά αφορά όλα τα υλικά και άυλα τεκμήρια των κοινωνιών που ολοκληρώνουν την ταυτότητά τους.

Η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί θέμα μείζονος σημασίας. Η διαχείριση δεν εξισώνεται σε καμία περίπτωση με την ‘‘μουσειοποίηση’’. Οι ορθές λέξεις που προορίζονται για αυτό είναι: διατήρηση, αξιοποίηση και ανάδειξη, (Παυλογεωργάτος, 2003). Η αξιοποίηση των πόρων του πολιτισμού οφείλουν να υφίστανται διαχείριση και συστηματικό σχεδιασμό εφόσον αποτελούν έναν από τους θεμελιώδεις πυρήνες της ελληνικής οικονομίας σε τομείς όπως ο τουρισμός, (Κλαρούδα, 1996). Παρακάτω, αναφέρονται οι βασικότεροι διεθνείς οργανισμοί, που σχετίζονται με τον ακίνητο μνημειακό πλούτο καθώς και το θεσμικό πλαίσιο που σχετίζεται με αυτούς για την προστασία τους, θέτοντας το επίκεντρο τη χωροταξική σημασία που περικλείει το εκάστοτε τοπίο. Σε παγκόσμιο επίπεδο, οργανισμοί δίνουν το παρόν μέσα από κατευθύνσεις και πολιτικές, που καθορίζουν την διαχείριση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, (Τσαμαντάνης, 2005). Οι οργανισμοί είναι διακυβερνητικοί και μη κυβερνητικοί, (Τσαμαντάνης, 2005).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2, ‘‘ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ’’

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	ΡΟΛΟΣ
UNESCO Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό.	<ul style="list-style-type: none"> • Κανονιστικός, επιχειρησιακός χαρακτήρας • αποκατάσταση και συντήρηση των μνημείων, επιστημονικών όσο και τεχνικών πληροφοριών
ICCROM Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Συντήρησης και της Αποκατάστασης των Πολιτιστικών Αγαθών	<ul style="list-style-type: none"> • ίδρυση το 1959 • ειδικό συμβουλευτικό ρόλο όσον αφορά τη διατήρηση των εγγεγραμμένων στον Κατάλογο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, μνημείων και τοπίων καθώς επίσης και εκπαιδευτικό ρόλο για τις τεχνικές αναστύλωσης
OWHC Οργανισμός Πόλεων της Παγκόσμιας Κληρονομιάς	<ul style="list-style-type: none"> • ίδρυσή το 1993 • εφαρμογή της Σύμβασης της UNESCO για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς,

	<ul style="list-style-type: none"> • δράση και εκπαίδευση των τοπικών αρχών <ul style="list-style-type: none"> • σήμερα σε 227 πόλεις
ICAHM Διεθνής Επιτροπή για τη Διαχείριση της Αρχαιολογικής Κληρονομιάς	<ul style="list-style-type: none"> • συμβολή στο ICOMOS + την Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς • θέματα διαχείρισης των αρχαιολογικών χώρων και των τοπίων
WMF Παγκόσμιο Ταμείο Μνημείων	<ul style="list-style-type: none"> • προώθηση εκπαίδευσης των τοπικών αρχών και σχετικών φορέων • παροχή οικονομικής και τεχνικής βοήθειας στο να διατηρηθούν κτίρια και εκτάσεις με την συμβολή της τοπικής κοινότητας • οικονομική βοήθεια σε καταστροφές
ICOMOS Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Χώρων	<ul style="list-style-type: none"> • διεθνή μη κυβερνητική οργάνωση επαγγελματιών στην προστασία των μνημείων και των ιστορικών τόπων σε παγκόσμια κλίμακα
IUCN Παγκόσμια Ένωση για την Συντήρηση	<ul style="list-style-type: none"> • διεθνής μη κυβερνητική οργάνωση • εμπειρογνώμονες παγκόσμιοι δικτύου παροχή αναφορών για την κατάσταση συντήρησης των μνημείων που είναι εγγεγραμμένα στον Κατάλογο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO

ΠΗΓΗ: (ΤΣΑΜΑΝΤΑΝΗΣ, 2005)

Οι χώρες της Μεσογείου και ιδιαιτέρως αυτές της Νοτίου Ευρώπης δεν παρείχαν τις κατάλληλες υπηρεσίες στον πολίτη την διάρκεια της χρυσής καπιταλιστικής εποχής ² παρεκκλίνοντας από το μεταπολεμικό μοντέλο ανάπτυξης. Στο ελληνικό παρασκήνιο παρεμπόδισαν την κατάσταση ο Εμφύλιος και η στρατιωτική δικτατορία (1967-1974), με τα κατάλοιπα προηγούμενων ετών. Ακολούθησε μία δίχως τέλος εξάντληση του φυσικού περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την οικοδόμηση στις πόλεις προσπαθώντας να καλυφθούν οι ανάγκες της οικονομικής ανάπτυξης. Το ελληνικό τοπίο τραυματίστηκε μαζί με την ιστορία που βρισκόταν στα "σπλάχνα" του. Ο μετασχηματισμός του τοπίου σάρωσε τόσο την ύπαιθρο όσο τις αστικές περιοχές. Οι παραπάνω εξελίξεις ενίσχυσαν την αδιαφορία για την πρόληψη του τοπίου στην ελληνική κοινωνία. Το ευτύχημα είναι ότι χάρη στη Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς στο πλαίσιο της UNESCO, διασώθηκαν αρκετά τοπία με πολιτιστική αξία, (N.1103/1980-ΦΕΚ297/A/29-29-12-1980).

Συμπερασματικά, το τοπίο αποτελεί μέσο προώθησης του πολιτισμού. Η αμοιβαία σύνδεση τοπίου και πολιτιστικής κληρονομιάς ενισχύθηκε με τους θεσμούς προστασίας σε διεθνές, κοινοτικό αλλά και εθνικό επίπεδο. Κύριος στόχος, να ενισχυθεί η φροντίδα και τα μέτρα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η διερεύνηση, επομένως, του πολιτισμού αποτελεί μια αντανάκλαση των διαφόρων δράσεων του τοπίου. Η πορεία, η παράδοση και η εξέλιξη του ανθρώπου, μια αποτύπωση

² Η ανάδυση του καπιταλισμού ως κοινωνικοοικονομικό σύστημα έλαβε χώρα ήδη από τα τέλη του 11ου αιώνα σε αυτόνομες πόλεις στην Ιταλία, στην Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη. Ο καπιταλισμός μέσα στην άνω των 300 χρόνων ιστορίας του έχει σημαδέψει την ανθρώπινη ιστορία με μεγάλες τεχνολογικές προόδους πρωτοφανέρωτες στην ανθρώπινη ιστορία.

του στα έργα του, η ενέργεια και η μνήμη του στο χρόνο ένα ζωντανό παρελθόν που οφείλεται το λιγότερο να λαμβάνεται υπ' όψιν, αν όχι να γίνεται βίωμα, στο στόχο ενός ευοίωνου μέλλοντος (Τερζόγλου, 2005: 283). Επιπρόσθετα, αντικατοπτρίζεται η σημαντικότητα του ως μέσω αξιολόγησης της φροντίδας ηγετικών προσώπων αλλά και της εκάστοτε διακυβέρνησης .Η διερεύνηση του τοπίου δεν είναι πλέον μια πολυτέλεια της άμεσα σχετιζόμενης επιστημονικής κοινότητας, αλλά υπόβαθρο καθολικής παιδείας των κοινωνιών, μέσω του τοπίου ο πολιτισμός αποκτά γεωγραφική υπόσταση (Τερζόγλου, 2005: 261).

3.2 ΔΙΕΘΝΕΣ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΤΟΠΙΟ

Περίοδος έναρξης εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την προστασία του τοπίου και οτιδήποτε εκείνο εκπροσωπεί αποτελεί ο 19^{ος} αιώνας, χαράζοντας κοινή γραμμή πλεύσης για τα κράτη της ΕΕ. Πρώτος σταθμός που το μετέβαλλε ή ακόμη, δύναται να αναφερθεί, πως το αλλοίωσε, θεωρείται η βιομηχανική επανάσταση, καθώς στο βωμό της οικονομικής ανάπτυξης βρέθηκε το τοπίο. Η υποβάθμιση κλιμακωνόταν από σταδιακή σε αυξανόμενη, εφόσον η τεχνολογία και οι απαιτήσεις της εκάστοτε εποχής το “επέτρεπαν”. Η έντονη υποβάθμιση του περιβάλλοντος επέβαλε την διαδικασία σχεδιασμού με κατάλληλα μέτρα και μέσα προστασίας.

Την δεκαετία του 1900, ξεκίνησε η διαδικασία θεσμοθέτησης νόμων για το τοπίο σε σκανδιναβικές χώρες. Επιπρόσθετα, το πέπλο ασφάλειας των νόμων συμπεριλάμβανε φυσικά μνημεία και τόπους με επιστημονική, ιστορική και πολιτισμική σημασία. Φυσικά, το τοπίο δεν προστατεύεται παντού με τον ίδιο εντατικά βαθμό. Η Γαλλία φυλάσσει όπως κανένας άλλος στον ευρωπαϊκό χώρο το τοπίο. Η θεσμοθέτηση νόμων ξεκίνησε σε εκείνη το 1900 με πρώτα στην λίστα τα τοπία και τα φυσικά μνημεία. Ο νόμος του 1906 τροποποιήθηκε το 1930 και τέθηκε σε εφαρμογή. Σήμερα, ως παράδειγμα για το πόσο αυστηρά το Γαλλικό τοπίο φυλάσσεται και πιο συγκεκριμένα στο νότιο τμήμα της μεσογειακής αυτής χώρας, αποτελεί κατακριτέα και απαγορεύεται σε ζώνες με χαρακτηρισμό ιδιαίτερου φυσικού κάλλους αλλά και ιστορικής μνήμης ή κοινωνικής αναφοράς. Θεωρούνται πολύτιμα τοπία που οφείλει το κράτος να τα διατηρήσει ανέγγιχτα σε μεταβίβαση για επόμενη γενιά, (Μαριά Ε-Α., 2010: 111).

Η νομοθεσία της ΕΕ υπερισχύει της Εθνικής νομοθεσίας. Η Ευρωπαϊκή νομοθεσία περιέχει αναλύσεις και εξειδικεύσεις για το θέμα προστασία του περιβάλλοντος και της αειφορίας. Για τον αυτό τον λόγο έχει καθορίσει οδηγίες και κανονισμούς, που κάθε χώρα έχει την ευθύνη να την ενσωματώσει στην νομοθεσία της. Βάση μελέτης της ΕΕ καθίσταται ολοφάνερο πως δεν υπάρχει ανεξάρτητη και ολοκληρωμένη πολιτική για το τοπίο. Γίνονται αναφορές και ενσωματώσεις σε πολιτικές που αφορούν τομείς όπως η γεωργία, το περιβάλλον, κ.α. Παρόλαυτα το τοπίο έκανε για πρώτη φορά την εμφάνιση του σε νομικά κείμενα διεθνούς επιπέδου το 1971, (Μαριά Ε-Α., 2013). Στην συνέχεια παρατίθενται κάποια από τα σημαντικότερα νομοθετικά κείμενα για την προάσπιση και διαχείριση του τοπίου, έμμεσα ή άμεσα μέσω της προστασίας του περιβάλλοντος. Τέλος, εμπεριέχεται η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο, η οποία αποτελεί το πρώτο νομικό κείμενο διεθνούς δικαίου με αποκλειστική αναφορά στο αυτό.

Η Διεθνής Συμφωνία Ραμσάρ έλαβε χώρα το 1971 και αφορά την προστασία των διεθνούς ενδιαφέροντος υγροτόπων. Οι υγρότοποι αναφέρονται στην συμφωνία ως “φυσικά ή ανθρωπογενή τοπία, με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, αξίες και λειτουργίες και ως μεγάλες οικολογικές, οικονομικές και επιστημονικές πηγές”, (Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας – Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Χωροταξίας, 1999). Η Συμφωνία Ραμσάρ προώθησε το ενδιαφέρον για τους υγροτόπους παγκόσμια. Από τα πέντε μέλη εθνών το 1975, η Συμφωνία τώρα συμπεριλαμβάνει 62, προστατεύοντας πάνω από 500 περίπου υγροτόπους διεθνής σημασίας. Τα πρώτα γνήσια μέλη θεωρούνται η Αυστραλία, Ελλάδα, Φιλανδία, το Ιράν, Νορβηγία, Σουηδία, Δυτική Αφρική, με γεγονός να θέτει σε ισχύ την Συμφωνία όταν κάνει σε αυτή την “είσοδο” η Ελλάδα 21 Δεκεμβρίου το 1975. Ένας πίνακας δημιουργήθηκε, στον οποίο καταγράφονται υγρότοποι διεθνής σημασίας για τα υδρόβια πτηνά, (Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας – Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Χωροταξίας, 1999).

Η Διεθνής Σύμβαση Παρισίων ακολουθεί στα σημαντικά κείμενα νομικής φύσεως με χρονολογική σειρά το 1972, “Περί προστασίας της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς”. Η Συμφωνία θεωρείται επιστέγασμα ατελειώτων και άκαρπων προσπαθειών της διεθνής κοινότητας με στόχο την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής θέτοντας στόχους και οράματα για να αποφευχθούν και να μειωθούν οι ήδη εκδηλές σε παγκόσμια κλίμακα επιπτώσεις. Στην Σύμβαση περιλαμβάνεται ο εξής ορισμός για τα τοπία: Έργα του ανθρώπου ή συνδυασμός έργων του ανθρώπου

και της φύσης, καθώς και εκτάσεις περιλαμβανομένων και των αρχαιολογικών χώρων οι οποίοι έχουν παγκόσμια αξία από ιστορικής, αισθητικής, εθνολογικής και ανθρωπολογικής άποψης» (Ν. 1126/1981 [ΦΕΚ Α/32/1981]). Επίσης, αξίζει να αναφερθεί πως αποτελεί το πρώτο κείμενο με δεσμευτικό χαρακτήρα με εμβέλεια παγκόσμια, εκπέμποντας την ανάγκη για την οργάνωση ενός συστήματος συλλογικής διεθνούς και εθνικής προστασίας της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς. Ένας Κατάλογος Παγκόσμιας Κληρονομιάς καταρτίζεται για τα αντίστοιχα αγαθά, συμπεριλαμβανομένων των τοπίων μόνο αν χαρακτηρίζονται ως ιδιαίτερης αξίας, (Μαριά Ε-Α., 2010: 112).

Η Διεθνής Σύμβαση Βαρκελώνης αφορά την προστασία της Μεσογείου Θάλασσας από την ρύπανση το 1976. Δεκαέξι χώρες της Μεσογείου σε συνδυασμό με την ΕΕ προχώρησαν την διαδικασία έγκρισης του ΜΑΡ, Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης, το πρώτο περιφερειακό πρόγραμμα προστασίας των θαλασσών, υπό την αιγίδα του UNEP. Οι ίδιες μετά από ένα χρόνο προχώρησαν στην Σύμβαση της Βαρκελώνης, η οποία αναθεωρήθηκε το 1995 που υιοθετήθηκαν από την Διάσκεψη των Πληρεξουσίων σχετικά με τη Σύμβαση για την Προστασία της Μεσογείου Θαλάσσης, από τη Ρύπανση και τα Πρωτόκολλά της που έλαβε χώρα στην Βαρκελώνη. Με την παραπάνω αναθεώρηση, και πιο συγκεκριμένα στο κομμάτι διαχείρισης παράκτιων περιοχών της Μεσογείου, κάθε κράτος μέλος θεωρείται ρητά και αυτονόητα υπόχρεο να συμπεριλάβει σε αυτήν ζώνες που εκτός από οικολογικό ενδιαφέρον, παρουσιάζουν ενδιαφέρον από πλευράς τοπίου (Μαριά Ε-Α., 2010: 124).

Σύσταση R (79) 9 Συμβούλιο Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, 1979 Πρόκειται για ένα μη δεσμευτικό, διεθνές κείμενο, μέσω του οποίου το Συμβούλιο Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης έθεσε τις βάσεις ενός μηχανισμού ταυτοποίησης των φυσικών τοπίων, με στόχο την απογραφή των φυσικών τοπίων ευρωπαϊκής κλίμακας που θα αποτελέσουν μέρος ενός δικτύου βιογενετικών αποθεμάτων (Μαριά Ε-Α., 2010: 121).

Η Σύμβαση BENELUX αφετηρία της οποίας βρέθηκε να είναι το έτος 1982. Η Σύμβαση αφορούσε την διατήρηση της φύσης και προστασίας του τοπίου. Επιπροσθέτως, θεωρείται πρόγονος της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το τοπίο, που έλαβε χώρα αργότερα. Κοινός στόχος των κρατών του Βελγίου, της Ολλανδίας και του Λουξεμβούργου σε ότι αφορούσε την προστασία, διατήρηση, οργάνωση και αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος και των τοπίων. Σε αυτήν πρωταγωνιστούν τοπία διασυνοριακής αξίας. Μέσα σε αυτή δίνεται ένας ορισμός για το τι είναι τοπίο: " ως το αισθητό τμήμα της γης, όπως αυτό καθορίζεται από τις σχέσεις και αλληλεπιδράσεις μεταξύ διαφόρων παραγόντων, όπως το έδαφος, το ανάγλυφο, η πανίδα, η χλωρίδα και ο άνθρωπος". Στη Σύμβαση BENELUX, το τοπίο διαθέτει ένα ευρύ φάσμα οποιαδήποτε μορφής και δεν στοχεύει στην οπτική του ιδιαίτερου κάλλους ή της ιδιαίτερης αξίας.

Η Σύμβαση Γρανάδας στηρίχθηκε από την Διακήρυξη του Άμστερνταμ, η οποία αποτέλεσε βάση για να θεωρηθεί μία νέα προσέγγιση σε δέκα χρόνια που ακολούθησαν ως " Σύμβαση για την Προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της Ευρώπης», η οποία και υπογράφηκε στη Γρανάδα το 1985, (Σύμβαση της Γρανάδας)". Αρχικά, η σημασία της εν λόγω Σύμβασης θεωρείται θεμελιώδη, αφού για πρώτη φορά σε κείμενο Διεθνών Αρχών διατυπώνονται ορισμοί για την Αρχιτεκτονική Κληρονομιά. Ως περιεχόμενο διέθετε ένας μακροσκελής ορισμό για την Αρχιτεκτονική Κληρονομιά περιλαμβάνοντας μνημεία, αρχιτεκτονικά σύνολα και τόπους, που παρουσιάζουν ιστορικό, αρχαιολογικό, καλλιτεχνικό, κοινωνικό ή τεχνικό ενδιαφέρον. Στο ελληνικό παρασκήνιο νομοθεσίας τέθηκε σε ισχύ μετά την κύρωσή της με το Ν.2039/1992 (ΦΕΚ 61/τ.Α/13-4-1992). Στόχος αυτής της Περιφερειακής Σύμβασης, αφορά την δημιουργία μιας κοινής πλεύσης πολιτικής με νόμους και ενισχυτικά μέτρα για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Το τοπίο εμφανίζεται εμμέσως πλην σαφώς, ως υποσύνολο-τμήμα συνόλων ή τόπων, με τους τόπους να ορίζονται ως " σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης, εν μέρει κτισμένα, τα οποία αποτελούν εκτάσεις τόσο χαρακτηριστικές, ώστε να μπορούν να οριοθετηθούν τοπογραφικά και τα οποία είναι σημαντικά λόγω του ιστορικού,

αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού και τεχνικού τους ενδιαφέροντος''(Ν. 2039/1992 [ΦΕΚ Α/61/1992]).

Η Σύμβαση της Οικονομικής Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την Ευρώπη, αφορά πρόταση απόφαση του Συμβουλίου για την υπογραφή, εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, του Πρωτοκόλλου περί Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης στη **Σύμβαση Espoo** του 1991 της ΟΕΕ/ΗΕ για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε διασυνοριακό πλαίσιο, (). Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα υπέγραψε τη Σύμβαση στις 26 Φεβρουαρίου 1991 και την κύρωσε στις 24 Ιουνίου 1997. Οι κυριότερες διατάξεις της τίθενται σε εφαρμογή με την οδηγία 97/11/ΕΚ. Η Espoo, αναγνωρίζει επιπτώσεις των οικονομικών παραγωγικών έργων στο περιβάλλον. Το τοπίο αναφέρεται ως τμήμα αυτού, και ορίζει απαραίτητη την λήψη μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος (άρα και του τοπίου), μέσω της σύνταξης ενός φακέλου εκτίμησης των επιπτώσεων αυτών σε διασυνοριακά πλαίσια, `().

Στο Ρίο ντε Τζανέιρο τον Ιούνιο του 1992, λόγω της αυξανόμενης ανησυχίας για την πορεία του κλίματος, υπογράφηκε η **Σύμβαση – Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή**. Η Ελλάδα κύρωσε τη Σύμβαση αυτή, κάνοντάς την νόμο του κράτους τον Απρίλιο του 1994 (Ν.2205/94). Θεμελιώδης στόχος της Σύμβασης αποτέλεσε η διαδικασία προς σταθεροποίηση αερίων του θερμοκηπίου, για να προληφθούν οι επιπτώσεις από τις ανθρώπινες ενέργειες στο περιβάλλον. Όσο αφορά το τοπίο, αναφέρεται με έμμεσο τρόπο, ως συστατικό παγκόσμιας φυσικής ποικιλότητας δηλαδή: ως « η ποικιλία των ζώντων οργανισμών κάθε προέλευσης περιλαμβανομένων μεταξύ άλλων, χερσαίων, θαλάσσιων και άλλων υδατικών οικοσυστημάτων και οικολογικών συμπλεγμάτων, των οποίων αποτελούν μέρος» (Ν. 2204/1994 [ΦΕΚ Α/59/1994]).

Η Σύμβαση Λουγκάνο αποτελούσε την σοβαρότερη προσπάθεια προς ολοκλήρωση της ενοποίησης του ευρωπαϊκού δικονομικού δικαίου μετά τη Σύμβαση των Βρυξελλών. Τέθηκε σε ισχύ με την υπογραφή από τα κράτη μέλη στις 16/9/1998, και αφορούσε την διεθνή δικαιοδοσία, αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές διαφορές. Κύρωση της Ελλάδας συνέβη με τον Ν.2460/1997 με το ΦΕΚ Α' 22/1997 και άρχισε να ισχύει στις 1/9/1997. Κυρίως θέμα σε αυτή την επίσημη στάση αποτελεί η αστική ευθύνη απέναντι στις ζημιές του περιβάλλοντος. Στον ορισμό που δίνεται εδώ για το περιβάλλον, η αναφορά στο τοπίο γίνεται ως *''χαρακτηριστικές όψεις, θεωρήσεις τοπίου''*, παρουσιάζοντάς το ως στοιχείο διακριτό σε σχέση με τις *''φυσικές πηγές, βιοτικές και αβιοτικές...''* και την *''πολιτιστική κληρονομιά''*.

3.3 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ

Η Ευρωπαϊκή ήπειρος στηρίζεται σε δύο οργανισμούς στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία εδρεύει στις Βρυξέλλες και στην αντίπερα όχθη στο Συμβούλιο της Ευρώπης, το οποίο εδρεύει στο Στρασβούργο. Οι δύο αυτοί κίονες της Ευρώπης διαφέρουν ως προς τις προτεραιότητες, ανάγκες, στόχους και σε κάθε περίπτωση τα μέσα τα οποία χρησιμοποιούν προς την επιτυχία. Η ίδρυση τους έγινε πραγματικότητα μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, με μία ελάχιστη χρονική διαφορά. Η ιστορία και τα γεγονότα στο ευρωπαϊκό παρασκήνιο διαδέχονταν το ένα το άλλο, καθιστώντας άμεση ανάγκη την αλλαγή για την ορθή ανταπόκριση στην νέα πραγματικότητα. Για αυτό τον λόγο ακολούθησαν χρονικά μαζικές μεταρρυθμίσεις αντίστοιχα στους δύο παραπάνω οργανισμούς, όπως ψήφιση και υιοθέτηση θεμελιωδών συμφωνιών, για την επιτυχημένη συνεργασία τους με τα κατάλληλα μέσα ικανούς για συγκεκριμένους τομείς, με μέσα και παροχές, η ανταλλαγή γνώσεων. Η συνεργασία είχε πολλαπλούς κύριους στόχους, μία ειρηνική και συμπληρωματική ύπαρξη για αποφυγή συγκρούσεων θεωρητικά ή πρακτικά, αλλά σαφώς την αλληλοκάλυψη σε τομείς που ένας εκ των δύο υστερούσε. Ερευνώντας τις αρμοδιότητες του Συμβουλίου της Ευρώπης ως πολιτικός οργανισμός, κατανοούμε πως είναι πολλαπλές σε πεδία όπως η οικονομία, κοινωνία, νομική και διοίκηση. Καταρτιζόταν τις πρώτες λειτουργίες της “ζωής” του από δυτικοευρωπαϊκά Κράτη. Τα μέλη της φτάνουν αριθμητικά τα 47 πλέον. Ακούγοντας τον όρο “Συμβούλιο της Ευρώπης” συνδέεται ο νους με τα δικαιώματα του ατόμου, γεγονός καθόλου παράλογο εφόσον αποτελεί μία σύμβαση που συνάφθηκε στα πλαίσια του, για την προάσπιση της αληθινής δημοκρατίας. Τα Δικαιώματα του Ανθρώπου αποτελεί την ακρογωνιαία λίθο αλλά όχι το μοναδικό του επίτευγμα. Έχει έναν ιδιαίτερα ενεργητικό ρόλο ως πυλώνας της προώθησης πολιτικών χωρικής ανάπτυξης στον ευρωπαϊκό χώρο. Η αειφόρος αναπτυξιακή στρατηγική θεμελιώνεται για την βέλτιστη ποιότητας ζωής και προστασίας του περιβάλλοντος στα πλαίσια του.

EIKONA 25, Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ

ΠΗΓΗ: COUNCIL OF EUROPE

Στις 20 Οκτωβρίου του 2000 έλαβε χώρα η συνεδρίαση του ΣτΕ για τις Συμβάσεις που αφορούσαν την προάσπιση της από κοινού κληρονομιάς. Στην Φλωρεντία υπογράφηκε η “Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο, ή διαφορετικά η Σύμβαση της Φλωρεντίας”. Τέσσερα χρόνια , στην 1η Μαρτίου του 2004 μετέπειτα τέθηκε σε ισχύ με την υπογραφή των δέκα πρώτων μελών του ΣτΕ, βάση του άρθρου 13 της Σύμβασης. Αυτή η σύμβαση που έχει πίσω της αρκετά χρόνια συζήτησης και ζύμωσης, ξεκίνησε από τρεις Μεσογειακές περιφέρειες, το Ρουσιγιόν – Λαγκεντόκ της Γαλλίας, την Ανδαλουσία της Ισπανίας και την Τοσκάνη της Ιταλίας Νομικά κείμενα διεθνούς δικαίου αναφέρονταν σε συνεδρίες για την κύρωση της Σύμβασης της Φλωρεντίας, (ΕΣΤ,2000).

1. Σύμβαση των Παρισίων, 1972
2. Σύμβαση Βέρνης, 1979

3. Σύμβαση Μαδρίτης, 1980
4. Ευρωπαϊκός Χάρτης Τοπικής Αυτοδιοίκησης, 1985
5. Σύμβαση Γρανάδας
6. Σύμβαση Βαλέτας, 1992
7. Σύμβαση του Ρίου, 1992
8. Σύμβαση του Άαργους, 1998

Ο ορισμός της Σύμβασης των Παρισίων, 1972 για τα τοπία: *“ έργα του ανθρώπου ή συνδυασμός έργων του ανθρώπου και της φύσεως, καθώς και εκτάσεις περιλαμβανομένων και των αρχαιολογικών χώρων οι οποίες έχουν παγκόσμια αξία από απόψεως ιστορικής, αισθητικής, εθνολογικής και ανθρωπολογικής*, (N.1126/1981, ‘Περί προστασίας της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς’). Το τοπίο, λοιπόν, προστατεύεται αν και μόνο κατέχει ιδιαίτερη αξία, (Μαρία Ε-Α, 2010). Σε αυτό το σημείο η ΕΣΤ λειτούργησε ως συμπλήρωση του κενού που είχε η Σύμβαση των Παρισίων και αναγνώρισε κάθε είδους τοπίου ως σημαντικό μέρος για την ζωή των πολιτών. Αποτελεί την σημαντικότερη κίνηση για την προστασία του, καθώς αφιερώνεται καθαυτού σε εκείνο ολοκληρωτικά. Σε αυτό το κείμενο, αντικατοπτρίζεται η σημασία των κρατών-μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Κοινός στόχος – η βιώσιμη ανάπτυξη σε ένα ισορροπημένο κράμα κοινωνίας, οικονομίας και περιβάλλοντος.

Αναφέρονται αρκετοί ορισμοί στο άρθρο 1 του τοπίου με παρόμοια σημασία. Ο καθαρά επικρατήσιμος ορισμός: *“ μια περιοχή, όπως γίνεται αντιληπτή από ανθρώπους των οποίων ο χαρακτήρας είναι το αποτέλεσμα της δράσης και της αλληλεπίδρασης φυσικών ή / και ανθρώπινων παραγόντων”* σύμφωνα με την ΕΣΤ. Αναφέρεται σε μια μονάδα εδάφους ή γης, στην αντίληψη των ανθρώπων και καλύπτει ευρύτερες ερμηνείες από τις γραφικές πτυχές και μόνο. Ο χαρακτήρας αναφέρεται σε μια ολιστική οντότητα και καθορίζει επίσης ταυτότητα και μοναδικότητα. Τέλος, η αλληλεπίδραση μεταξύ φυσικών διαδικασιών και ανθρώπινων δραστηριοτήτων καθιστά το τοπίο δυναμικό και αποδίδει σημασία στην εξέλιξη και την ιστορία. Η προσέγγιση είναι σαφώς ανθρωποκεντρική. Στο άρθρο 2 γίνεται αναφορά για το πεδίο εφαρμογής. Το πεδίο εφαρμογής του ΕΣΤ αφορά τα κράτη μέλη και *“ καλύπτει φυσικές, αγροτικές, αστικές και περιαστικές περιοχές*, (Άρθρο 2 – Πεδίο Εφαρμογής). Περιλαμβάνει την ξηρά, τα εσωτερικά ύδατα και τις θαλάσσιες περιοχές. Σχετικά, με τους άλλους ορισμούς που εμπεριέχει η ΕΣΤ, θεωρείται κατανοητό πως αφορούν κυρίως τις δράσεις που οφείλει η ανθρωπότητα σχετικά με το τοπίο. Η αειφόρος ανάπτυξη, η συμμετοχική δράση καθίστανται σημαντικοί παράγοντες για να προταθούν ενέργειες σε τομείς όπως προστασία, διαχείριση, σχεδιασμός και «βελτίωση, αποκατάσταση ή δημιουργία τοπίων». Τα κράτη μέλη σχεδιάζουν, προστατεύουν για τα τοπία τους με τον καθορισμό και την λήψη μέτρων. Ακολουθεί η αποκρυστάλλωση των ορισμών ώστε να υπάρχει διαφάνεια σε ότι αφορά την προστασία, τη διαχείριση και το σχεδιασμό τοπίων σύμφωνα με τις κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές συνθήκες. Άμεσος στόχος αποτελεί η ανάδειξη – επίδειξη των τοπίων και των χαρακτηριστικών τους, σε οποιοδήποτε κοινό χώρο και αν αλληλοεπιδρούν. Το Ευρωπαϊκό Τοπίο εξελίσσεται θετικά χαράζοντας μια κοινή γραμμή πλεύσης προς την βιώσιμη ανάπτυξη.

Η Σύμβαση πρωτοπόρησε με την εισαγωγή μιας σειράς τυπικών ορισμών αλλά και συστάσεων, για τόνωση της κοινής και διεθνούς δράσης.

Προστασία τοπίων: Αποτελούν οι δράσεις που γίνονται για τη διατήρηση και τη συντήρηση των ιδιαίτερων ή σημαντικών χαρακτηριστικών ενός τοπίου. Οι δράσεις αυτές υποστηρίζονται από την θεώρηση του ως κληρονομιά, που είτε προέρχεται από ανθρώπινες δραστηριότητες είτε από τη φυσική του διαμόρφωση, (N.3827,2010).

Διαχείριση τοπίων: Από την οπτική της βιώσιμης ανάπτυξης, ορίζεται ως η δράση για τη διασφάλιση της συντήρησης ενός τοπίου, ώστε οι μεταβολές που προκύπτουν να εναρμονίζονται και να κατευθύνονται από περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές διαδικασίες, (Ν.3827,2010)..

Σχεδιασμός τοπίων: Θεωρείται ως μία μακροπρόθεσμη δυναμική δράση που δημιουργεί, ενισχύει και αποκαθιστά τοπία, (Ν.3827,2010)..

Όσο αφορά την Σύμβαση, αποτελείται από τέσσερα ανεξάρτητα κεφάλαια, από 18 άρθρα, και αναλυτικό προοίμιο (Μαριά 2006, 2009). Το πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τους ορισμούς των εννοιών που είναι αναγκαίοι στην ερμηνεία της Σύμβασης. Συνεχίζοντας, το δεύτερο κεφάλαιο εξυπηρετεί την προβολή των μέτρων που είναι υποχρεωμένα τα κράτη μέλη να εφαρμόσουν σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Το τρίτο αναφέρεται σε μέτρα που ενθαρρύνουν τη συνεργασία σε περιφερειακό επίπεδο και τέλος, το τέταρτο αναφέρεται σε διατάξεις που αφορούν στη δομή και τη λειτουργία της Σύμβασης.

Θεμελιώδης σκοπός της Σύμβασης – η προστασία η προστασία, η διαχείριση και ο σχεδιασμός κάθε τύπου τοπίου οπουδήποτε, καθώς και η δημιουργία πανευρωπαϊκού δικτύου συνεργασίας για τα θέματα αυτά (άρθρο 3). Το τοπίο, σύμφωνα με την Σύμβαση, αποτελεί μία περιοχή με πολύ συγκεκριμένα χαρακτηριστικά όπως έδαφος, ύδατα, κλίμα, πανίδα και χλωρίδα, βιοτικοί όροι. Επίσης υπογραμμίζει ότι ένα τοπίο σχηματίζει ένα σύνολο (όλον), του οποίου οι φυσικές και πολιτισμικές συνιστώσες είναι μαζί και όχι χωριστά, (Τερκενλή, Κίζος, 2006). Οι στόχοι είναι η προώθηση της προστασίας του τοπίου, η διαχείριση και ο προγραμματισμός και η οργάνωση της ευρωπαϊκής συνεργασίας σε θέματα τοπίου (άρθρο 3), (ΣΤΕ, 2000). Η μεγάλη αξία της ΕΣΤ είναι ότι ξεκίνησε πολλά περισσότερα προγράμματα για τη μελέτη του τοπίου στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες από ποτέ.

Τα τοπία μεταβάλλονται με τον χρόνο. Αυτό αντανakλάται ως γεγονός και στον ορισμό. Οι δυνάμεις της φύσης βρίσκονται σε μόνιμη σύγκρουση με την ανθρωπότητα μεταβάλλοντας τα. Το άτομο επηρεάζεται από τον πολιτισμό και διαμορφώνεται από την φυσική του κατοικία. Κινείται, ενεργεί και βιώνει στο τοπίο – με το τοπίο. Υπό αυτές τις συνθήκες, το τοπίο υιοθέτησε και διεκδίκησε μια διακεκριμένη “θέση” στον χαρακτήρα μας, αλληλοεπιδρώντας με τα κοινωνικοοικονομικά δρώμενα.

Αναλυτικότερα, η Σύμβαση, στο άρθρο 5, καλεί τα κράτη – μέλη να αναγνωρίσουν το τοπίο ως ένα συστατικό στοιχείο του ανθρώπινου περιβάλλοντος απαραίτητο για να εκφραστεί η ποικιλία της κοινής πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς τους, και ως θεμέλιο της ταυτότητάς τους, ενώ παράλληλα ορίζει τα μέτρα εκείνα που τα κράτη – μέλη πρέπει να συμπεριλάβουν στο νομικό τους πλαίσιο. Το τοπίο περιλαμβάνει τη συνιστώσα “άνθρωπο” και το αντίστροφο. Τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά και οι χρήσεις γης υπηρετούν το “αντίστροφο”. Αλληλεπιδράσεις διαφόρων μορφών και στοιχείων λαμβάνουν χώρα καθημερινά στον πυρήνα των τοπίων. Με πιο λιτά λόγια, αξίζει να αναφερθεί πως σε εκείνα πραγματώνονται ζωντανές διαδικασίες συναλλαγών, (Rössler).

Παρακάτω παρατίθενται τα γενικά και συγκεκριμένα μέτρα της ΕΣΤ.

➤ Άρθρο 5 – Γενικά Μέτρα Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος αναλαμβάνει:

α. Τη νομική αναγνώριση του τοπίου ως αναπόσπαστου συστατικού του ανθρώπινου περιβάλλοντος, ως έκφραση της ποικιλίας της κοινής πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς των πολιτών, και ως θεμέλιο της ταυτότητάς τους.

β. Τον καθορισμό και την εφαρμογή πολιτικής για το τοπίο που να αποσκοπεί στην προστασία, διαχείριση και σχεδιασμό του μέσα από την υιοθέτηση των συγκεκριμένων μέτρων που προνοεί το άρθρο 6.

γ. Τη θεσμοθέτηση διαδικασίας για τη συμμετοχή των πολιτών, των τοπικών και περιφερειακών αρχών, και άλλων ενδιαφερόμενων μερών στον καθορισμό και την εφαρμογή της πολιτικής για το τοπίο, η οποία αναφέρεται στην παράγραφο β.

δ. Την ένταξη της έννοιας του τοπίου στην πολεοδομική και χωροταξική πολιτική, στις πολιτιστικές, περιβαλλοντικές, αγροτικές, κοινωνικές και οικονομικές πολιτικές, καθώς και σε άλλους τομείς με δυνατές άμεσες ή έμμεσες επιπτώσεις στο τοπίο.

➤ Άρθρο 6 – Ειδικά Μέτρα

A. Ενδυνάμωση της συνείδησης των πολιτών

B. Εκπαίδευση και επιμόρφωση

Γ. Αναγνώριση και αξιολόγηση

Δ. Στόχοι ποιότητας τοπίου

E. Εφαρμογή Για την αποτελεσματική εφαρμογή των πολιτικών για το τοπίο

Κάνοντας την πρώτη ανάγνωση θεωρείται κατανοητό σε πρώτο επίπεδο το περιεχόμενο, εφόσον είναι συνοπτική και καθόλου υποτιμητικά γενική. Σε μία βαθύτερη ανάλυση, οι ορισμοί που “περιτριγυρίζουν” το τοπίο φέρνουν στο φως, όπως έχει αναφερθεί πάλι, πως ως έννοια είναι “πολυεπίπεδη” με ευρύ φάσμα επιρροής και συνδεδετικός κρίκος με το παρελθόν. Η σύμβαση αυτή αποτελεί μία απόπειρα εξ’ ορθολογισμού και εκδημοκρατισμού των πολιτικών που αφορούν τις δράσεις για το τοπίο. Ένα ακόμη, στοιχείο στη Σύμβαση της Φλωρεντίας παρουσιάζει σημαντικά την συμμετοχή του κοινού τονίζοντας πως περιλαμβάνεται στους πρωταρχικούς της σκοπούς. Τα ευρωπαϊκά τοπία χρήζουν ιδιαίτερης σημασίας. Η προστασία και η διατήρηση τους δεν θα επιτευχθεί μόνο με τα κείμενα διεθνούς δικαίου. Συστατικό της επιτυχίας αποτελεί η κατανόηση της ατομικής ευθύνης που κατέχουν όλοι απέναντι τους. Η έμφαση στην δημόσια συμμετοχή θα ενισχύσει την διατήρηση της ποικιλομορφίας των τοπίων. Η αντίληψη του τοπίου όπως αγκαλιάζεται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση αντικατοπτρίζει επίσης την ιδέα του τοπίου ως κοινωνική κατασκευή. Αυτό το νέο παράδειγμα θεωρεί το τοπίο ως κοινωνικό προϊόν που είναι η πολιτιστική προβολή μιας κοινωνίας σε μια συγκεκριμένη περιοχή από απτή, άυλη και συμβολική άποψη. Διαμορφώνεται πολιτικό πλαίσιο για την διαφύλαξη του τοπίου, το οποίο θα διαθέτει πυλώνα του τις αρχές της διακυβέρνησης: γενικά μέτρα για τις εθνικές διοικήσεις και αρμόδιες περιφερειακές και τοπικές αρχές, ειδικά μέτρα για τη δημιουργία συνείδησης για το τοπίο στους ευρωπαίους πολίτες και δημιουργία πανευρωπαϊκού δικτύου συνεργασίας για τα θέματα αυτά (περιφερειακό επίπεδο). Οι άνθρωποι και η φύση μοιράζονται το τοπίο. Μέσα από την ΕΣΤ, υπερτονίζεται πως τα οικοσυστήματα μπορούν να προστατευτούν και να ρέει μέσα τους το ανθρώπινο κεφάλαιο. Η ποικιλομορφία του τοπίου ενισχύεται από το άτομο και ότι κουβαλάει από την ιστορία του. Με άλλα λόγια, το “πολιτιστικό τοπίο της βιοποικιλότητας” είναι μια αμοιβαία ρύθμιση.

Σύμφωνα με τον Roe, η ΕΣΤ συνιστά μια καινοτόμα προσέγγιση, μέσω της οποίας προβάλλεται μια συνολική κατανόηση της προστασίας των ευρωπαϊκών τοπίων, στο πλαίσιο βιωσιμότητας, κοινωνίας και οικονομίας. Θεωρείται επαναστατική σκέψη, που προσπαθεί να συνδυάσει αντίρροπες ενέργειες για το κοινό καλό. Προτείνει μια περιβαλλοντική και εδαφική προοπτική των εννοιών της προάσπισης και διαχείρισης του τοπίου σε ευρωπαϊκό προσκήνιο δίνοντας αξία σε όλους τους τύπους τοπίου: εξαιρετικές, κοινές ή υποβαθμισμένες. Ακράδαντα, εντός των κύριων στόχων περιλαμβάνεται η αναβάθμιση του επιπέδου ζωής του. Ο de Montis υποδεικνύει πως η εφαρμογή της ELC βασίζεται και εξαρτάται στις ρυθμίσεις της εκάστοτε διακυβέρνησης, στην στάση του έθνους και στον τρόπο σκέψης του χωροταξικού σχεδιασμού. Σε Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία και σε Ελβετία, Κάτω Χώρες, Ηνωμένο Βασίλειο πραγματοποιήθηκε μία ποιοτική συγκριτική ανάλυση. Σε μεσογειακά και μη μεσογειακά πλαίσια διαπιστώθηκε ο αντίκτυπος της ELC στις πρακτικές σχεδιασμού και εντόπισε θετικές επιρροές ακόμη και αν τα περιβάλλοντα είναι πολύ διαφορετικά, (De Montis). Χωροταξικός σχεδιασμός και τοπικές πολιτικές καθορίζονται σαφώς στη Σύμβαση, όπως αποδεικνύεται από τις άμεσες αναφορές στη δραστηριότητα του χώρου σχεδιασμός που περιέχεται στο κείμενο ELC και στην επεξηγηματική έκθεση. Επιπρόσθετα, ο Zoido-Naranjo επικροτεί την παραπάνω άποψη. Η ΕΣΤ τονίζει μια περίοδο αλλαγής σε μια εδαφική και περιβαλλοντική προοπτική της έννοιας του τοπίου και των σχετικών δράσεων προστασίας, διαχείρισης και σχεδιασμού του τοπίου, (De Montis).

Σήμερα στη Σύμβαση συμμετέχουν 38 χώρες, ενώ ετήσιες τεχνικές συναντήσεις έχουν επιτρέψει τη διερεύνηση πολλών πτυχών του τοπίου, τη διαμόρφωση, αλλά και τη διαχείρισή του. Αυτή η Σύμβαση παραμένει ανοιχτή για υπογραφή από τα Κράτη – Μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, (N 3827/2010, Άρθρο 13). Τα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης που υπογράφουν την Σύμβαση, θεωρώντας ότι ο στόχος του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι να επιτύχει μεγαλύτερη ενότητα ανάμεσα στα Μέλη του για τον σκοπό της διασφάλισης και πραγματοποίησης των ιδανικών και αρχών, που είναι κοινή τους κληρονομιά και ότι αυτός ο στόχος επιδιώκεται ιδίως μέσω συμφωνιών στο οικονομικό και κοινωνικό πεδίο, (προοίμιο, N 3827/2010 (ΦΕΚ Α' 30/25.2.2010) Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου).

Κάθε μέρος της σύμβασης είναι πιθανό να εφαρμόσει την ΕΣΤ ως υπερεθνική συνθήκη σύμφωνα με τις δικές του νομικές τάξεις και ρυθμίσεις διακυβέρνησης, σε συμφωνία με την αρχή της επικουρικότητας (COE, 2000a: II. 4). Η ΕΣΤ στοχεύει στο να παρουσιάσει το τοπίο ως στοιχείο της δημόσιας διοίκησης και οφείλει να αντιμετωπίζεται ως ‘‘εδαφικό έργο’’. Οι απόψεις δίστανται λόγω της πολυλειτουργίας του φαινομένου ‘‘τοπίου’’. Το τοπίο σύμφωνα με τον Déjeant-Pons κατατάσσεται στα πλαίσια της χωροταξίας και αποτελεί μέγα συνδυαστικό κρίκο σε θέματα αειφορίας στο ευρωπαϊκό μοντέλο. Το τοπίο βάση του Selman συνιστά ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο με προσωπικότητα, διακριτικότητα, ελκυστικότητα και ανθεκτικότητα στον πυρήνα της τοποθέτησης θέσεων και της ολοκλήρωσης διαφόρων σκοπών σχεδιασμού. Το τοπίο δεν στηρίζεται αποκλειστικά στις δράσεις, στο νομοθετικό πλαίσιο ή σε κείμενα διεθνούς δικαίου. Θεμελιώδη ρόλο κατέχουν επαγγελματίες και

ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ 2021

➤ ΣΥΜΒΑΛΛΟΜΕΝΑ ΜΕΡΗ ΤΗΣ ΕΣΤ

Ανδόρα, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Βέλγιο, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Κροατία, Κύπρος, Τσεχία, Δανία, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Γεωργία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ισλανδία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Μολδαβία, Μαυροβούνιο, Ολλανδία, Βόρεια Μακεδονία, Νορβηγία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σαν Μαρίνο, Σερβία, Σλοβακία, Δημοκρατία, Σλοβενία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Βόρεια Μακεδονία, Τουρκία, Ουκρανία, Ηνωμένο Βασίλειο (40 επικυρώσεις).

➤ ΥΠΟΓΡΑΦΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Μάλτα.

➤ ΆΛΛΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Αλβανία, Αυστρία, Γερμανία, Λιχτενστάιν, Μονακό, Ρωσική Ομοσπονδία.

ομάδες στο να υιοθετηθεί η προοπτική σχεδιασμού για εκείνο ώστε να γίνει ευρέως διαδεδομένη η κοινωνική και πολιτιστική καθημερινή αξία του, (Kidd).

Η ΕΣΤ επικυρώθηκε από την πλειοψηφία των κρατών μελών και έχει προδιαθέσει την εξέλιξη τόσο της θεωρίας όσο και της πρακτικής εφαρμογής των κοινών αρχών, (Συμβούλιο της Ευρώπης, 2006). Η ΕΣΤ αναγνωρίζει την διασφάλιση της προστασίας του τοπίου και την αειφορία με αναγκαία την προβολή των αρχών της διακυβέρνησης σε περιφερειακό, εθνικό και τοπικό επίπεδο. Μεγάλο ποσοστό αφοσίωσης στην ΕΣΤ και το επίπεδο συνοχής στην υιοθέτηση ορισμένων εργαλείων είναι ενθαρρυντικό και μπορεί να οδηγήσει στην προοπτική ενός ευρωπαϊκού μοντέλου σχεδιασμού τοπίου, σύμφωνα με τον De Montis .

Η διαχείριση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών οικοσυστημάτων λαμβάνονται υπόψη στο μίγμα αλλαγών, τοπίου και ανταπόκριση της πραγματικότητας. Το περιβάλλον αλλοιώνεται ολοένα και περισσότερο γιγαντώνοντας την αναγκαιότητα της παραμέτρου "τοπίο", για την αρμονία και την ανταπόκριση σε χωροταξικό επίπεδο. Το τοπίο δύναται με την σωστή διαχείριση και προστασία να γίνει μοχλός "παραγωγής", χωρίς να οδηγείται σε εξάντληση. Η ποιότητα του τοπίου προωθεί, ίσως ακαταλόγιστα, τον τομέα του τουρισμού, συνεπώς και την ποιότητα ζωής των πολιτών. Η εκμετάλλευση του δεν πρέπει να υφίσταται πάρα μόνο σε πλαίσια λογικά εντός των διαδικασιών προστασίας και σχεδιασμού, αποφεύγοντας με αυτό τον τρόπο την υποβάθμιση του.

Εν κατακλείδι, η συμβολή της χωροταξίας στον τομέα "τοπίο" θεωρείται απαραίτητη και αναντικατάστατη. Τα τοπία συμβάλλουν σε οικονομία μέσω παραγωγικών δραστηριοτήτων όπως ο τουρισμός, αναδεικνύοντας την Ελλάδα σε παγκόσμιο επίπεδο. Ο σχεδιασμός τους θα δώσει την συνέχεια αυτής της ανάδειξης μέσω της ορθής διαχείρισης και προστασίας τους, (Παπαγιάννης, 2012).

3.3.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Το Συμβούλιο της Ευρώπης αποτελεί εργαλείο προώθησης της αειφορίας σύμφωνα με τη σύσταση Rec (2002) 1 της Επιτροπής Υπουργών στα κράτη μέλη σχετικά με τις κατευθυντήριες αρχές για τη βιώσιμη χωρική ανάπτυξη της ευρωπαϊκής ηπείρου, οι οποίες εγκρίθηκαν αρχικά από την Ευρωπαϊκή Διάσκεψη Υπουργών Περιφερειακός / Χωρικός Σχεδιασμός (CEMAT). Η τρίτη Σύνοδος Κορυφής του ΣτΕ έλαβε χώρα στην Βαρσοβία στις 17 Μαΐου 2005 ενέκρινε το Σχέδιο Δράσης με θέμα: “ Προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης”. Το συγκεκριμένο προβλέπει το εξής: “ Δεσμευόμαστε να βελτιώσουμε την ποιότητα ζωής για οι πολίτες. Ως εκ τούτου, το Συμβούλιο της Ευρώπης, με βάση τα υφιστάμενα μέσα, θα αναπτύξει περαιτέρω και θα υποστηρίξει ολοκληρωμένες πολιτικές στους τομείς του περιβάλλοντος, του τοπίου, του χωροταξικού σχεδιασμού και της πρόληψης και της διαχείρισης των φυσικών καταστροφών, με προοπτική βιώσιμης ανάπτυξης”.

Τα κείμενα του Συμβουλίου της Ευρώπης λειτουργούν με προωθητικό σκοπό, για την αποδοχή και κατανόηση του σημαντικού ρόλου που διαθέτει το τοπίο και συγχρόνως την αναγκαιότητα χωρικού σχεδιασμού, που στοχεύει σε μια ορθή και διασφαλισμένη βιωσιμότητα. Οι δραστηριότητες του ΣτΕ αφορούν τον χωρικό σχεδιασμό, την αστική ανάπτυξη, το τοπίο, το περιβάλλον, το φυσικό, αγροτικό και πολιτιστικό τοπίο. Οι αλλαγές και οι απαιτήσεις στο σύγχρονο παρόν και απαιτητικό μέλλον καθιστούν την λήψη του τοπίου στον σχεδιασμό μείζονος σημασίας. Θεωρεί επίσης ότι ο χωρικός σχεδιασμός αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη διαφύλαξη στην ανθρώπινη μνήμη των αξιών του τοπίου, όπως το τοπίο ως βιούμενος χώρος (espace vécu), ως χώρος τοπικών παραδόσεων, ιστορικών γεγονότων, για την αναβάθμιση της αισθητικής και της ποιότητας ζωής των ανθρώπων στις πόλεις θέτοντας ταυτόχρονα φραγμό στη κρίση της ταυτότητας που χαρακτηρίζει τις περισσότερες από τις ελληνικές πόλεις σήμερα (Γουργιώτης και Τσιλιμίγκας, 2007). Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου αποδεικνύει ότι αποτελεί καινοτόμο φύλακα θεμελιωδών τομέων για την αειφορία και την βιωσιμότητα. Έπειτα, προβάλλεται η αναγκαιότητα καλοσχεδιασμένων πολιτικών χωροταξίας μέσα από την ενέργεια της για την ισορροπία οικονομίας και περιβάλλοντος με στόχο την διασφάλιση αξιών σε μία προσοδοφόρα πλατφόρμα προτύπου ζωής.

Ο ρόλος του ΣτΕ θεωρείται καταλυτικός, αφού αποτέλεσε την κινητήρια σπίθα για την επαγρύπνηση και εκκίνηση της διαδικασίας, που θα λαμβάνει υπόψη το τοπίο μέσα από τα εργαλεία χωρικού σχεδιασμού. Το ΣτΕ συνέβαλε στο να ληφθεί υπόψη το τοπίο ως ξεχωριστός τομέας σε ζητήματα χωρικού σχεδιασμού κάνοντας αντιληπτή αλλά και διαχειρίσιμη την αναγκαιότητα εναρμόνισης του στα λοιπά ζητήματα χωροταξίας. Το ΣτΕ συνέταξε την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο, η οποία αποτελεί την πρώτη διεθνή συνθήκη με επίκεντρο όλες τις πτυχές του και κύριους στόχους της την προώθηση της προστασίας και διαχείρισης του, την πολιτική του τοπίου, την ποιότητα του, αλλά και την οργάνωση της ευρωπαϊκής συνεργασίας σε συναφή θέματα (www.coe.int/en/web/landscape/text-of-the-european-landscape-convention). Μέσα από εκείνο, εκφράζεται το ενδιαφέρον των κρατών-μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης να επιτύχουν βιώσιμη ανάπτυξη βασισμένη σε μια ισορροπημένη και αρμονική συσχέτιση των κοινωνικών αναγκών, της οικονομικής δραστηριότητας και της προστασίας του περιβάλλοντος. Τα κείμενα και οι εργασίες του, ενισχύουν το κύρος του τοπίου ως παράμετρο που οφείλει να λαμβάνεται υπόψη στις διαδικασίες χωρικού σχεδιασμού, διατηρώντας σε ισορροπία την διάθεση προστασίας των υλικών και άυλων αξιών που συνθέτουν το τοπίο και αποτελούν κοινή κτήση των ευρωπαϊκών κρατών και των απαιτητικών εκσυγχρονισμένων εποχών που διανύει το άτομο.

Το ΣτΕ τονίζει πως το τοπίο αποτελεί σημαντική παράμετρο του χωρικού σχεδιασμού και θα πρέπει να λαμβάνετε σε μεγαλύτερο βαθμό υπόψη στον χωρικό σχεδιασμό, τον οποίο θεωρεί αναπόσπαστο κομμάτι για την προστασία του τοπίου. Έτσι το τοπίο τα τελευταία χρόνια σε εθνικό επίπεδο και συγκεκριμένα στην χωροταξία, στον τουρισμό, και σε άλλους τομείς έχει αναγνωριστεί ως απαραίτητο στοιχείο και ως ζήτημα υψίστης σημασίας.

3.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως έχει προαναφερθεί, η ΕΣΤ αποτελεί το πρώτο κείμενο διεθνούς δικαίου που αφιερώνεται στην προστασία όλων των πτυχών του τοπίου. Μέχρι το ΣτΕ να συντάξει την ΕΣΤ, δεν υπήρχε άλλο κείμενο όμοιο του τόσο επικεντρωμένο άμεσα στα τοπία όσο αφορά τομείς όπως: διατήρηση, οργάνωση και βιώσιμη διαχείρισή τους, παρά την ανεκτίμητη αξία αλλά και τη φυσική και πολιτισμική ποικιλομορφία τους (Buerger, 2002:16-17). Εκείνη αναγνωρίζει ότι το τοπίο είναι ένα σημαντικό μέρος της ποιότητας ζωής των ανθρώπων οπουδήποτε: σε αστικές περιοχές και στην ύπαιθρο, σε υποβαθμισμένες περιοχές, όπως και σε περιοχές υψηλής ποιότητας, σε περιοχές αναγνωρισμένες ως εξαιρετικού φυσικού κάλλους, όπως και σε περιοχές χωρίς ιδιαιτερότητες, (Προοίμιο, ‘ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ’). Με αυτό τον τρόπο, εμπλουτίζει την έννοια και το χαρακτήρα του τοπίου και διευρύνει με σαφήνεια την κλίμακά του από το σημειακό και το τοπικό ως το χωροταξικό επίπεδο, (Seguin, 2002:16). Το τοπίο αναγνωρίζεται σαν κοινή κληρονομιά όλων, δημόσιο αγαθό, αλλά εκλαμβάνεται διαφορετικά από τον καθένα, λόγω των τοπικών ιδιαιτεροτήτων και των προσωπικών εμπειριών (Magia και Barnias, 2006:6).

Σημαντικό σημείο αναφοράς πως το τοπίο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο δημόσιου ενδιαφέροντος στο πολιτισμικό, οικολογικό, περιβαλλοντικό και κοινωνικό πεδίο, ότι συνιστά πόρο που ευνοεί την ανάπτυξη οικονομικής δραστηριότητας, καθώς και ότι η προστασία, η διαχείριση και ο σχεδιασμός του μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία θέσεων εργασίας, (Προοίμιο, ‘ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ’). ‘‘Διαχείριση τοπίου’’ σημαίνει δράση, μέσα από την προοπτική της βιώσιμης ανάπτυξης, για τη διασφάλιση της συντήρησης ενός τοπίου σε τακτική βάση, ώστε να ρυθμίζονται και να εντάσσονται αρμονικά σ’ αυτό μεταβολές που προκαλούνται από κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές διεργασίες. (Άρθρο 1 – Ορισμοί). Προωθεί την ένταξη του τοπίου, στην πολεοδομική και χωροταξική πολιτική, στις πολιτιστικές, περιβαλλοντικές, αγροτικές, κοινωνικές και οικονομικές πολιτικές, καθώς και σε άλλους τομείς με δυνατές άμεσες ή έμμεσες επιπτώσεις στο τοπίο,(Άρθρο 5 – Γενικά Μέτρα). Η ΕΣΤ καταστεί κατανοητό πως θεωρείται οικονομικός πόρος σε τομείς όπως μεταφορές, η διαχείριση της γης, οι βιομηχανικές δραστηριότητες και ο τουρισμός, του οποίου η ορθή διαχείριση δύναται να οδηγήσει σε θέσεις απασχόλησης και οικονομική ακμή.

Το τοπίο και η νομική αναγνώρισή του απαιτούν την τήρηση των ‘‘υποσχέσεων’’ του κάθε κράτους μέλους δημιουργώντας το αίσθημα ατομικής ευθύνης. Τα συμβαλλόμενα μέρη αναλαμβάνουν να συνεργάζονται κατά την ανάληψη πολιτικών σχετικών με το Τοπίο, για ανταλλαγή πληροφοριών, εμπειρογνομόνων και τεχνικών μεθόδων (καλών πρακτικών) (άρθρα 7 και 8), στο πλαίσιο της διεπιστημονικότητας, του ελέγχου εφαρμογής των δεδομένων μέτρων, εργαλείων και προγραμμάτων (Priour, 2006a:20-21). Επιπρόσθετα, προωθείται η συμμετοχή των πολιτών, των τοπικών και περιφερειακών αρχών, και άλλων ενδιαφερόμενων μερών στον καθορισμό και την εφαρμογή της πολιτικής για το τοπίο,(άρθρο 5). Καινοτομία θεωρείται η βράβευση από Επιτροπές Εμπειρογνώμων για την τήρηση της Εφαρμογής της ELC, απονέμοντας ‘‘Βραβείο Τοπίου. Πιο συγκεκριμένα, το Βραβείο του Συμβουλίου της Ευρώπης για το Τοπίο είναι μια διάκριση η οποία μπορεί να απονέμεται σε τοπικές και περιφερειακές αρχές και στις ομάδες τους, που θα έχουν θεσμοθετήσει – μέσα από την πολιτική τοπίου ενός από τα Συμβαλλόμενα Μέρη – πολιτική ή μέτρα για την προστασία, τη διαχείριση και/ή τον σχεδιασμό του τοπίου τους, τα οποία έχουν μακροπρόθεσμα αποδειχθεί αποτελεσματικά και ως εκ τούτου μπορούν να αξιοποιηθούν ως πρότυπα για άλλες περιφερειακές αρχές στην Ευρώπη. Η διάκριση μπορεί επίσης να απονέμεται σε μη κυβερνητικές οργανώσεις με ιδιαίτερα αξιοσημείωτη προσφορά στην προστασία, στη διαχείριση ή στον σχεδιασμό του τοπίου, (Άρθρο 11 – Βραβείο του Συμβουλίου της Ευρώπης για το Τοπίο). Έτσι, η ΕΣΤ υπερβαίνει τα όρια του προβλεπόμενου από άλλα κείμενα νομοθετικού χαρακτήρα και στοχεύει στην ενίσχυση της ατομικής ευθύνης απέναντι στο περιβάλλον του και στην τοπική κουλτούρα.

ΕΙΚΟΝΑ 26, ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΑ ΒΡΑΒΕΙΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΤΟΥ ΣΤΕ

ΠΗΓΗ: COE

Το περιεχόμενο των ειδικών μέτρων, και πιο συγκεκριμένα οι στόχοι ποιότητας τοπίου, με τους οποίους κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος αναλαμβάνει να ορίσει τους στόχους ποιότητας του τοπίου για τα τοπία που έχουν καταγραφεί και αξιολογηθεί, μετά από δημόσια διαβούλευση, σύμφωνα με την παράγραφο γ του άρθρου 5, (Άρθρο 6 – Ειδικά Μέτρα), ξεχωρίζουν και αποτελούν ιδιαίτερα καινοτόμα παράμετρος, (Μαριά, 2009). Εξίσου, ιδιαίτερος θεωρείται, ο ορισμός του τοπίου, το πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης, το αντικείμενό της αλλά και οι αρχές που απορρέουν από αυτήν.

Το τοπίο ως *“προϊόν της ιστορίας, ιδρυτής της πολιτισμικής ταυτότητας, μια κληρονομιά που οφείλουμε να μοιραζόμαστε, και μια αντανάκλαση της Ευρωπαϊκής ποικιλότητας”* (Buergi, 2006), είναι ανησυχία όλων και όχι ορισμένων επιστημόνων ή ειδικών τεχνικών. Για το λόγο αυτό, η Σύμβαση του Τοπίου αναγνωρίζει ότι για την προστασία του τοπίου και τη βιώσιμη ανάπτυξη, απαραίτητη είναι η προώθηση των αρχών της διακυβέρνησης σε περιφερειακό, εθνικό και τοπικό επίπεδο. Αποτελώντας περιοχή αντιληπτή σε συλλογικό επίπεδο σαν σε ζωντανό οργανισμό, που αλληλοεπιδρά με τις εξελίξεις που συμβαίνουν σε αυτό και συνιστά κομμάτι τους.

Η αναζήτηση μίας ανανεωμένης πολιτικής για την επίλυση των ζητημάτων τοπίου αποτελεί γεγονός, καθώς οι πιέσεις των μοντέλων ανάπτυξης, της οικονομικής ανάπτυξης, των αυξανόμενων αναγκών του εκσυγχρονισμού συνιστά οργάνωση και αποτελεσματικότητα σε περιφερειακή και τοπική κλίμακα συμπεριλαμβάνοντας την συμμετοχική διαδικασία. Η πρόληψη χρήζει μεγαλύτερης σημασίας πολλές φορές έναντι της αποφυγής δράσεων. Μέσω του τοπίου δημιουργείται τελικά μια δυναμική για μια αλλαγή στη φιλοσοφία, στην έμπνευση και στο όραμα, του σχεδιασμού, (Γουργιώτης, 2014). Η ενεργοποίηση σημαντικών παραμέτρων δεν έχουν αξιοποιηθεί στο ελάχιστο παρόλη την σημασία της ΕΣΤ. Σχετικά με τα ειδικά μέτρα, ζητούμενα παραμένουν η αύξηση της ευαισθητοποίησης για το τοπίο, η κατάρτιση και η εκπαίδευση, η αναγνώριση και η εκτίμηση των τοπίων με την ενεργό συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών και ο καθορισμός στόχων ποιότητας τοπίων μετά από δημόσια διαβούλευση, (Γουργιώτης, 2014). Ένα νέο πλαίσιο χωρικού σχεδιασμού συνεχίζει να υφίσταται από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για την εφαρμογή της ΕΣΤ, τουλάχιστον

στον Ελλαδικό χώρο. Αναγκαίο κρίνεται, να αξιοποιηθεί στο έπακρο η ΕΣΤ, και οτιδήποτε πρεσβεύει για την αποτελεσματική ενσωμάτωση του τοπίου στον χωρικό και πολεοδομικό σχεδιασμό.

ΜΕΡΟΣ 4^ο

ΕΙΚΟΝΑ 27, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΖΕΙ ΤΗΝ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΤΟΠΙΟΥ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΗΓΗ: ΠΥΚ

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

4.1 ΠΕΡΙ ΤΟΠΙΟΥ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Όπως αναφέρθηκε στα παραπάνω, η εννοιολογική ερμηνεία του τοπίου είναι ιδιάζουσα, πολύπλοκη, γριφώδης και πολύπλευρη. Αποτελεί ένα "οικοσύστημα" που εμπεριέχει το ίδιο το οικοσύστημα, την αισθητική του τοπίου ως σκηνικό αλλά βιώματα και εμπειρίες του ατόμου, ασκώντας του επιρροές. Για τα προαναφερθέντα, το θεσμικό πλαίσιο κατέχει μείζονος σημασίας θέση στην προστασία και στον διαχρονικά ορθό μετασχηματισμό του τοπίου.

Η ελληνική νομοθεσία παρουσίασε μία πληθώρα πολυποίκιλης σειράς νομικών εργαλείων, η οποία έρχεται σε αντιπαράθεση με την εθνική πραγματικότητα, που υποβάθμισε το τοπίο. Η εθνική έννομη τάξη έφερε εις πέρας την αποστολή στην θεσμοθέτηση νόμων, ώστε να εξυπηρετηθεί ο σκοπός, που αφορούσε την διατήρηση αλλά και προστασία της φύσης. Η προστασία συμπεριλάμβανε το φυσικό τμήμα που αντιστοιχεί στην διατήρηση της πανίδας, χλωρίδας αλλά σε λόγους που αντιστοιχούσαν σε τομείς του πολιτισμού, της οικονομίας, της αναψυχής και της αισθητικής.

Οι σταθμοί της ελληνικής νομοθεσίας που αναγράφονται παρακάτω, στοχεύουν και περιλαμβάνουν άμεσα η έμμεσα την διαχείριση και προστασία του τοπίου. Έτος εκκίνησης υφίσταται το 1937 με τον "Α.Ν 856", "τον νόμο περί Εθνικών Δρυμών", ο οποίος θέσπιζε προστασία για τη φυσική και αισθητική υπόσταση του περιβάλλοντος, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Σε αυτό το σημείο, η φροντίδα ανάγεται τόσο σε συνταγματικό επίπεδο όσο και κοινής νομοθεσίας.

Ακολουθεί ο "Ν.1469/1950", ο οποίος εισήγαγε την έννοια των τόπων ή έργων "*χαρακτηριζομένων ως ιδιαιτέρου φυσικού κάλλους*", (Τοπία Ιδιαιτέρα Φυσικού Κάλλους - ΤΙΦΚ), και προέβλεψε γι' αυτά καθεστώς προστασίας σύμφωνα με τις διατάξεις του κ.ν.5351/1932 "περί αρχαιοτήτων". Το 1984 μεταφέρθηκε στο τότε ΥΠΕΧΩΔΕ, (<: Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων), αφού είχε υπαχθεί στο Υπουργείο Προεδρίας της Κυβερνήσεως, η αρμοδιότητα χαρακτηρισμού με την κρατούσα άποψη ότι το φυσικό ή πολιτιστικό περιβάλλον, αναφερόμενοι και οι δύο τομείς, συνιστά ενιαίο έννομο αγαθό, οι εκφάνσεις του οποίου αποτελούν οι εν λόγω τόποι.

Στην συνέχεια ακολουθεί, ο Δασικός Κώδικας "Ν. 86/1969" με τον οποίο υιοθετήθηκαν τα αισθητικά δάση και τα διατηρητέα μνημεία της φύσεως. Τα "*αισθητικά δάση*", ήτοι τα δάση "*αναψυχής, υγείας και περιπάτου ή τοπία ιδιαιτέρου φυσικού κάλλους*" που παρουσιάζουν ενδιαφέρον από άποψη αισθητική, υγιεινή και τουριστική και τα "*διατηρητέα μνημεία της φύσεως*", ήτοι εκτάσεις "*με ιδιαιτέραν παλαιοντολογικήν, γεωμορφολογικήν και ιστορικήν σημασίαν*", καθώς και μεμονωμένα στοιχεία της φύσης με "*ιδιαιτέραν βοτανικήν, φυτογεωγραφικήν, αισθητικήν και ιστορικήν σημασίαν*". Ο νομοθέτης προέβλεψε απαγορεύσεις, περιορισμούς, ρυθμίσεις για τη λειτουργία και διαχείριση, οι οποίοι συμπληρώθηκαν και επεκτάθηκαν μετέπειτα, (Α.ν.856/1938 για τους εθνικούς δρυμούς, ν.δ. 8/169 (Α7) «Δασικός Κώδικας», άρθρο 78 «Εθνικοί δρυμοί, αισθητικά δάση και διατηρητέα μνημεία της φύσης», όπως διαμορφώθηκε με ν.δ. 996/1971). Δύο έτη αργότερα εμφανίζεται ο "Ν. 996/71", ο οποίος αποτελεί τροποποίηση του Δασικού Κώδικα και θεωρείται το σημείο εκκίνησης για την εισαγωγή των Εθνικών Δρυμών, των Αισθητικών και των Διατηρητέων Μνημείων της Φύσης.

Το Σύνταγμα του 1975, με μία νότα ανανέωσης, ("Ν. 1126/1981") και διαφορετικής βαρύτητας, ενίσχυσε την προστασία του περιβάλλοντος, η οποία αναδείχθηκε σε Συνταγματικά προστατευόμενη αξία, που θα οφείλεται με αυστηρό τόνο να λαμβάνεται υπόψη κατά το σχεδιασμό της κρατικής δραστηριότητας σε όλους τους τομείς. Ωστόσο, αποτελεί γεγονός η Κύρωση Σύμβασης για την προστασία της παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής κληρονομιάς, και ο 1126/1981, την επικυρώνει και προσδίδει ισχύ νόμου σε αυτή, η οποία θα αναλυθεί παρακάτω.

Επιστροφή στο ελληνικό παρασκήνιο, με τον ‘‘Ν. 1650/1986’’, ο οποίος εξέτασε το περιβάλλον ως μία έννοια που ορίζεται ως ‘‘το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων, τα οποία ευρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες’’, (ν. 1650/1986 «για την προστασία του περιβάλλοντος» (Α160) άρθ. 1, 2). Η προστασία του περιβάλλοντος ταυτίστηκε ως «θεμελιώδες και αναπόσπαστο μέρος της πολιτιστικής και αναπτυξιακής διαδικασίας και πολιτικής». Η νομοθετική κίνηση έθεσε ένα ιδιαίτερα συσπειρωμένο προστατευτικό καθεστώς που στόχευε στην προστασία αλλά και διατήρηση της φύσης και τοπίου.

ΕΙΚΟΝΑ 29, ΕΚΘΕΣΗ:ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΠΙΟ, ΛΙΑΚΟΣ ΑΡΗΣ

ΠΗΓΗ:ΙΔΡΥΜΑ ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΚΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ

Το τοπίο στην προκειμένη περίπτωση αποτέλεσε αντικείμενο που συμπεριλήφθηκε στον Ν.1650/18686 ως: ‘‘ Ως προστατευόμενα τοπία χαρακτηρίζονται περιοχές μεγάλης αισθητικής ή πολιτιστικής αξίας και εκτάσεις που είναι ιδιαίτερα πρόσφορες για αναψυχή του κοινού ή συμβάλλουν στην προστασία ή αποδοτικότητα φυσικών πόρων λόγω των ιδιαίτερων φυσικών ή ανθρωπογενών χαρακτηριστικών τους. Στα προστατευόμενα τοπία μπορεί να δίνονται, με βάση τα κύρια χαρακτηριστικά τους, ειδικότερες ονομασίες, όπως αισθητικό δάσος, τοπίο άγριας φύσης, τοπίο αγροτικό, αστικό ή βιομηχανικό. Ως

προστατευόμενα στοιχεία του τοπίου χαρακτηρίζονται τμήματα ή συστατικά στοιχεία του τοπίου που έχουν ιδιαίτερη αισθητική ή πολιτιστική αξία ή συμβάλλουν στην προστασία ή αποδοτικότητα φυσικών πόρων λόγω των ιδιαίτερων φυσικών ή ανθρωπογενών χαρακτηριστικών τους, όπως αλύδια, παραδοσιακές καλλιέργειες, αγροικίες, μονοπάτια, πέτρινοι φράχτες και αναβαθμίδες, προστατευτικές φυτείες, κρήνες. Ενέργειες ή δραστηριότητες που μπορούν να επιφέρουν καταστροφή, φθορά ή αλλοίωση των προστατευόμενων φυσικών σχηματισμών, των προστατευόμενων τοπίων ή στοιχείων του τοπίου απαγορεύονται, σύμφωνα με τις ειδικότερες ρυθμίσεις των οικείων κανονισμών.’’, (ν.1650/1986, αρ19, παρ.4).

Επιπροσθέτως, οι αρμοδιότητες χαρακτηρισμού και προστασίας μεταφέρθηκαν στο τότε ΥΠΕΧΩΔΕ, νυν ΥΠΕΚΑ, από το Υπουργείο Πολιτισμού, (ν.1650/1986, αρ.25). Βάση του ίδιου νόμου και πιο συγκεκριμένα στο Άρθρο 18 καθιερώθηκαν πέντε (5) κατηγορίες προστασίας, μεταξύ αυτών και τα παρακάτω: Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί, προστατευόμενα τοπία και στοιχεία του τοπίου, (ν.1650/1986, αρ.18). Ακόμη, για τα αντικείμενα προστασίας που ορίστηκαν βάση του ίδιου νόμου καθορίστηκε η έκδοση προεδρικών διαταγμάτων, που ενίσχυε τον χαρακτηρισμό τους και την ‘‘θέσπιση γενικών αρχών προστασίας, απαγορεύσεων κ.α.’’. Τα προεδρικά διατάγματα ακολουθούν έπειτα μιας έκδοσης ΕΠΜ, (Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης).

Η παρουσία των φορέων διαχείρισης θεωρούνταν κρίσιμης σημασίας και απείχε μίλια από την δημιουργία αυτών στην πραγματικότητα. Η σύσταση τους δεν επιτεύχθηκε για τα αντικείμενα προστασίας με τον ν.1650/1986, πάρα μόνο ειδικές υπηρεσίες δηλαδή, ‘‘Με το ίδιο ή όμοιο προεδρικό διάταγμα μπορούν να συνιστώνται ειδικές υπηρεσίες που έχουν την έδρα τους κοντά στα προστατευόμενα αντικείμενα με σκοπό την αποτελεσματικότερη προστασία και διατήρησή τους και να προβλέπεται η υποχρέωση σύνταξης μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και για έργα ή δραστηριότητες που δεν περιλαμβάνονται στην πρώτη κατηγορία έργων και δραστηριοτήτων του άρθρου 3.’’, (ν.1660, 1986, αρ.21, παρ.2), η οποία δεν χρησιμοποιήθηκε. Την αλλαγή έφερε ο ‘‘Ν.2742/99’’ με μικρά βήματα για την εισαγωγή του θεσμού φορέων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών. Ο Ν.3044/2002 κάλυψε το κενό μεταξύ εισαγωγής και ιδρυθήκαν 25 φορείς διαχείρισης για εθνικής σημασίας προστατευόμενες περιοχές.

Ο νόμος ‘‘1650/1986’’, προσέγγισε την προστασία του τοπίου, ως φυσικό πόρο και αγαθό που προσφέρει άμεσα ή έμμεσα υπηρεσίες, οι οποίες συνδέονται άρρηκτα με την κοινωνία και τις παραγωγικές καταστάσεις. Η νομολογική ερμηνεία του και οι διατάξεις που περιλαμβάνει, καθιστούν αυτονόητο, τον σεβασμό που οφείλουν να έχουν προς το τοπίο οι ανθρώπινες επεμβάσεις. Οι εξελίξεις σε κάθε τομέα οφείλουν να περιλαμβάνουν στις κινήσεις σχεδιασμού το τοπίο ως αγαθό προς προστασία και όχι προς ανταγωνισμό. Η συνύπαρξη ανθρώπου -φύσης καθίσταται μείζονος σημασίας, ιδιαίτερα σε μία ανταγωνιστική και ζωώδη εξελικτική περίοδο με κύριο γνώμονα το χρήμα. Η τότε και τωρινή αντιμετώπιση αποκαλύπτει το αντίθετο που θέλησε να επιτευχθεί με τους παραπάνω νόμους. Η έλλειψη εφαρμογής της νομοθεσίας στο ελληνικό χώρο είναι και θα είναι γεγονός, μιας και οι διατάξεις αυτές στο ελάχιστο θεωρήθηκαν αξιοποιήσιμες.

Στο πλαίσιο προστασίας συμπεριλαμβάνονται περιοχές, μεμονωμένα στοιχεία, σύνολα τοπίου ή της φύσης, λόγω οικολογικής, γεωμορφολογικής, βιολογικής, επιστημονικής ή αισθητικής ιδιαιτερότητας. Οι διατάξεις, καθομολόγησαν την αναγκαιότητα για την πλήρη συνολική αναγνώριση της προστασίας του περιβάλλοντος και του τοπίου, χωρίς καμία εξαίρεση, αρκετά επηρεασμένες από το διεθνές και κοινοτικό δίκαιο. Η προσθήκη του όρου ‘‘οικοσύστημα’’ τόνωσε την επιθυμία του νομοθέτη, για την στήριξη της προστασίας του προαναφερθέντος όρου συνολικά αλλά και τμηματικά αναλόγως την κατά περίπτωση ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του, (Καράκωστας, 2000).

Έπεται στην συνέχεια ακολουθεί, ο ‘‘Ν. 2508/1997’’, ο οποίος περιλαμβάνει την εξέταση των τοπίων ως τμήμα του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά και με την αναγνώριση των τοπίων ως τμήματα του πολιτιστικού περιβάλλοντος, (Ν. 2508/1997 και Υ.Α. 9572/1845/00 - ΦΕΚ/209/Δ/7.4.00). Σκοπός του αποτελούσε η αναγνώριση και η οριοθέτηση προστατευτέων αντικειμένων, τα οποία θα οδηγήσουν σε αδιέξοδο τον καθορισμό ‘‘μεγεθών και των θέσεων της οικιστικής ανάπτυξης καθώς και των ζωνών παραγωγικών και λοιπών δραστηριοτήτων’’,(Ν. 2508/1997 και Υ.Α. 9572/1845/00 - ΦΕΚ/209/Δ/7.4.00).

Την περίοδο 1994-2000, η εφαρμογή του χωροταξικού σχεδιασμού εξακολουθεί να εμφανίζει αδυναμίες. Με τον Νόμο ‘‘2742/1999’’,(ΦΕΚ 207/7-10-1999) ‘‘Χωροταξικός Σχεδιασμός και Αειφόρος Ανάπτυξη’’, καθιερώνεται νέο θεσμικό πλαίσιο χωροταξίας στην Ελλάδα. Ο νόμος ορίζει νέα μέσα, διαδικασίες και όργανα χωροταξικού σχεδιασμού στη χώρα. Ορίζονται δύο κύρια επίπεδα γενικού χωροταξικού σχεδιασμού το Εθνικό και το Περιφερειακό, τα οποία παρέχουν κατευθύνσεις για ολοκληρωμένη διαχείριση του χώρου στα παρακάτω επίπεδα χωρικού σχεδιασμού (ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ κτλ). Τελικά ψηφίζεται αυτός ο νόμος για τη χωροταξία και δίνεται το έναυσμα για εκπόνηση άφθονων χωροταξικών μελετών και ερευνών,(ΝΟΜΟΣ ΥΠ'ΑΡΙΘ.2742/1999,ΦΕΚ Α-207/7-10-1999, ‘‘Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις’’.)

Μέσω του ‘‘Ν.2742/1999’’, αναγνωρίζεται σαφώς η ανάγκη συνολικής θεώρησης του τοπίου, (Νόμος 2742/1999 - ΦΕΚ Α-207/7-10-1999). Πιο συγκεκριμένα, σκοπός του νόμου αυτού είναι η θέσπιση θεμελιωδών αρχών και ‘‘η θεσμοθέτηση σύγχρονων οργάνων, διαδικασιών και μέσων άσκησης χωροταξικού σχεδιασμού που προωθούν την αειφόρο και ισόρροπη ανάπτυξη, κατοχυρώνουν την παραγωγική και κοινωνική συνοχή, διασφαλίζουν την προστασία του περιβάλλοντος στο σύνολο του εθνικού χώρου και στις επί μέρους ενότητές του και ενισχύουν τη θέση της χώρας στο διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο’’,(Ν.2742/1999,ΦΕΚ Α-207/7-10-1999,άρθρο 1). Με το προεδρικό διάταγμα που προβλέπεται στις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 21 του ν. 1650/1986, μπορεί να συνιστώνται νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου ως φορείς διαχείρισης, με σκοπό τη διοίκηση και διαχείριση των περιοχών, στοιχείων και συνόλων της φύσης και του τοπίου που αναφέρονται στο άρθρο 18 του ν. 1650/1986, καθώς και των περιοχών που χαρακτηρίζονται ως Ειδικές Ζώνες Διατήρησης κατά το άρθρο 4 της κοινής υπουργικής απόφασης 33318/28.12.1998 (ΦΕΚ 1289 Β/28.12.1998) και να καθορίζονται τα όρια της χωρικής τους αρμοδιότητας. Τα νομικά αυτά πρόσωπα έχουν την έδρα τους μέσα ή κοντά στις περιοχές στις οποίες βρίσκονται τα προστατευόμενα αντικείμενα, είναι κοινωφελούς χαρακτήρα και εποπτεύονται από τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και

Δημόσιων Έργων,(Ν.2742/1999,ΦΕΚ Α-207/7-10-1999,άρθρο 15). Για τη διοίκηση και διαχείριση προστατευόμενων περιοχών, με άρθρο 15 ν. 2742/99 παρασχέθηκε εξουσιοδότηση έκδοσης ΚΥΑ προς σύσταση «Φορέων Διαχείρισης»(ΦΔ) / ΝΠΙΔ, (ν. 1650/ 86, άρθρο 21, όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με άρθρο 16 του ν. 2742/1999 (Α207)). Με ν. 3044/2002 (Α197) άρθρο 16 συμπληρώθηκε το άρθρο 15 με ίδρυση 25 ΦΔ και παροχή εξουσιοδότησης για καθορισμό με ΚΥΑ (αντί Π.Δ.) των ζωνών προστασίας και αναγκαίων γενικών όρων, απαγορεύσεων, περιορισμών. Ωστόσο εκδοθείσες ΚΥΑ κρίθηκαν μη νόμιμες (ΣτΕ 3597/2007 κ.ά.) ως προς το σκέλος χαρακτηρισμού των προστατευόμενων περιοχών. Κατά την κρίση του δικαστηρίου ο χαρακτηρισμός και υπαγωγή περιοχής προστασίας σε μία από τις κατ'άρθ.21 ν. 1650/86 κατηγορίες, εξακολουθεί να διέπεται από ν. 1650/86 (Π.Δ. όχι ΚΥΑ), καθόσον η εξουσιοδότηση ν.3044/02 δεν άπτεται των εν λόγω ρυθμίσεων, (ν. 1650/ 86, άρθρο 21, όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με άρθρο 16 του ν. 2742/1999 (Α207)).

Ακόμη, στον Ν.2742/1999 για τον “Χωροταξικό Σχεδιασμό και Αειφόρου Ανάπτυξης”, καθώς και στον Ν.2831/2000 “Γενικό Οικοδομικό Κανονισμό (ΓΟΚ)”, ο περιβάλλοντας χώρος ορίζεται ως αναπόσπαστο στοιχείο του πλαισίου προστασίας των παραδοσιακών οικισμών και των διατηρητέων κτιρίων, αναδεικνύοντας την ανάγκη συνολικής θεώρησης του τοπίου. Ο συγκεκριμένος νόμος αναφέρει στον στόχο του Χωροταξικού Σχεδιασμού για την ‘προστασία και αποκατάσταση του περιβάλλοντος, τη διατήρηση των οικολογικών και πολιτισμικών αποθεμάτων και στην προβολή και ανάδειξη των συγκριτικών γεωγραφικών, φυσικών, παραγωγικών και πολιτιστικών πλεονεκτημάτων της χώρας”, υπονοεί, έμμεσα ίσως, τον ορισμό του Τοπίου (Κουσιδώνης, Θ.Χ. 2007).

Στην πράξη δεν υπήρχε η λογική της ιεράρχησης των επιπέδων ‘λόγω της έκδοσης υπουργικών αποφάσεων για την έγκριση των Περιφερειακών Σχεδίων πριν την προβλεπόμενη τυπική έγκριση του Γενικού Πλαισίου από την Ολομέλεια της Βουλής’, (Μέλισσας, 2007). Παράλληλα με την εκπόνηση της μελέτης και του σχεδίου του Γενικού Πλαισίου (αρχική μορφή του που στη συνέχεια άλλαξε) και πριν την θεσμοθέτησή του, εκπονήθηκαν τα προβλεπόμενα από το ν. 2742/1999 Περιφερειακά Πλαίσια, τα οποία ενσωμάτωσαν τις προβλεπόμενες από το Γενικό Πλαίσιο αρχές και κατευθύνσεις. Ειδικότερα, εκδόθηκαν 12 χωροταξικά σχέδια για όλες τις περιφέρειες της χώρας εκτός της Αττικής, διότι θεωρήθηκε ότι ένα μεγάλο τμήμα της μελέτης αυτής είχε ήδη καλυφθεί από το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθηνών. Σύμφωνα με τον Παπαπετρόπουλου (2009), με το γενικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ), που εγκρίθηκε από την ολομέλεια της Βουλής τον Ιούνιο του 2008, επιδιώκεται σε εθνικό επίπεδο η καλύτερη δυνατή ισορροπία μεταξύ των τριών βασικών στόχων που αποτελούν την κεντρική φιλοσοφία του χωροταξικού σχεδιασμού σύμφωνα με το νόμο 2742/1999, δηλαδή την ανάπτυξη, την ισορροπία και την προστασία.

ΕΙΚΟΝΑ 30, ΕΚΘΕΣΗ:ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΠΙΟ, ΛΙΑΚΟΣ ΑΡΗ

ΠΗΓΗ:ΙΔΡΥΜΑ ΜΙΧΑΗΛΣ ΚΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ

Σύμφωνα με το ΥΠΕΚΑ , το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης αποτελεί σύνολο κειμένων και διαγραμμάτων, το οποίο στοχεύει και στην ‘διαφύλαξη - προστασία του περιβάλλοντος και, κατά περίπτωση, η αποκατάσταση και / ή ανάδειξη των ευαίσθητων στοιχείων της φύσης, της πολιτιστικής κληρονομιάς και του τοπίου’.

Σε πολλά σημεία του νόμου, γίνεται αναφορά στο ‘τοπίο’. Παρακάτω παρατίθενται κάποια σημεία:

- ‘Ός προς τη διατήρηση και ανάδειξη της ποικιλομορφίας της υπαίθρου, καθώς και τη διατήρηση, ανάδειξη και προστασία της εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς ... ιδιαίτερη μέριμνα

πρέπει να ληφθεί για το «τοπίο»'', ώστε να αποτελέσει σημαντική συνιστώσα των πολιτικών χωροταξίας, πολεοδομίας, περιβάλλοντος, πολιτισμού και αγροτικής οικονομίας».

- ''Χωρική οργάνωση και ανάπτυξη του ορεινού, παράκτιου, νησιωτικού και αγροτικού χώρου, καθώς και των παραμεθόριων περιοχών», στις γενικές κατευθύνσεις: Διαφύλαξη της πλούσιας βιοποικιλότητας και των τοπίων που αποτελούν βασικά στοιχεία έλξης και, επομένως, συγκριτικά πλεονεκτήματα των περιοχών αυτών, καθώς και της αρμονίας του ανθρωπογενούς με το φυσικό περιβάλλον, που αποτελεί προϋπόθεση ποιότητας ζωής. Προς τούτο, κατά το σχεδιασμό, πρέπει να γίνονται σεβαστές η κλίμακα του χώρου και η δυναμική αναπαραγωγής του φυσικού περιβάλλοντος και να λαμβάνεται υπόψη η φέρουσα ικανότητα των οικοσυστημάτων''.(άρθρο 9).
- ''Διατήρηση, προστασία και ανάδειξη του εθνικού φυσικού και πολιτιστικού πλούτου, διατήρηση και ανάδειξη της ποικιλομορφίας της υπαίθρου, καθώς και βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων», για την αποτελεσματική και ολοκληρωμένη διαχείριση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς δίδεται μεταξύ άλλων η ακόλουθη κατεύθυνση: διατύπωση όρων και προϋποθέσεων για την προστασία των, μικρής κλίμακας, τοπίων που αφθονούν στον αγροτικό και τον αστικό χώρο, σε συνδυασμό με την επιδίωξη ήπιας και ποιοτικής τουριστικής ανάπτυξης,(άρθρο 10).
- ''Προϋποθέσεις – μηχανισμοί υλοποίησης'', στις ρυθμίσεις για τη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου για τον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, ορίζει περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης με: τον προσδιορισμό ζωνών προστασίας της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, των φυσικών πόρων και του τοπίου, στις οποίες θα περιορίζεται ή/και θα απαγορεύεται η δυνατότητα δόμησης,(άρθρο 12).

Τρία χρόνια αργότερα, συστάθηκε ο Ν.3044/2002, με τίτλο *''Μεταφορά Συντελεστή Δόμησης και ρυθμίσεις άλλων θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων''*, ο οποίος θεωρήθηκε το σημείο εκκίνησης για την ίδρυση ειδικών φορέων, (Νόμος 3044/2002 - ΦΕΚ 197/Α/27-8-2002).Ειδικότερα, ιδρύθηκαν 25 φορείς διαχείρισης που σχετιζόταν με εθνικής σημασίας προστατευόμενες περιοχές, όπως εθνικά πάρκα και εθνικοί δρυμοί. Το ίδιο έτος ενίσχυσε την νομική σύσταση του τοπίου όσο αφορά το κομμάτι της προστασίας ο ν.3028/2002, (Νόμος 3028/2002 - ΦΕΚ Α-153/28-6-2002). Επικεντρώθηκε στο να τονίσει την έννοια των πολιτιστικών αγαθών και στο να ορίσει ως μνημεία *''τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικές μαρτυρίες της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας''*. Στην εισηγητική έκθεση του νόμου αναφέρονται τρεις πολυσήμαντες έννοιες:

- Στοιχείο διαμόρφωσης της ιστορικής μνήμης
- συνιστώσα του ευ ζην
- διαχρονικός παράγοντας εμπλουτισμού της ανθρώπινης ζωής

Οι διατάξεις του παραπάνω νόμου δεν περιλαμβάνουν αναφορικά και ξεκάθαρα το τοπίο. Θεωρείται απόλυτα σαφής παράτα η διαρκής αλληλεπίδραση και σύγκρουση ατόμου-φύσης για να συμπεριληφθεί στον κλάδο των πολιτιστικών αγαθών και συνεπώς να καθοριστεί της πολιτιστικής κληρονομιάς .

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί και ο Ν. 3937/2011, *'' Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις''*, ο οποίος αποτελεί τροποποίηση του Ν. 1650/1986, , (Νόμος 3937/2011 - ΦΕΚ 60/Α/31-3-2011).Η τροποποίηση του Ν. 1650/1986 αναφέρεται στο περιεχόμενο των πέντε κατηγοριών περιοχών προστασίας του άρθρου 18, ενώ οι κατηγορίες προστασίας τοπίων παραμένουν ως έχουν

(άρθρο 5, παράγραφος 6). Σκοπός των ρυθμίσεων είναι η αειφόρος διαχείριση και αποτελεσματική διατήρηση της βιοποικιλότητας, ως πολύτιμου, αναντικατάστατου και σπουδαίας σημασίας εθνικού κεφαλαίου,(Νόμος 3937/2011 - ΦΕΚ 60/Α/31-3-2011,άρθρο 1). Η αλλαγή επικεντρώνεται στην αναθεώρηση του περιεχομένου και την διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών. Περιοχές που κατηγοριοποιούνται σε μία ή περισσότερες κατηγορίες συνεισφέρουν στην δημιουργία ενός *“εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών”*. Η διαδικασία χαρακτηρισμού με τον Ν.1650/1986 απαιτούσε την έκδοση προεδρικού διατάγματος. Πλέον αποτελεί απλά απόφαση Γενικού Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, και ο χαρακτηρισμός χρειάζεται *“ειδική έκθεση”* και όχι ΕΠΜ. Οι φορείς διαχείρισης δεν χρήζουν σημασίας, και η διαχείριση τους ανάγεται είτε *“στις κατά περίπτωση οικείες αρχές ανάλογα με το είδος και τον χαρακτήρα του προστατευτέου αντικειμένου”*, είτε στις Διευθύνσεις Συντονισμού Προστατευμένων Περιοχών της Αποκεντρωμένης Διοίκησης (αρ.7, παρ.1) σε περίπτωση ίδρυση τους. Κάνοντας μία σύγκριση των Ν.1650/1987 με τον Ν.3937/2011 διαπιστώνεται πως η ουσιώδης διαφορά εντοπίζεται στη διοικητική πράξη. Συγκεκριμένα, το ΥΠΕΚΑ καλύπτει περιοχές προστασίας όπως απόλυτης προστασίας και ειδικές ζώνες (διατήρησης, ειδικής προστασίας), ενώ η Γενικός Γραμματεία Αποκεντρωμένης Διοίκησης, περιοχές όπως καταφύγια θηραμάτων και τοπία. Δεν παρουσιάζουν αισθητές διαφορές ούτε στο σκοπό και περιεχόμενο των σχεδίων δράσης τους, (Βιβλίο Πρακτικών, 3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, σελ.1386). Με μία γρήγορη ματιά θα μπορούσε κανείς να αντιληφθεί την αποκέντρωση αρμοδιοτήτων από το ΥΠΕΚΑ στην περιφερειακή κρατική διοίκηση, κάνοντας με αυτόν τον τρόπο οικονομία χρόνου και *“δυνάμεων”*, για την περίπτωση των ΤΠΦΚ, ελαφρύνοντας τα από τον έλεγχο του Συμβούλιο της Επικράτειας (ΣτΕ), (Βιβλίο Πρακτικών, 3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, σελ.1386).

Ο Ν.4447/2016, *“Χωρικός Σχεδιασμός-Βιώσιμη ανάπτυξη και άλλες διατάξεις”*, δεν περιέχει εξειδίκευση για το τοπίο και δεν προβλέπει μηχανισμούς για την εφαρμογή της πολιτικής του. Μικρή και γενικευμένη αναφορά γίνεται σε κάποια άρθρα όπως το 7 και το 5, εντάσσοντάς το έτσι στα τρία αυτά επίπεδα των χωροταξικών εργαλείων, σε συσχέτισή του στα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια, τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια. Το τοπίο λαμβάνεται υπόψη ως παράγοντας και όχι ρυθμιστής χωρικού σχεδιασμού στα Ειδικά Χωροταξικά Σχέδια μέσα από τον ν.4447/2016 (ΥΠΕΝ, 2016 άρθ.5) και τις τροποποιήσεις αυτού που αναμένονται με το νέο νομοσχέδιο για την χωροταξία που έως πρόσφατα (04/09/2020) ήταν σε δημόσια διαβούλευση, με τον ίδιο τρόπο με την ΚΥΑ Αριθμ. 49828/2008. Στον Ν.4546/2018, *“Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας 2014/89/ΕΕ «περί θεσπίσεως πλαισίου για το θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό και άλλες διατάξεις”* δεν δίδονται κατευθύνσεις για τη διαχείριση ούτε του θαλάσσιου ούτε του παράκτιου τοπίου, (άρθρο 3 της Οδηγίας 2014/89/ΕΕ). Το σημείο, που το περιλαμβάνει είναι το εξής, μέσω των ορισμών: *“Ολοκληρωμένη διαχείριση της παράκτιας ζώνης»: δυναμική διαδικασία με σκοπό την αειφόρο διαχείριση και χρήση των παράκτιων ζωνών, κατά την οποία λαμβάνονται ταυτόχρονα υπόψη η ευπαθής φύση των παράκτιων οικοσυστημάτων και τοπίων, (...)*”.

Ο Ν.4759/2020, *“Έκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας και άλλες διατάξεις”*, στοχεύει στην απλούστευση και επιτάχυνση της διαδικασίας κατάρτισης, αναθεώρησης και τροποποίησης χωροταξικών πλαισίων και πολεοδομικών σχεδίων κάθε επιπέδου, καθώς και η διασαφήνιση των μεταξύ τους σχέσεων, (άρθρο 1). Πιο συγκεκριμένα, περιορίζεται η άναρχη εκτός σχεδίου δόμηση, δηλαδή η δόμηση που γίνεται χωρίς να υπάρχει κάποιος σχεδιασμός, με στόχο να προστατευθούν το περιβάλλον και το φυσικό τοπίο. Γίνονται αρκετές αναφορές στο τοπίο σε άρθρο 2, 7, 126. Μεμονωμένα περιλαμβάνεται το τοπίο στα παρακάτω:

- Ορισμοί - Αντικατάσταση του άρθρου 1 του ν. 4447/2016, γγ) προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, της βιοποικιλότητας, του τοπίου και την αειφόρο χρήση των φυσικών πόρων,(Άρθρο 2)
- Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια – Αντικατάσταση του άρθρου 5 του ν. 4447/2016,

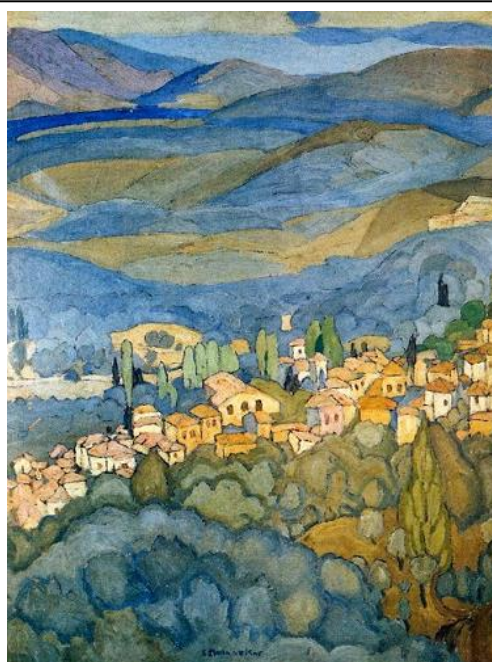

Τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια αποτελούν σύνολα κειμένων και διαγραμμάτων, με τα οποία προσδιορίζονται κατευθύνσεις σε εθνικό επίπεδο και, όπου απαιτείται, ρυθμίσεις, ιδίως, για: ε) την προστασία του πολιτιστικού και φυσικού τοπίου, Τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια περιλαμβάνουν σε ειδικό Παράρτημα, που συνοδεύεται από κείμενα και διαγράμματα κατάλληλης κλίμακας, κατευθύνσεις ανά δήμο που αφορούν ιδίως: στην προστασία, διαχείριση και τον σχεδιασμό του τοπίου,(Άρθρο 7,8).

- Τα Θαλάσσια Χωροταξικά Πλαίσια, (...), (Άρθρο 24)
- Τροποποίηση του άρθρου 20 του ν. 3889/2010 και της παρ. 1 του άρθρου 49 του ν. 998/1979

2. Η παρ. 1 του άρθρου 49 του ν. 998/1979 (Α' 289) τροποποιείται ως εξής: 1. Επιτρέπεται η επέμβαση σε δημόσια δάση, δημόσιες δασικές εκτάσεις και δημόσιες εκτάσεις των περ. α' και β' της παρ. 5 του άρθρου 3 για τη δημιουργία χιονοδρομικών κέντρων, εγκαταστάσεων αξιοποίησης ιαματικών πηγών - υδροθεραπευτηρίων, κέντρων θαλασσοθεραπείας, εγκαταστάσεων ιατρικού τουρισμού και ξενοδοχειακών καταλυμάτων κατηγορίας 4 ή 5 αστέρων, καθώς και η διάνομιξη και δημιουργία διόδων διαδρομών τρυπιδοσφαίρισης (γκολφ). Στις ανωτέρω εκτάσεις επιτρέπεται η εγκατάσταση μηχανισμών με συρματόσχοινα (σχοινοσιδηρόδρομοι, καλωδιοκίνητοι εναέριοι θάλαμοι και τηλεσκι) που έχουν σκοπό την εξυπηρέτηση των εγκαταστάσεων της παρούσας, ή λειτουργούν αυτοτελώς, ως ανεξάρτητες εγκαταστάσεις, με την προϋπόθεση ότι δεν επέρχεται αισθητική αλλοίωση του τοπίου.», (Άρθρο 126).

Τέλος, η Ελλάδα κύρωσε την ΕΣΤ με τον Ν.3827/2010 - ΦΕΚ 30/Α/25-2-2010, "Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου", έπειτα της θεσμοθέτησης του Γενικού και των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων, όσο και των πρώτων Περιφερειακών Πλαισίων, (Γεωγραφίες,2020), (Γουργιώτης, 2020). Ο Ν. 3827/2010 θα αναλυθεί περισσότερο μεμονωμένα παρακάτω στο κεφάλαιο.

ΕΙΚΟΝΑ 31, ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΠΑΛΟΥΚΑΣ,
ΤΟΠΙΟ

ΠΗΓΗ: [HTTP://MAISTROSCOMMUNITY.BLOGSPOT.COM](http://MAISTROSCOMMUNITY.BLOGSPOT.COM)

Η Ελλάδα, όπως γίνεται αντιληπτό, δεν στερείται σε δίκαιο και θεσμικό πλαίσιο προστασίας (Βλαντού,2010). Η ρίζα του "προβλήματος" εντοπίζεται εν τέλει, στο κενό που διαχωρίζει την πράξη από την θεωρία, δηλαδή την εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου για την αποφυγή και κατάργηση βανδαλισμών του τοπίου, που χρήζει ιδιαίτερης σημασίας στο ελληνικό παρασκήνιο – προσκήνιο. Η ολοκληρωμένη πολιτική απουσιάζει από την ελληνική επικράτεια, εντείνοντας την δυσκολία αποκατάστασης του τοπίου. Είναι αναγκαία, επίσης, η προώθηση και εφαρμογή μέτρων για την "ένταξη του τοπίου στις αστικές και περιφερειακές πολιτικές σχεδιασμού, στις πολιτιστικές, περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές πολιτικές", όπως και σε άλλες πολιτικές με πιθανό άμεσο ή έμμεσο αντίκτυπο στο τοπίο (Καράκωστας, 2011), σύμφωνα με όσα και η "Σύμβαση" ορίζει. Μία πολιτική ωστόσο δεν εκφράζεται μόνο με θεσμικές δεσμεύσεις και καλές προθέσεις. Η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης αποτελεί προϋπόθεση. Ακόμη, αναπόσπαστο κομμάτι σε αυτό το εγχείρημα, αποτελεί η υιοθέτηση αρχών και κριτηρίων αναγνώρισης-αξιολόγησης των τοπίων, ο έλεγχος, η παρακολούθηση εφαρμογής, η αξιολόγηση

της αποτελεσματικότητας των όποιων ληπτέων μέτρων και βελτίωση του θεσμικού πλαισίου,(Μαριά 2009). Η κύρωση της Σύμβασης, η οποία θα αναλυθεί αναλυτικά σε επόμενο κεφάλαιο, αποτελεί πρόκληση για την προστασία του τοπίου στην Ελλάδα και την εξέλιξη – εκσυγχρονισμό του χωρικού σχεδιασμού.

ΕΙΚΟΝΑ 32, ‘‘ Η ΜΠΑΕ ΣΠΗΛΙΑ ΣΤΟ ΚΑΣΤΕΛΟΡΙΖΟ’’

ΠΗΓΗ:ITRAVELLING.GR

4.2 Η ΚΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΣΤ ΚΑΙ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΡΩΜΕΝΑ

Η Ελλάδα αποκαλείται ευλογημένος τόπος. Μία χώρα που διαθέτει εξαιρετική βιοποικιλότητα, πλούσια ιστορία και πολιτισμό. Επίσης, κατέχει ένα μωσαϊκό τοπίων με μοναδική βιοποικιλότητα και οικολογική αξία. Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1 της ΕΣΤ, η Ελλάδα θα είχε την ικανότητα να διαχειρίζεται τα ζητήματα του θέματος ‘‘τοπίο’’

σε τομείς όπως ο σχεδιασμός, η διαχείριση και η προστασία όπως κανείς άλλος στην Ευρώπη, ως ηγέτης. Το ελληνικό δίκαιο διαπρέπει και θεωρείται ως ένα από τα πιο ολοκληρωμένα Συντάγματα στον κόσμο. Οι νομοθέτες ενίσχυσαν την προστασία της φύσης και του τοπίου, μη αφήνοντας πίσω τίποτα. Παρόλαυτα, κενά και παραβλέψεις εμφανίζονται σε συνδυασμό με καθυστερημένες και χρονοβόρες πολιτικές ή θεσμικές ενέργειες.

Στην Ελλάδα υπογράφεται η ΕΣΤ, το έτος 2000 και τίθεται σε ισχύ το έτος 2010. Μεσολαβεί, δηλαδή, μία νεκρή δεκαετία που επιτρέπει να παραγκωνιστεί το τοπίο και επιτρέπει την καθυστέρηση στην λειτουργικότητα και αποτελεσματικότητα της Σύμβασης. Αν αναλογιστούμε τις ανθρώπινες παρεμβάσεις, θα παρατηρήσουμε στοιχεία εκφυλισμού και αποδόμησης του φυσικού και τεχνητού περιβάλλοντος. Η Σύμβαση λειτουργεί κυρίως ως σύμβαση-πλαίσιο και εμπεριέχει γενικές διατάξεις και μέτρα που έχουν κατευθυντήριο και στρατηγικό χαρακτήρα για την εκπόνηση πολιτικών προστασίας, διαχείρισης και σχεδιασμού του τοπίου (Μαριά, 2009), ενώ εμπλουτίζει την έννοια και το χαρακτήρα του τοπίου και διευρύνει με σαφήνεια την κλίμακά του από το σημειακό και το τοπικό έως το γενικότερο χωροταξικό επίπεδο. Τελείως αντιφατικά, κυριαρχεί στον βωμό της παγκοσμιοποίησης η θυσία του περιβάλλοντος και συγχρόνως αποζητάτε η αφομοίωση και η εναρμόνιση.

Η ΕΣΤ προϋπαντεί μία πολιτική με ξεκάθαρους στόχους και στρατηγικές, οργανωτικές και διοικητικές δομές, προγράμματα και σχέδια εφαρμογής. Ωθεί σε μεγάλο βαθμό την ευαισθητοποίηση του ατόμου για το περιβάλλον. Η Ελλάδα επικύρωσε την ELC με τον Ν. 3827/2010, (Νόμος 3827/2010 - ΦΕΚ 30/Α/25-2-2010, Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου.). Η Ελλάδα θεωρήθηκε αρκετά δραστήρια όσο αφορά το Συμβούλιο της Ευρώπης σε πλαίσια όπως η CEMAT όσο και η ΕΣΤ, φιλοξενώντας διεθνούς σημασίας εργαστήρια και σεμινάρια.

Στα ελληνικά δεδομένα η ΕΣΤ έδωσε μία νέα πνοή στα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού. Αυτό συνέβη, καθώς προστέθηκε ένα κεφάλαιο για την πολιτική και τη διαχείριση του τοπίου στα ΠΠΧΣΑΑ για τις δώδεκα περιφέρειες εκτός Αττικής. Κατά αυτόν τον τρόπο προσεγγίζονται τα θέματα τοπίου με συγκέντρωση και εξειδίκευση, που θα χρησιμοποιηθεί για τον προσδιορισμό σε κάθε Περιφέρεια τοπίου ιδιαίτερης σημασίας, σχετικά με το ποια προτεραιότητα θα δοθεί στην υλοποίηση συντονισμένων δράσεων προώθησης και διαχείρισης. Επιπρόσθετα, κατευθυντήριες γραμμές για τη διαχείριση του τοπίου παρέχονται επίσης στον υποκείμενο σχεδιασμό (σε δημοτικό επίπεδο), (Γουργιώτης, 2014). Τα ΠΧΠ θα συμπεριλάβουν στρατηγικές κατευθύνσεις με προτάσεις για το τοπίο και θα καταλήγουν α) στην αναγνώριση ζωνών τοπίου, β) σε γενικές πολιτικές και κατευθύνσεις για την προστασία,

ανάδειξη και αειφορική διαχείριση του τοπίου στο σύνολο της Περιφέρειας γ) στις βασικές προτεραιότητες, στόχους ποιότητας τοπίων για κάθε ζώνη τοπίου που θα ορισθεί σε κάθε Περιφέρεια, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ότι κάθε αναπτυξιακό έργο είναι συμβατό με την επίτευξη των στόχων αυτών, και δ) προτάσεις για την ελαχιστοποίηση των πιέσεων που αλλοιώνουν το τοπίο και υπόδειξη προτάσεων για πολιτικές και μέτρα διαχείρισης που θα πρέπει να εξειδικευθούν στον υποκείμενο και ρυθμιστικό σχεδιασμό (Τοπικά Χωρικά Σχέδια, Ειδικά Χωρικά Σχέδια, Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας, κ.ά.), (Γουργιώτης, 2014).

Συμπερασματικά, το τοπίο προσεγγίζεται στοχευμένα από τον ‘‘ανανεωμένο’’ χωροταξικό σχεδιασμό, προσπαθώντας να καλύψει τα κενά παλαιότερων ετών. Δίνει έναν επιταχυντικό και δυναμικό ρόλο στα ΠΠΧΣΑΑ και στα ΕΧΣΑΑ για να αναδείξουν την σημαντικότητα του ρυθμιστή ‘‘τοπίο’’, σε παράμετρο που οφείλεται να λαμβάνεται υπόψη, συστηματικά και οργανωμένα στα πλαίσια σχεδιασμού. Στην σύμβαση αντικατοπτρίζεται πως η προστασία του τοπίου και του περιβάλλοντος οφείλει να μεταβιβαστεί πέραν των ανωτέρων της εκάστοτε Κυβέρνησης, σε χαμηλότερα επίπεδα αυτοδιοίκησης, τοπικών κοινωνιών και επιστημόνων. Οι αρμοδιότητες των φορέων οφείλουν να διανέμονται με στόχο την εφαρμογή των πολιτικών ανάλογα το επίπεδο ευθυνών σε συνάρτηση της ασταμάτητης ανανέωσης του νομικού πλαισίου και των αντίστοιχων άρθρων. Τα υπάρχοντα νομικά πλαίσια έχουν εφαρμοστεί σε πολύ έως ανεπαίσθητο επίπεδο, και νομοθετικές προβλέψεις όπως ο χαρακτηρισμών τοπίων. Τέλος, η αναγνώριση, αξιολόγηση και καταγραφή των τοπίων επιβάλλεται να χαρακτηριστεί κρίσιμη και αναντικατάστατη με το κατάλληλο υπόβαθρο για την ομαλότερη ενσωμάτωση τους στον χωρικό σχεδιασμό και την πιο αποτελεσματική οργάνωση από λιγότερους σε πλήθος αρμόδιους, (Γουργιώτης, 2014).

4.2.1 Ο ΚΥΡΩΤΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 3827/2010

ΚΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

Η κύρωση της ΕΣΤ έφερε κάποιες στοιχειώδεις αλλαγές για τα δεδομένα της εποχής και στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο. Το τοπίο διαθέτει πλέον διαφορετική σημασία τόσο στο κομμάτι που αφορά την φροντίδα του όσο στο πιο εξειδικευμένο κομμάτι του χωροταξικού σχεδιασμού. Τα προϋπάρχοντα πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού, (εθνικά και περιφερειακά), έδιναν βαρύτητα στην προστασία του περιβάλλοντος παραβλέποντας την εκμετάλλευση ευαίσθητων τοπίων. Η χρονική αλληλουχία πολλών γεγονότων οδήγησε στην υποβάθμιση του τοπίου, τη ριζική μεταμόρφωσή του, την απώλεια άρθρωσης μιας διακριτής ταυτότητας και την έλλειψη ιστορικών δεσμών μέσα από τις διαρκείς μεταλλάξεις του (Τσιλιμίγκας & Γουργιώτης, 2014). Το τοπίο, αντιμετωπίζεται σαν πόρος περιβαλλοντικού και αναπτυξιακού σχεδιασμού, αποτελώντας συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας, (Γουργιώτης, 2014). Με την κύρωση της ΕΣΤ, δόθηκε νέα πνοή στην σύνδεση χωροταξικού σχεδιασμού και τοπίου, αναγνωρίζοντας περιοχές με ιδιαιτερότητες, παντός είδους τοπίων . Το τοπίο λαμβάνει σημαντική θέση και ιδιαίτερη μελέτη σε περιφερειακό επίπεδο, κατηγοριοποιείται βάσει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του και κατατάσσεται με μία κλίμακα αξίας, η οποία θα αναλυθεί εκτενέστερα σε επόμενο κεφάλαιο.

Ο Ν.3827/2010, (Νόμος 3827/2010 - ΦΕΚ 30/Α/25-2-2010, Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου.), κατέχει υπέρογκη σημασία για το εθνικό δίκαιο. Επίσης, οφείλει να χαρακτηριστεί σπουδαίο το γεγονός, πως ως διεθνής κείμενο-Σύμβαση αποκτά εθνικά μέτρα, (Νόμος 3827/2010 ,άρθρο5 5).

Άρθρο 5**Γενικά μέτρα**

Κάθε μέρος αναλαμβάνει:

α. να αναγνωρίζει νομικά τα τοπία ως ένα απαραίτητο συστατικό στοιχείο του ανθρώπινου περιβάλλοντος, ως μια έκφραση της ποικιλίας της κοινής πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς τους, και ως θεμέλιο της ταυτότητάς τους.

β. Να εγκαθιδρύει και να εφαρμόζει πολιτικές τοπίων που αποσκοπούν στην προστασία, διαχείριση και σχεδιασμό των τοπίων δια της υιοθέτησης των συγκεκριμένων μέτρων που παρατίθενται στο άρθρο 6.

γ. Να καθιερώνει διαδικασίες για τη συμμετοχή του ευρέως κοινού, των τοπικών και περιφερειακών αρχών, και άλλων πλευρών με ενδιαφέρον για τον ορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών των τοπίων που αναφέρονται ανωτέρω στην παράγραφο β.

δ. Να εντάξει το τοπίο στις περιφερειακές και αστικές πολιτικές σχεδιασμού και στις πολιτιστικές, περιβαλλοντικές, αγροτικές, κοινωνικές και οικονομικές πολιτικές του, όπως και σε πολλές άλλες πολιτικές με πιθανό άμεσο ή έμμεσο αντίκτυπο στο τοπίο.

Εξίσου θεμελιώδη καθίστανται τα ειδικά μέτρα για αύξηση ευαισθητοποίησης των πολιτών, των δημοσίων και ιδιωτικών αρχών προωθώντας την εκπαίδευση, αναγνώριση και αξιολόγησή τους, καθώς τους στόχους ποιότητας τοπίων³ που έχουν αναγνωριστεί και εκτιμηθεί, έπειτα από δημόσια διαβούλευση σύμφωνα με το άρθρο 5, (Ν.3827/2010,άρθρο 6).

Το δεύτερο άρθρο του κυρωτικού ν. 3827/2010 αναφέρει: *''με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και του κατά περίπτωση συναρμόδιου Υπουργού, μπορούν να λαμβάνονται τα προβλεπόμενα από τη Σύμβαση γενικά ή συγκεκριμένα*

³ Στόχος ποιότητας τοπίου σημαίνει, για συγκεκριμένο τοπίο, τη διατύπωση από τις αρμόδιες δημόσιες αρχές των προσδοκιών του κοινού σε σχέση με τα χαρακτηριστικά του τοπίου που τα περιβάλλει.

μέτρα, να ρυθμίζονται οι προβλεπόμενες διαδικασίες, καθώς και κάθε άλλη λεπτομέρεια αναγκαία για την εφαρμογή της Σύμβασης”. Μετά την υπογραφή της Σύμβασης, το 2011, τροποποιείται ο Ν. 1650/1986 με τη θεσμοθέτηση του Ν. 3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α/2011) για τη «Διατήρηση της Βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» που στόχο έχει την προστασία και διατήρηση τοπίων βάσει της αξίας τους. Με αυτόν τον τρόπο, και σύμφωνα με το άρθρο 21 παρ. 4 του ν. 1650/1986 που εισήχθη με τον ν. 3937/2011 (άρθρο 6 παρ. 4) *“με αποφάσεις του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής εξειδικεύονται τα γενικά και ειδικά μέτρα που προβλέπονται στα άρθρα 5 και 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου που κυρώθηκε με τον ν. 3827/2010”* (ΦΕΚ 30 Α’).

Παρόλο που η κύρωση της Σύμβασης της Φλωρεντίας καθυστέρησε κατά δέκα έτη, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου λάμβανε χώρα μέσω της κοινής περιβαλλοντικής νομοθεσίας αλλά και της νομοθεσίας χωρικού και πολεοδομικού σχεδιασμού με διατάξεις οι οποίες προϋπήρχαν. Στα προπύλαια προσπάθειας διαφύλαξης του τοπίου βρισκόταν ο Ν. 1650/1986, Ν. 3937/2011, Ν. 1469/1950, Ν. 3028/2002. Εξίσου, σημαντική η σχετική νομοθεσία περί περιβαλλοντικής αδειοδότησης (ΜΠΕ, ΣΜΠΕ).

Συμπερασματικά, καινοτομίες μέσω του κυρωτικού Ν. 3827/2010 συνίστανται κυρίως στην έγκριση προδιαγραφών για τη σύνταξη των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης. Περιγράφεται αναλυτικά μεθοδολογία που θα πρέπει να ακολουθήσουν οι μελετητές για να καθορίσουν την περιφερειακή πολιτική για το τοπίο, αλλά και για να ορίσουν τις ζώνες τοπίων ιδιαίτερης αξίας, (Απόφαση 10106/11 - Άρθρο 1, Παράρτημα 1). Η αξιοποίηση του νέου πλαισίου χωρικού σχεδιασμού παραμένει η μεγαλύτερη πρόκληση για την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου στην Ελλάδα. Η κύρωση της Σύμβασης της Φλωρεντίας για το Τοπίο (ν. 3827/2010) καθίσταται μεγάλης σπουδαιότητας για το εθνικό δίκαιο, (Μαριά, 2019). Παράμετροι όπως η συμμετοχή των πολιτών, η ενεργοποίηση περιφερειακών και τοπικών αρχών για επαγρύπνηση σε θέματα τοπίου δεν είναι επαρκής. Σε αυτό το πλαίσιο, η ELC αποτελεί έναυσμα για δημιουργικότητα και καινοτομία στο χωρικό σχεδιασμό με την πολιτική για το τοπίο σε επιφυλακή για νέες κατευθύνσεις, προκαλώντας έμπνευση και όραμα

Κατ’ αρχήν η Σύμβαση ως διεθνής Σύμβαση, αποκτά εθνικών μέτρων που εστιάζονται: για μεν τα γενικά μέτρα (άρθρο 5) στη νομική αναγνώριση των τοπίων, στον καθορισμό και εφαρμογή πολιτικών τοπίου, στη θεσμοθέτηση και εξασφάλιση διαδικασιών συμμετοχής του κοινού και στην ενσωμάτωση του τοπίου στις άλλες εθνικές πολιτικές, για δε τα ειδικά μέτρα (άρθρο 6) στην ενδυνάμωση της συνείδησης τοπίου, στην εκπαίδευση, στην αναγνώριση και αξιολόγησή τους, στον ορισμό στόχων ποιότητας τοπίων με βάση τις προσδοκίες του κοινού ήτοι στη διατύπωση από τις αρμόδιες δημόσιες αρχές των προσδοκιών του κοινού σε σχέση με τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου τοπίου που το περιβάλλει και στην εφαρμογή πολιτικών τοπίου με την υιοθέτηση ανάλογων θεσμικών εργαλείων.

4.3 ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Υπάρχει ένα πλήθος ορισμών όσο αφορά τη χωροταξία και τον χωροταξικό σχεδιασμό. Το άρθρο 1 , του βασικού νόμου για τον χωροταξικό σχεδιασμό (Ν.2742/1999), ο σκοπός του χωροταξικού σχεδιασμού είναι *“η θέσπιση θεμελιωδών αρχών και η θεσμοθέτηση σύγχρονων οργάνων, διαδικασιών και μέσων άσκησης χωροταξικού σχεδιασμού, που προωθούν την αειφόρο και ισόρροπη ανάπτυξη, κατοχυρώνουν την παραγωγική και κοινωνική συνοχή, διασφαλίζουν την προστασία του περιβάλλοντος στο σύνολο του εθνικού χώρου και στις επί μέρους ενότητες του και ενισχύουν τη θέση της χώρας στο διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο”*, (Ν.2742/1999, Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις). Ο όρος είναι πολυδιάστατος γεγονός που αντικατοπτρίζεται από τον ορισμό, στη Χάρτα της Ευρωπαϊκής Χωροταξίας (γνωστή και ως ‘Torremolinos Charter’), η οποία συγκροτήθηκε το 1983 από τη Διάσκεψη των Υπουργών Χωροταξίας του Συμβουλίου της Ευρώπης (CEMAT), σύμφωνα με τον οποίο *“η χωροταξία εκφράζει γεωγραφικά τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και οικολογικές πολιτικές της κοινωνίας”*.

Το περιεχόμενο του χωροταξικού σχεδιασμού εμφανίζεται στις Πανεπιστημιακές Σημειώσεις με θέμα τον Χωροταξικό Σχεδιασμό, ο Λ. Βασενχόβεν (2004, 2005), στις οποίες παρατίθενται κάποιο από τους κύριους ορισμούς χωροταξίας και χωροταξικού σχεδιασμού:

“Χωροταξία είναι ο προσχεδιασμένος μετασχηματισμός του κοινωνικό – οικονομικού γεωγραφικού χώρου, που εκφράζει τους στόχους μιας οργανωμένης κοινωνίας» και «το αντικείμενο της είναι η διάταξη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στο περιφερειακό χώρο, πάνω από το επίπεδο των οικισμών και των πόλεων”, (Friedman, 1964 αναφέρεται σε Βασενχόβεν, 2004,2005).

“Χωροταξία είναι η αναζήτηση, μέσα στο γεωγραφικό πλαίσιο μια χώρας ή περιφέρειας, μιας καλύτερης κατανομής των ανθρώπων, σε συνάρτηση με τους φυσικούς πόρους και τις οικονομικές δραστηριότητες,”(Claudius Petit, 1963, αναφέρεται σε Βασενχόβεν, 2004,2005).

“Σχεδιασμός του χώρου είναι το σύνολο των ενεργειών που συμβάλλουν στην οργάνωση, σχεδιασμό και προσανατολισμό των ανθρώπινων δραστηριοτήτων που ασκούνται πάνω σε αυτόν”, (Sibieude, 1996 αναφέρεται σε Βασενχόβεν, 2004,2005).

Η χωροταξία συμβάλλει στην ανάπτυξη σε ένα εξειδικευμένο πλαίσιο σχεδιασμού,(Βασενχόβεν, 2005). Χωροταξικός σχεδιασμός, αναπτυξιακός και πολεοδομικός σχεδιασμός αποτελούν έννοιες με διαφορές που δεν δύναται να διαχωριστούν. Η “σύγχρονη” βιώσιμη ανάπτυξη ⁴περιλαμβάνει τον χωροταξικό σχεδιασμό ως ρυθμιστή μεταξύ κοινωνίας, περιβάλλοντος και οικονομίας. πόσο μάλλον όταν η γη και το περιβάλλον αποτελούν κατά κύριο λόγο το αντικείμενο του χωροταξικού σχεδιασμού.

Η εξέλιξη του χωροταξικού σχεδιασμού στην Ελλάδα διαδέχεται τις εξής περιόδους: 1950- 1974, 1975-1993, 1994-2000, 2001-2013, (Αγγελίδης, 2000). Το διάστημα 1950- 1974 υλοποιούνται προγράμματα ανάπτυξης, τα οποία στοχεύουν σε αλλαγή πορείας της οικονομίας προς επιθυμητή κατεύθυνση με βάση την ενίσχυση της κρατικής ρυθμιστικής παρέμβασης» (Αγγελίδης 2000). Το άρθρο 24 του του Συντάγματος του 1975, ώθησε στην εφαρμογή της ρυθμιστικής αρμοδιότητας του κράτους, (Θωΐδου 2010).

⁴ Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης ή αειφόρου ανάπτυξης (sustainable development) καθιερώθηκε με την έκθεση World Commission for Environment and Development του ΟΗΕ (Επιτροπή Brundtland, από το όνομα της προέδρου της και πρώην πρωθυπουργού της Νορβηγίας). Η έκθεση αυτή με τίτλο «Το Κοινό μας Μέλλον» (Our Common Future) δημοσιεύτηκε το 1987. Η βιώσιμη ανάπτυξη ορίστηκε ως «η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να αποδυναμώνει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους» (Βασενχόβεν, 2004).

“Η χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη, η πολεοδομία και η επέκταση των πόλεων και των οικιστικών γενικά περιοχών υπάγεται στη ρυθμιστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο του Κράτους, με σκοπό να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη των οικισμών και να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβίωσης. Οι σχετικές τεχνικές επιλογές και σταθμίσεις γίνονται κατά τους κανόνες της επιστήμης. Η σύνταξη εθνικού κτηματολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους.”

Το ΣτΕ συνέβαλε κατέχοντας καθοριστικό και πολλαπλό ρόλο μέσω της νομολογίας, στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την ανάδειξη της αναγκαιότητας του χωροταξικού σχεδιασμού. (Παπαπετρόπουλος 2005). Επιπρόσθετα, πρόβαλε την έλλειψη του χωροταξικού σχεδιασμού σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο με την εξέταση 17 προσφυγών για εγκρίσεις χωροθέτησης διαφόρων δραστηριοτήτων. (Παπαπετρόπουλος 2009). Το ΣτΕ εξειδίκευσε το άρθρο 1 του Συντάγματος του 1975, με απαραίτητη την αδιάλλακτη προστασία και διαφύλαξη του φυσικού περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την χωροταξική αναδιάρθρωση της χώρας ως πρωταρχικοί στόχοι για την ορθή κατανομή των χρήσεων γης, των παραγωγικών δραστηριοτήτων και της βιωσιμότητας.

“Σύμφωνα με το Συμβούλιο της Επικρατείας το οποίο εξειδικεύει το περιεχόμενο του. «Ο χωροταξικός σχεδιασμός είναι υπερτοπικός, διαφοροποιούμενος από τον πολεοδομικό σχεδιασμό και από τους ειδικούς σχεδιασμούς των διαφόρων έργων, είναι δε σε σχέση με αυτούς σχεδιασμός συνοπτικός, αλλά και υπερέχων”, (Μέλισσας, 2007).

Ο χωροταξικός σχεδιασμός πραγματοποιείται σε δύο επίπεδα, εθνικό και περιφερειακό. Στο εθνικό επίπεδο εντάσσονται: το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (που εγκρίνεται από την Ολομέλεια της Βουλής κατά το άρθρο 79, παρ. 8 του Συντάγματος), με ορίζοντα 15ετίας και τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, που καταρτίζονται για ορισμένους τομείς ή κλάδους παραγωγικών δραστηριοτήτων εθνικής σημασίας (πχ ενέργεια, βιομηχανία) ή για ορισμένες κατηγορίες δικτύων και υπηρεσιών τεχνικής, κοινωνικής και διοικητικής υποδομής εθνικού ενδιαφέροντος (πχ λιμένες, οδικό άξονες, σιδηροδρομικά δίκτυα κλπ.) ή για ειδικές περιοχές του εθνικού χώρου που παρουσιάζουν κρίσιμα περιβαλλοντικά, αναπτυξιακά και κοινωνικά προβλήματα ή ιδιαίτερα γεωγραφικά χαρακτηριστικά (πχ παράκτιες και νησιωτικές περιοχές, ορεινές περιοχές κλπ.) και αναθεωρούνται ανά πενταετία.

Στο περιφερειακό επίπεδο εντάσσονται τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, τα οποία υποδεικνύουν μεταξύ άλλων τις ειδικότερες κατευθύνσεις για τη χωρική διάρθρωση των βασικών δικτύων και υπηρεσιών διοικητικής, κοινωνικής και τεχνικής υποδομής περιφερειακού και διανομαρχιακού ενδιαφέροντος. Ιεραρχικά, για λόγους εναρμόνισης τους, το Γενικό Πλαίσιο ηγείται των Ειδικών Πλαισίων και αυτά των Περιφερειακών.

Ένα από τα πιο δυνατά χαρακτηριστικά της Ελλάδας αποτελεί ο συνδυασμός φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Η μεσογειακή ομορφιά που διαθέτει εμπεριέχει πολυποίκιλα τοπία ιδιαίτερης σημασίας και αξίας. Η Ελλάδα με τα ιδιαίτερα τοπία της αποτελεί πηγή έμπνευσης καλλιτεχνών με αντίκτυπο σε κείμενα και έργα τέχνης, (Tomkinson 2002). Επικρατέστερος τρόπος ζωής, ο οποίος καθόρισε την Ελλάδα θεωρούνταν και θεωρείτο η αγροτική ζωή της υπαίθρου φθάνοντας αίσίως στα μέσα του 20^{ου} αιώνα. Παράλληλα, το τοπίο υφίσταται ως το αποτέλεσμα της χωρικής οργάνωσης των συστημάτων καλλιέργειας, (Γουργιώτης, 2014). Το στοιχείο της ισορροπίας στον συγκεκριμένο τρόπο ζωής κι οργάνωσης κατείχε κεντρικό ρόλο, καθώς ο χώρος λειτουργούσε με τέτοιο τρόπο που εξυπηρετούσε το άτομο σε οποιαδήποτε αλληλεπίδραση του. Η επέλαση της γεωργικής εξόδου και του εκσυγχρονισμού της γεωργίας καθόρισε σε σημαντικό βαθμό την αλλοίωση των τοπίων, (Μπεόπουλος, 2009).

Σαν γεγονός θεωρείται απόλυτα κατανοητή η σημαντικότητα του τοπίου ως “ρυθμιστή” χώρου. Χωροταξικός σχεδιασμός και τοπίο θεωρούνται έννοιες αλληλένδετες παρόλο το κενό που διαμεσολαβεί από την εφαρμογή προς την πράξη. Η κύρωση της ΕΣΤ ήταν γεγονός στη Φλωρεντία,

στις 20 Οκτωβρίου 2000. Σαφώς και αναντίρρητα πριν την κύρωση , ήταν διαδεδομένη η έλλειψη προστασίας τοπίου. Άλλωστε η κύρωση της ΣΤΕ αποτέλεσε έναυσμα για αλλαγή πλεύσης στον τρόπο που διαχείρισης του τοπίου.

Δύο είναι τα επίπεδα στα οποία πραγματοποιείται ο χωροταξικός σχεδιασμός και αυτός είναι το εθνικό και το περιφερειακό. Σε εθνικό επίπεδο αναφέρεται το Γενικό Πλαίσιο Χ.Σ.Α.ΑΑ, με στρατηγικό χαρακτήρα που εγκρίθηκε το 2008 από την από την Ολομέλεια της Βουλής κατά το άρθρο 79, παρ. 8 του Συντάγματος), με ορίζοντα 15ετίας. Επίσης, αυτό το επίπεδο αφορά και τα Ειδικά Πλαίσια Χ.Σ.Α.Α , τα οποία αναθεωρούνται ανά πενταετία και περιλαμβάνουν δύο είδη Ειδικών Πλαισίων:

- ✚ Πλαίσια τομέων δραστηριοτήτων εθνικής σημασίας
  - Πέντε των οποίων έχουν εγκριθεί
  - Σωφρονιστικών ιδρυμάτων (2001)
  - Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (2008)
  - Τουρισμού (2009,2013)
  - Βιομηχανίας (2009)
  - Υδατοκαλλιεργειών (2011)
- ✚ Πλαίσια λειτουργικών ζωνών ή εκτάσεων σχεδιασμού εθνικής κλίμακας όπως (Παράκτιας ζώνης, Νησιωτικού χώρου)
  - Δεν έχει εγκριθεί τίποτε από τα παραπάνω ως τώρα.

Όσο αφορά το περιφερειακό επίπεδο, εντάσσονται 12 Περιφερειακά Πλαίσια Χ.Σ.Α.Α, τα οποία εγκρίθηκαν το έτος 2003, πλην της Αττικής. Σε αυτά επισημαίνονται εξειδικευμένες κατευθύνσεις μεταξύ άλλων τις ειδικότερες κατευθύνσεις για τη χωρική διάρθρωση των βασικών δικτύων και υπηρεσιών διοικητικής, κοινωνικής και τεχνικής υποδομής περιφερειακού και διανομαρχιακού ενδιαφέροντος. Το 2012 υπήρξε η εναρκτήρια περίοδος αναθεώρησης τους. Ιεραρχικά, για λόγους εναρμόνισης τους, το Γενικό Πλαίσιο ηγείται των Ειδικών Πλαισίων και αυτά των Περιφερειακών, (Λαλένης, 2016).

Ο Ν. 2742/1999 (ΦΕΚ Α/207/1999) , ‘‘Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις’’, στόχευσε στην διασφάλιση της προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, με την θέσπιση θεμελιωδών αρχών και η θεσμοθέτηση σύγχρονων οργάνων, διαδικασιών και μέσων στον εθνικό μας χώρο,(Ν. 2742/1999, Άρθρο 1). Επιπρόσθετα, παρείχε την δυνατότητα στα ΠΠΧΣΑΑ να λαμβάνουν υπόψη το τοπίο. Ακόμη, παρείχε προβλέψεις σχετικά με το τοπίο, οι οποίες παρατίθενται παρακάτω:

- **Ν. 4447/2016, άρθρο 5, Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια**

1. Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια αποτελούν σύνολα κειμένων και διαγραμμάτων, με τα οποία προσδιορίζονται κατευθύνσεις σε εθνικό επίπεδο και, όπου απαιτείται, ρυθμίσεις, ιδίως, για: ε) την προστασία του πολιτιστικού και φυσικού τοπίου.

- **Ν. 4447/2016, άρθρο 6, Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια**

1. Τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια αποτελούν σύνολα κειμένων, χαρτών ή και διαγραμμάτων, με τα οποία παρέχονται κατευθύνσεις χωρικής ανάπτυξης και οργάνωσης σε περιφερειακό επίπεδο και, όπου απαιτείται, ρυθμίσεις, ιδίως, για: η) την προστασία του πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος και του τοπίου.

Στο ίδιο πλαίσιο συμπεριλαμβάνονται το άρθρο 7 για τα τοπικά χωρικά σχέδια, το άρθρο 8 για τα ειδικά χωρικά σχέδια και στο άρθρο 10 για τα πολεοδομικά σχέδια εφαρμογής.

Σύμφωνα με 6876/4871 (ΦΕΚ Α/128/2008) *“Έγκριση του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης”*, εγκρίθηκε το 2008 το Γενικό Πλαίσιο με ορίζοντα 15ετίας, στους στόχους του οποίου αναφέρονται *‘ή βελτίωση της ποιότητας ζωής, η διαφύλαξη – προστασία του περιβάλλοντος και, κατά περίπτωση, η αποκατάσταση και / ή ανάδειξη των ευαίσθητων στοιχείων της φύσης, της πολιτιστικής κληρονομιάς και του τοπίου’*.

Παρακάτω παρατίθενται τα σημεία που υποδεικνύεται το τοπίο και η προστασία του.

Θ. Ως προς τη διατήρηση και ανάδειξη της ποικιλομορφίας της υπαίθρου, καθώς και τη διατήρηση, ανάδειξη και προστασία της εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς:

3. Εξάλλου, ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να ληφθεί για το ‘τοπίο’, ώστε να αποτελέσει σημαντική συνιστώσα των πολιτικών χωροταξίας, πολεοδομίας, περιβάλλοντος, πολιτισμού και αγροτικής οικονομίας.

...Η διαφύλαξη - προστασία του περιβάλλοντος και, κατά περίπτωση, η αποκατάσταση και / ή ανάδειξη των ευαίσθητων στοιχείων της φύσης, της πολιτιστικής κληρονομιάς και του τοπίου. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται: - στον περιορισμό παραγόντων υποβάθμισης του χώρου, όπως η υπέρμετρη αστική εξάπλωση και η διάσπαρτη δόμηση,

- στη διατήρηση της βιοποικιλότητας, στην πρόληψη της ρύπανσης καθώς και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

- στην πρόληψη και την αντιμετώπιση φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών και στην αποκατάσταση των πληγισίων περιοχών.

Περαιτέρω ιδιαίτερης σημασίας επιδίωξη αποτελεί η αναβάθμιση της ποιότητας σχεδιασμού του οικιστικού χώρου και η προώθηση της ανάπλασης υποβαθμισμένων περιοχών ιδιαίτερα σε αστικοποιημένες ζώνες και σε ζώνες έντονης τουριστικής ανάπτυξης, (Άρθρο 2 , Στόχοι).

Γ.2. Υποδομές επικοινωνίας και πληροφορικής

Για τις νέες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, απαιτούνται και οι ακόλουθες δράσεις και παρεμβάσεις:

Η χωροθέτηση πομπών, δεκτών και άλλων υποδομών σύνδεσης οφείλει ιδίως να καλύπτει τις υποχρεώσεις της ασφάλειας, της υγείας των πολιτών, της 50 αισθητικής του τοπίου και της επάρκειας του συστήματος, με κατάλληλο σχεδιασμό των σχετικών δικτύων. Προώθηση κοινόχρηστων εγκαταστάσεων λήψης τηλεοπτικών και τηλεπικοινωνιακών σημάτων με σκοπό την αναβάθμιση του αστικού τοπίου. Σε περιπτώσεις παραδοσιακών οικισμών, πρέπει να προωθείται κατά προτεραιότητα η υπογειοποίηση των δικτύων σύνδεσης, (Άρθρο 6).

Α. Αγροτικός τομέας (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία)

Βασικοί στόχοι – επιδιώξεις :

- Βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη του αγροτικού τομέα και διασφάλιση της οικολογικής και πολιτιστικής σημασίας των περιοχών της υπαίθρου, με το συνδυασμό παραδοσιακών και σύγχρονων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και προτύπων, την προώθηση συμβατών προς το περιβάλλον και το τοπίο ορίων ανάπτυξης και την αξιοποίηση των ενδογενών συγκριτικών πλεονεκτημάτων σε μία σειρά προϊόντων και μεθόδων παραγωγής, (Άρθρο 7).

Το *“τοπίο”* αναφέρεται σε δώδεκα σημεία στο παραπάνω ΦΕΚ, δηλαδή σε αρκετά σημεία του νόμου γίνεται ρητή αναφορά σε αυτό, και δίδονται μεταξύ άλλων οι ακόλουθες (συμπεριλαμβάνοντας και

χωρικές) κατευθύνσεις που το αφορούν. Αυτές οι στρατηγικές κατευθύνσεις δεσμεύουν την διοίκηση όσο αφορά την μετέπειτα υποχρεωτική εξειδίκευση τους σε κατώτερα επίπεδα χωρικού σχεδιασμού. Αναμφίβολα και διάφανα, το τοπίο αυτονομείται από το περιβάλλον και ενδυναμώνεται η σύνδεση του με τον χωρικό σχεδιασμό.

Τέλος, θα αναφερθεί ο ισχύον Ν.4759/2020, “ Έκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας και άλλες διατάξεις”, ο οποίος περιλαμβάνει το τοπίο και κάνει ρητή αναφορά σε αυτό σε εννέα σημεία, τα οποία παρατίθενται παρακάτω, (ΝΟΜΟΣ ΥΠ’ ΑΡΙΘΜ. 4759/2020, ΦΕΚ 245/Α/9-12-2020, Έκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας και άλλες διατάξεις.)

Άρθρο 2

Ορισμοί - Αντικατάσταση του άρθρου 1 του ν. 4447/2016

γγ) προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, της βιοποικιλότητας, του τοπίου και την αειφόρο χρήση των φυσικών πόρων

Άρθρο 7

Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια – Αντικατάσταση του άρθρου 5 του ν. 4447/2016

Το άρθρο 5 του ν. 4447/2016 (Α΄ 241) αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 5

Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια

1. Τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια αποτελούν σύνολα κειμένων και διαγραμμάτων, με τα οποία προσδιορίζονται κατευθύνσεις σε εθνικό επίπεδο και, όπου απαιτείται, ρυθμίσεις, ιδίως, για:

ε) την προστασία του πολιτιστικού και φυσικού τοπίου,

Άρθρο 6

Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια

1. Τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια αποτελούν σύνολα κειμένων, χαρτών ή και διαγραμμάτων, με τα οποία παρέχονται κατευθύνσεις χωρικής ανάπτυξης και οργάνωσης σε περιφερειακό επίπεδο και, όπου απαιτείται, ρυθμίσεις, ιδίως, για:

η) την προστασία του πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος και του τοπίου

2. Στα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια περιλαμβάνονται και οι εγκεκριμένοι οργανωμένοι υποδοχείς δραστηριοτήτων, καθώς και τα εγκεκριμένα σχέδια δημόσιων ή ιδιωτικών επενδύσεων μεγάλης κλίμακας, σύμφωνα με τις διατάξεις που τις διέπουν.

) στην προστασία, διαχείριση και τον σχεδιασμό του τοπίου,

Άρθρο 10

Τοπικά Πολεοδομικά Σχέδια - Αντικατάσταση του άρθρου 7 του ν. 4447/2016 - Εξουσιοδοτική διάταξη

Το άρθρο 7 του ν. 4447/2016 (Α΄ 241) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 7

Τοπικά Πολεοδομικά Σχέδια

γ) Περιοχές Προστασίας (Π.Ε.Π.) και Περιοχές με ειδικό νομικό καθεστώς (Π.Ε.Κ.):

γα) Ως Π.Ε.Π. μπορεί να καθορίζονται οι περιοχές, οι οποίες διαθέτουν ιδιαιτέρως αξιόλογα φυσικά ή πολιτιστικά στοιχεία που χρήζουν προστασίας, προβολής και ανάδειξης. Οι περιοχές αυτές οριοθετούνται και καθορίζονται οι επιτρεπόμενες εντός αυτών κατηγορίες χρήσεων γης, ο συντελεστής δόμησης και οι λοιποί όροι και περιορισμοί ή και απαγορεύσεις στις χρήσεις γης και στη δόμηση, καθώς και στην εν γένει άσκηση δραστηριοτήτων και λειτουργιών, για λόγους προστασίας του φυσικού ή πολιτιστικού περιβάλλοντος και του τοπίου.

Άρθρο 74

Ζώνες Υποδοχής Συντελεστή – Αντικατάσταση του άρθρου 72 του ν. 4495/2017

Το άρθρο 72 του ν. 4495/2017 (Α' 167) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 72

Ζώνες Υποδοχής Συντελεστή (Ζ.Υ.Σ.) -

Εξουσιοδοτική διάταξη

6. Με τις ειδικές πολεοδομικές μελέτες Ζ.Υ.Σ., προσδιορίζονται μέσα στην περιοχή της δημοτικής ενότητας ή του δήμου ή των όμορων δήμων ή της οικείας περιφερειακής ενότητας ή περιφέρειας, για την οποία συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παρ. 5, η ζώνη υποδοχής μεταφοράς συντελεστή δόμησης και, σε ποσοστό επί του συνολικού εμβαδού των δομήσιμων επιφανειών της ζώνης, όπως το ποσοστό αυτό προκύπτει από τον υπολογισμό των Σ.Δ. που ισχύουν στην περιοχή, το ανώτατο συνολικό εμβαδόν δομήσιμων επιφανειών που επιτρέπεται να μεταφερθεί μέσα σ' αυτήν, αφού αξιολογηθούν:

δ) η φέρουσα ικανότητα της περιοχής και το τοπίο.

Άρθρο 126

Τροποποίηση του άρθρου 20 του ν. 3889/2010 και της παρ. 1 του άρθρου 49 του ν. 998/1979

1. Μετά την παρ. 2 του άρθρου 20 του ν. 3889/2010 (Α' 182) προστίθεται παρ. 2Α, ως εξής:

2. Η παρ. 1 του άρθρου 49 του ν. 998/1979 (Α' 289) τροποποιείται ως εξής:

«1. Επιτρέπεται η επέμβαση σε δημόσια δάση, δημόσιες δασικές εκτάσεις και δημόσιες εκτάσεις των περ. α' και β' της παρ. 5 του άρθρου 3 για τη δημιουργία χιονοδρομικών κέντρων, εγκαταστάσεων αξιοποίησης ιαματικών πηγών - υδροθεραπευτηρίων, κέντρων θαλασσοθεραπείας, εγκαταστάσεων ιατρικού τουρισμού και ξενοδοχειακών καταλυμάτων κατηγορίας 4 ή 5 αστέρων, καθώς και η διάνοιξη και δημιουργία διόδων διαδρομών τρυπιδοσφαίρισης (γκολφ). Στις ανωτέρω εκτάσεις επιτρέπεται η εγκατάσταση μηχανισμών με συρματόσχοινα (σχοινοσιδηρόδρομοι, καλωδιοκίνητοι εναέριοι θάλαμοι και τηλεσκι) που έχουν σκοπό την εξυπηρέτηση των εγκαταστάσεων της παρούσας, ή λειτουργούν αυτοτελώς, ως ανεξάρτητες εγκαταστάσεις, με την προϋπόθεση ότι δεν επέρχεται αισθητική αλλοίωση του τοπίου.»

Με τον Ν.4759/2020, πραγματοποιήθηκαν ρυθμίσεις στοχευμένα σε ένα φιλικότερο προς το περιβάλλον καθεστώς χρήσεων γης, το οποίο συνδυάζει τον οικονομικό με τον χωρικό σχεδιασμό.

Πιο συγκεκριμένα, για τον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης:

Μείωση κατά 10% του συντελεστή δόμησης στις εκτός σχεδίου περιοχές

- Παρέχονται διευκολύνσεις σε 2 μεταβατικά έτη σε ιδιοκτήτες γηπέδων εκτός σχεδίου 750 τ.μ., 1200 τ.μ., και 2 στρεμμάτων, δίνοντας την δυνατότητα έκδοσης οικοδομικών

αδειών, χωρίς προσμέτρηση του χρόνου που απαιτούν οι άδειες σε υπηρεσίες Δασαρχείων ή Αρχαιολογικής υπηρεσίας.

- Για τους ιδιοκτήτες γηπέδων έκτασης 4 στρεμμάτων και άνω εκτός σχεδίου, αντιστοιχεί η σε ισχύ τωρινή νομοθεσία.

Βασικό στοιχείο του νόμου, ο περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης, προστατεύοντας το τοπίο και το περιβάλλον, με ταυτόχρονη αναφορά σε κατασκευή πλέον κτιρίων με προδιαγραφές κατάλληλες ενεργειακής απόδοσης στην κατεύθυνση της αναβάθμισης του αστικού τοπίου.

4.4 Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΙΔΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Όσο αφορά, τα Ειδικά Πλαίσια Χ.Σ.Α.Α είναι γνωστό πως το θέμα "τοπίο" δεν κατέχει σημαντική θέση στις "προτεραιότητες" του χωροταξικού σχεδιασμού. Εξαιρέση αποτελεί το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού, το οποίο διαθέτει μια μεθοδολογία εκτίμησης των επιπτώσεων μιας αιολικής μονάδας στο τοπίο. Υπάρχει επιτακτική ανάγκη για τα μελλοντικά Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α το τοπίο να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη στις κατευθύνσεις τους, πέραν του ήδη υπάρχοντος, ... (θα αφορούν τις ειδικές περιοχές του εθνικού χώρου με κρίσιμα περιβαλλοντικά, αναπτυξιακά και κοινωνικά προβλήματα ή ιδιαίτερα γεωγραφικά χαρακτηριστικά, να συμπεριλάβουν ρητά την προστασία, τη διαχείριση και το σχεδιασμό του τοπίου στο πλαίσιο των διατάξεών τους...).

Το Ειδικό Πλαίσιο για τις ΑΠΕ, προβλέπει συγκεκριμένη μεθοδολογία για την ένταξη των αιολικών πάρκων στο τοπίο, και εμπεριέχει στους στόχους, (άρθρο 4, παρ.2), *την καθιέρωση κανόνων και κριτηρίων χωροθέτησης που θα επιτρέπουν αφενός την δημιουργία βιώσιμων εγκαταστάσεων αιολικής ενέργειας και αφετέρου την αρμονική ένταξή τους στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον και στο τοπίο.* Σε άρθρο 7, και 8, για παράδειγμα αναφέρεται, για νησιωτική και ηπειρωτική χώρα, τα κριτήρια ένταξης των αιολικών εγκαταστάσεων στο τοπίο και εφαρμόζονται οι κανόνες τοπίου που ορίζονται στο Παράρτημα IV της παρούσας απόφασης.

Ναι μεν, η έλλειψη πολιτικής τοπίου άνηκε σε κάτι σύνηθες αλλά τα ΕΧΠ θέτουν την απαιτητική καθιέρωση πολιτικής τοπίου, εφόσον προηγούνται του ελληνικού δίκαιου νόμου (Ν. 3827/2010). Πιο συγκεκριμένα, το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τη Βιομηχανία κάνει λόγο για τις αρνητικές επιπτώσεις στο τοπίο, (ευαίσθητο και μη, αστικό), θέτοντας στόχο να προάγει την παραγωγή οργανωμένων μορφών χωροθέτησης της βιομηχανίας, μέσω της προστασίας - προώθησης του περιβαλλοντικού στοιχείου στο χωρικό σχεδιασμό της.

(...Η προσπάθεια αυτή επιβάλλει ένα πιο ευέλικτο σύστημα ρυθμίσεων για τις μονάδες, αλλά παράλληλα απαιτεί οριζόντια μέτρα για την αποφυγή αλλοίωσης του τοπίου, συγκρούσεων με άλλες χρήσεις όπως ο τουρισμός, αρνητικών επιπτώσεων στους παραδοσιακούς οικισμούς, και επιβάρυνσης του περιβάλλοντος.), (...Οργανωμένη χωροθέτηση της βιομηχανίας: Είναι αναγκαία η αύξηση των οργανωμένων υποδοχέων, τόσο για μετεγκαταστάσεις όσο και για την εγκατάσταση νέων μονάδων, ιδιαίτερα λαμβανομένων υπόψη του σε πολλές περιοχές ευαίσθητου τοπίου καθώς και της σημαντικής και αυξανόμενης τουριστικής ειδικεύσης της νήσου.), (...Η αντιστοίχιση των βιομηχανικών δραστηριοτήτων με βαθμούς όχλησης που αναφέρονται στα πολεοδομικά διατάγματα (απόφαση 13727/724/2003) πρέπει να αναμορφωθεί, ούτως ώστε να μην αναπαράγει τη λογική της κατάταξης των δραστηριοτήτων σε ομάδες και κατηγορίες από την οπτική γωνία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης, αλλά να ενσωματώσει παραμέτρους που έχουν ιδιαίτερη σημασία από την άποψη του πολεοδομικού ρόλου των δραστηριοτήτων. Τέτοιες παράμετροι είναι, μεταξύ άλλων, οι άμεσες και πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις στις χρήσεις γης, οι επιπτώσεις στην αγορά γης, οι επιπτώσεις στην πυκνότητα δόμησης, οι επιπτώσεις στο χαρακτήρα του αστικού τοπίου, οι επιπτώσεις στην αστική αγορά εργασίας και στην κοινωνική συνοχή, οι επιπτώσεις στην αστική οικονομική ανάπτυξη, οι ειδικότερες συνέπειες των παραγόμενων ρύπων και οχλήσεων για τον αστικό χώρο σε συνδυασμό με την ύπαρξη τεχνικών δυνατοτήτων αντιμετώπισής τους.).

Το Ειδικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό, (2013), αναφέρεται στο τοπίο σε αρκετά σημεία και περιλαμβάνει κατευθύνσεις, επισημαίνοντας την σημαντικότητα του τοπίου στην ανάπτυξη αυτής της δραστηριότητας και στο καμουφλάρισμα της σε σημείο που να αλληλοσυνδέονται και όχι στην προσβολή του τοπίου. *(...Στρατηγικές κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης και ανάπτυξης για το σύνολο των περιοχών Α1, που προωθούνται κατά προτεραιότητα. δ. Προστασία και αποκατάσταση του περιβάλλοντος και του τοπίου με την αναγνώριση και συνδυασμένη προβολή των ιδιαίτερων*

χαρακτηριστικών κάθε περιοχής και τη διαφύλαξη και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.), (...Κατά την επιλογή και χωροθέτηση περιοχών από το πολεοδομικό σχεδιασμό που προορίζονται για τουριστική ανάπτυξη, λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη προστασίας του τοπίου, των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων των περιοχών με την ιδιαίτερη επισήμανση ότι η ανεπάρκεια και υπέρβαση της αντοχής των πόρων πρέπει να αποτελεί απαγορευτικό κριτήριο για τη χωροθέτηση ζωνών ή τουριστικών μονάδων, (Άρθρο 9), (...Απαιτείται η θέσπιση ειδικού τέλους υπέρ των Φορέων Διαχείρισης, επί των δραστηριοτήτων του τουρισμού, που αναπτύσσονται στις περιοχές του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών, με σκοπό να χρησιμοποιείται για την προστασία, διαχείριση και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος και του τοπίου..),(Κατά την επιλογή και χωροθέτηση περιοχών από τον πολεοδομικό σχεδιασμό που προορίζονται για τουριστική ανάπτυξη, λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη προστασίας του τοπίου, των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων των περιοχών με την ιδιαίτερη επισήμανση ότι η ανεπάρκεια και υπέρβαση της αντοχής των πόρων πρέπει να αποτελεί απαγορευτικό κριτήριο για τη χωροθέτηση ζωνών ή τουριστικών μονάδων.)

Το τοπίο όπως έχει προαναφερθεί αποτελεί ένα κράμα φυσικών, ανθρώπινων και κοινωνικών διεργασιών. Σε αυτό το σημείο ο χωροταξικός σχεδιασμός προασπίζει το τοπίο και λειτουργεί ως εν δυνάμει εργαλείο για την ορθή διαχείρισή του. Το θέμα "τοπίο" περιοριζόταν σε επίπεδο προστασίας-διαχείρισης με την αναγνώριση μιας περιοχής σε Natura ή ΤΙΦΚ, (Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους). Θεωρείται καινοτομία η οριζόντια ενσωμάτωσή του σε διαφορετικά επίπεδα σχεδιασμού. Συμπερασματικά, τα Ειδικά Πλαίσια διαθέτουν την δύναμη να προστατεύσουν και να οδηγήσουν σε ορθή πορεία την διαχείριση και σχεδιασμό του τοπίου με απαγορεύσεις και περιορισμούς, πέραν των κατευθύνσεων, παραρτημάτων και οδηγιών που διαθέτουν.

Θεωρείται μεγάλης σημασίας ανάγκη, η ενσωμάτωση του τοπίου στα ΕΧΠ, τα οποία υφίστανται ειδικά κείμενα και εργαλεία εθνικής σημασίας για τον χωροταξικό σχεδιασμό. Διαθέτουν την ικανότητα στο να ελέγχουν την χωροθέτηση τομέων και δραστηριοτήτων, γεγονός πολύ χρήσιμο για την προστασία των τοπίων. Εξίσου σημαντική η προώθηση αναθεώρησης τους και η υλοποίηση εκπόνησης Ειδικού Πλαισίου για τις Ορυκτές Ύλες. Όσο αφορά, την αναθεώρηση, το τοπίο οφείλει να αποτελεί κύριο στοιχείο για την εξέλιξη κάθε τομέα, με γνώμονα την πολιτική τοπίου, που έχει προταθεί στα ΠΧΠ,((Γεωγραφίες,2020), (Γουργιώτης)).

4.5 Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Χρονικά η θεσμοθέτηση των ΠΧΠ και των ΕΧΠ αλλά και του Γενικού τοποθετείται πριν την κύρωση της ΕΣΤ στην Ελλάδα με τον νόμο 3827/2010 (ΦΕΚ Α΄ 30/25.2.2010), "Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου". Από την έκδοση των ΠΧΠ το 2003, του Γενικού το 2008 έως την έναρξη της διαδικασίας αναθεώρησης τους το 2012 εμφανίστηκαν αρκετές "βλάβες" στην προσπάθεια εναρμόνιση τους λόγω της χρονικής καθυστέρησης που μεσολάβησε.

Παρόλαυτα, η ΕΣΤ (2010) θεωρήθηκε από πολλούς η αφορμή της ενσωμάτωσης στα νέα αναθεωρημένα ΠΧΠ, (12 ΠΧΠ πλην της Αττικής), ενός κεφαλαίου που αφορούσε την πολιτική διαχείριση του τοπίου, ((Γεωγραφίες, 2020), (Γουργιώτης)). Η αναθεώρηση έθεσε σε ένα ποσοστό στο επίκεντρο την μελέτη του τοπίου ως διαχειριστικό και σχεδιαστικό εργαλείο στο χώρο κάθε Περιφέρειας. Στόχος μια προσέγγιση στην διαχείριση του τοπίου με εξειδικεύσεις, στο σύνολό της, οι οποίες αφορούν τοπία ιδιαίτερης σημασίας και βάση προτεραιότητας επρόκειτο να εφαρμοστούν δράσεις, ανάδειξης και προστασίας. Τα ΠΧΠ επρόκειτο να περιλαμβάνουν στρατηγικές κατευθύνσεις συνοδευόμενες από προτάσεις και εκτιμήσεις με εξειδικευμένο περιεχόμενο για να ληφθούν υπόψη σε οριζόντια ενσωμάτωσή τους σε ΠΧΠ καταλήγοντας σε:

1. Γενικές πολιτικές και κατευθύνσεις συγκεκριμένα για την προστασία, ανάδειξη και αειφορική διαχείριση του τοπίου στο σύνολο της Περιφέρειας καθώς και τις βασικές προτεραιότητες.

2. Σε αναγνώριση ζωνών τοπίου.

3. Στόχους ποιότητας τοπίων για κάθε ζώνη τοπίου που ορίζεται σε αυτό το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ότι κάθε αναπτυξιακό έργο είναι συμβατό με την επίτευξη των στόχων αυτών, χωρίς να προκαλείται η αλλοίωση του ή να επιβαρύνεται.

4. Προτάσεις για την ελαχιστοποίηση των πιέσεων που αλλοιώνουν το τοπίο και υπόδειξη προτάσεων για πολιτικές και μέτρα διαχείρισης που θα πρέπει να εξειδικευθούν στο χωρικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, τόσο στα προωθούμενα τροποποιητικά Ρυθμιστικά Σχέδια Αθήνας και Θεσσαλονίκης αντίστοιχα, όσο και στον υποκείμενο σχεδιασμό (Ρυθμιστικά σχέδια κατά το νόμο 2508/1997, Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια, Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων, Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου λοιπά σχέδια χρήσης γης, Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες κ.λπ.), (Απόφαση 10106/11 - Άρθρο ρ1, Παράρτημα Ι: Μεθοδολογία για μελέτη του Τοπίου στα Περιφερειακά Χωροταξικά Σχέδια).

Η μεθοδολογία που αφορά το τοπίο και θα συμπεριληφθεί στα ΠΧΠ περιλαμβάνει τα εξής βήματα:

1. Αξιολόγηση υφιστάμενης κατάστασης.

Περιγραφή: Σε Χάρτη της Περιφέρειας κλίμακας 1:250 000 συλλογή και απεικόνιση των περιοχών Natura 2000, ΤΙΦΚ, αρχαιολογικών χώρων και άλλων αξιόλογων στοιχείων που ζητούνται.

2. Αξιολόγηση, Περιγραφή και Οριοθέτηση Τοπίων Ιδιαίτερης Αξίας.

Περιγραφή: Καθορισμός των παρακάτω Ζωνών βάση του σταδίου 1.

Ζώνες Τοπίου Διεθνούς Αξίας,

Ζώνες Τοπίου Εθνικής Αξίας,

Ζώνες Τοπίου Περιφερειακής Αξίας

Ως ζώνη τοπίου ορίζεται μία περιοχή που αναγνωρίζεται και οριοθετείται με βάση το διακριτό της χαρακτήρα, αφού ληφθούν υπόψη συνολικά τα φυσικό-γεωγραφικά και ανθρωπογενή στοιχεία που την χαρακτηρίζουν. Αποτελεί ένα πρωτοποριακό εργαλείο στον χωρικό σχεδιασμό με την εισαγωγή του κατά τις αναθεωρήσεις των ΠΧΠ. Σε κάθε ζώνη "συναντάται" μία βασική χαρακτηριστική λειτουργία, όπως μία λίμνη, ένα ποτάμι, βάση της οποίας γίνεται και ο προσδιορισμός, καθώς κατέχει μία διακριτή ταυτότητα με δυνατότητα επέκτασης σε γειτονικές περιοχές με την προϋπόθεση λειτουργικής χωρικής εξάρτησης.

Κάθε τοπίο ανά Ζώνη επιλέγεται βάση της αξίας του. Η ιεράρχηση των άνωθεν Ζωνών Τοπίου αξιολογείται βάση των παρακάτω κριτηρίων, όσο αφορά τις πρώτες τρεις κατηγορίες, (ΥΠΕΚΑ,2011): αισθητικό και φυσικό κάλλος, αντιπροσωπευτικότητα, αναγνωρισιμότητα, αναλλοίωτος χαρακτήρας & αξιολογία ποιότητα, ήδη αναγνωρισμένα προστατευόμενα στοιχεία, μοναδικότητα & σπανιότητα.

3. Κατευθύνσεις πολιτικών και προτεραιοτήτων για κάθε Ζώνη.

Αναφορικά με την μεθοδολογία για τον καθορισμό της περιφερειακής πολιτικής για το τοπίο και τον ορισμό των ζωνών, δύναται να σημειωθεί πως επικεντρώνεται στη διαβούλευση με τους εμπλεκόμενους φορείς, στην ανάλυση των υπαρχόντων στοιχείων και την έρευνα, (Απόφαση 10106/11 - Άρθρο ρ1, Παράρτημα Ι: Μεθοδολογία για μελέτη του Τοπίου στα Περιφερειακά Χωροταξικά Σχέδια). Η μεθοδολογία περιέχει δύο στάδια:

Α. Την "Αξιολόγηση υφιστάμενης κατάστασης", κατά την οποία συλλέγονται για να αναπαρασταθούν σε χάρτη τα παρακάτω στοιχεία:

1. Περιοχές NATURA 2000 με ιδιαίτερη σήμανση των περιοχών στις οποίες έχουν εγκριθεί Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες.
2. Δάση με ιδιαίτερη σήμανση των Αισθητικών Δασών.
3. Μνημεία και ιστορικοί τόποι (φυσικά, γεώτοποι, πολιτισμικά, θρησκευτικά κ.λ.π.).
4. Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (ΤΙΦΚ).
5. Αρχαιολογικούς χώρους.
6. Παραδοσιακούς οικισμούς.
7. Γεωργικές γαίες υψηλής παραγωγικότητας, λοιπή αγροτική γη.
8. Διαδρομές φυσικού ή και πολιτισμικού ενδιαφέροντος.
9. Τοπόσημα τουριστικού ενδιαφέροντος Διεθνούς, Εθνικής και Περιφερειακής εμβέλειας.
10. Παράκτιες περιοχές ή άλλες περιοχές υψηλής επισκεψιμότητας, με ισχυρή οικιστική ή άλλη ανάπτυξη, και με μεγάλης κλίμακας ανατροπή του φυσικού τοπίου.
11. Εκτεταμένες περιοχές επιφανειακής εξόρυξης.
12. Ανάγλυφο του εδάφους - κορυφογραμμές - υδάτινες ζώνες.

Β. Την "Αξιολόγηση και Οριοθέτηση Τοπίων Ιδιαίτερης Αξίας", κατά την οποία καθορίζονται οι Ζώνες Τοπίου χ Αξίας.

Γ*. Σε περίπτωση υποβαθμισμένου τοπίου υπάρχει η "Αξιολόγηση και Ενδεικτική Οριοθέτηση Ιδιαίτερως Υποβαθμισμένων Τοπίων", στην οποία ο μελετητής αφού προτείνει τον χαρακτηρισμό με κριτήριο του τις επιπτώσεις κάθε είδους, προχωρά στην οριοθέτηση των ζωνών αντίστοιχα.

Η αναθεώρηση των ΠΧΠ αποτελεί έναυσμα σε μία νέα αντιμετώπιση του τοπίου από τον χωρικό σχεδιασμό σε επίπεδο περιφέρειας. Η ενσωμάτωση του τοπίου σε εργαλεία εθνικής κλίμακας όπως είναι τα ΕΧΠ, αποτελεί έκτακτη ανάγκη, καθώς δύναται να ενισχύσουν την προστασία του ως κείμενα στρατηγικού σχεδιασμού με αρμοδιότητες για τη χωρική διάρθρωση τομέων ή κλάδων των παραγωγικών δραστηριοτήτων και γενικότερα τομέων ανάπτυξης εθνικής σημασίας. Το τοπίο αποτελεί παράγοντας που δύναται να συμβάλει στην ανάπτυξη κάθε τομέα των ΕΧΠ με την ανάλογη πολιτική. Παρόλαυτα, η προσθήκη του τοπίου θεωρείται "μη ολοκληρωμένη" και σε επίπεδο Περιφέρειας. Τρανό παράδειγμα η απουσία του τοπίου από τις ΜΠΕ, καθώς δεν συμπεριλαμβάνονται θεσμοθετημένες προδιαγραφές για την εναρμόνιση ενός έργου και η συμβατότητα του με αυτό. Ως εκ τούτου, η παρουσία θεσμικών εργαλείων είναι ηχηρή σε θεωρητικό επίπεδο όμως σε πρακτικό υφίστανται σπάνια ή καθόλου με προβληματική εφαρμογή, με αποτέλεσμα να ακυρώνεται η πρώτη. (Χατζημιχάλης,2011).

4.5.1 ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΠΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΙΩΝ

Στο παρόν κεφάλαιο πραγματοποιείται μία μικρή ανάλυση και έμμεση σύγκριση των ΠΧΠ των περιφερειών Δυτικής Ελλάδας και Ιόνιων Νησιών. Οι παραπάνω ενέργειες επικεντρώνονται στα τοπία της κάθε περιφέρειας, την βαρύτητα που δόθηκε σε καθένα από αυτά, με κατευθύνσεις και προτάσεις για την αντιμετώπιση των ζητημάτων που τα αφορούν σε παρόν και μέλλον.

A. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας χαρακτηρίζεται από πλούσια γεωμορφολογία με συγκριτικό της πλεονέκτημα, τα φυσικά τοπία και οι περιοχές υψηλής οικολογικής αξίας που προστατεύονται βάσει του διεθνούς, κοινοτικού και εθνικού δικαίου.

Στην Αξιολόγηση, Αναθεώρηση Και Εξειδίκευση Του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού Και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας Φάση Β' – Σταδίο Β1, Τεύχος ΙΙ περιλαμβάνονται:

- Στρατηγικές κατευθύνσεις για την προστασία, διατήρηση και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος Οι στρατηγικές προτεραιότητες για την προστασία, διατήρηση και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος και τοπίου καθορίζονται ως ακολούθως, (πχ Άρθρο 14).
- Ειδικότερες κατευθύνσεις για την ενδοπεριφερειακή, αναπτυξιακή χωρική Ενότητα Δήμων Ι.Π. Μεσολογγίου και Ξηρομέρου (εκτός ΔΕ Φυτειών), (π.χ Άρθρο 21)

Επίσης η ΠΔΕ διαθέτει αυτόνομο τεύχος Μελέτης Τοπίου, (Αξιολόγηση, Αναθεώρηση Και Εξειδίκευση Του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού Και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας Φάση Β' – Σταδίο Β1 ,Τεύχος ΙΙΙ, ‘‘ Μελέτη Τοπίου στο επίπεδο του ΠΠΧΣΑΑ της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας’’). Σε αυτό περιλαμβάνονται ενότητες και ζώνες τοπίων ανά περιφερειακή ενότητα. Στους γενικούς της στόχους αναφέρεται ρητά στην προστασία, η διαχείριση και η ανάδειξη των τοπίων ως αναπόσπαστο τμήμα της διαδικασίας αειφόρου ανάπτυξης της Π.Δ.Ε. με γενικές κατευθύνσεις, (Αξιολόγηση, Αναθεώρηση Και Εξειδίκευση Του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού Και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας Φάση Β' – Σταδίο Β1 ,Τεύχος ΙΙΙ).

Η μελέτη αναθεώρησης του ΠΠΧΣΑΑ της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας περιλαμβάνει ειδικό τεύχος μελέτης για το τοπίο, στο οποίο εμπεριέχονται:

- η μεθοδολογία
- οι γενικές πολιτικές για την ανάδειξη, την προστασία και την αειφορική διαχείριση του τοπίου της περιφέρειας και
- οι ζώνες τοπίου, με την ενδεικτική οριοθέτησή τους και τα γενικά χαρακτηριστικά τους.
- Πιο στοχευμένα διαθέτει συγκεντρωμένα:
  - Τύποι τοπίων που απαρτίζουν την Ζώνη βάση ανάγνωσης των χαρακτηριστικών του
  - Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά
  - Τοπία, αξιολόγηση, Διαδρομές και μονοπάτια, σημαντικά σημεία αξιολογής θέας, απειλές
  - Πολιτικές και διαχειριστικά μέτρα

- Κατευθύνσεις για ΓΠΣ.

Ανά τοπιακή ενότητα παρέχονται πίνακες με αναλυτική περιγραφή με τον τύπο του κάθε τοπίου, το όνομα, τα κριτήρια αξιολόγησης και τέλος το επίπεδο αξίας που κατατάσσεται το καθένα, (Τοπικό, Περιφερειακό, Εθνικό, Διεθνές). Παρατίθενται δύο πίνακες, ένας ενδεικτικός ως υπόδειγμα και πιο συγκεκριμένα, ο πίνακας για την Τοπιακή Ενότητα Ναυπακτίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1, , ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ: ΑΑΧ. ΤΟΠΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑΧ – ΖΩΝΗΧ:

ΤΥΠΟΣ ΤΟΠΙΟΥ	ΌΝΟΜΑ ΤΟΠΙΟΥ	ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	ΤΟΠΙΚΟ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ	ΕΘΝΙΚΟ	ΔΙΕΘΝΕΣ
--------------	--------------	----------------------	--------	--------------	--------	---------

ΠΗΓΗ: ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

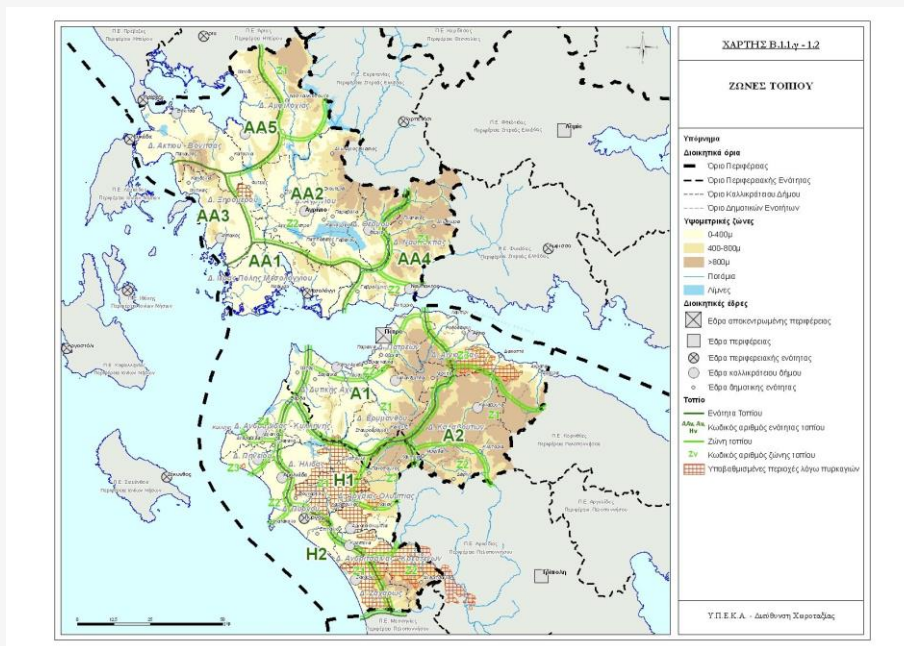
ΠΙΝΑΚΑΣ 2, ΑΑ4. ΤΟΠΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ - Ζ2. ΖΩΝΗ ΤΟΠΙΟΥ: ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑ

α/α	Τύπος Τοπίου	Όνομα Τοπίου	Τοπικό	Περιφερειακό	Εθνικό	Διεθνές
1	Ορεινά Τοπία	Τοπίο όρους Βαράσοβα		×		
2	Ορεινά Τοπία	Τοπίο του όρους Κλόκοβα		×		
3	Φυσικοί Σχηματισμοί	Το φαράγγι του Σκα Ναυπακτίας		×		
4	Υγροτοπικά Τοπία	Δελταϊκό Τοπίο του Μόρνου		×		
5	Υγροτοπικά Τοπία	Ιαματική πηγή, στον Αγραπιδόκαμπο	×			
6	Αγροτικά Τοπία	Καστελόκαμπος – Εκβολές του Μόρνου		×		
7	Παράκτια Τοπία			×		
8	Οικιστικά Τοπία	Τοπίο της Ναυπάκτου			×	
9	Οικιστικά Τοπία	Οικισμοί Κάτω Βασιλικής και Κρουνερίου	×			
10	Αρχαιολογικά & Παραδοσιακά Στοιχεία	Η αρχαία πόλη Μακύνεια/ Αρχαίο Θέατρο Μακύνειας		×		
11	Αρχαιολογικά & Παραδοσιακά Στοιχεία	Αρχαία Χαλκίδα	×			
12	Αρχαιολογικά & Παραδοσιακά Στοιχεία	Κάστρο Ναυπάκτου		×		
13	Αρχαιολογικά & Παραδοσιακά Στοιχεία	Κάστρο Αντιρρίου	×			
14	Θρησκευτικά τοπία	Σπήλαια στη Βαράσοβα με Βυζαντινούς ναούς		×		
15	Νέο Τοπίο	Γέφυρα Ρίου – Αντιρρίου				×
ΠΛΗΘΟΣ ΤΟΠΙΩΝ			4	9	1	1

ΠΗΓΗ: ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

ΧΑΡΤΗΣ 4, ΖΩΝΕΣ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΗΝ ΠΔΕ

ΠΗΓΗ: www.pde.gov.gr

Ο χάρτης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, με τις ζώνες τοπίου, με την ενδεικτική οριοθέτησή τους και τα γενικά χαρακτηριστικά τους, (ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ, ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΦΑΣΗ Β' – ΣΤΑΔΙΟ Β2, ΤΕΥΧΟΣ ΙΙ, ΜΑΡΤΙΟΣ -2016). Το Ειδικό τεύχος μελέτης του Τοπίου της Περιφέρειας, βοηθά ιδιαίτερα την επιμέρους ανάλυσή του, αλλά και τις στοχευμένες προτάσεις επ' αυτού, καθώς διαχωρίζει την υλική και άυλη διάστασή του. Πληθώρα πιέσεων που ασκούνται στο φυσικό περιβάλλον της ΠΔΕ, αλλά και στα υπάρχοντα τοπιολογικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας. Στις σημαντικότερες διαδικασίες υποβαθμίσεων και αλλοίωσης των τοπίων ανήκουν η ανεξέλεγκτη διάθεση στερεών απορριμμάτων, η άναρχη οικιστική ανάπτυξη - ιδίως κατά μήκος της παράκτιας ζώνης. Το 2007 η ΠΔΕ ήρθε αντιμέτωπη με ανεξέλεγκτες πυρκαγιές. Έτσι, το τοπίο και το περιβάλλον πιέζεται ολοένα και περισσότερο. Τα παραπάνω, αν συνδυαστούν με τις αναδασώσεις χωρίς σχεδιασμό και την εγκατάλειψη των παραδοσιακών καλλιεργειών, κάνουν σαφή την ανάγκη υλοποίησης μιας ολοκληρωμένης πολιτικής προστασίας του τοπίου.

Β. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ

Η Περιφέρεια της Ηπείρου συναντάται στο ΒΔ τμήμα της Ελλάδας κι έχει έδρα της τα Ιωάννινα. Η Περιφέρεια κατέχει ιδιαίτερα μορφολογικά χαρακτηριστικά αφού διαθέτει ορεινές , ημιορεινές , πεδινές εκτάσεις και ένα θαλάσσιο μέτωπο. Κυριότερο ρόλο για την ταυτότητα της κατέχει η ορεινότητα της, (Ροικός, Λώλος Θ., 2012). Αποτελείται από τις εξής περιφερειακές ενότητες:

- των Ιωαννίνων,
- της Θεσπρωτίας
- της Πρέβεζας
- της Άρτας

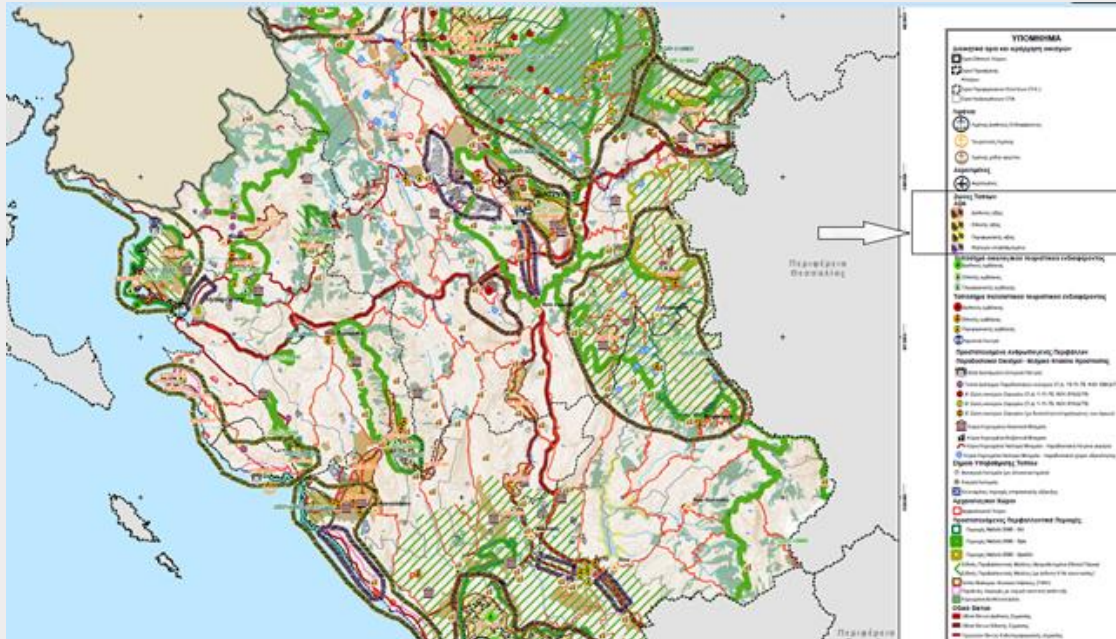
Μελετώντας το αναθεωρημένο ΠΧΠ της Περιφέρειας Ηπείρου παρατηρείται η αναγνώριση της προστασίας, ανάδειξης και αξιοποίησης του φυσικού και πολιτισμικού κεφαλαίου και του τοπίου, έλεγχος και περιορισμός των πηγών ρύπανσης, βελτίωση της ποιότητας των φυσικών και πολιτισμικών πόρων, (ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄: ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ Άρθρο 1). Περιλαμβάνονται γενικές κατευθύνσεις στρατηγικής για το τοπίο στο άρθρο 14 στις ζώνες που εντοπίζονται. Οι ζώνες της Περιφέρειας αξιολογούνται και χαρακτηρίζονται βάση αξίας σε Διεθνούς, Εθνικής και Περιφερειακής αξίας και σε Ιδιαίτερα Υποβαθμισμένων. Ακόμα, αναφορά στην προστασία του τοπίου γίνεται περιστασιακά στο άρθρο 13, " Βασικές προτεραιότητες για την προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς", υποδεικνύοντας την προστασία των ελαιώνων ως κύριο στοιχείο του Ηπειρωτικού παράκτιου χώρου και ως παραγωγικές οντότητες.

ΕΙΚΟΝΑ 33, ΠΙΝΑΚΑΣ ΖΩΝΩΝ ΤΟΠΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Διεθνούς αξίας (ΔΑ)	Ζώνη περιοχής Αμβρακικού Κόλπου Ζώνη Αρχαιολογικού Χώρου (Α.Χ.) κοιλάδας Διοδώνης Ζώνη Αρχαιολογικού Χώρου (Α.Χ.) Νικόπολης
Εθνικής αξίας (ΕΑ)	Ζώνη ευρύτερης περιοχής Ζαγορίου Ζώνη Ευρύτερης Περιοχής Μεταόβου Ζώνη Ευρύτερης Περιοχής Βορείων Τζουμέρκων Ζώνη Ευρύτερης Περιοχής Κόνιτσας – Μαστοροχωρίων – Γράμμου Ζώνη Ευρύτερης Περιοχής Πωγωνίου
	Ζώνη περιοχής Λίμνης Παμβώτιδας και πόλης Ιωαννίνων
Περιφερειακής αξίας (ΠΑ)	Ζώνη ευρύτερης περιοχής Νοτίων Τζουμέρκων (Π.Ε. Άρτας) Ζώνη Παράκτιου Χώρου Ιονίου Πελάγους (Π.Ε. Πρέβεζας) Ζώνη Παράκτιου Χώρου Πάργας – Πέρδικας – Συβότων Ζώνη Παράκτιου Χώρου Δέλτα Καλαμά – Σαγιάδας
Ιδιαίτερα υποβαθμισμένων (Υ)	Γραμμικές Ζώνες Εισόδων πόλεων Ιωαννίνων, Πρέβεζας, Άρτας, Ηγου- μενίτσας Ζώνη Υποβαθμισμένου Τοπίου Παράκτιων οικισμών Παραλία Βράχου – Λούτσα Πρέβεζας Ζώνη εκτεταμένης επιφανειακής εξόρυξης και εγκαταλεημένων Λατομείων Ιωαννίνων

ΠΗΓΗ: ypen.gov.gr

ΧΑΡΤΗΣ 5, ΖΩΝΕΣ ΤΟΠΙΟΥ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΠΗΓΗ: ypen.gov.gr

Η Περιφέρεια της Ηπείρου κατέχει 2 Εθνικούς Δρυμούς, μία περιοχή Ραμσάρ, 20 υπογήφιες περιοχές προς ένταξη στο Δίκτυο Natura, 1 μνημείο φύσης, δύο προστατευόμενα τοπία και 30 περιοχές Corine. Συμπερασματικά, η μελέτη του τοπίου στο ΠΧΠ της Ηπείρου περιέχει υψηλόβαθμη εξειδίκευση και ορθή τήρηση των κανόνων εκπόνησής της. Σε κάθε ζώνη παρατηρείται πως οι κατευθύνσεις προς τον υποκείμενο σχεδιασμό στοχεύουν κυρίως σε τομείς όπως η μεταποίηση, η εντατική πτηνό-κτηνοτροφία και σε τουρισμό και πρωτογενή τομέα. Στόχος, η εξασφάλιση της οργανωμένης διαχείρισης των τοπίων, πρωτίστως με σεβασμό και η απόδοση ισορροπίας σε κάθε αλλαγή τους σε σχέση με το ανθρωπογενές περιβάλλον για την αειφορία στην Περιφέρεια. Κύριο μέλημα η Μελέτη του Τοπίου να είναι αποτελεσματική, ώστε να αντιμετωπισθούν οι όποιες επιπτώσεις αρνητικής φύσεως από ανθρωπογενείς δραστηριότητες στο τοπίο με τις απαραίτητες παρεμβάσεις κάθε φορά.

Συμπερασματικά, οι δύο περιφέρειες, της Δυτικής Ελλάδας και της Ηπείρου αναγνωρίζουν το τοπίο με γενικές και ειδικές κατευθύνσεις αντίστοιχα, αποδεικνύοντας σε ένα πρώτο επίπεδο την δέσμευσή τους στην αντιμετώπιση και προάσπιση των τοπίων που διαθέτουν και αποτελούν για εκείνες παραγωγικούς πόρους σε διάφορους τομείς. Παρόλα αυτά, οι κατευθύνσεις τους δεν διαθέτουν δεσμευτικό χαρακτήρα, γεγονός που καθιστά μία μελλοντική τροποποίηση πιθανή, χάνοντας πρακτικό χρόνο από την θεωρία στην πράξη και την διαιώνιση των ζητημάτων απομακρυνόμενοι από την επίλυση τους. Τέλος, τα ΠΧΠ της Δυτικής Ελλάδας και της Ηπείρου οφείλουν να εξειδικεύσουν τις κατευθύνσεις, Γενικών με τα Ειδικά Χωρικά

Πλαίσια, καθώς θα παρέχονται λεπτομερέστερα δεδομένα για την διαχείριση του τοπίου,(Γουργιώτης,2014).

ΜΕΡΟΣ 5^ο

ΕΙΚΟΝΑ 34, ΕΛΕΦΑΦΟΝΗΣΙ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΗΓΗ: ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ, 2018

ΠΡΟΤΥΠΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟΠΙΟΥ

5.1 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΣΟΥΔΙΑΣ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα ακολουθήσει μία ανάλυση για την πολιτική τοπίου στις χώρες της Σουηδίας, Λετονίας για τον τρόπο που το συμπεριλαμβάνουν, σε ποιους τομείς και την αποτελεσματικότητά τους, η οποία μπορεί να καταστεί χρήσιμη και αποτελεσματική για παρόμοια τακτική πολιτικής στην Ελλάδα. Η Σύμβαση αναφέρει ότι “πολιτική τοπίου” σημαίνει έκφραση από τις αρμόδιες δημόσιες αρχές για υλοποίηση γενικών αρχών, στρατηγικών και κατευθυντήριων γραμμών που επιτρέπουν τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων που αποσκοπούν στην προστασία, διαχείριση και σχεδιασμό του τοπίου. Ακόμη, υφίστανται ως μέσο ευθύνης, που θα οδηγήσει σε μία κατανομή-οργάνωση του χώρου που θα ισορροπεί με το σύστημα άνθρωπος-ενέργειες-οικοσύστημα και στην ποιότητά του στη εκάστοτε εποχή. Η Σύμβαση παρέχει έναν ορισμό των όρων «προστασία», «διαχείριση» και «σχεδιασμός» των τοπίων,(ΕΣΤ, 2000):

“Προστασία”, σημαίνει ενέργειες για τη διατήρηση και διατήρηση των σημαντικών ή χαρακτηριστικών ενός τοπίου, που δικαιολογούνται από την αξία κληρονομιάς του που προέρχεται από τη φυσική του διαμόρφωση ή/και από την ανθρώπινη δραστηριότητα .

“Διαχείριση”, σημαίνει δράση, από την άποψη της αειφόρου ανάπτυξης, για την εξασφάλιση της τακτικής συντήρησης ενός τοπίου, ώστε να καθοδηγεί και να εναρμονίζει τις αλλαγές που επιφέρουν οι κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές διαδικασίες.

“Σχεδιασμός”, σημαίνει ισχυρή μελλοντική δράση για την ενίσχυση, την αποκατάσταση ή τη δημιουργία τοπίων.

Αναφορικά με την σουηδική νομοθεσία, ο όρος “τοπίο” εμφανίζεται μόνο σε ορισμένες εκδοχές. Συχνότερα, χρησιμοποιείται ο όρος “miljö” που κάνει αναφορά στο περιβάλλον , την “γύρω περιοχή” και έχει καταγωγή από την γαλλική λέξη “milieu”. Στο Σύνταγμα της Σουηδίας δεν υπάρχουν κωδικοί που να συνδέονται με κείμενα που αναφέρονται στο τοπίο. Επίσης δεν υπάρχουν σχετικά άρθρα με αυτό. Ειδικότερα, δεν υφίσταται σχετιζόμενος νόμος για το τοπίο. Παρόλαυτα, ως αντικείμενο διατάξεων συμπεριλαμβάνεται σε άλλους νόμους. Για παράδειγμα, ο νόμος “περί κτιρίων και σχεδιασμού, (PBA)” και ο περιβαλλοντικός κώδικας, (EK). Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται ρητά, “*Τα κτίρια θα τοποθετηθούν και θα σχεδιαστούν με κατάλληλο τρόπο σε σχέση με το τοπίο της πόλης ή το τοπίο και τις φυσικές και πολιτιστικές αξίες του χώρου*”. Το κοινοτικό τοπίο πρέπει να αξιολογηθεί σε έκθεση περιβαλλοντικής εκτίμησης και περιβαλλοντικών επιπτώσεων για σχέδια και προγράμματα.

Την 1 Μάιου του 2011 τέθηκε σε ισχύ η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου στην Σουηδία. Η πολιτική τοπίου στήνεται από την κυβέρνηση μέσω διαφορετικών Υπουργείων. Με αυτό τον τρόπο κάθε κυβερνητικό Υπουργείο φέρει ευθύνη για εθνικούς κρατικούς φορείς ανάλογα τον τομέα που έχουν αναλάβει σύμφωνα με τους τομεακούς νόμους. Όσο αφορά την πολιτική τοπίου στην Σουηδία δεν υπάρχει κάτι συγκεκριμένο που ακολουθείται. Αναφορά υπάρχει για τομεακές πολιτικές και νόμους για το πολύπλευρο και πολυποίκιλο τομέα του τοπίου. Επιπλέον, η δασική πολιτική , η περιφερειακή πολιτική, αυτή των μεταφορών και η διατήρηση της κληρονομιάς αποτελούν τομείς που καταρτίζονται από (τομεακούς) νόμους. Οι πιο γενικευμένοι νόμοι, οι οποίοι σχετίζονται με τον πολεοδομικό σχεδιασμό, επικεντρώνονται στην διαχείριση και ρύθμιση του περιβάλλοντος, της φύσης και την υγεία κ.α.

Είκοσι ένα καταρτισμένα, ανεξάρτητα διοικητικά συμβούλια διαχειρίζονται τις τομεακές πολιτικές και τα ζητήματα που προκύπτουν από την ανάμειξή τους. Επίσημα, το τοπίο αποτελεί

ευθύνη καθώς η διαχείριση του και η προοπτική εξέλιξης για τα είκοσι ένα διοικητικά συμβούλια της κομητείας υπό την Σουηδική κυβέρνηση.

Στην χώρα της Σουηδίας δεν παρουσιάζεται συγκεκριμένο αρμόδιο υπουργείο για την τήρηση εφαρμογής της ΕΣΤ. Για αυτό τον λόγο, το Υπουργείο Πολιτισμού αναλαμβάνει την παραπάνω ευθύνη με το Συμβούλιο Εθνικής Κληρονομιάς. Σε συνολικό επίπεδο, όλα τα συμβούλια έχουν ευθύνη και οφείλουν να συνεργαστούν για την εφαρμογή της σε ζητήματα που αφορούν το τοπίο. Παρακάτω παρουσιάζονται τα ζεύγη που εργάζονται για την τήρηση της ELC:

- Κληρονομιά/Πολιτισμός - Συμβούλιο Εθνικής Κληρονομιάς της Σουηδίας
- Δασοκομία - Σουηδική Δασική Υπηρεσία
- Γεωργία - Σουηδικό Συμβούλιο Γεωργίας
- Σχεδιασμός - Σουηδικό Εθνικό Συμβούλιο Στέγασης, Κτιρίου και Σχεδιασμού
- Διατήρηση της φύσης - Οργανισμός Προστασίας Περιβάλλοντος
- Δρόμοι και σιδηρόδρομοι - Σουηδική Υπηρεσία Μεταφορών

Το κράτος δίνει την ίδια κατεύθυνση για τα ζητήματα του σε κρατικές ενδιαφερόμενες υπηρεσίες πως έχουν όλοι ευθύνη ισόποσα απέναντι στην εφαρμογή της σύμβασης του τοπίου. Το Εθνικό Συμβούλιο Κληρονομιάς (Riksantikvarieämbetet, πρόεδρος), η υπηρεσία Προστασίας του Περιβάλλοντος (Naturvårdsverket), Εθνικό Συμβούλιο Στέγασης (Boverket), Κτίριο και Σχεδιασμός, Οργανισμός Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης (Tillväxtverket), Διοικητικό Συμβούλιο Γεωργίας (Jordbruksverket), Δασικός Οργανισμός (Skogsstyrelsen), Διοίκηση μεταφορών (Trafikverket), Διοικητικά Συμβούλια Κομητειών (Länstyrelsen) ως κρατικοί φορείς συνιστούσαν μία ομάδα για οργάνωση και συντονισμό, ώστε να εφαρμοστεί η ΕΣΤ τα έτη 2010-2014.

Μετά το 2014, προέκυψαν άλλα ζητήματα στην χώρα και οι προτεραιότητες σε κάθε τομέα μεταβλήθηκαν, με αποτέλεσμα η παραπάνω ομάδα να σταματήσει. Παρόλαυτα, έχει εξελιχθεί έντονα η συνειδητοποίηση για το ζήτημα των τομεακών πολιτικών σε διατομεακών. Σε όλες τις περιπτώσεις ο συντονισμός των κρατικών φορέων αποτελεί μείζονος σημασίας θέμα. Όμως υφίστανται άλλα μέτρα για την προώθηση προστασίας του τοπίου όπως η πληροφόρηση, η τομεακή συνεργασία, έρευνα, εκπαίδευση, περιφερειακή ανάπτυξη κ.λπ.

Η Σουηδία ως χώρα προωθεί τα ζητήματα τοπίου σε διοικητικά συμβούλια και δήμους. Για παράδειγμα, 290 δήμοι αποφασίζουν και παίρνουν μέτρα με τις Περιφέρειες και τα διοικητικά συμβούλια της Κομητείας. Η διατομεακή ολοκλήρωση υφίσταται ως το πρότυπο εφαρμογής. Με αυτό το πρότυπο, το τοπίο συμπεριλαμβάνεται σε περιβαλλοντική πολιτική και ρύθμιση, στην χωροταξία, στην πολιτική μεταφορών και στην διαχείριση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Στην Σουηδία ανάλογα τον τομέα υπάρχουν μέσα που επιτρέπουν την ενσωμάτωση του τοπίου σε:

1. Σε περιφερειακές πολιτικές μέσω των Περιφερειακών Ολοκληρωμένων Σχεδίων, τα οποία ρυθμίζονται από τον Νόμο Σχεδιασμού και Οικοδόμησης, αλλά επί του παρόντος υπάρχει μόνο στην περιοχή της Στοκχόλμης
2. Σε ίδιο επίπεδο Περιφέρειας μέσω των θεματικών σχεδίων, των σχεδίων περιφερειακής ανάπτυξης, περιφερειακών σχεδίων φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, των περιφερειακών στρατηγικών τοπίων.

3. Σε πολιτιστικές πολιτικές σχεδιασμού μέσω της τομεακής πολιτικής της κυβέρνησης και αναφέροντας τους περιβαλλοντικούς στόχους ποιότητας, (κοινωνική και πολιτιστική πλευρά του περιβάλλοντος).
4. Σε περιβαλλοντικές πολιτικές μέσω στρατηγικής που προωθεί την αειφορία και τους περιβαλλοντικούς στόχους ποιότητας.
5. Σε γεωργικές πολιτικές μέσω των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης και των περιβαλλοντικών επιδοτήσεων.
6. Σε κοινωνικές και οικονομικές πολιτικές μέσω της εθνικής στρατηγικής, η οποία επικεντρώνεται στην ανταγωνισμό της Περιφέρειας, εντός και εκτός, την επιχειρηματικότητα και την απασχόληση, τους περιβαλλοντικούς στόχους ποιότητας

Συμπερασματικά, η Σουηδία δεν διαθέτει μία ολοκληρωμένη πολιτική για το τοπίο. Το τοπίο, στην σουηδική πραγματικότητα, θεωρείται διατομεακό θέμα όπως η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Για τον παραπάνω λόγο, το θέμα αυτό θεωρείται πρόκληση για την Σουηδία, η θέσπιση δηλαδή και εφαρμογή ολοκληρωμένης πολιτικής βάση του άρθρου 5 της ΕΣΤ. Από το "αρχείο" της χώρας δεν φαίνεται να υπάρχει νόμος, οργανισμός για την διαχείριση του μόνο ως τομέα. Βέβαια, σύμφωνα με το άρθρο 5 της ΕΣΤ απαιτείται κάθε συμβαλλόμενο μέρος να αναλάβει την νομική αναγνώριση του τοπίου. Δύναται να χαρακτηριστεί ως ρυθμιστής, όμως έμμεσος διαμέσου άλλων τομέων και όχι ανεξάρτητα.

5.2 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΛΕΤΟΝΙΑΣ

Η Λετονία θεωρείται μία από τις πιο πράσινες και λιγότερο αστικοποιημένες χώρες της Ευρώπης κατέχοντας υψηλούς αριθμούς σε ποικιλία φυσικών οικοτόπων, τοπίων, αγροτικά τοπία. Για την διατήρηση αυτού του τίτλου, καθίσταται αναγκαία υπόθεση η ΕΣΤ και η εφαρμογή πολιτικής για το τοπίο. Κάνοντας μία μικρή ιστορική αναδρομή παρατηρείται πως η έρευνα στο ζήτημα "τοπίο" ξεκίνησε τον 20^ο αιώνα. Η έρευνα επικεντρώθηκε σε μελέτες βλάστησης και αποσυμπίεσης του εδάφους. Το συμπέρασμα που εξήγαγαν: αναγνώριση τύπων τοπίου. Η Λετονία πλέον με αυτούς τους τύπους τοπίου έθεσε τις βάσεις για να στοχεύσει στον προσδιορισμό γεωγραφικών περιοχών σε όλη την έκταση της. Οι πρώτες περιοχές προστασίας της φύσης ήταν γεγονός, καθώς και τα καταφύγια Moricsalas και Γκίηι, όπως επίσης η δημιουργία 1000 πολιτιστικών μνημείων εκείνο το διάστημα.

ΕΙΚΟΝΑ 35, ΤΟ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ MORICSALAS

ΠΗΓΗ: EN.WIKIPEDIA.ORG EN

Η Λετονία ενσωματώθηκε στην ΕΣΣΔ, (Ενωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών) εθνικοποιώντας την γη. Η ανάγκη για ορθή διαχείριση της γης και των εκμεταλλεύσεων της αποτέλεσε το έναυσμα για την αξιολόγηση του τοπίου. Διεξάχθηκαν μελέτες και δημιουργήθηκαν φυσικά καταφύγια, φυσικά πάρκα, εθνικά πάρκα και περιοχές προστασίας του τοπίου, τα οποία συμπεριλήφθηκαν στο σύστημα ειδικά προστατευμένων φυσικών περιοχών. Η ανεξαρτητοποίηση της Λετονίας έφερε στο παρασκήνιο της έναρξη μιας αξιολόγησης τοποθεσίας με κριτήρια από έγγραφα πολιτικών της ΕΕ, (διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας). Στην συνέχεια πραγματοποιήθηκαν διάφορες ενέργειες χωρίς να αξιολογηθεί γενικά το τοπίο σε σύνολο αλλά σε μέρη:

1. Εκπόνηση σχεδίων οικολογίας, συμπεριλαμβανομένων συστάσεων για Τοπικά Χωρικά Σχέδια, για το Northvidzeme Biosphere Reserve και το Εθνικό Πάρκο Rāzna.
2. Χαρτογράφηση αγροτικού τοπίου
3. Αξιολόγηση και εκπόνηση κατευθυντήριας πορείας του τοπίου της Kuldiga δίνοντας σημαντικές πληροφορίες για το σχεδιασμό και την διαχείριση τοπίου σε αγροτικές περιοχές, (συμμετοχή Δανίας).

Η ΕΣΤ υπογράφηκε το 2006 και κυρώθηκε το 2007 στην Λετονία. Εναρκτήριο έτος της στρατηγικής πολιτικής του τοπίου θεωρείται το 2008 για την βορειοευρωπαϊκή χώρα. Στην συνέχεια, η στρατηγική εγκρίνεται από την κυβέρνηση το 2013, ενώ το 2011 δημιουργείται μία ομάδα εργασίας, η οποία καταρτίζεται από υπουργεία, περιφέρειες σχεδιασμού, καθώς και πανεπιστήμια και ΜΚΟ για την επεξεργασία της στρατηγικής. Το Υπουργείο Προστασίας Περιβάλλοντος και Περιφερειακής Ανάπτυξης θεωρείται ο κύρια υπεύθυνα αρμόδιος για την πολιτική τοπίου - (MoEPRD). Όπως προαναφέρθηκε η κύρωση της ELC πραγματοποιήθηκε το 2007, όμως ενέργειες για προώθηση πολιτικής τοπίου ξεκίνησαν πολύ νωρίτερα.

Παραδείγματος χάρη, καθεστώς προστασίας απολάμβαναν 9 προστατευόμενες περιοχές. Επιπρόσθετα, δημιουργήθηκαν ειδικά προστατευόμενες περιοχές, εθνικά πάρκα καθώς χαρακτηρίστηκαν ως μνημεία της φύσης πάνω από 60 σοκάκια υψηλής αξίας τοπίου. Το μοντέλο διαχείρισης του τοπίου χαρακτηρίζεται ως διεπιστημονικό. Το Υπουργείο Γεωργίας και Υπουργείο Πολιτισμού έχουν χρέη αρμοδιοτήτων στην διαχείριση του. Σε επίπεδο περιφέρειας, ο σχεδιασμός τοπίου συμπεριλαμβάνεται σε έγγραφα σχεδιασμού περιφερειών όπως Kurzeme, Zemgale, Riga, Vidzeme και Latgale, παρέχοντας συμβουλές για θέματα τοπίου σε τοπικά (δημοτικά) έγγραφα σχεδιασμού ανάπτυξης.

Ο σχεδιασμός του τοπίου αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του χωροταξικού σχεδιασμού, χωρίς να θεωρείται υποχρεωτικός. Η Λετονία κατέχει διαφορετικά επίπεδα στην απογραφή τοπίου, την αξιολόγηση και τον προγραμματισμό. Κάθε δήμος διαφέρει από τον επόμενο, και μία περιοχή σε σχέση με μία άλλη. Αυτό συμβαίνει, διότι η χρηματοδότηση των παραπάνω δεν κυμαίνεται σε όλη την χώρα το ίδιο, με αποτέλεσμα οι ανάγκες να διαφέρουν. Οι ενέργειες του κάθε δήμου, όσο αφορά την οργάνωση και διαχείριση σε ζητήματα τοπίου, επικεντρώνεται σε πρακτικές ενέργειες όπως η βελτίωση και η διατήρηση της ποιότητας, καθώς και σε ερευνητική δραστηριότητα για την αξιοποίηση σε νομικά πλαίσια.

Η εφαρμογή της ΕΣΤ στην χώρα της Λετονίας έδωσε νέα πνοή στον σχεδιασμό του τοπίου. Σημαντικό τμήμα της ιστορίας και του πολιτισμού της χώρας αφορούν τα τοπία, καθιστώντας τα στοιχεία για την προώθηση της ταυτότητας της. Η "Βιώσιμη Αναπτυξιακή στρατηγική της Λετονίας έως το 2030", αποτελεί το πρώτο μακροπρόθεσμο έργο της χώρας και την έγκριση του κατέχει από το Κοινοβούλιο το έτος 2010. Κύριο στοιχείο του – η στρατηγική. Η στρατηγική Λετονία 2030 τονίζει την σημασία των πράσινων διαδρόμων σε σύστημα φιλικό και άνετο προς το περιβάλλον. Η Λετονία ως μία από τις πιο πράσινες ευρωπαϊκές χώρες δύναται με την διατήρηση της φυσικής ποικιλίας και του κεφαλαίου που διαθέτει να δημιουργήσει ευκαιρίες. Απαραίτητη η εισαγωγή σχεδίου για την συντήρηση του φυσικού κεφαλαίου σε κρατικό επίπεδο συνοδευόμενο από την παράμετρο του χωροταξικού σχεδιασμού. Η στρατηγική ορίζει κύριο στόχο την προστασία των τοπίων, συμπεριλαμβάνοντας κατευθύνσεις και δράσεις, σε αποτέλεσμα διατήρησης της μοναδικότητας των τοπίων της χώρας. Η "Λετονία 2030" στοχεύει κυρίως σε σύνδεση χωροταξίας και τοπίου, προώθηση συμμετοχικής διάθεσης των πολιτών για την προστασία των φυσικών τοπίων και καθορισμός των κανονισμών για τη διαχείριση και εξέλιξη μείζονος σημασίας περιοχών μέσω των εδαφικών σχεδίων σε επίπεδο δήμου.

Οι δράσεις σε τοπικό επίπεδο δύναται να είναι αποτελεσματικές περισσότερο όταν είναι οργανωμένες. Γεγονός που επιβεβαιώνεται από τα αποτελέσματα καθώς στην πρωτεύουσα Ρίγα επικεντρώθηκε στο αστικό τοπίο, ολοκληρώνοντας τα καθήκοντα της σε ότι αφορά την προστασία του, με απογραφή, αξιολόγηση και διαχείριση με τον προγραμματισμό συμπεριλαμβανόμενο στα κατάλληλα τοπικά έγγραφα. Η εφαρμογή της ΕΣΤ επέφερε μια Στρατηγική Πολιτικής Τοπίου, η οποία εγκρίθηκε το 2013 και συνεργατικά εξελίχθηκε από υπουργεία, πανεπιστήμια, περιφέρειες σχεδιασμού και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Αναγεννήθηκε μία ομάδα, η οποία είχε ως κύριο καθήκον τον εντοπισμό οποιαδήποτε μορφής πίεσης στα τοπία της Λετονίας. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως η γη δεν διαχειρίζεται ώστε να μην πιέζεται περιβαλλοντικά και δεν επιφέρει τα επιθυμητά χωρίς ζημιές κέρδη. Ακόμη, λαμβάνει χώρα αχρησιμοποίητος εγκαταλελειμμένος βιομηχανικός χώρος και τα δάση εξουθενώνονται από τις συγκομιδές. Συμπερασματικά, το τοπίο δεν διαχειριζόταν ορθά. Ναι μεν η Λετονία έχει συμμετοχή σε διεθνή προγράμματα τοπίου, αλλά σε επίπεδο τοπικό και περιφέρειας υπάρχει ανεπάρκεια. Η Λετονία, επιπρόσθετα, προώθησαν με τις διακρίσεις τους το βραβείο Landscape του Συμβουλίου της Ευρώπης.

ΔΡΑΣΕΙΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΠΙΩΝ ΑΞΙΑΣ (ΠΟΛΥΤΙΜΩΝ) ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

ΤΟΠΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΤΟΠΙΑ

ATLAS LANDSCAPE

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ, ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΟΠΙΩΝ ΣΕ ΤΟΠΙΚΗ ΚΛΙΜΑΚΑ

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΓΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΕΙΚΟΝΑ 36, ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΒΡΑΒΕΙΟ

ΠΗΓΗ: SPATIAL PLANNING POLICY DIVISION DEPARTMENT OF SPATIAL PLANNING TBLISI, 2018

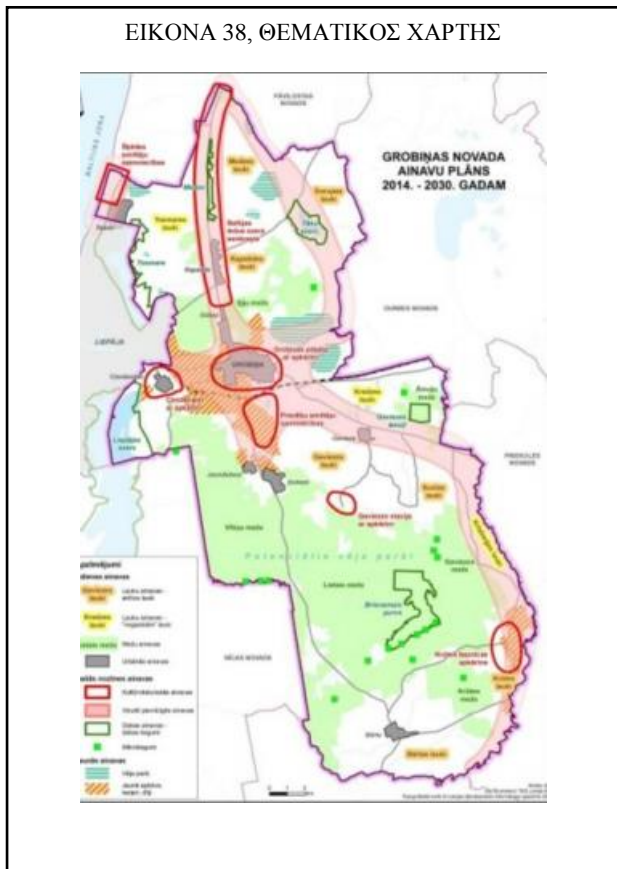

ΕΙΚΟΝΑ 37, ΧΑΡΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Τα εδαφικά σχέδια της Λετονίας συμπεριλαμβάνουν γενικούς όρους για τα τοπία, σε ένα 50% διαθέτουν πολύτιμης αξίας τοπία. Επίσης, σχέδια θεματικά για το τοπίο έχουν δημιουργηθεί για την εξέλιξη άλλων τομέων.

ΕΙΚΟΝΑ 38, ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

Το 50% του εδάφους της χώρας καλύπτεται από δάση. Το ισχύον δίκτυο Natura 2000 περιλαμβάνει 333 περιοχές, καλύπτοντας ένα 12% της το ποσοστό χερσαίων εκτάσεων, (ΕΟΧ,2015). Ωστόσο, 80% Δήμοι κατέγραψαν την αξία των τοπίων τους. Οι συγκεκριμένοι Δήμοι αφορούν περιοχές εκτός της πρωτεύουσας.

Εν κατακλείδι, η Λετονία δεν διαθέτει τυχαία τον χαρακτηρισμό "πράσινη πόλη". Πέρασε σε ενέργειες προστασίας τοπίου πριν υπογράψει την ΕΣΤ, γεγονός που αποκαλύπτει την ενεργητικότητα της χώρας σε ζητήματα τοπίου και περιβάλλοντος. Κύριο μέλημα της Λετονίας αποτελεί η αντιμετώπιση της πρόκλησης για εμβάθυνση σε διαφορετική προσέγγιση στον σχεδιασμό του τοπίου για μία ολοκληρωμένη στρατηγική προς εφαρμογή πολιτικής τοπίου. Απαραίτητη θεωρείται η μεθοδολογία για ολοκληρωμένη απογραφή, αξιολόγηση και εξέλιξη σχεδίων τοπίου όλων των περιοχών-τοπίων που χρήζουν ιδιαίτερης σημασίας σε όλα τα επίπεδα με αποτέλεσμα έναν Κατάλογο Τοπίου, ακολουθώντας το ευρωπαϊκό παράδειγμα. Η συμμετοχή της κοινότητας στην παραπάνω διαδικασία θεωρείται ασυζητητί αναντικατάστατη, χωρίς την απουσία των εμπειρογνομόνων.

5.3 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΤΟΠΙΟΥ ΣΕ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Παρακάτω αναλύονται υποδείγματα μηχανισμών τοπίου στις χώρες της Ισπανίας, Γαλλίας, Σουηδίας και Λετονίας. Η ανάλυση πραγματοποιείται και παρατηρείται η διαφορετικότητα κάθε χώρας στην αντιμετώπιση και στο εύρος των προκλήσεων σε ένα τόσο κοινό τους θέμα, το τοπίο. Η παραλλαγή του είδους των μηχανισμών τους θεωρείται απόλυτα φυσιολογική και λόγω του πολιτισμού τους. Επίσης, κάθε χώρα αντιμετωπίζει προκλήσεις που δεν δύναται να είναι όμοιες σε κάποια άλλη. Το τοπίο αποτελεί παραγωγικό πόρο σε καθεμιά εξ αυτών, για αυτό τον λόγο οι μηχανισμοί υφίστανται ως μέσα προστασίας, παρατήρησης και διατήρησης του.

1. ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΟΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ

EIKONA 39, ΛΙΜΝΗ MARFA

ΠΗΓΗ: [HTTP://WWW.MOIANES.NET/GALERIA/INDEX.PHP](http://www.moianes.net/galeria/index.php)

Το Παρατηρητήριο για το Τοπίο, αποτελεί συμβουλευτικό όργανο σε ζητήματα τοπίου, (αρχιτεκτονικής), υπό την ευθύνη της κυβέρνησης της Καταλονίας. Το όργανο βοηθά την προσπάθεια εφαρμογής της ΕΣΤ, εξελίσσοντας την συμμετοχή και τις γνώσεις περί τοπίων. Η πορεία του Landscape Observatory το καθιστά άκρως επιτυχημένο και αναγκαίο για την εξέλιξη της παιδείας και της ευαισθητοποίησης στο ζήτημα τοπίο. Η αξία του αντικατοπτρίζεται από την ισορροπημένη συνεργασία του με τα θεσμικά και νομοθετικά όργανα της καταλονικής κυβέρνησης, (Nikologianni 2017).

Οι δραστηριότητές του θεωρούνται πολυποίκιλες με ευρύ φάσμα αρμοδιοτήτων και στοχεύουν στην άμεση επεξήγηση και κατεύθυνση των δημόσιων πολιτικών για την εξέλιξη της κοινωνικής συνείδησης στα πλαίσια της στρατηγικής, " Χώρα, Τοπίο, Μέλλον, (CATPAISATGE, 2020). Πιο συγκεκριμένα:

- Δημιουργία μηχανισμών για άμεσο εντοπισμό αλλαγών στο τοπίο.
- Προτάσεις δραστηριοτήτων προς βελτίωση, συντήρηση και δημιουργία τοπίων.
- Προετοιμασία καταλόγων για τα τοπία για την περιοχή της Καταλονίας, (περιγραφή, αξιολόγηση, χαρακτηρισμός).
- Προώθηση της συνεργασίας επιστημονικής και ακαδημαϊκής κοινότητας με στόχο την ανταλλαγή εμπειριών
- Δημοσιοποίηση ερευνών και προώθηση ενεργειών για το ζήτημα "τοπίο".

- Εξέλιξη κριτηρίων για την επίτευξη στόχων, δράσεων για την διατήρηση ποιότητας των τοπίων.
- Προετοιμασία διδακτών σεμιναρίων, εκθέσεων, συνεδρίων προς ενημέρωση για το τοπίο σε επίπεδο τοπικό.
- Ενημέρωση των ευρωπαϊκών εξελίξεων για το τοπίο.
- Επεξήγηση και προώθηση πρωτοβουλιών για όλη την Καταλανική κοινότητα, (The Landscape Observatory of Catalonia, 2005/2021)

Το Παρατηρητήριο του Τοπίου αποτελεί κοινοπραξία και αναφέρεται στον νόμο για "προστασία, διαχείριση και σχεδιασμό του τοπίου" στην Καταλονία. Ιδρύθηκε στις 30 Νοεμβρίου το 2004, δημοσιευόμενο στην Επίσημη Εφημερίδα της Κυβέρνησης της περιοχής. Ουσιαστικά, θεωρείται το επίκεντρο των δράσεων και του καταγισμού ιδεών για τα θέματα του τοπίου. Επιπρόσθετα, υφίσταται η "χρυσή τομή" της Καταλανικής Κυβέρνησης, των τοπικών αρχών, της καταλονικής κοινωνίας, της επιστημονικής και ακαδημαϊκής κοινότητας, γενικότερα οποιοδήποτε δύναται να συνεισφέρει στην προστασία και διατήρηση του τοπίου. Η επιδίωξη του αφορά την εξέλιξη του σε κέντρο έρευνας των ζητημάτων τοπίου, αποτελώντας σημείο αναφοράς σε ερευνητικό, θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο.

2. ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑ

ΕΙΚΟΝΑ 40, ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΜΕ ΦΟΝΤΟ ΤΟΝ ΠΥΡΓΟ ΤΟΥ ΑΙΦΕΛ

ΠΗΓΗ: WWW.ARCHAIOLOGIA.GR

Η Γαλλία, ήδη από την δεκαετία του 90, θεωρείται δραστήρια σε θέματα διαχείρισης τοπίου, κατέχοντας εργαλεία εντοπισμού αλλαγών για εκείνο. Επίσης, την παρουσία τους κάνουν αισθητή οργανισμοί που είναι αρμόδιοι για τον τομέα τοπίου. Μία ομάδα δημοσίου συμφέροντος ιδρύθηκε το 2007, το 'Παρατηρητήριο στη Βρετανή', με διοικητικό επίπεδο δράσης την περιφέρεια. Οι δραστηριότητες του Παρατηρητηρίου εστιάζουν στην ανάπτυξη και εφαρμογή δημόσιων περιβαλλοντικών πολιτικών με την πρόσβαση σε περιβαλλοντικές γνώσεις και την παρατήρηση.

ΠΛΑΤΦΟΡΜΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΩΝ

Επιπρόσθετα, υπάρχουν δίκτυα που συνεργάζονται για τα ζητήματα τοπίου όπως η Πλατφόρμα φωτογραφικών παρατηρητηρίων. Πιο συγκεκριμένα, η πλατφόρμα που σχετίζεται με την Βρετανή ξεκίνησε ως έργο από το περιφερειακό συμβούλιο, (το DREAL Bretagne) και το UMR CNRS 6590 ESO. Ιδρύθηκε και οργανώθηκε από 50 ηθοποιούς το 2011. Κύριος στόχος όλων η ανάλυση της δυναμικής των τοπίων της Βρετανής με την συλλογική δραστηριότητα όλων όσων συμμετείχαν. Συνεργάτες σε αυτή την δράση: η κυβέρνηση, περιφερειακές αρχές, τοπικές αρχές, ακαδημίες και πανεπιστήμια, μουσεία, ΜΚΟ και ιδιώτες.

ΗΜΕΡΕΣ ΤΟΠΙΟΥ - LES JOURNÉES DES PAYSAGES

Στην συνέχεια, αναφέρονται οι περιφερειακές ημέρες τοπίου, οι οποίες διοργανώνονται από το αρμόδιο υπουργείο προώθησης πολιτικών τοπίου ανά έτος ή και διετίες. Σε αυτό εμπλέκονται το περιφερειακό συμβούλιο και το DREAL Bretagne, έχοντας την στήριξη του Παρατηρητηρίου Περιβάλλοντος. Οι άμεσα εμπλεκόμενοι με το τοπίο όπως δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς, διοικητικά συμβούλια, διαφημιστές, κάτοχοι τοπίου, CAUE, ενώσεις δηλώνουν την παρουσία τους. Το 2014 αποτελεί το εναρκτήριο έτος, 'Ημέρα 14 Νοεμβρίου 2014: Το επιλεγμένο και το τοπίο: Κατανόηση και μέτρηση των οικονομικών αξιών του τοπίου', (Politique des Paysages, 2021). Το 2015, οι ημέρες τοπίου υλοποιήθηκαν 4 φορές. Σε ένα περισσότερο γενικευμένο επίπεδο, οι ημέρες τοπίου - Les Journées des paysages, χαρακτηρίζονται ως ημέρες εθνικής σημασίας της φύσης. Κοινός στόχος η αμφισβήτηση της θέσης του τοπίου σε πολιτικές, για υφιστάμενα εργαλεία και μεθόδους ώστε να επιτευχθεί μέσα από την συζήτηση η εξέλιξη περί του θέματος. Με αυτό τον τρόπο, ένας εξωτερικός συνεργάτης από διαφορετικό υπουργείο κινητοποιείται, για να εξελιχθεί η συνεργασία με 'παράταιρους' από άλλα δίκτυα. Τέλος, το γραφείο τοπίου προγραμματίζει οριζόμενες ημέρες τοπίου σε πολλές περιοχές. Με αυτό τον τρόπο, δύναται να πραγματοποιηθούν επιτόπιες συναντήσεις, εκτός χρόνου αίθουσας. Οι ομιλητές, το κοινό-στόχος και τα θέματα που εξετάζονται συνεχίζουν να έχουν εθνική διάσταση.

ΕΙΚΟΝΑ 41, ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΑΤΟΜΩΝ ΣΤΙΣ ΗΜΕΡΕΣ ΤΟΠΙΟΥ

ΠΗΓΗ: objectif-paysages.developpement-durable.gouv.fr

ΚΟΛΕΓΙΑ ΤΟΠΙΟΥ

Τα κολέγια του τοπίου αποτελούν μία μεγαλεπήβολη και φιλόδοξη κίνηση για καθιέρωση εκπαίδευσης τοπίου και μιας πολιτικής σε αυτά τα ζητήματα. Η εκπαίδευση τοπίου παρέχει τις ακριβείς γνώσεις για θέματα όπως: η προστασία, διαχείριση και η εξέλιξη περιοχών και εδαφών. Τα κολέγια του τοπίου υπάγονται στα καθήκοντα και την ευθύνη του υπουργείου περιβάλλοντος και των σχολείων παρέχοντας την εγγύηση και το αίσθημα ασφαλείας για ορθά καταρτισμένους αρχιτέκτονες τοπίου. Το υπουργείο παρέχει υποστήριξη στην προσπάθεια καθιέρωσης γαλλικού σχολείου τοπίου με εκδηλώσεις ετησίως, στις οποίες δύνανται να συμμετάσχουν όλα τα σχολεία τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

1. Επιλεγμένα μία φορά το χρόνο εβδομαδιαία, διοργανώνονται συγκεντρώσεις διαφόρων σχολείων για την υλοποίηση διαφορετικών προσεγγίσεων των τοπίων μιας περιοχής.
2. Επιλεγμένα, μία ημέρα τον χρόνο, πραγματοποιούνται συγκεντρώσεις για την διεργασία σε κοινά θέματα για την ζητήματα τοπίου. Σε αυτά συμμετέχουν διευθυντές, εκπροσώπους διδακτικών ομάδων, εκπροσώπους μαθητών, υπουργεία που είναι υπεύθυνα για τα σχολεία.
3. Επιλεγμένα μία ή και δύο ημέρες το έτος, διοργανώνεται το "Διδακτορικό Τοπίου. Σε αυτό ερευνητές και φοιτητές σε επίπεδο διδακτορικού ανταλλάσσουν γνώσεις και απόψεις.
4. Η "έρευνα τοπίου" διοργανώνεται μεταξύ ερευνητικών εργαστηρίων των γαλλικών σχολείων και συνεργατών για απαντήσεις σε διερευνητικά θέματα τοπίου.
5. Έκδοση του περιοδικού " *Projet de paysage* ", έργο των πέντε σχολείων τοπίου, ανά εξάμηνο.

ΣΤΟΧΟΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΠΙΟΥ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΠΙΟΥ, SCOT, ΧΑΡΤΗ PNR

1. Η Γαλλία ενσωμάτωσε τους στόχους ποιότητας τοπίου στην νομοθεσία του εσωτερικού της. Με αυτό τον τρόπο πέρασε σε ουσιαστική υλοποίηση των πολιτικών της. Η υλοποίηση των στόχων ποιότητας συνδέεται με την ανάπτυξη αντίληψης του ατόμου για το πώς εξελίσσεται-μεταλλάσσεται το τοπίο με ταυτόχρονη ανάπτυξη προβληματισμού. Οι προαναφερόμενοι στόχοι αποτελούνται από στρατηγικούς και χωρικούς άξονες από μία δημόσια αρχή για την φροντίδα, συντήρηση των τοπίων της Γαλλίας. Οι στόχοι των αξόνων επικεντρώνονται στην υλοποίηση ενός έργου για την περιοχή, έπειτα από την καθοδήγηση της δημόσιας αρχής και

από αναλυτικές διαβουλεύσεις. Μέσω του έργου δίνεται η δυνατότητα να συνεργαστεί η κοινωνία και το άτομο μεμονωμένα για την προάσπιση του τοπίου.

“ Η ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΡΜΟΔΙΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΑΡΧΕΣ, ΓΙΑ ΕΝΑ ΔΕΔΟΜΕΝΟ ΤΟΠΙΟ, ΤΩΝ ΦΙΛΟΔΟΞΙΩΝ ΤΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΤΟΥΣ .”

2. Για την υλοποίηση των στόχων ποιότητας τοπίου θεωρούνται θεμελιώδη το σχέδιο τοπίου, το SCOT (σχέδιο εδαφικής συνοχής), και ο περιφερειακός χάρτης φυσικών πάρκων – PNR. Άμεσος στόχος να εφαρμοστεί στο σύνολο της επικράτειας της Γαλλίας για την προώθηση της στρατηγικής του τοπίου στην εκάστοτε περιοχή. Το σχέδιο τοπίου, το SCOT (σχέδιο εδαφικής συνοχής), και ο περιφερειακός χάρτης φυσικών πάρκων – PNR αποτελούν τρία εργαλεία, τα οποία θα διασφαλίσουν ότι τα τοπία λαμβάνονται ενεργά υπόψη στον ορισμό των εδαφικών έργων, (Politique des Paysages, 2021).

A. Οι χαρτογράφοι SCoTs και PNR περιλαμβάνουν την εικόνα του στρατηγικού σχεδίου της εκάστοτε περιοχής και κατέχουν μείζονος σημασίας ρόλο στην διαδικασία υλοποίησης στόχων ποιότητας του τοπίου.

B. Το σχέδιο τοπίου αποτελεί εργαλείο με το οποίο καθίσταται δυνατός , ακόμη και σε εκάστοτε περιοχές χωρίς SCoTs και PNR, ο καθορισμός των στόχων τοπίου ή προσδιορισμός εκείνων που περιλαμβάνονται στους χαρτογράφους. Το σχέδιο τοπίου είναι ένα εργαλείο ανεξάρτητο και θεωρείται πυξίδα για το σχέδιο δράσης των στόχων. Η ύπαρξη των άνωθεν χαρτογράφων δεν είναι απαραίτητη.

3. ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΗΝ ΣΟΥΗΔΙΑ

ΕΙΚΟΝΑ 42, Η ΣΗΜΑΙΑ ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ ΜΕ ΦΟΝΤΟ ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΜΕ ΤΑ ΓΡΑΦΙΚΑ ΤΗΣ ΚΤΙΡΙΑ

ΠΗΓΗ: WWW.VIMA.GR

Α. Η ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΣΟΥΗΔΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΑΣΟΚΟΜΙΑΣ

Η Βασιλική Σουηδική Ακαδημία Γεωργίας και Δασοκομίας (KSLA) είναι ένας τόπος συνάντησης για τον τομέα του πράσινου. Η βασιλική σουηδική ακαδημία γεωργίας και δασοκομίας αποτελεί έναν ιδιωτικό οργανισμό που φέρει ευθύνη για τα θέματα του τοπίου. Πιο συγκεκριμένα, η αρμοδιότητα της επικεντρώνεται στην παροχή υποστήριξης για προώθηση των θεμάτων της γεωργίας και της δασοκομίας, με την επιστήμη σε πρακτικό επίπεδο από την ίδρυσή της το 1811. Επιπρόσθετα, θεωρείται ελεύθερος, ανεξάρτητος οργανισμός για τομείς όπως: τη γεωργία, την κηπουρική, τα τρόφιμα, τη δασοκομία και τα δασικά προϊόντα, την αλιεία, το κυνήγι και την υδατοκαλλιέργεια, το περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους, καθώς και με τη γεωργική και δασική ιστορία. Η δράση του αφορά το εθνικό επίπεδο. Η Κυβέρνηση της Σουηδίας παρέχει μία ενίσχυση ως αποζημίωση για την παροχή των υπηρεσιών της KSLA, καθώς η ίδια αυτοσυντηρείται. Στην λειτουργία της περιλαμβάνονται δραστηριότητες όπως τα σεμινάρια, συναντήσεις-συζητήσεις, αλλά και συνέδρια για την διεύρυνση των γνώσεων των συμμετεχόντων και την δυνατότητα ανταλλαγή γνώμων στην δημιουργία δράσεων, μέτρων και πρωτοβουλιών. Τέλος, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως σημείο "συνάντησης" για τα ζητήματα του πράσινου, καθώς ερευνητές, πολιτικοί, πολίτες συγκεντρώνονται με κύριο ενδιαφέρον και σεβασμό σε εκείνο (KSLA).

ΔΙΚΤΥΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ

Παρακάτω παρουσιάζονται δίκτυα συνεργασίας με κύρια συνιστώσα το τοπίο. Τα παραδείγματα αποτελούν ένα δείγμα δικτύων ΜΚΟ για την φροντίδα του τοπίου και την αειφορία στα πλαίσια της βιωσιμότητας, για μεγαλύτερα ή μικρότερα τμήματα του τοπίου.

1. The Landscape Node, Swedish "landskapsnoden", αποτελεί ένα δίκτυο για την οργάνωση συνεδριών ανάμεσα σε οργανισμούς του κράτους όπως το Εθνικό Συμβούλιο Πολιτιστικής Κληρονομιάς, της Διοίκησης Μεταφορών, της Βασιλικής Σουηδικής Ακαδημίας Γεωργίας και Δασοκομίας, κ.α.
2. Η Σουηδική Ομοσπονδία Τοπικής Κληρονομιάς συστάθηκε έχοντας σκοπό να επισημάνει την εκμετάλλευση του τοπίου, μέσω της σελίδας προσφέροντας γνώσεις σε παρόν, παρελθόν και μέλλον μέσω προτάσεων, επισκέψεων σε διαδρομές, όμορφα τοπία, αναδεικνύοντας παράλληλα την δυναμική και συνεισφορά της τοπικής κοινωνίας.

ΕΙΚΟΝΑ 43, Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ- ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΠΡΟΑΣΠΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ (ΣΟΥΗΔΙΑ)

ΠΗΓΗ: <https://elcn.eu/on-the-ground/fonds-landschaft-schweiz-fls>

“το φυσικό και το πολιτιστικό τοπίο είναι ένας από τους σημαντικότερους τομείς δραστηριότητας στο τοπικό κίνημα, (sveriges hembygdsforbund,2021).

3. Το Σουηδικό Δίκτυο Πολιτιστικού Τοπίου δημιουργήθηκε το 2010 και αποτελεί ένα μέσο συλλογής και τεκμηρίωσης μεθόδων διαχείρισης τοπίου. Κύριοι του Δικτύου, το Εργαστήριο Χειροτεχνίας και το Συμβούλιο Εθνικής Κληρονομιάς. Η λειτουργία ως φόρουμ επικεντρώνεται στο να πληροφορήσει τους “επισκέπτες” για σεμινάρια, διαλέξεις, εργαστήρια, ταινίες και έντυπα και απευθύνεται σε φροντιστές του τοπίου. Κύριος στόχος του, να κρατήσει στην επιφάνεια παραδοσιακούς τρόπους διαχείρισης τοπίου και να συμβάλλει με αυτές στην αναγέννηση των αξιών του. Απευθύνεται σε φροντιστές του πολιτιστικού τοπίου, (Svenskakulturlandskap).

Παρακάτω παρατίθεται ένας χάρτης εντός της ιστοσελίδας που παρέχει πληροφορίες για πολύτιμα πολιτιστικά τοπία σε όλη τη Σουηδία, συμπεριλαμβανομένων. το πολιτιστικό απόθεμα.

ΧΑΡΤΗΣ 6, ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ

ΠΗΓΗ: <http://www.svenskakulturlandskap.se/>

ΦΟΡΟΥΜ ΤΟΠΙΟ

Το Φόρουμ τοπίου, πιο συγκεκριμένα "*Landskapsforum*", αποτελεί ένα ετήσιο ή διετές Συνέδριο για ζητήματα τοπίου σχετικά με την εφαρμογή της ΕΣΤ. Υπεύθυνοι θεσμοί για αυτό, οι κρατικοί φορείς της Σουηδίας, ενώ διοργανωτής του είναι η Βασιλική Σουηδική Ακαδημία Γεωργίας και Δασοκομίας. Θεωρείται χρηματοδότηση των κρατικών αρχών. Κάθε χρόνο ή διετία που διεξάγεται το θέμα του Φόρουμ διαφέρει. Για παράδειγμα το έτος 2016 το θέμα αναφερόταν σε τοπικά και περιφερειακά δίκτυα συνεργασίας τοπίου, ενώ το 2018 αφορούσε το Νερό και υλοποιήθηκε σε συνεργασία με τη σουηδική ναυτιλιακή διοίκηση, τη σουηδική διοίκηση μεταφορών, το σουηδικό συμβούλιο γεωργίας, τον δήμο Jönköping, τη σουηδική υπηρεσία προστασίας του περιβάλλοντος, το εθνικό συμβούλιο κληρονομιάς και τη σουηδική υπηρεσία δασών. Το *Landskapsforum* διεξήχθη για πρώτη φορά τον Νοέμβριο του 2013 και απευθύνεται σε επαγγελματίες, σε περιφερειακά και τοπικά δίκτυα συνεργασίας, σε ερευνητές, πολιτικούς, δήμους, εταιρείες και εθνικές αρχές, σχεδιαστές. Δυνατότητα παρακολούθησης μέσω πλατφόρμας δόθηκε σε πολίτες το έτος 2016. Ο στόχος του Φόρουμ επικεντρώνεται στην ανταλλαγή γνώσεων, απόψεων, εμπειριών, για την ενημέρωση των ζητημάτων των τοπίων της περιοχής μελέτης καθώς και της ανάπτυξης συνεργασιών.

Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΩΝ (ILKA)

Η αξιολόγηση χαρακτήρων αποτελεί ένα καθοριστικό εργαλείο τοπίου, το οποίο θεωρείται συνεργασία μέσω μιας πλατφόρμας εθνικού και περιφερειακού επιπέδου. Το έργο "*Landskap i långsiktig planering*", ή αλλιώς "το τοπίο στον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό", βασίζεται στην εξέλιξη μιας μεθοδολογίας με στόχο την εξέλιξη, το σύνολο και την βελτίωση που θα οδηγήσει στην αιεφορία. Η μέθοδος περιλαμβάνει μία συνολική αξιολόγηση χαρακτήρων τοπίου, πχ το αντιληπτό τοπίο, το ιστορικό τοπίο και η οικολογία του τοπίου. Δίνει την δυνατότητα στις αρμόδιες αρχές περιφερειακού και εθνικού επιπέδου να ανταλλάξουν απόψεις και γνώμη για τις συνέπειες, θετικές και αρνητικές, μίας αναπτυσσόμενης υποδομής. Ένα πολυποίκιλο επιστημονικό εργαλείο αναδεικνύεται από την μεθοδολογία, το οποίο αναλύει την δομή και

λειτουργία του τοπίου ενώ ταυτόχρονα αποκαλύπτονται τα δυνατά και αδύναμα σημεία του. Με αυτό τον τρόπο, εκτιμάται η συμβατότητα και η αλληλεπίδραση της εκάστοτε νέας υποδομής με το τοπίο. Η ολοκληρωμένη αξιολόγηση χαρακτηρίζει τοπίου παρέχει γνώσεις κατάλληλες για την διαχείριση ενεργειών που δύναται να ενισχύσουν το τοπίο, χωρίς τον χωρικό σχεδιασμό. Πρακτικά, η ανάλυση εφαρμόστηκε σε πόλεις της Σουηδίας όπως η Västra Götaland, (Trafikverket).

Πιο συγκεκριμένα, δύναται να αναφερθεί πως η αξιολόγηση χαρακτήρων τοπίου στηρίζεται στις διαφορετικές αντιλήψεις και δυνατότητες ατόμων για να περιγράψουν ένα τοπίο απαντώντας σε ερωτήσεις όπως:

- Γιατί είναι αντιληπτό αυτό το τοπίο σήμερα;
- Τι παρουσιάζεται σε εκείνο και ποιους χαρακτήρες παρουσιάζει;

Πρακτικά, η διαδικασία συγκεντρώνει αρμόδιους έργων, αρχιτέκτονες, περιβαλλοντολόγους, γεωλόγους, σχεδιαστές τοπίων, οι οποίοι εξελίσσουν μία σε συνεργασία αντίληψη για το εν λόγω τοπίο υπό την διευθύνουσα Σουηδική Υπηρεσία Μεταφορών. Η ανάλυση χαρακτηρίζεται ως κεντρική, καθώς ο στόχος ξεφεύγει από την ολότητα και επικεντρώνεται στην αναζήτηση βέλτιστων λύσεων.

4. ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΗΝ ΛΕΤΟΝΙΑ

ΛΕΤΟΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ

ΕΙΚΟΝΑ 44, ΣΥΜΒΟΛΟ ΛΕΤΟΝΙΚΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ

ΠΗΓΗ: [HTTPS://WWW.LDF.LV/EN/LIST_OF_PROJECTS](https://www.ldf.lv/en/list_of_projects)

Ένας ιδιωτικός οργανισμός υπεύθυνος για θέματα που αφορούν το τοπίο είναι το ‘‘Λετονικό Ταμείο για τη Φύση’’. Δραστηριοποιείται σε εθνικό επίπεδο και ως δραστηριότητα χαρακτηρίζεται ως κοινοπραξία. Το Λετονικό Ταμείο για τη Φύση στοχεύει στην διατήρηση της ποικιλομορφίας της φύσης στην χώρα. Μέσο υλοποίησης του στόχου, θεωρείται, η ενασχόληση με ενέργειες για την ανάπτυξη του αισθήματος για προστασία των τοπίων μέσω της διδασκαλίας-εκπαίδευση της κοινωνίας και την επισήμανση της σημαντικότητας της φυσικής ποικιλομορφίας,(Latvian Fund for Nature).

Το Λετονικό Ταμείο της Φύσης, επικεντρώνεται σε 5 κατευθύνσεις πολιτικής για την επιτυχία των δραστηριοτήτων του μακροπρόθεσμα. Πιο αναλυτικά:

- Νο1 Πολιτική για Προστασία και Διαχείριση της φύσης

Στόχος η ενσωμάτωση στην σύνταξη και επιβολή των νόμων της Λετονίας η Προστασία και Διαχείριση της φύσης, η προώθηση δημιουργίας ΜΚΟ σε εθνικό αλλά και τοπικό επίπεδο σε συνεργατικό πλαίσιο. ,

- Μετάδοση γνώσεων για την φύση στους πολίτες

Στόχος η ενημέρωση της κοινωνίας για Προστασία και Διαχείριση της φύσης και της αειφορίας.

- Βιοποικιλότητα και οικοσυστήματα

Η διενέργεια δραστηριοτήτων για την προστασία της φύσης όπως τα δάση, το αγροτικό περιβάλλον, την ακτογραμμή, τα τρύπια και τα γλυκά νερά με την συμμετοχή των πολιτών, καθώς και την ενημέρωση τους για τις συνέπειες θετικές και αρνητικές σε τομείς όπως η οικονομία, τουρισμός κ.α., καθίσταται μείζονος σημασίας στόχος της όλης διαδικασίας για την χώρα της Λετονίας κι την ανάπτυξη της φωνής της κοινωνίας.

- Προστατευόμενες περιοχές και είδη

Θεμελιώδη στόχο αποτελεί η διενέργεια δραστηριοτήτων για την προστασία και διατήρηση των προστατευόμενων περιοχών και ειδών νερά με την συμμετοχή των πολιτών.

- Ειδικά προστατευόμενες περιοχές φύσης

Στις Ειδικά προστατευόμενες περιοχές φύσης επισημαίνεται η ανάγκη υλοποίησης κατάλληλου σχεδιασμού και χωρικής οργάνωσης με την υλοποίηση δραστηριοτήτων και την συμμετοχή του κοινού.

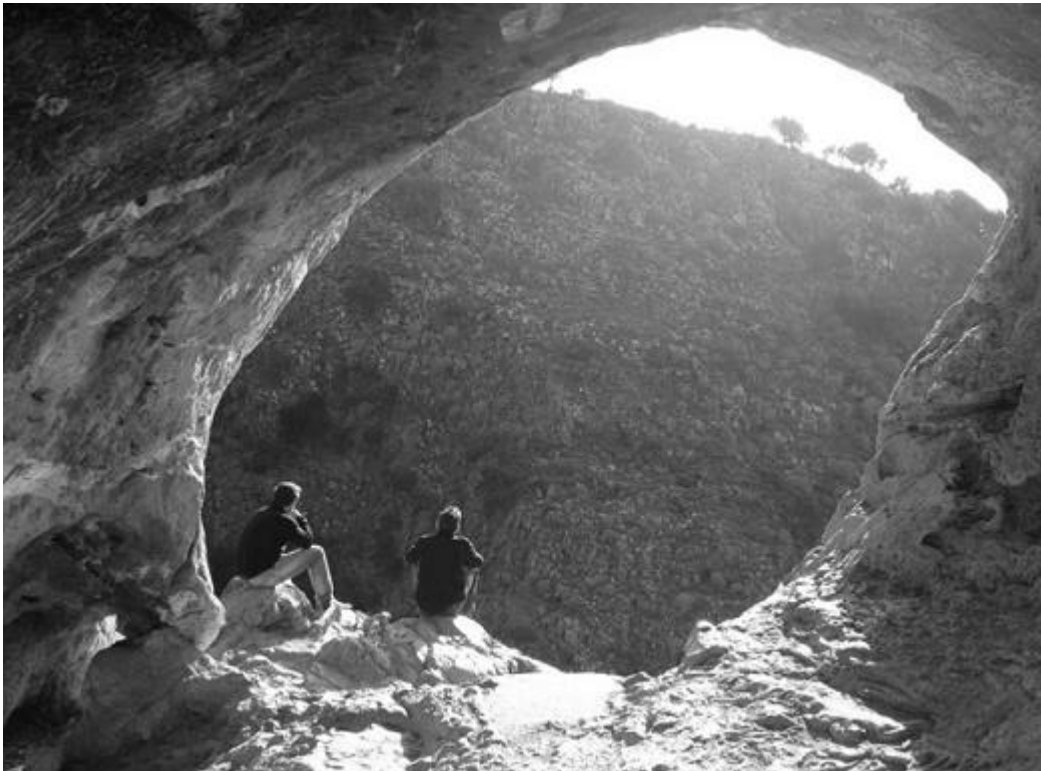
ΒΡΑΒΕΙΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΤΟΠΙΟΥ ΤΗΣ ΛΕΤΟΝΙΑΣ

Η Λετονική Ένωση Αρχιτεκτόνων Τοπίου διεξήγαγε το για πρώτη φορά εμφανιζόμενο Βραβείο Αρχιτεκτονικής Τοπίου για την Λετονία το έτος 2019, ((LAABA). Σε αυτό τον διαγωνισμό συμμετείχαν 81 έργα, τα οποία βαθμολογήθηκαν και κρίθηκαν από εθνική και διεθνή κριτική επιτροπή.

“Πιστεύουμε ότι αυτό είναι πραγματικά ένα παράδειγμα διεθνούς αριστείας. Αυτό το έργο καταδεικνύει ότι υπέροχα πράγματα μπορούν να δημιουργηθούν όταν συνεργάζονται διάφορα επαγγέλματα”., (James Hayter, Πρόεδρος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Αρχιτεκτόνων Τοπίου και επικεφαλής της διεθνούς κριτικής επιτροπής LAABA).

ΜΕΡΟΣ 6^ο

ΕΙΚΟΝΑ 45, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΑΠΟ ΤΟΠΙΟ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΥ ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΖΕΙ ΤΗΝ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

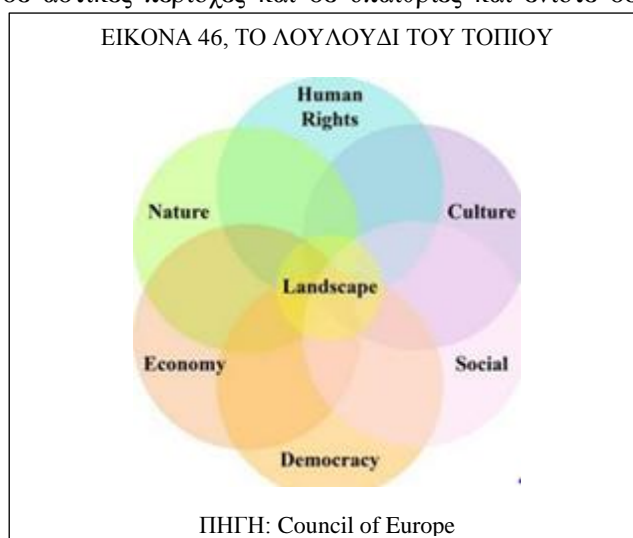
ΠΗΓΗ: ΠΥΚ

6.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΠΙΟ

Ο σχεδιασμός του τοπίου γενικότερα βρίσκεται στην επικαιρότητα με διάφορες μορφές: Ως ‘‘πράσινη επανάσταση’’ που ελέγχει, αποκαθιστά, και εξασφαλίζει την επιβίωση στη λεπτή ισορροπία της φύσης μέσα στην βίοςφαιρα, όταν διαταράσσεται από ανθρώπινες δραστηριότητες. Ως οικολογικός σχεδιασμός που δε διαταράσσει οικοσυστήματα και φυσικούς βιότοπους ή τα αποκαθιστά και τα επαναφέρει, όταν προτείνονται αλλαγές. Ως τέχνη τοπίου που ποτέ δεν χάθηκε στην ιστορία, με τον άνθρωπο δημιουργό του περιβάλλοντος μέσα από την προβολή των αφηρημένων ιδεών του στην φύση και το χώρο,(Μ.Ανανιάδου-Τζημοπούλου,1997).

Το 1999 βγήκε η απόφαση από την Επιτροπή Υπουργών για την σύσταση μίας ομάδας ειδικών, υπεύθυνη για την σύνταξη της ΕΣΤ, η οποία εγκρίθηκε στις 19 Ιουλίου 2000. Η υπογραφή της Σύμβασης πραγματοποιήθηκε στις 20 Οκτωβρίου στην Φλωρεντία της Ιταλίας το έτος 2000 υπηρετώντας την πολυπόθητη καμπάνια του ΣτΕ, ‘‘ Ευρώπη, μια κοινή κληρονομιά’’. Η ΕΣΤ τέθηκε σε ισχύ την 1η Μαρτίου 2004. Η ΕΣΤ θέτει στόχους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, για την προώθηση της προστασίας, της διαχείρισης και του σχεδιασμού των τοπίων όσο την διεθνή οργάνωση συνεργασίας για τα ζητήματα που το αφορούν.

Το τοπίο κατέχει σημαντικότερη θέση στις ζωές όλων και η αξία του είναι πολυσύνθετη αφού αποτελεί αγαθό δημοσίου ενδιαφέροντος αντικατοπτρίζοντας την σημασία του σε τομείς όπως ο πολιτισμός, η οικολογία, το περιβάλλον, η κοινωνία. Ωστόσο, αποτελεί εξίσου παραγωγικό αγαθό στον οικονομικό κλάδο με την δημιουργία θέσεων εργασίας στα πλαίσια διαχείρισης, σχεδιασμού και προστασίας του. Επιπρόσθετα, επηρεάζει άμεσα και έμμεσα την ποιότητα ζωής των πολιτών, αφού βρίσκεται παντού σε αστικές περιοχές και σε υπαίθριες και ενίοτε σε αναβαθμισμένες ή υποανάπτυκτες περιοχές. Η ατομική ευθύνη στην διαδικασία φροντίδας τοπίων είναι ύψιστης σημασίας. Ο σχεδιασμός του συνεπάγεται σε δικαιώματα αλλά αρμοδιότητες και ευθύνες πολιτών, κυβερνώντων, επιστημόνων κ.α. Οι επιταχυνόμενοι ρυθμοί ζωής σε συνδυασμό με τις εκσυγχρονισμένες εξελίξεις σε τομείς όπως η γεωργία, η βιομηχανία, οι μεταφορές, ο τουρισμός, η ψυχαγωγία θεωρούνται παράγοντες για την αλλοίωση των τοπίων.

Κάθε Ευρωπαϊκή χώρα διαχειρίζεται με τον δικό της τρόπο το θέμα τοπίο’’. Για παράδειγμα, η Σουηδία, δεν κατέχει δικό της νομικό ορισμό για το τοπίο, ούτε θέση για αυτό στο Σύνταγμα της, αποτελεί πάραυτα αντικείμενο διατάξεων σε ορισμένους άλλους νόμους. Το τοπίο ως θέμα διαχειρίζεται και οργανώνεται μέσω των τομεακών πολιτικών. Τα περιφερειακά ολοκληρωμένα σχέδια, τα θεματικά σχέδια, τα σχέδια περιφερειακής ανάπτυξης, τα περιφερειακά σχέδια φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, στρατηγικές τοπικού τοπίου υφίστανται μέσα διαχείρισης τοπίων.

Στη Λετονία, δεν διατίθενται νομικός ορισμός για το τοπίο, αξίες τοπίου, προστασία τοπίου ή σχετιζόμενες έννοιες. Το τοπίο διαχειρίζεται μέσω του νόμου για την προστασία του

περιβάλλοντος, του νόμου για τον χωροταξικό σχεδιασμό, του νόμου για την περιφερειακή ανάπτυξη, του νόμου για τη διατήρηση πολιτιστικών τοπίων μνημείων πολιτισμού. Συγκεκριμένα, στο νόμο για την προστασία του περιβάλλοντος το τοπίο χαρακτηρίζεται ως "στοιχείο περιβαλλοντικών πληροφοριών". Όσο για τα εδαφικά σχέδια λειτουργούν για την διαχείριση και τον σχεδιασμό των τοπίων σε επίπεδο περιφέρειας. Τα περιφερειακά εδαφικά σχέδια θεωρούνται "οδηγοί" του προγραμματισμού των τοπικών δήμων. Επιπρόσθετα, η εφαρμογή της ΕΣΤ εμφανίζεται μέσα από την εξέλιξη των σχεδίων διαχείρισης της φύσης για προστατευόμενες περιοχές. Τα εναύσματα δεν απουσιάζουν ενθαρρύνοντας τους πολίτες για την προστασία με τρόπους όπως απολαβή επιδοτήσεων για διατήρηση της γης σε καλή ποιότητα.

Ενώ στην Γαλλία το τοπίο αποτελεί μέρος της γεωγραφίας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η πολιτική του θεωρείται μέρος των ειδικών προγραμμάτων:

- Landscape Atlas: προσδιορισμός και ταξινόμηση
- Δημόσιες αρχές και τοπίο: ανάλυση, σύγκριση και αξιολόγηση
- Φωτογραφική παρατήρηση του τοπίου
- Σχέδια, ναυλώσεις και συμβάσεις για το τοπίο

Καθώς οι γενικοί νόμοι που ασχολούνται με αυτό είναι:

- Νόμος για την προστασία των φυσικών μνημείων και τοποθεσιών" (1930)
- Νόμος για την ενίσχυση της προστασίας του περιβάλλοντος" (2 Φεβρουαρίου 1995)
- Νόμος για τον γεωργικό προσανατολισμό" (9 Ιουλίου 1999)
- Νόμος για την αλληλεγγύη και την αστική ανακαίνιση» (13 Δεκεμβρίου 2000)

Ο συγκεκριμένος νόμος:

- Νόμος για την προστασία και τη βελτίωση του τοπίου και την τροποποίηση ορισμένων νομικών διαθέσεων σε σχέση με δημόσιες έρευνες». (8 Ιανουάριος 1993).

Συνοπτικά, το τοπίο στην Ελλάδα εμπεριέχεται καθαρά ως όρος στην μητρική γλώσσα χωρίς κάποιον εξειδικευμένο ορισμό. Όσο αφορά το νομικό πλαίσιο, ο ορισμός που επικράτησε αφορά " *μία δυναμική όλων των βιολογικών και μη βιολογικών δυνάμεων και στοιχείων που αφορούν το περιβάλλον, τα οποία έχουν χωριστά ή σε αλληλεπίδραση ένα ακριβές μέρος που σχηματίζει μια οπτική εμπειρία*."(ΣΤΕ). Επικεντρώνεται στο σύνολο και στο σύστημα ενδιατημάτων και φυσικού περιβάλλοντος μέσω των ερεθισμάτων που προκαλούν στην όραση. Το δίκαιο, δυστυχώς, χαρακτηρίζεται ελλιπές, καθώς δεν έχουν συσταθεί στοχευμένα νόμοι που να εκπροσωπούν το τοπίο. Στις αρμοδιότητες του ΥΠΠΕΝ κατατάσσεται η προστασία του τοπίου. Οι ευθύνες τους περιορίζονται μόνο στο τοπίο και σε οποιοδήποτε ζήτημα το οποίο σχετίζεται με αυτό. Επιπρόσθετα, σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, το υπό ευθύνη για το τοπίο υπουργείο εκπροσωπείται από την αντίστοιχη αρχή στις εκάστοτε περιφερειακές αρχές, οι οποίες ενεργούν για την προώθηση των πολιτικών του τοπίου.

Η πολιτική χωροταξικού σχεδιασμού είναι ένα όργανο στα χέρια των δημόσιων αρχών, το οποίο είναι πολιτική ευθύνη. Η κατάληξη της σε οργάνωση του οφείλει να ισορροπεί τις ενέργειες του ανθρώπου με την βέλτιστη ποιότητα του περιβάλλοντος στην εκάστοτε εποχή. Το τοπίο είναι φυσικό, πολιτιστικό, κοινωνικό και οικονομικό, δηλαδή συνδυάζει τα τέσσερα χαρακτηριστικά της αειφορίας και υφίσταται ως αυτόνομη επί εξέλιξη ιστορία και θεμέλιο για την σωματική, ψυχική και πνευματική ευημερία των ατόμων και των κοινωνιών.

Η Ελλάδα διαθέτει πλούσια τοπιακή κληρονομιά, η οποία τείνει σε σοβαρό σημείο να απειλείται από τις συνθήκες που επικρατούν. Τα ελληνικά τοπία χαρακτηρίζονται τόσο από ομορφιά, όσο από αμέλεια και αταξία, (Χατζημιχάλης, 2011). Οι διαδοχικές μεταλλάξεις του τοπίου τα έτη '60, '70 στον ελλαδικό χώρο επέφεραν αλλοίωση της ταυτότητας τους και υποβάθμιση στην ύπαιθρο, τομέα "κολώνα" για την χώρα. Τα τοπία θυσιάστηκαν ακόμη από τις διάφορες οικιστικές αλλά και τουριστικές πιέσεις, (π.χ. Ολυμπιακοί Αγώνες 2004).

Βάση του Ν.2742/1999, τα ΠΧΠ οφείλουν να εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις του υπερκείμενου σχεδιασμού. Πιο συγκεκριμένα, "Τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων Χώροι οξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης και εξειδικεύουν και συμπληρώνουν τις βασικές προτεραιότητες και επιλογές τους με στόχο τον καλύτερο συντονισμό των διαδικασιών χωροταξικού σχεδιασμού και επιλογών χωρικής ανάπτυξης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Επιδιώκουν παράλληλα την, σύμφωνα με τις φυσικές, οικονομικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες κάθε περιφέρειας, προώθηση της αειφόρου, ισόρροπης και διαρκούς ανάπτυξης", (Ν2742/199, ΑΡΘΡΟ 8). Αντίστοιχα, ο υποκείμενος σχεδιασμός, (ΤΧΣ, ΕΧΣ) οφείλουν να εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις αντίστοιχα των ΠΧΠ. Αναλυτικότερα, η έννοια της εναρμόνισης δεν είναι απλή διαδικασία ιδιαίτερα στο πρακτικό της κομμάτι. Ουσιαστικά, ο υποκείμενος σχεδιασμός οφείλει να τροποποιηθεί από τις κατευθύνσεις των ΠΧΠ, χωρίς όμως να αλλοιώσει το περιεχόμενο-ουσία των κατευθύνσεων του. Στην πραγματικότητα πρόκειται για μια διαδικασία τρομερά χρονοβόρα. Δύναται να ειπωθεί πως αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες δυσχέρειες του συστήματος σχεδιασμού, καθώς δεν διαθέτει η διαδικασία εναρμόνισης χρονικούς περιορισμούς.

Ο Ν.2742/1999 υποχρεώνει μαζί με την εναρμόνιση την παροχή εξειδίκευσης, η οποία κατέχει εξίσου τον τίτλο ενός ακόμη εμποδίου στα διαδικαστικά του χωροταξικού σχεδιασμού. Η πρώτη δυσχέρεια που εντοπίζεται, αφορά τα "όρια" της εξειδίκευσης. Δεν υφίστανται συγκεκριμένα όρια πέρα από το γεωγραφικό της περιεχόμενο. Την ασάφεια εντείνει και ο περιορισμός της εξειδίκευσης των κατευθύνσεων σε τρεις κατηγορίες. Όλα τα παραπάνω καθιστούν την σαφήνεια στις έννοιες: "εξειδίκευση και εναρμόνιση".

Το σύστημα πολιτικής τοπίου στην Ελλάδα ενεργοποιήθηκε με την ΕΣΤ, όμως μεγάλη βλάβη προκάλεσε η δεκαετής καθυστέρηση της κύρωσης της. Σε γενικότερο επίπεδο, παραμένει στάσιμο παρά την εισαγωγή των κατευθύνσεων στα ΠΧΠ. Αυτό το γεγονός βασίζεται κυρίως στις ελλείψεις και τα ενδιάμεσα κενά που διαθέτουν τα αντίστοιχα πολεοδομικά, χωροταξικά, νομικά συστήματα. Εξίσου χρονοβόρο ζήτημα αποτέλεσε σε συνδυασμό, η αναθεώρηση των ΠΧΠ.

Αν δει κανείς από την άλλη πλευρά του νομίσματος, θα παρατηρήσει πως η ΕΣΤ υφίσταται το πρώτο βήμα, το οποίο ενεργοποίησε την σύμπραξη "τοπίο και χωροταξικός σχεδιασμός". Τα νέα ΠΧΠ περιλαμβάνουν στο κομμάτι των προδιαγραφών τους την ανάπτυξη μεθοδολογίας τοπίου. Βάση αυτής της μεθοδολογίας, διαμορφώνεται μία πολιτική που στοχεύει στην προφύλαξη των διακριτών και μετρήσιμων χαρακτηριστικών του, (Luginbuhl, 2006:101-2). Η προστασία ξεκίνησε σε ένα πρώτο επίπεδο με την κλίμακα των ΠΧΠ και τον καθορισμό κατευθύνσεων πολιτικής, προσδιορισμό ζωνών για συγκεκριμένης κάθε φορά αξίας τοπία, που δύναται να χαρακτηριστούν με υποκειμενική, αναμενόμενη, ανάλογα με τους μελετητές, θεμιτότητα, (Γούλα, 2003). Για την αποφυγή υποκειμενικών εντυπώσεων συνίσταται η δημιουργία ενός συγκεκριμένου φορέα, αυτή την στιγμή αρμόδιο είναι το ΥΠΕΝ, ο οποίος θα ασχολείται αποκλειστικά και μόνο με την διαχείριση του τοπίου και των ζητημάτων του, βάση των διατάξεων πάντοτε με την ΕΣΤ. Τα τοπία δεν διαθέτουν όλα τις ίδιες ανάγκες, ορισμένα χρειάζονται μεγαλύτερη εμβάθυνση για τον προσδιορισμό λύσεων στα θέματα που αντιμετωπίζουν. Κάποια από αυτά αφορούν εκτεταμένες παράκτιες ζώνες, ορεινούς όγκους με

αναμονή τους αντίστοιχους χάρτες τους, και ο τουρισμός ως μέσο οικονομικής ανάτασης αλλά και ως μέσο πρόκλησης παθογενειών των τοπίων, (Γεμεντζή & Χριστοδούλου 2012:1), (Terkenli et al, .2007:39). Έτσι, με την σύσταση ενός μοναδικού φορέα, δύναται να υπάρξει ευκολότερη ανάθεση αρμοδιοτήτων σε τοπικές αρχές. Η συμμετοχή των τοπικών αρχών υφίσταται μείζονος σημασίας, για την απεγκλωβισμό του συστήματος σχεδιασμού της προστασίας του τοπίου στο περιφερειακό επίπεδο. Η αποσυμπύκνωση και η κατανομή αρμοδιοτήτων και ευθυνών για την προστασία των τοπίων θα αποφέρει μόνο θετικά αποτελέσματα, καθώς θα συγκεκριμενοποιηθούν τα μέτρα στο εκάστοτε επίπεδο και θα αυξηθεί η υπευθυνότητα των εκάστοτε αρχών. Επίσης, η παροχή εξειδικεύσεων θα διευκολύνει την εφαρμογή σε αυτά τα κατώτερα επίπεδα που αντιμετωπίζουν δυσκολίες λόγω αφάνειας και συμφερόντων.

Οι τοπικές ενέργειες όπως έχει η ιστορία δείξει είναι απόλυτα στοχευμένες και αποτελεσματικές. Τοπικές πρωτοβουλίες με άμεσο αντίκτυπο στην προσπάθεια διαχείρισης των ζητημάτων του τοπίου όπως: εναλλακτικές μορφές τουρισμού, ξενώνες, τοπικά μουσεία, μετασκευή παραδοσιακών κτηρίων, συνεταιριστικές δράσεις προώθησης τοπικών προϊόντων και ενεργοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού (Ζαμπέλης και Γαλύρη, 4- 10).

Απαραίτητη θεωρείται η προσθήκη αυστηρότητας και πρακτικότητας στο νομοθετικό πλαίσιο. Ακόμη, δύναται να ειπωθεί πως η εκπόνηση ενός ειδικού πλαισίου αφιερωμένο στην διαχείριση του τοπίου, ως οδηγός με εξειδικευμένες προτάσεις, κατευθύνσεις αλλά και κανονιστικές διατάξεις, βάση του προτύπου της ΕΣΤ, θα αποτελούσε μία αποτελεσματική κίνηση. Ναι μεν τα ΠΧΠ θα περιέχουν κατευθύνσεις για τα τοπία ανά τοπιακή ενότητα ή και μελέτες, αλλά εκείνα τα οποία διέθεταν μόνο απλοϊκές και ουδέτερες κατευθύνσεις θα τους παρέχοντας το άνωθεν εργαλείο, (ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ). Επιπρόσθετα, το συγκεκριμένο εργαλείο θα μπορούσε να αφιερωθεί εξολοκλήρου στο κομμάτι των χωροθετήσεων που αφορούν επενδύσεις, υποδομές ή την οικιστική ανάπτυξη με συγκεκριμένες κανονιστικές διατάξεις προς αποφυγή αλλοίωσης ή ζημιών στα ελληνικά τοπία. Με αυτό τον τρόπο, το ελληνικό σύστημα χωροταξικού σχεδιασμού θα διέθετε ένα αποκλειστικά διαμορφωμένο εργαλείο στρατηγικού χαρακτήρα μετατρέποντας τα τοπία του σε ακόμη δυνατότερο στοιχείο της ελληνικής κληρονομιάς.

Η πολιτική τοπίου διαφέρει από χώρα σε χώρα λόγω διοίκησης, αντίληψης, αξιών ή και των εκάστοτε στόχων των κυβερνήσεων. Η Ελλάδα αποτελεί μία χώρα που διαφημίζεται για τα όμορφα και πλούσια τοπία της, τα οποία αποτελούν κομμάτι της ιστορίας και του πολιτισμού της. Φυσικά, η προστασία και η φροντίδα τους θεωρείται κοινός στόχος όλων των χωρών. Βάση συστήματος πληροφοριών της ΕΣΤ, στην Ελλάδα το τοπίο ενσωματώθηκε σε πολιτικές χωρικού σχεδιασμού σε κλάδους όπως η δασοκομία, η πολιτιστική κληρονομιά και το περιβάλλον. Η χωροταξική νομοθεσία πλησιάζει το θέμα "τοπίο" στο ελάχιστο όσο αφορά την πολιτική ή την διαχείριση του, το οποίο συμβάλλει στην παραγκώνιση του.

Στα πλαίσια δημιουργίας ολοκληρωμένης πολιτικής τοπίου εντάσσονται και οι προτεινόμενοι μηχανισμοί, που θα απεγκλωβίσουν τα ελληνικά δεδομένα αντιμετώπισης ζητημάτων τοπίου από την θεωρία στην πράξη. Πιο στοχευμένα, το ελληνικό σύστημα χωροταξικού σχεδιασμού έχει μείνει πίσω συγκριτικά με άλλες χώρες της Ε.Ε και τον χειρισμό τους στην προστασία των τοπίων. Οι μηχανισμοί πρόκειται να εισάγουν την πρακτική πλευρά, η οποία απουσιάζει από το σύστημα σχεδιασμού περί του θέματος, βοηθώντας πιθανόν και στις καθυστερήσεις της γραφειοκρατίας της χώρας, ξεφεύγοντας από την θεωρία. Οφείλεται για την προώθηση μιας οργανωμένης πολιτικής με επίκεντρο την παρατήρηση των εξελίξεων των τοπίων, να απεγκλωβιστεί από το πρότυπο των χαρτών, προς αποφυγή περισσότερων αλλοιώσεων. Ακόμη, βάση των δράσεων άλλων χωρών, προτείνονται αντίστοιχα οι εξής μηχανισμοί:

1. ΧΑΡΤΑ ΤΟΠΙΟΥ

Η Χάρτα Τοπίου αποτελεί ένα εργαλείο περιβαλλοντικής διαβούλευσης, στο οποίο συνεργάζονται οι φορείς της εκάστοτε περιοχής. Ύψιστος στόχος, η αποδοτική συνεργασία τους καθώς η επίλυση των ζητημάτων για το θέμα "τοπίο" με την εξέλιξη και τον συντονισμό δράσεων και στρατηγικών στην περιοχή. Η Χάρτα θεωρείται μηχανισμός διατήρησης κυρίως του τοπίου, που επικεντρώνεται σε ένα σύστημα κοινών χαρακτηριστικών κριτηρίων. Ακόμη, δύναται να αποτελέσει η δημιουργία της πρωτοβουλία: ΜΚΟ, κεντρικής και τοπικής αυτοδιοίκησης, συλλόγων.

Επιπρόσθετα, στον μηχανισμό του περιλαμβάνεται το στοιχείο του συμβιβασμού. Πιο αναλυτικά, προασπίζει τα συμφέροντα αντίθετων ή και συγκρουόμενων στόχων. Για παράδειγμα, υποστηρίζονται ταυτόχρονα οι θέσεις τόσο μιας τοπικής αυτοδιοίκησης, όσο των θέσεων των επενδυτών επιχειρήσεων, (Γουργιώτης, 2014). Άλλωστε στον χωρικό σχεδιασμό και ιδιαίτερος στο κομμάτι των αναπτυξιακών πολιτικών αποτελεί σύνηθες φαινόμενο.

Με αυτό τον τρόπο, δημιουργούνται τα κατάλληλα υπόβαθρα για την ορθή αντιμετώπιση των ζητημάτων κατά την οργάνωση-σχεδιασμό ενός έργου τόσο σε χωρικό όσο σε περιβαλλοντικό επίπεδο αλλά και της δημιουργίας κατάλληλων κοινωνικό-οικονομικών συνθηκών, (Γουργιώτης & Τσιλιμίγκας, 2007). Η Γαλλία θεωρείται πρωτοπόρος σε θέματα μηχανισμών τοπίου. Σκόπιμο να αναφερθεί, η εφαρμογή χάρτας τοπίου του Finistere σε τοπικό επίπεδο, η οποία επικεντρωνόταν σε χωροθέτηση ανεμογεννητριών σε αυτή την περιοχή. (ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΒΑΛΩ ΣΥΝΔΕΣΜΟ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑ). Τέλος, η υλοποίηση Χάρτας Τοπίου, βοηθά στην εξέλιξη των πρωτοβουλιών των τοπικών διοικήσεων για την εφαρμογή κατευθύνσεων σε αναπτυξιακές πολιτικές.

2. ΤΑΜΕΙΟ ΤΟΠΙΟΥ

Ο μηχανισμός "Ταμείο Τοπίου", αποτέλεσε μία πρωτοποριακή ενέργεια της Ελβετίας το 1991, η οποία ακολουθήθηκε μεταγενέστερα από αρκετές χώρες του ΣτΕ. Το FSP, (Swiss Landscape Fund), ενισχύει την προστασία, φροντίδα των τοπίων, παραδοσιακών φυσικών ή πολιτιστικών χώρων με την απόδοση χρηματικών επιβραβεύσεων σε εθελοντές. Κατά αυτό τον τρόπο, παρέχουν κίνητρο σε όσους προθυμοποιούνται σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο για να εκφράσουν πρωτοβουλίες. Επιπρόσθετα, ως χρηματικός κυρίως μηχανισμός ενισχύει με την παροχή θέσεων εργασίας περιοχές που χρειάζονται βοήθεια. Σε επόμενο στάδιο, επενδυτές ελκύονται από την εκάστοτε ενισχυμένη περιοχή για νέες υποδομές και επιτυγχάνεται μία αλυσιδωτή ανάπτυξη, (fls-fsp.ch.fr).

Το επί 30 χρόνια FSP παρέχει χρηματοδοτήσεις για την διατήρηση των τοπίων, εξελίσσοντας ταυτόχρονα και άλλους τομείς όπως η οικονομία, η ανεργία, οι επενδύσεις. Αντίστοιχα, στα ελληνικά δεδομένα θα επιφέρει εξίσου ενίσχυση σε αντίστοιχους τομείς. Ο μηχανισμός αναφέρεται σε ΜΚΟ, Τοπική και Περιφερειακή Αυτοδιοίκηση, (Γουργιώτης). Τέλος, απευθύνεται προς έργα ΣΔΙΤ για όλες τις περιφέρειες της Ελλάδας με ότι προβλέπεται από τα αντίστοιχα ΠΧΠ, (Γουργιώτης).

3. ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΤΟΠΙΟΥ

Παρατηρώ σημαίνει «φωτίζω», κατανοώ, ερμηνεύω αυτά που υπάρχουν ή και την απουσία τους

Η δημιουργία ενός συστήματος παρατηρητηρίου, το οποίο θα συνεισφέρει με θεσμικό υπόβαθρο στην διάγνωση των ειδικών και μη χαρακτηριστικών τοπίου, δύναται να διαμορφώσει έναν ολοκληρωμένο σχεδιασμό για το τοπίο. Η εφαρμογή της ΕΣΤ αντικατοπτρίζεται μέσα από το εκάστοτε Παρατηρητήριο, όπως επίσης η ανάπτυξη της ευαισθησίας και των γνώσεων στους πολίτες για τα τοπία στην Ελλάδα. Το Παρατηρητήριο

για το Τοπίο θα αποτελεί σημείο συνάντησης για την κοινωνία, τις ακαδημίες, των επιστημόνων, της κεντρικής και τοπικής διοίκησης για τα ζητήματα που το αφορούν. Κύριο μέλημα, η εφαρμογή της ΕΣΤ, η υλοποίηση εργαλείων και δραστηριοτήτων για φροντίδα, αποκατάσταση και διατήρηση του τοπίου. Όσο αφορά, το πρακτικό κομμάτι αυτού του μηχανισμού αναφέρεται η σύσταση καταλόγων τοπίου, για την κατηγοριοποίηση των τοπίων και το θετικό αντίκτυπο τους σε τομείς όπως η οικονομία. Ακόμη, η δημιουργία Άτλαντα εθνικού επιπέδου αποτελεί πολυπόθητο στόχο, για την καταγραφή των τοπίων με αποτέλεσμα την αξιολόγηση, ανάλυση της εξέλιξης αλλά και της φθοράς που υπέστησαν ή επρόκειτο να υποστούν. Τέλος, σημαντικής σημασίας ενέργεια υφίσταται η διοργάνωση συνεδριών, εκθέσεων με ενθάρρυνση συμμετοχής των πολιτών. Το παρατηρητήριο υπαίθρου Κρήτης συνιστά ένα αξιοθαύμαστο παράδειγμα στρατηγικού εργαλείου αντίστοιχης δράσης, για την ανάδειξη των δυναμικών της Κρήτης. Μέσα στους στόχους του, περιλαμβάνεται η συλλογή νέων δεδομένων και η επεξεργασία τους σε κατευθύνσεις και προτάσεις σε επίπεδο χωρικού σχεδιασμού με προασπιστές της τους κατάλληλους φορείς που εκπροσωπούν την Κρητική υπαίθρο (Παρατηρητήριο Υπαίθρου Κρήτης).

Το τοπίο οφείλει να αντιμετωπίζεται πρακτικά και μακροπρόθεσμα ως ρυθμιστής του χωροταξικού σχεδιασμού. Η πολιτική του να περιλαμβάνεται στους μακροπρόθεσμους στόχων όλων των χωρών οποιαδήποτε κουλτούρας πρεσβεύουν. Η αξία του είναι πολυσύνθετη και αναλλοίωτη στο πέρασμα των χρόνων.

Η εξέλιξη του από αγαθό δημοσίου ενδιαφέροντος σε εν δυνάμει αναπτυξιακό στοιχείο συνεπάγεται με βελτίωση και θετικά αποτελέσματα σε τομείς όπως η εργασία πέραν της αισθητικής που πρεσβεύει.

Απαραίτητα στοιχεία στην εξέλιξη του μοντέλου διαχείρισης και σχεδιασμού στο θέμα "τοπίο" αποτελούν: η καινοτομία και η συμμετοχή των πολιτών. Οι πολίτες δύνανται να ανταλλάσσουν γνώμες και απόψεις τόσο με κυβερνώντες, επιστήμονες ισάξια. Για αυτό τον λόγο, η διοργάνωση σεμιναρίων, ημερίδων θεμάτων τοπίου οφείλουν να απευθύνονται ελεύθερα και στο κοινό. Κάθε δήμος μπορεί να περιλαμβάνει ανά έτος συγκεντρώσεις σε δημόσιους χώρους ή περιπάτους για την παροχή γνώσεων σε ζητήματα τοπίων αναπτύσσοντας την ενσυναίσθηση για αυτά. Κίνητρο θα αποτελέσει, επίσης, η παροχή δωρεάν υπηρεσιών σε τομείς όπως οι μεταφορές, ή ακόμη βραβείων με την συγκέντρωση ατομικών ή ομαδικών ενεργειών, που θα στοχεύουν στην διαφύλαξη του τοπίου, (π.χ παρατήρηση των τοπίων της εκάστοτε περιοχής με την παροχή φωτογραφιών ανά το βαμνο, παρακολουθώντας υφιστάμενες ή μελλοντικές αλλοιώσεις).

ΕΙΚΟΝΑ 47, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΖΕΙ ΤΟΝ ΔΕΣΜΟ ΑΝΘΡΩΠΟΥ-ΤΟΠΙΟΥ

Τα τοπία είναι συμβολικά, λειτουργούν δηλαδή ως 'αποθήκες- δεξαμενές νοημάτων και εννοιών που προέρχονται από τις κοινωνικές ομάδες που τα καταλαμβάνουν τώρα, ή τα καταλάμβαναν στο παρελθόν. Κάθε επαφή με το περιβάλλον μπορεί να θεωρηθεί επικοινωνία αυτών των εννοιών, (Τερκενλή, 1996, σελ. 18). Η σύγχρονη κοινωνία που βιώνει τόσο το άτομο όσο και τα τοπία διαθέτει απαιτήσεις και υπέρογκες ανάγκες. Οι εποχές διαδέχονται η μία την άλλη και οι προκλήσεις μεγεθύνονται. Η διάθεση μιας ολοκληρωμένης πολιτικής σχεδιασμού για το τοπίο η οποία θα έχει εξοπλιστεί με τα κατάλληλα νομοθετήματα, είναι ισάξια της απόδοσης ευθυνών σε όλους με την γέννηση μιας νέας οπτικής και στάσης

απαλλαγμένη από παλιές αντιλήψεις που τους κρατούν δέσμιους. Η ιδέα του τοπίου ..'' προϋποθέτει μια συγκεκριμένη αντίληψη της φύσης και του πως αντιμετωπίζουμε τον φυσικό κόσμο'', (Σταθάτος, 1996, σελ. 14).

ΕΙΚΟΝΑ 48, , ΑΓΚΑΛΙΑ ΜΕ ΤΟ ΤΟΠΙΟ

ΠΗΓΗ:COE

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

• ΒΙΒΛΙΑ – ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ Μ. ‘ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ’, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΜΜΕΤΡΙΑ, ΑΘΗΝΑ, 2000

ΑΓΡΙΑΝΤΩΝΗ Χ., ΚΩΣΤΗΣ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗΣ (ΕΠΙΜ.), ‘ΤΟ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟ ΤΟΠΙΟ’, ΣΤΟ: *ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΟΠΙΑ*, ΜΕΛΙΣΣΑ, ΑΘΗΝΑ 2011, Σ. 180-183 ΚΑΙ 312-316

ΑΓΡΙΑΝΤΩΝΗ Χ., (1986) ‘ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΝ 19Ο ΑΙΩΝΑ’, ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ-ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, Β’ ΕΚΔΟΣΗ, ΚΑΤΑΡΤΙ, ΑΘΗΝΑ. ,2010

ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ, ΜΑΥΡΙΔΟΥ, ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ (ΕΠΙΜ), ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΓΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ, ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΠΡΑΚΤΙΚΑ, (11-12 ΑΠΡΙΛΙΟΥ), *ΑΠΟΡΡΕΟΥΣΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ*, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ, ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΠΙΟΥ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΖΗΤΗ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2020

ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ Ε., ΘΕΜΑ: Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΜΕ ΑΡΧΕΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΠΙΟΥ, ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΕ ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ. , ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ ΔΙΠΛΩΜΑ, ΔΠΜΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΤΟΠΙΟΥ 2012

ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΣ Α. (1997), ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ. ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΜΜΕΤΡΙΑ, ΑΘΗΝΑ

ΑΝΑΝΙΑΔΟΥ-ΤΖΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, Μ. (1997), ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΠΙΟΥ: ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΣΤΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ, ΚΡΙΤΙΚΗ & ΘΕΩΡΙΑ. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΖΗΤΗ.

ΒΛΑΧΟΣ, Α. (2015)., ΘΕΜΑ: ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΠΟΛΕΙΣ & ΠΟΛΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ: ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ, ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ, ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ, ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΓΙΑΝΝΑΚΟΥΡΟΥ Γ., (2008) ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ,

ΓΟΥΡΓΙΩΤΗΣ, Α. ΚΑΙ ΤΣΙΛΙΜΙΓΚΑΣ, Γ. (2010) ‘Η ΝΕΑ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ: ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ’., ΡΟΝΤΟΣ, Κ. (ΕΠΙΜ.) ΣΤΟ: *ΘΕΜΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ: ΜΕΘΟΔΟΙ, ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ.*, ΕΚΔΟΣΕΙΣ: Γ. ΜΠΕΝΟΥ., ΑΘΗΝΑ

ΓΟΣΠΟΛΙΝΗ ΑΣΠΑ, ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ ΗΛΙΑΣ (ΕΠΙΜ.), ‘ΤΑ ΝΕΑ ΑΣΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΗ’, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ, ΑΘΗΝΑ, 2006

ΘΩΙΔΟΥ Ε. (2010) ‘ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ: ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ’, στο Μπεριάτος Η. και Παπαγεωργίου Μ. (επιμ.) *ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ–ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ – ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΣΤΟΝ 21Ο ΑΙΩΝΑ, ΕΛΛΑΔΑ – ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ*, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ, ΒΟΛΟΣ, 161-176

ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ Ι. (2000) ‘ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ & ΔΙΚΑΙΟ’, *ΔΙΚΑΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ*,

ΚΙΝΤΗΣ Α., (1982) ‘‘ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ, ΕΠΙΤΕΥΞΕΙΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ’’, ΕΚΔΟΣΕΙΣ GUTENBERG

ΚΛΑΡΟΥΔΑ Ι. (1996), ‘‘ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΛΙΒΑΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΛΦΩΝ’’, ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ, ΤΜΧΠΠΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ, ΒΟΛΟΣ

ΛΕΟΝΤΙΔΟΥ Α. (2006). ‘‘ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΤΟΠΙΑ ΣΤΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΥΘΟΡΜΗΤΗ ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΗ’’. ΣΤΟ ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ, Α. ΚΑΙ ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ (ΕΠΙΜ.), *ΤΑ ΝΕΑ ΑΣΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΗ*, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ, ΑΘΗΝΑ, ΣΕΛ. 70-84

ΜΑΡΙΑ, Ε-Α., (2009). ‘‘Η ΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ, ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ’’, ΕΚΔΟΣΕΙΣ: ΑΝΤ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, ΑΘΗΝΑ.

ΜΠΕΛΑΒΙΔΑΣ Ν., (1998), ‘‘ΛΙΜΑΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΤΗΣ ΠΕΙΡΑΤΕΙΑΣ (150Σ-190Σ ΑΙ.)’’, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ, ΑΘΗΝΑ

ΠΑΥΛΩΓΕΩΡΓΑΤΟΣ Γ., ‘‘ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΥΛΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ’’, ΕΚΔΟΣΕΙΣ: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2003

ΠΑΠΑΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Α., (1997), ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ ΣΤΟ *ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟ* , ΤΕΥΧΟΣ 3/2018, ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2018

ΣΤΕΦΑΝΟΥ Ι. ΜΗΤΟΥΛΑ Ρ., (2003), ‘‘Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΛΗΣ’’, ΕΚΔΟΣΕΙΣ: ΠΑΠΑΖΗΣΗ, ΑΘΗΝΑ

ΣΤΑΘΑΤΟΣ Γ., (1996), ‘‘ ΜΥΘΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΟ’’, ΕΚΔΟΣΕΙΣ: ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΕΛΦΩΝ

ΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ Π., (ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2019) ‘‘ Η ΠΟΛΥΚΑΤΟΙΚΙΑ ΩΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΣΤΟΝ ΤΕΧΝΙΚΟ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΤΥΠΟ’’, ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ , Δ.Π.Μ.Σ.,

ΤΕΡΖΟΓΛΟΥ Ν., (ΙΟΥΝΙΟΣ 2005), ‘‘ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΣΚΕΨΗΣ’’, ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ, ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ, ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ, ΑΘΗΝΑ

ΤΕΡΚΕΝΛΗ ΘΕΑΝΩ (1996), ‘‘ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΤΟΠΙΟ: ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ.’’, ΕΚΔΟΣΗΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ, ΑΘΗΝΑ

ΤΡΑΤΣΕΛΑ ΜΑΡΙΑ (2011), ‘‘Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ.’’, ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΤΣΑΜΑΝΤΑΝΗΣ ΧΡ., (2005) , ‘‘ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟ ΔΕΛΦΙΚΟ ΤΟΠΙΟ: ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ Η ΑΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑ’’, ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ, ΤΜΧΠΠΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ, ΒΟΛΟΣ

ΤΣΟΥΛΦΙΔΗΣ, (2009), ‘‘ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ’’, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗΣ, Κ., (2011), ‘‘ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΟΠΙΑ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΑΠΟ ΨΗΛΑ.’’, ΑΘΗΝΑ: ΜΕΛΙΣΣΑ.

- **ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΕΝΑ ΚΕΙΜΕΝΑ-ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ**

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ & ΧΑΤΖΗΚΟΚΟΛΗ, (2013), "ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΔΕΙΦΟΡΟΥ ΝΕΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ, ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ", ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΑΠΟ: POLITICALREVIEWGR.BLOGSPOT.COM

ΒΛΑΝΤΟΥ Α., (2010), "ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ: ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΦΑΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΚΑΝΟΝΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ. ΝΟΜΟΣ ΚΑΙ ΦΥΣΗ". ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΑΠΟ :[[HTTP://WWW.NOMOSPHYSIS.ORG.GR](http://WWW.NOMOSPHYSIS.ORG.GR)]

ΒΛΑΝΤΟΥ Α, (2012), "ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟ ΑΓΑΘΟ", Σ. 62- 65.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΕΣ (2020), ΑΦΙΕΡΩΜΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΠΙΟ, ΤΕΥΧΟΣ 36, ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ-ΧΕΙΜΩΝΑΣ 2020

ΓΟΥΡΓΙΩΤΗΣ ΑΝΕΣΤΗΣ, "Η ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΣΤΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ: ΕΜΠΝΕΥΣΗ ΚΑΙ ΟΡΑΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΧΩΡΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ". (**ΓΟΥΡΓΙΩΤΗΣ, ΣΤΕ**)

ΓΟΥΡΓΙΩΤΗΣ Α.-ΤΣΙΛΙΜΙΓΚΑΣ Γ., (2007), "ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ: Η ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΧΑΡΤΑΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΩΣ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΤΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΥΑΙΣΘΗΤΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ". ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ JEAN MONNET; ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ, ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ. ΒΕΡΟΙΑ, 30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ – 1 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ. ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΣΕ ΨΗΦΙΑΚΗ ΜΟΡΦΗ CD-ROM.

ΓΟΥΡΓΙΩΤΗΣ Α.-ΤΣΙΛΙΜΙΓΚΑΣ Γ, (2014) "Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ". ΑΕΙΧΩΡΟΣ, *ΕΙΛΙΚΟ ΤΕΥΧΟΣ ΜΕ ΘΕΜΑ: "ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ"*. ΤΕΥΧ. 19/2014, ΣΕΛ. 24-37.

ΓΟΥΡΓΙΩΤΗΣ Α.-ΤΣΙΛΙΜΙΓΚΑΣ Γ. (2011), "Η ΝΕΑ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ: ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ", ΣΤΟ Κ. ΡΟΝΤΟΣ (ΕΠΙΜ.) "ΘΕΜΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ: ΜΕΘΟΔΟΙ, ΕΡΓΑΛΕΙΑ, ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ". ΕΚΔΟΣΕΙΣ Γ. ΜΠΕΝΟΣ. ΑΘΗΝΑ, Σ. 265-290.

ΔΟΞΙΑΔΗΣ ΚΑΙ ΛΙΒΕΡΗ, (2013), SYMBIOSIS: INTEGRATING TOURISM AND MEDITERRANEAN LANDSCAPES, ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: WWW.RESEARCHGATE.NET/PUBLICATION/263579327 SYMBIOSIS INTEGRATING TOURISM AND MEDITERRANEAN LANDSCAPES

ΔΟΥΚΕΛΛΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, (2005), "ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΟ ΤΟΠΙΟ" ΣΤΟ Π. ΔΟΥΚΕΛΛΗΣ (ΕΠΙΜ.) "ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΠΙΟ. ΜΕΛΕΤΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΛΗΨΗΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ", Σ.13-31. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ

ΚΙΖΟΣ Θ.-ΤΕΡΚΕΝΛΗ Θ. (2006), "ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ: ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ ΠΟΥ ΣΥΝΔΕΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟΠΙΟ", ΣΤΟ: ΠΡΑΚΤΙΚΑ 9ΟΥ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΙΣ ΝΕΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΑΓΡΟΤΡΟΦΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ, 2-4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΚΔΟΣΗ)

ΛΑΛΕΝΗΣ Κ. (2016), "ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΣΕ ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ", 26 ΦΕΒ 2016

ΚΟΥΣΙΔΩΝΗΣ, Θ.Χ. (ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2007), ‘Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ-ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ: ΜΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗ’. ΤΕΕ. Ζ΄ ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΣΕΜΙΝΑΡΙΩΝ ΜΙΚΡΗΣ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ.

ΜΑΡΙΑ, Ε-Α., (2006), ‘Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ’, ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, 5.

ΜΑΡΙΑ Ε-Α, (2013), ‘ΚΑΙΝΟΤΟΜΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ: Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΚΑΙ Ο ΚΥΡΩΤΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 3827/2010’, *ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΟΝ ΤΙΜΗΤΙΚΟ ΤΟΜΟ ΜΝΗΜΗ ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΙΙ*, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ, ΘΕΣ/ΝΙΚΗ, ΣΕΛ. 539-562.

ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ ΗΛΙΑΣ (2007). ‘ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ’, ΣΤΟ (ΕΠ.) ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ Η., ‘*ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ. ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΓΑΛΛΙΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ*’, ΤΜΧΠΠΑ-ΠΑΘΕ.

ΜΠΕΘΟΠΟΥΛΟΣ, (2009), ‘ΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΟ ΤΟΠΙΟ, ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ’, *ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ: ΓΕΩΓΡΑΦΙΕΣ*, ΤΕΥΧΟΣ 18, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2011

ΠΕΠΕΛΑΣΗ Ι. Σ., (2011), ‘ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ’, *21Ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ -Η ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ*.

ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ, Θ., (2012) , *16Ο ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΤΩΝ ΥΠΟΥΡΓΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ (CEMAT)*, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ.

ΤΖΙΡΤΖΙΛΑΚΗΣ Γ. (2005), ‘ΤΟ ΕΔΑΦΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ‘ΔΙΕΥΡΥΜΕΝΟΥ ΠΕΔΙΟΥ’’, *ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ: ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ*, ΤΕΥΧΟΣ 49, ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ/ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2005

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- ANTROP, M., (2005)**, WHY LANDSCAPES OF THE PAST ARE IMPORTANT FOR THE FUTURE. *LANDSCAPE AND URBAN PLANNING*, 70, 21-34, ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2003.10.002>
- ANTROP, M. (2000)**, GEOGRAPHY AND LANDSCAPE SCIENCE, DECEMBER 2000
- ASPLUND G. E.: LANDSCAPES AND BUILDINGS, BY MALCOLM WOOLLEN**, PUBLISHED AUGUST 2, 2018 BY ROUTLEDGE
- BIBRI,KROGSTIE,KÄRRHOLM,(2020)**, COMPACT CITY PLANNING AND DEVELOPMENT: EMERGING PRACTICES AND STRATEGIES FOR ACHIEVING THE GOALS OF SUSTAINABILITY
- BUERGI, E. (2006)**, “PREFACE”. IN *COUNCIL OF EUROPE (ED.) LANDSCAPE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT: CHALLENGES OF THE EUROPEAN LANDSCAPE CONVENTION*. COUNCIL OF EUROPE PUBLISHING, P. 3
- BUERGI, T. & OERTIG, M., (JANUARY 2006)**, THE CHALLENGES OF MANAGING CROSS-CULTURAL VIRTUAL PROJECT TEAMS,
- BREHENY M**, ENVIROMENT AND PLANNING B.: PLANNING AND DESIGN, VOL.23 PAGES 127-131, FIRST PUBLISHED APRIL 1, 1996
- COSGROVE E. DENIS**, (FEBRUARY 1998), SOCIAL FORMATION AND SYMBOLIC LANDSCAPE
- CONSEIL DE L’EUROPE ,(2002)**, CONFÉRENCE EUROPÉENNE DES MINISTRES RESPONSABLES DE L’AMÉNAGEMENT DU TERRITOIRE (CEMAT) PRINCIPES DIRECTEURS POUR LE DÉVELOPPEMENT TERRITORIAL DURABLE DU CONTINENT EUROPÉEN. RECOMMANDATIONS (REC 2001) 1 DU COMITE DES MINISTRES AUX ETATS MEMBRES SUR LES PRINCIPES DIRECTEURS POUR LE DÉVELOPPEMENT TERRITORIAL DURABLE DU CONTINENT EUROPÉEN, 30 JANVIER.
- DE MONTIS A., (2014)**, IMPACTS OF THE EUROPEAN LANDSCAPE CONVENTION ON NATIONAL PLANNING SYSTEMS: A COMPARATIVE INVESTIGATION OF SIX CASE STUDIES. *LANDSCAPE AND URBAN PLANNING*, 124, 53-65.
- DESS, G., & SHAW, J. (2001)**. “VOLUNTARY TURNOVER, SOCIAL CAPITAL, AND ORGANIZATIONAL PERFORMANCE”, *THE ACADEMY OF MANAGEMENT REVIEW*, 26 (3), 446-457.
- GEOFFREY J., (APRIL 1, 1998)**, DESIGNING THE NEW LANDSCAPE PAPERBACK, BY SUTHERLAND LYALL, PUBLISHER : THAMES & HUDSON **GIRARDET H, (2004)**, **CITIES, PEOPLE PLANET** WILEY-ACADEMY, CHICHESTER, ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: WWW.SCIENCEDIRECT.COM
- GULINCK H. MEUS S., (JANUARY 2008)**, SEMI-URBAN AREAS IN LANDSCAPE RESEARCH: A REVIEW, LIVING REVIEWS IN LANDSCAPE RESEARCH
- HALL C. M., (2013)**, THE ECOLOGICAL AND ENVIRONMENTAL SIGNIFICANCE OF URBAN WASTELANDS AND DROSSCAPES
- HALL J., CULTURAL MEANINGS AND CULTURAL STRUCTURES IN HISTORICAL EXPLANATION, 1ST PUBLISHED DECEMBER 2002**
- HANNES P., HELEN S., PRINTSMANN A. (JULY 2002)**, SEASONAL LANDSCAPES, LANDSCAPE IN THE MIDDLE EAST: AN INQUIRY
- HANNIGAN J, (1998)**, FANTASY CITY: PLEASURE AND PROFIT IN THE POSTMODERN METROPOLIS. LONDON AND NEW YORK: ROUTLEDGE, 239 P
- HERRMANN, R. B., (1980)**, Q ESTIMATES USING THE CODA OF LOCAL EARTHQUAKES, BULL. SEISM. SOC. AM. 70 447-468
- JEAN NOUVEL** BY OLIVIER BOISSIERE (1997-04-04)
- JOHNSTON**, JOURNAL OF ECOLOGY ,(1999), ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: [HTTPS://DOI.ORG/10.1046/J.1365-2745.2000.00425-12.X](https://doi.org/10.1046/J.1365-2745.2000.00425-12.X)
- KNOX PAUL L., (1993)** , URBANIZATION: AN INTRODUCTION TO URBAN GEOGRAPHY
- KOTHARKAR, R., BAHADURE, P., & SARDA, N., (2014)** . , MEASURING COMPACT URBAN FORM: A CASE OF NAGPUR CITY, INDIA. *SUSTAINABILITY*, 6, 4246-4272. ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: [HTTP://DX.DOI.ORG/10.3390/SU6074246](http://dx.doi.org/10.3390/SU6074246)

- LEKAN T. AND ZELLER T.**, (JANUARY 2005), GERMANY'S NATURE: CULTURAL LANDSCAPES AND ENVIRONMENTAL HISTORY
- LYNCH K.**, (1962) THE IMAGE OF THE CITY, *M.I.T. PRESS BOSTON MASS*
- LYNCH A. P., JOHN K. M. R.**, (1965), THE VIEW FROM THE ROAD, 03-15
- MARIA E.A.-BARNIAS A.** (2006), "A COMPARATIVE APPROACH OF THE MEANING OF LANDSCAPE AND ITS LEGAL ASPECTS IN THE EUROPEAN LANDSCAPE CONVENTION" E. GIDARAKOS (ED.) *PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL CONFERENCE "PROTECTION AND RESTORATION OF THE ENVIRONMENT VIII*, CHANIA, CRETE. 3-7/7/2006.
- MARX ROBERTO BURLE**, THE LYRICAL LANDSCAPE, BY IRIS MONTERO
- MERRIMAN P.**, ROADS: LAWRENCE HALPRIN, MODERN DANCE AND THE AMERICAN FREEWAY LANDSCAPE
- MITCHELL W. J. T.**, LANDSCAPE AND POWER, SECOND EDITION, *THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS*
- MC HARG I.**, (1969), DESIGN WITH NATURE 25TH EDITION
- PALLANG H, ANTHROP M, HELMFRID S., ALUMAE H**, (JANUARY 2005), RURAL LANDSCAPES: PAST PROCESSES AND FUTURE STRATEGIES, *LANDSCAPE AND URBAN PLANNING 70(1):3-8*
- PRIEUR MICHEL**, (2006), LANDSCAPE AND SOCIAL, ECONOMIC, CULTURAL AND ECOLOGICAL APPROACHES, *LANDSCAPE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT. CHALLENGES OF THE EUROPEAN LANDSCAPE CONVENTION*. STRASBURG 2006, PAGES 11-28
- SWANWICK C.**, (2002), LANDSCAPE CHARACTER ASSESSMENT, GUIDANCE FOR ENGLAND AND SCOTLAND, THE COUNTRYSIDE AGENCY AND SCOTTISH NATURAL HERITAGE
- SIBIEUDE TH.**, (1996), DE L' AMÉNAGEMENT DU TERRITOIRE, ΣΤΟ PAQUOT, TH., *LE MONDE DES VILLES*, EDITIONS COMPLEXE, Σ. 391-403.
- SIMON ELIAS BIBRIAB, JOHN KROGSTIEC, MATTIAS KÄRRHOLMD**, COMPACT CITY PLANNING AND DEVELOPMENT: EMERGING PRACTICES AND STRATEGIES FOR ACHIEVING THE GOALS OF SUSTAINABILITY, ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: [HTTPS://WWW.SCIENCEDIRECT.COM/SCIENCE/ARTICLE/PII/S266616592030017X](https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S266616592030017X)
- TERMORSHUIZEN W, OPDAM P, ADRI VAN DEN BRINK**, (2007), " INCORPORATING ECOLOGICAL SUSTAINABILITY INTO LANDSCAPE PLANNING", *JOURNAL LANDSCAPE AND URBAN PLANNING*, VOL79, PAGES 374-384,PUBLISHER ELSEVIER
- THERESE BJÄRSTIG, CAMILLA THELLBRO, OLOF STJERNSTRÖM, JOHAN SVENSSON, CAMILLA SANDSTRÖM, PER SANDSTRÖM &ANNA ZACHRISSON** , (2017), BETWEEN PROTOCOL AND REALITY – SWEDISH MUNICIPAL COMPREHENSIVE PLANNING, *EUROPEAN PLANNING STUDIES* , ISSUE 1, VOL. 26 , PAGES 35-54
- TOMKINSON, J.L.** (2002) TRAVELLERS' GREECE: MEMORIES OF ENCHANTED LAND, ANAGNOSIS. PUBLICATIONS: ATHENS
- TREIB M.**, (2013 24 MAY), LANDSCAPES TRANSITIONAL, MODERN, MODERNISTIC, MODERNIST, PAGES 6-15
- TROLL C.**, LANDSCAPE ECOLOGY (GEOECOLOGY) AND BIOGEOCENOLOGY ,A TERMINOLOGICAL STUDY, ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: WWW.SCIENCEDIRECT.COM
- UNESCO** (1972), WORLD HERITAGE CONVENTION, PARIS: UNESCO
- FAIRCLOUGH, G.J.**, (2002), CHAPTER 3: ARCHAEOLOGISTS AND THE EUROPEAN LANDSCAPE CONVENTION, IN FAIRCLOUGH AND RIPPON EDS., EUROPE'S CULTURAL LANDSCAPE: ARCHAEOLOGISTS AND THE MANAGEMENT OF CHANGE, 25-37
- FORMAN T. T RICHARD**, THE ETHICS OF ISOLATION, THE SPREAD OF DISTURBANCE AND LANDSCAPE ECOLOGY, PUBLISHED 1987
- ZONNEVELD, I.S.** (1995) LAND ECOLOGY: AN INTRODUCTION TO LANDSCAPE ECOLOGY AS A BASE FOR LAND EVALUATION. LAND MANAGEMENT AND CONSERVATION. SPB ACADEMIC PUBLISHING, AMSTERDAM.
- WARNOCK S. & GRIFFITHS G.**, (29 MAY 2014), LANDSCAPE CHARACTERISATION: THE LIVING LANDSCAPES APPROACH IN THE UK, PAGES 261-278

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

- **ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ**

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΡΑΜΣΑΡ ,1971
ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗ ΠΑΡΙΣΙΩΝ, 1972
ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΣ, 1976
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ, 1985

ΣΥΣΤΑΣΗ R ,1979
ΣΥΜΒΑΣΗ ΒΑΛΕΤΑΣ, 1992
ΣΥΜΒΑΣΗ BENELUX,1982
ΣΥΜΒΑΣΗ ΒΕΡΝΗΣ, 1979
ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΡΑΝΑΔΑΣ, 1985
ΣΥΜΒΑΣΗ ΛΟΥΓΚΑΝΟ,1993
ΣΥΜΒΑΣΗ ΜΑΔΡΙΤΗΣ, 1980
ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΡΙΟΥ, 1992
ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΑΑΡΓΟΥΣ, 1998

- **ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ**

Κ.Ν. 5351/1932,
ΦΕΚ Α/275/1932 Α.Ν. 856/1937,
ΦΕΚ Α/368/1937 Ν. 1469/1950,
ΦΕΚ Α/169/1950 Ν.Δ. 86/1969,
ΦΕΚ Α/7/1969 Ν.Δ. 996/1971,
ΦΕΚ Α/192/1971 Ν. 998/1979,
ΦΕΚ Α/289/1979 Ν. 1577/1985,
ΦΕΚ Α/210/1985 Ν. 1650/1986 Ν. 2742/1999,
ΦΕΚ Α/207/1999 Ν. 2831/2000,
ΦΕΚ Α/140/2000 Ν. 3028/2002,
ΦΕΚ Α/153/2002 ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ,
2008 Ν. 3937/2011 Ν. 4759/2020 ,
ΦΕΚ Α΄ 245/09.12.2020

ΕΙΔΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΔΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΝΕΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΔΕΙΦΟΡΟΥ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ

Ν.3827/2010 ΚΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ. ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ
ΣΥΝΤΑΞΗΣ «ΣΥΜΒΑΣΗΣ» 20.10.2000, ΕΝΑΡΞΗ ΙΣΧΥΟΣ 01.03.2004,
ΔΙΑΘ.ΑΠΟ [HTTP://WWW.COE.INT](http://www.coe.int)
Ν. 1126/1981 ΚΥΡΩΣΗ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ/UNESCO, ΔΙΑΘ.ΑΠΟ [HTTP://WWW.UNESCO.ORG](http://www.unesco.org)

Α.Ν.856/1938, Ν.Δ.8/1969 ΔΑΣΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ, ΑΡ.78 ΕΘΝΙΚΟΙ ΔΡΥΜΟΙ, ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ ΔΑΣΗ
ΚΑΙ ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ ΚΑΙ Ν.Δ.996/1971
Κ.Ν.5351/1932 ‘ΠΕΡΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ’

Ν.1469/1950 ΑΡ.1 ΚΑΙ Κ.Ν.5351/1932 ΠΕΡΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ.
Ν.1650/1986 ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΑΡ.1,2,18,19,21.
Ν.3937/2011 ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ.
Ν.3028/2002 ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΑΡ.1, 2, 3 ΚΑΙ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ.
Ν.2742/99- ΦΕΚ Α-207/7-10-1999-ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Ν.4546/2018 - ΦΕΚ 101/Α/12-6-2018 -ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 2014/89/ΕΕ «ΠΕΡΙ ΘΕΣΠΙΣΕΩΣ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΘΑΛΑΣΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ» ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΝ ΔΙΑΤΑΓΜΑ 86 ΦΕΚ Α΄7/18.1.1969

Ν.4759/2020 - ΦΕΚ 245/Α/9-12-2020 -ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ.

Ν.3044/2002- ΦΕΚ 197/Α/27-8-2002 -ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ ΔΟΜΗΣΗΣ ΚΑΙ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΑΛΛΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΈΡΓΩΝ.

Ν.4447/2016 -ΦΕΚ Α΄ 241/23.12.2016- ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ - ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ.

Ν. 2508/1997- ΦΕΚ 124/Α/13-6-1997 -ΒΙΩΣΙΜΗ ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ.

Ν. 998/1979- ΦΕΚ Α΄289/29.12.1979- ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΑΣΙΚΩΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΕΚΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ.

Ν.2831/2000 - ΦΕΚ 140/Α/13-6-2000- ΓΕΝΙΚΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ- ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

- **ΓΑΛΛΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ**

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΩΝ ΜΕ ΑΞΙΟΛΟΓΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ , ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ Η/ΚΑΙ ΓΡΑΦΙΚΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ, 1930

ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ" (2 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1995)

ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟ" (9 ΙΟΥΛΙΟΥ 1999)

ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ» (13 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2000)

ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΕΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ». (8 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1993).

- **ΣΟΥΗΔΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ**

ΠΕΡΙ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ, (ΡΒΑ)

Ο ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ, (ΕΚ)

ΚΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΟΠΙΟΥ, 2011

- **ΛΕΤΟΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ**

ΚΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΟΠΙΟΥ, 2007

- **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ**

ΥΠΕΝ. (2021). ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΑΠΟ [HTTPS://YPEN.GOV.GR/WP-CONTENT/UPLOADS/LEGACY/FILES/XOROTAXIA%20KAI%20ASTIKO%20PERIVALLON/XOROTAXIA/MELETES/PRODIAGRAFES%20PERIFERAIAKON%20PLAISION.PDF](https://ypen.gov.gr/wp-content/uploads/legacy/files/xorotaxia%20kai%20astiko%20perivallon/xorotaxia/meletes/prodiagrafes%20periferaiakon%20plasion.pdf)

ΠΥΚ.(2019) ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΑΠΟ: [HTTPS://WWW.RURALCRETE.GR/](https://www.ruralcrete.gr/)

CAUE. (2015), ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΑΠΟ [HTTPS://WWW.FNCAUE.COM/THE-CAUE-ENGLISH/](https://www.fncaue.com/the-caue-english/)

COE. (2021), ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΑΠΟ [WWW.COE.INT/EN/WEB/LANDSCAPE/PUBLICATIONS](http://www.coe.int/en/web/landscape/publications)

DREAL NOUVELLE-AQUITAINE (2021). ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΑΠΟ [HTTP://WWW.NOUVELLE-AQUITAINE.DEVELOPPEMENT-DURABLE.GOUV.FR/](http://www.nouvelle-aquitaine.developpement-durable.gouv.fr/)

FLS. (2021), ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΑΠΟ: [HTTPS://ELCN.EU/ON-THE-GROUND/FONDS-LANDSCHAFT-SCHWEIZ-FLS](https://elcn.eu/on-the-ground/fonds-landschaft-schweiz-fls)

LDF. ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΑΠΟ [HTTPS://WWW.LDF.LV/EN/LIST_OF_PROJECTS](https://www.ldf.lv/en/list_of_projects)

SVERIGES. (2021). *OM SKR*. ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΑΠΟ SVERIGES KOMMUNER OCH REGIONER:

[HTTPS://SKR.SE/SKR/TJANSTER/OMSKR.409.HTML](https://skr.se/skr/tjanster/omskr.409.html)

SVERIGES 25 LANDSKAP. (2021). *VARLDENSHAFTIGASTE*. ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΑΠΟ

[HTTPS://WWW.VARLDENSHAFTIGASTE.SE/TOPPLISTOR/SVERIGES-25-LANDSKAP/](https://www.varldenshaftigaste.se/topplistor/sveriges-25-landskap/)

TRAFIKVERKET. (2018). ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΑΠΟ LANSKAP I LANGSIKTIG PLANERING:

[HTTPS://WWW.TRAFIKVERKET.SE/FOR-DIG-I-BRANSCHEN/PLANERA-OCH-UTREDA/PLANERINGS--OCH-ANALYSMETODER/LANDSKAP/](https://www.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/planera-och-utreda/planerings--och-analysmetoder/landskap/)

TRAFIKVERKET. (2021). *VISION, UPPDRAG OCH VARDERINGAR*. ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΑΠΟ

[HTTPS://WWW.TRAFIKVERKET.SE/OM-OSS/VAR-VERKSAMHET/VISIONUPPDRAG-OCH-VARDERINGAR/](https://www.trafikverket.se/om-oss/var-verksamhet/visionsuppdrag-och-varderingar/)

UNESCO. (2005). ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΑΠΟ [HTTP://WHC.UNESCO.ORG](http://whc.unesco.org)

[WWW.ARCHETYPE.GR](http://www.archetype.gr)

[WWW.IFEN.FR](http://www.ifen.fr)

[WWW.JUXTAPOZ.COM](http://www.juxtaoz.com)

[WWW.TRAFIKVERKET.SE/OM-OSS/VAR-VERKSAMHET/VISIONUPPDRAG-OCH-VARDERINGAR](http://www.trafikverket.se/om-oss/var-verksamhet/visionsuppdrag-och-varderingar)

[WWW.CATPAISATGE.NET/ENG/PUBLICACIONS_COLECCIONS.PHP](http://www.catpaisatge.net/eng/publicacions_colections.php)

[WWW.RAA.SE/IN-ENGLISH/SWEDISH-NATIONAL-HERITAGE-BOARD/ASSIGNMENT-OF-THE-SWEDISH-NATIONAL-HERITAGE-BOARD/](http://www.raa.se/in-english/swedish-national-heritage-board/assignment-of-the-swedish-national-heritage-board/)